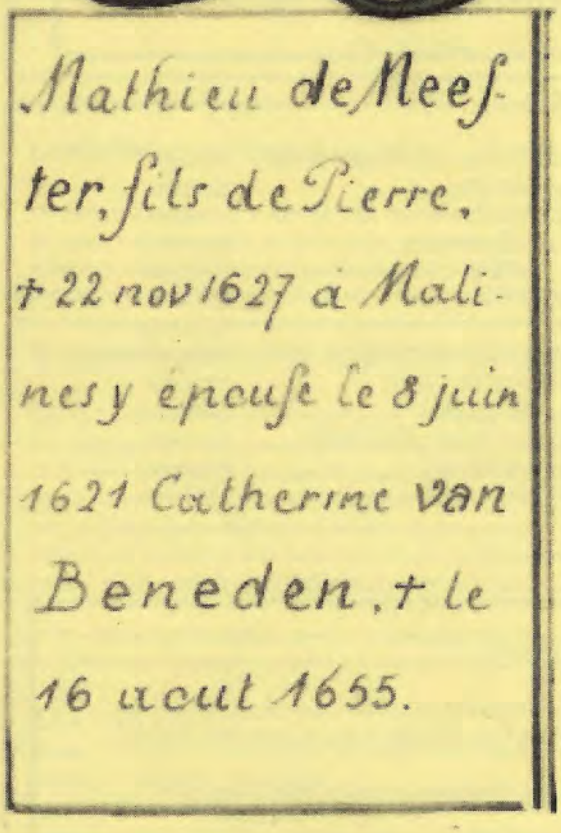
HEEMKUNDE-KRING V. HOMBEEK HOEMBEKA

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
18de Jaargang 2003 * **Nr. 1** * Januari - April

VAN BENEDEN

Een rasechte Hombeekse familie die sinds mensenheugnis in de Mechelse omgeving heeft gewoond.

Haar oorsprong vindt ze dus ook in deze contreien maar of het Hombeek of Mechelen is geweest, dat is nog niet zo helder.

De plaatselijke naamdragers vinden in Cornelis Van Beneden in 1600 een zekere voorvader.

Uit dezelfde familie stamt ook Catherine die met Mathieu de Meester was gehuwd, voorouders van onze voorzitter.

Uit de kwartierstaat van de Meester de Ravestein ontlenen we het wapenschild **Van Beneden** ; een klauwende gouden griffioen op zwart veld en drie zilveren manen.

verantwoordelijk uitgever; Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel. 015 / 42.33.26

afgiftekantoor 1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

DAUWTRAPPEN NAAR 'T HAMMEKEN OP 1 MEI

Een gezonde traditie houden we hiermee in ere en Henri Keuleers verkende reeds een parcours van 7 ½ km. met op onze weg de kapel van 't Hammeken waar volgens de legende schippers waren vastgelopen. Om zelf niet vast te lopen kunnen we daar tot Maria onze smeekbede richten of gebruik maken van het geestrijke 'smeergerief'. We eindigen met een gezamenlijke maaltijd 'spek met eieren' in Zemst. Inschrijven en betalen aan Raumond Lauwers voór 26 april. Vertrek aan de kerk vanZemst om 7.00 uur. Kosten 8 €.

DE BAROK: EEN VOORDRACHT OP 10 MEI

Op de reis einde mei van dit jaar zal de barokkunst nooit ver van onze weg zijn. Deze voordracht door Ward De Kempeneer mag dan ook gezien worden als voorbereiding hierop. Vooral de Zuid Duitse laatbarok (Rococo) zal de aandacht krijgen maar ook de politieke evolutie van deze vorstendommen van het Heilig Roomse Rijk waarin we ons begeven: Frankenland en Palts in Beieren.
De laatste informaties over de reis zullen die avond meegedeeld worden. We nodigen zeker de reisgenoten uit maar de voordracht kan gerust ook door alle andere leden en vrienden van de kring bijgewoond worden.

Cultuurhuis Leliëndaal, zaterdag 10 mei om 20 uur

FAMILIEREUNIE VAN BENEDEN

De heemkundekring verleent zijn medewerking aan een privé bijeenkomst van de Hombeekse familieleden van de stam Van Beneden die doorgaat op zondag 11 mei in het Cultuurhuis Leliëndaal. Deze stam zal in de volgende nummers van 't Ridderke verder belicht worden.

NAAR EEN VERRUIMD HEEMKUNDEGEBIED ?

Op 12 april werd in een vergadering met onze heemkundevrienden van Leest overwogen op welke manier de geïnteresseerden voor plaatselijke geschiedenis zich kunnen verenigen. Dit zou eventueel kunnen onder één koepel en in onze lokalen te Hombeek, waar kan vergaderd en gearchiveerd worden. In alle geval zullen vanaf nu ook Leestse historische en minder historische wedervaren een plaats vinden in ons kringblad. Marcel Van Hoof en vele anderen hebben hun medewerking toegezegd. Door deze sensibilisatie hopen we een steentje bij te dragen om ook de krachten te bundelen in onze aangrenzende gemeente waar onze voorouders zo sterk mee verbonden waren. Het oude Smal-Brabant strekte zich toch ook uit over Hombeek, Leest en Heffen.

AGENDA 2003

29 mei – 1 juni Vierdaagse reis naar Brühl, Bamberg, Coburg, Würzburg, Heidelberg, Speyer.
zondag 31 augustus: fietstocht
vrijdag 5 september: voordracht Mechelen, stoetenstad" door **Bart Stroobants**
zondag 9 november: Sinte-Metteviering met paardenommegang en lichtstoet

ARCHIEF RAADPLEGING **(woensdagen van 19.30 uur en zaterdagen van 9.30 uur):**

zaterdag 26 april	woensdag 14 mei	zaterdag 24 mei	woensdag 11 juni
zaterdag 28 juni	woensdag 10 september	zaterdag 27 september	woensdag 8 oktober
zaterdag 25 oktober	woensdag 5 november	zaterdag 22 november	woensdag 10 december

De metamorfose van het dorp

Ward DE KEMPENEER

"*Langs het tuinpad van mijn vader*". In dit bekende lied van Wim Sonneveld wordt met de gebruikelijke nostalgie de tijd van vroeger bezongen. Met even zoveel weemoed zou men kunnen terugdenken aan de vijftiger jaren toen het dorp van Hombeek ook nog doorspekt was met tuinpaadjes, smalle kerkweggetjes die stiekem langs de achtertuinen liepen. De "wegskes" moesten plaats maken voor brede banen. Dat er gemoderniseerd werd hebben we toen allen goedgevonden. Een nieuw plan dat "sanering van het dorp" heette, innoveerde hier ook hoogbouw met appartementen. Die zijn er gekomen tussen 1960 en 1970 aan de nieuwe doorsteek die nu de Gemeentestraat heet. Hiervoor moesten huizen verdwijnen waaronder de legendarische herberg "In de Kroon". Nu zet dat proces zich door. Weer zijn recentelijk een rij woningen onder de slopershamers gekomen waaronder ditmaal een andere legendarische herberg "De Leeuw van Vlaanderen", laatst ristorante Nino's. Ook andere woningen zullen bij de oudere Hombekenaren nog tot de verbeelding spreken zoals de smederij van Jules Put en de herberg, winkel en schrijnwerkerij van Bertus en Louis Van Thienen. Een gloednieuwe woonresidentie "Hoogland" zal worden opgetrokken. Zo wijkt langzamerhand het landelijk uitzicht voor de nieuwe allures van een randstad. Hierover willen we het in dit artikel hebben.

In deze impressie die we "de metamorfose van het dorp" noemen, zullen we de huizen betrekken aan beide zijden van de vroegere Statiestraat die nu Frans Reyniersstraat heet.

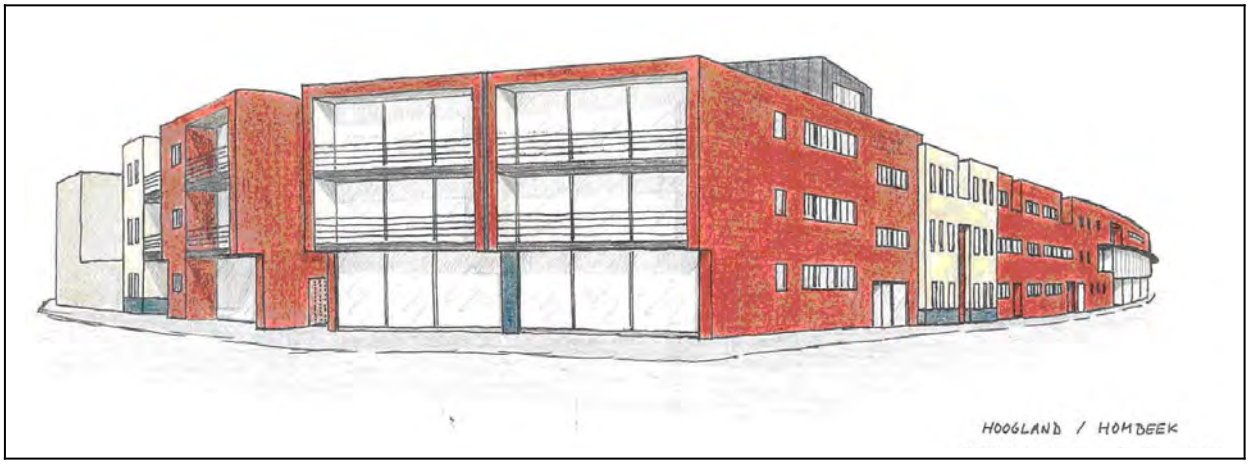
Waarom residentie "Hoogland"

Het perceel dat eerstdaags bebouwd zal worden met 48 appartementen heeft in de kadasterboeken als locatie steeds het toponiem "Dorp" gehad. De aanliggende locaties worden kadastraal omschreven als "***Eglegem***", "***Kouter***" en "***Hoogland***".

Deze laatste benaming werd in ruimere zin gebruikt om de hoger gelegen strook aan te duiden die van de Hoogstraat te Zemst (de Zemstse steenweg) liep tot aan de kerk van Hombeek. Daarbij waren ook de percelen betrokken waarop nu de Esdoornschool staat en waarop vroeger het station en de pastorij hebben gestaan. Door nivelleringen voor de spoorwegen verdween dit zichtbaar verhoogd plateau. Zo werd bij de bouw van de gemeenteschool in 1873 de grond één meter afgeschraapt tot het straatniveau. Hier en daar bleef het aspect tot heden nog enigszins bewaard zoals op de hoge weide tussen de vroegere herberg "Belle Vue" en het spoor.
Het is anderzijds ook zo dat langsheen de Zenne richting Leest de lage broekweiden vroeger sterk contrast vormden met het vruchtbare hoger gelegen kouterland dat algemener ook "hoogenoever" genoemd werd. Dit toponiem werd al zeer vroeg gebruikt bij perceelomschrijvingen.[1]

[1] Fr. De Ridder en J. Lindemans: "Antwerpse plaatsnamen, II Hombeek" (Onomastica neerlandica, 1947) blz.37, n°165

Eigenaars en bewoners aan de Frans Reyniersstraat

De straat kreeg zijn huidige naam in 1976 ter nagedachtenis aan de jonge Frans Reyniers die er woonde maar in 1942 opgeroepen werd om in Duitsland te gaan werken en daar is overleden.

Vroeger heette ze Statiestraat. Omdat deze naam na de fusie verwarring kon brengen met nog andere Statiestraten in Mechelen en Muizen moest die in Hombeek verdwijnen. Het spreekt vanzelf dat ook de naam Statiestraat er maar gekomen is na de aanleg van het spoor in 1836 of zelfs een tijd later nog na de bouw van het station. De oudste omschrijving is aanvankelijk " 's Heerenstraete" of later kortweg "den steenweg" en na 1830 wordt ze doorgaans de "Humbeekbaan" of "de bane naar Humbeek" genoemd. Het ganse traject van daar tot Zemst-Laar werd algemeen met "Humbeekbaan" aangeduid.

Over de eigenaars van de aanpalende huizen en gronden krijgen we maar een duidelijk beeld na 1711. Dan stelde landmeter Jan Van Acoleyen zijn kaarboek op [2] wat een dertigtal jaren later nog werd bijgewerkt. Dit boek mag gerust aanzien worden als het eerste betrouwbaar kadasterboek van Hombeek [3].

Pas tijdens de Hollandse tijd in 1820 werd het eerste officieel kadasterboek opgemaakt door De Kempenaer dat tijdens het Belgisch Staatsbestel in 1848 up to date gemaakt werd door Popp. Zijn kaart is de basis voor perceelsgewijze indeling van de ganse gemeente en wordt tot op heden gebruikt.

De statiestraat is in de twee laatstgenoemde kadasterboeken de scheiding tussen twee secties. De percelen ten Zuiden (kant Eglegemvijver) liggen bij Popp in de sectie B, de percelen ten Noorden (kant van de kerk) liggen in de sectie A. De eigenaars van de gronden werden opgezocht in de eigen kadasterdocumenten van de heemkundekring; in de leggers tot 1918 en in de enkele voorhanden zijnde kopieën van aktes. Meerdere oudere notarisaktes in het Stadsarchief te Mechelen werden ook geraadpleegd. Het spreekt vanzelf dat niet alles werd teruggevonden maar toch kan over het algemeen een vrij volgbare evolutie worden opgemaakt.
Van de bewoners aan deze straat, hun beroep en gezinssamenstelling hebben we een goed beeld vanaf 1820 dank zij de bevolkingsboeken van de gemeente. Voor vroegere periodes zijn we aangewezen op volkstellingen die er sporadisch geweest zijn en op gezinssamenstellingen uit de parochieregisters. Uit logische verbanden kan met hoge waarschijnlijkheid bewoning worden achterhaald zonder zekerheid echter over de juiste aanvang of tijdsduur.

Algemene evolutie

Deze straat heeft zeer vroeg een grote betekenis gehad. De belangrijkste verbindingsweg tussen de Zenneparochies Zemst, Hombeek, Leest en Heffen lag op de hoger gelegen linkeroever van de Zenne. Het was de van oudsher de befaamde 'Zenneweg'. Als deze oude Zenneweg aanvankelijk van aan de Esdoornschool, over het spoor via de Diepestraat, de kerk, de Locquetstraat en zo verder naar Leest gelopen heeft, dan was de Reyniersstraat daarvan

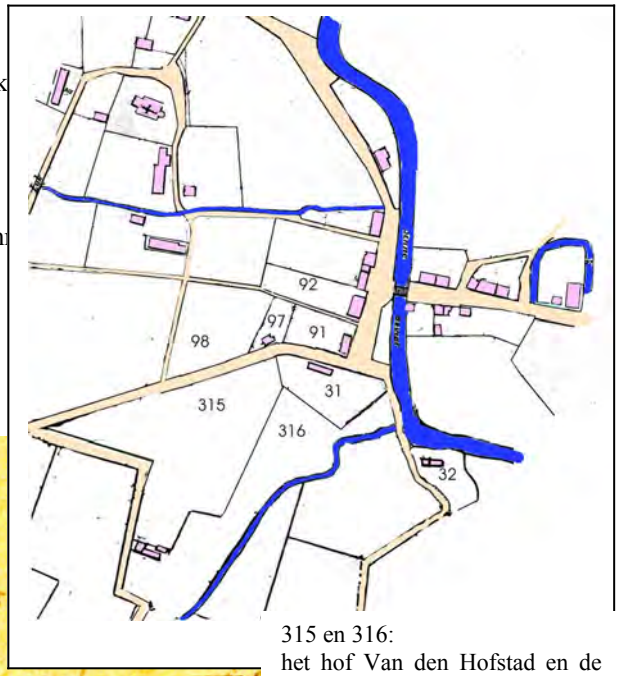
[2] J. Van Acoleyen: Atlas ofte Caertboeck der prochie van Hombeeck, Mechelen, verdeylt in vijftien caerten, 1712.
[3] De omschrijving gold enkel voor het Mechels deel van het toen nog verdeelde Hombeek.

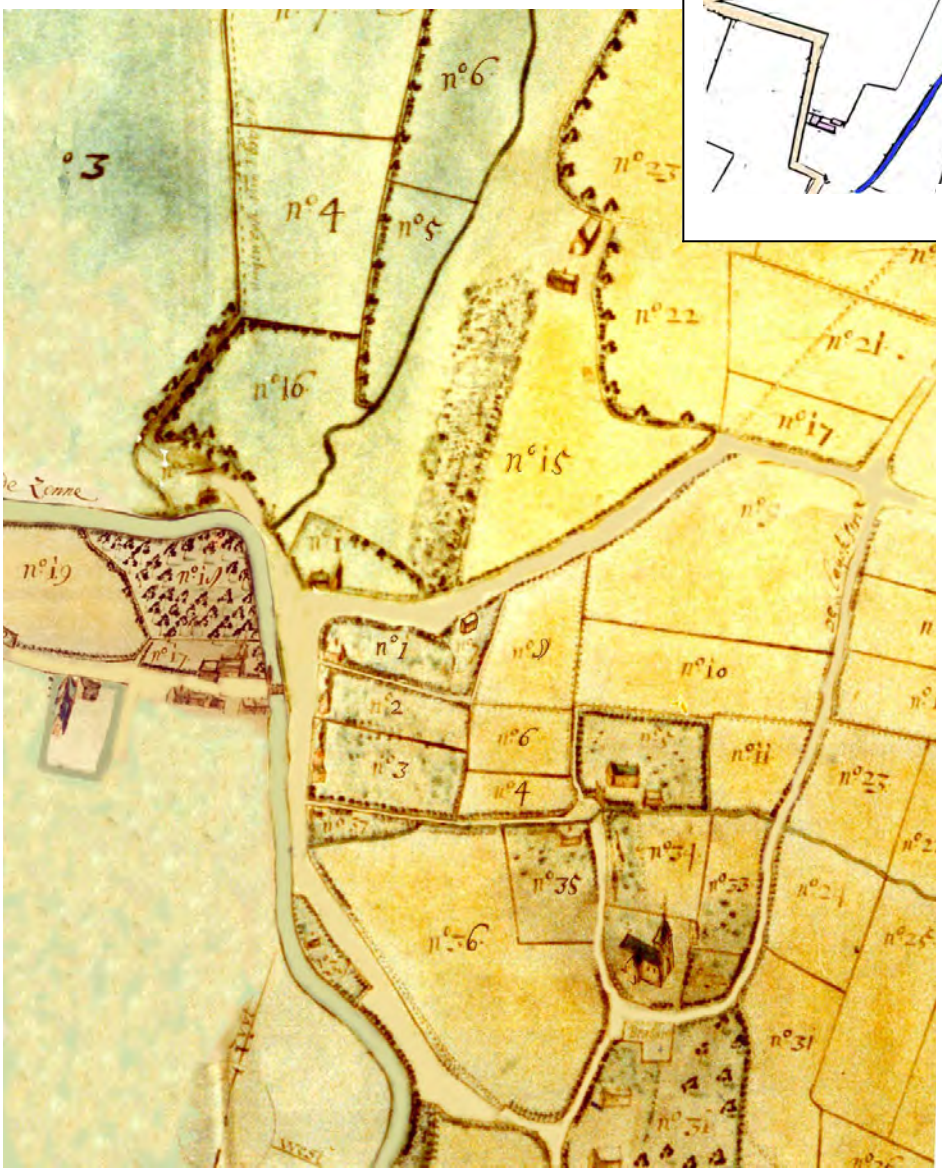
een aftakking over de Zennebrug lopend naar Me- chelen.

Het kaartboek van Jan Van Acoleyen (onder)

De kaart hieronder is een synthese van drie kaartbladen uit dit k
Ze is West georiënteerd en niet Noord zoals gebruikelijk is
en zoals de kleine kaart hiernaast naar Popp. Deze geeft het-
zelfde beeld (op zijn kop) en in correctere verhoudingen

De besproken percelen aan de Frans Reyniersstraat zijn genum
voorafgegaan door het nummer (3 of 9) van het kaartblad.
De nummers 1, 2, 15 en 16 van het derde blad werden dus
31, 32, 315 en 316. De nummers 1, 2, 7 en 8 van het ne-
gende kaartblad werden dus 91, 92, 97 en 98.

315 en 316:
het hof Van den Hofstad en de Arkebeemd, toen eigendom van de heer Le Cocq.

31
Den Roscam en de kerkeschuur, toen eigendom van Rombout Nagels maar erfgoed van Daem Verlinden.

32
De hoeve van de 'Scheure' tegen de Zenne en Eglegem, toen van Wouter Van den Heuvel

92
Het goed waar later de herberg 'De Kroon' heeft opgestaan, nu Gemeentestraat.

91
Peter De Croes zijn huis dat later in twee gesplitst werd voor twee gelijkaardige woningen. Eén ervan stond bekend als het huis van 'den Brouwer'.

97
De hoeve van officier Jacques Keuleers met ernaast de grond
98
waarop de woningen stonden die recent werden afgebroken en waarop de residentie
"hoogland"
zal opgetrokken worden.

We merken verder op deze kaart dat Wolputte (nu Van Zon) op de rechter Zenneoever een quasi volledige omwalling had. Ernaast lagen de huizen van smid Lambrechts met "De Reus", dan een pleintje dan "Den Engel. Aan de overzijde lag de herberg "Het Moleken" met tegen de Zenne een plein en daarachter in de Zennebocht een grote kriekerij die aan de Kerk toehoorde. Er zijn nog geen huizen op de linkeroever waar nu de bakkerij is en de kledingszaak Marjet & Nick.

Deze weg had maar betekenis vanaf het ogenblik dat Mechelen echt stedelijke allures heeft gekregen en zeker begin 14de eeuw toen de laatste Hombeekse Berhout het nog voor het zeggen had. In 1304 schonk Gilles Berthout, heer van Hombeek maar intussen ook heer van Mechelen geworden in opvolging van zijn overleden broer Jan, het vruchtbare deel van Hombeek en Leest aan de stad. Op dat ogenblik was het voor Mechelen van groot belang de verdedigingsstelling tot de Zenne uit te breiden en een snel en goed bereidbare steenweg te hebben tot de Zenne en de brug aldaar. Toen ook kregen de notabele herenhuizen aan de boorden van de Zenne meer aantrek voor stadsmagistraten en werd het Kerremanssteen gebouwd en wellicht ook Wolputte. Dit herengoed werd opgericht over de brug (kant Mechelen) wat enerzijds nadelig was door de nattere bodemstructuur van deze lage rechteroevergronden maar anderzijds gunstiger ter verdediging van de stad tegen Brabant.

1. - Het hof Van den Hofstad

Bij de overdracht van de bezittingen afkomstig van de Berthouts aan Geeraerd Van den Hofstad wordt over 'drie hoven' gesproken. Daar was zeker het herengoed "Van den Hofstad" bij. Het situeerde zich op de plaats waar nu de villa Windsor ligt, tegen het Eglegembroek en de huidige dito waterplas. Het paalde aan de besproken straat ter hoogte van de spoorovergang. Het was aanvankelijk het belangrijkste goed aan deze straat maar wellicht ook van heel Hombeek. In de loop der tijden boete het echter aan aanzien in omdat het door de eigenaars niet langer bewoond bleef, zeker niet meer na het verval van dit goed bij de godsdiensttroebelen van 1580. Op het door het spoor afgescheiden deel van dit domein werden later aan de straat de huizen gebouwd ooit bewoond door de families van de schilder Dons, van 'T Sjoen en Jacobs, van Bertens en Binst en van Govaerts, Van Erp en Van Den Eede.

In het kaartboek van 1712 beschrijft Jan Van Acoleyen dit goed op het derde kaartblad als volgt:

n° 315 Den heer Le Cocq van Liefkensrode met met sijn pachthoff, block lant, elsbos, boomgaerdeken, de weyden genaemt "Den Gank", elsbruer, middelsten en achterten berch,
samen 3.467 roeden sonder de Leybeke is 3.450 roeden, maeckende 8 bunder 2 dagwand 50 roeden (= ca 11 ha)

n° 316 Denselven heere met "d'Arckenbeemdeken", groot sonder 't straetten 268 roeden en sonder de Leybeke ist 2 dagwand en 65 roeden (= ca 1 ha)

Deze heer Le Cocq van Liefkensrode was destijds eigenaar van het oude domein Van den Hofstad en één der voornaamste grootgrondbezitters van Hombeek. Hij had 29,50 ha eigendom, wat de derde grootste grootgrondbezitter betekende na graaf Van Der Nath met 45 ha en de familie Schoof met bijna 40 ha eigendom. Het "Arckenbeemdeken" waarvan sprake was een weide gelegen bij de ark, een sluis gebouwd op de plaats waar destijds de Leibeek in de Zenne kwam. Bij wateroverylood kon deze sluis worden opengehouden om de Eglegemweiden onder te trekken en zodoende het dorp te vrijwaren van overstroming. Ze diende ook om de beemden onder te trekken als bevruchtende bevloeiing.

2. - Den Roscam en de Kerkeschuur

Het gestadig verkavelen van gronden en het creëren van nieuwe woongelegenheden is een algemeen verschijnsel. Als men bedenkt dat er in 1712 op deze kavel slechts vijf woonsten stonden wat in 2003 tot 48 woonsten is opgelopen, geeft dat een beeld van de voortdurende grondopdeling. Als men dan binnenkort nog zeven van deze woningen zal vervangen door 48 woonsten in één groot appartementencomplex, mag zeker van een evolutie naar 'randstad' gesproken worden.

In 1711 lagen aan deze straat maar negen grote eigendommen met daarop vijf woningen. Van deze vroegste woonsten was, buiten het herengoed Van den Hofstad, het huis "**Den Roscam**" het voornaamste. Het werd reeds vermeld in 1450 tijdens het pastoorschap van Jan Proost toen op dit huis een belasting ging rusten van eeuwigdurende cijns. Het perceel waar deze vrij belangrijke hoeve met grote boomgaard op stond, is duidelijk een afname uit het uitgestrekte domein van het herengoed Van den Hofstad waardoor het trouwens ook volledig omsloten was. Het lag over een lengte van meer den 100 meter tegen de steenweg; van aan de huidige woning n° 10 (Selleslagh-Van Erp) tot n° 38 (café Den Bruinvis). Het is niet duidelijk wat er gebeurd is maar ofwel heeft het aan de Kerk behoord ofwel werd het bij een overdracht belast met een eeuwigdurende belasting aan de kerk. Jaarlijks moesten de eigenaars aan de pastoor een som van drie 'kapuinen' betalen om een 'eeuwigdurend' jaargetijde te laten celebreren. We weten niet voor wie. Deze belasting is nog honderden jaren lang aan het goed blijven kleven tot de Franse Revolutie. Bij tijden werd het innen van de door inflatie sterk gedegradeerde cijns verwaarloosd maar kort na 1600 zien we dat de ijverige pastoor alle belastingen, zelfs de kleinere, terug laat registreren en opeisen. Den Roscam werd van 1625 tot 1748 ook sporadisch "de Kerkeschuur" genoemd. Dat laat veronderstellen

dat een opslagschuur voor granen en gewassen uit de kerkelijke tiendenlasten eraan verbonden was.

Uit de kerkrekeningen wordt afgeleid dat het goed vrij vroeg aan de familie Verlinden heeft behoord. Het was ooit in handen van Damiaan Verlinden, dan van Jan Verlinden en zijn zoon, later van Rombout Nagels, Guilliam Moons en tenslotte van Govaert Koeckelbergh en zijn kinderen [4] en [5].

In de kerkrekening van 1776 staat bij de ontvangsten in cijns het volgende:
"de erfgenaemen Guilliam Moons nu de wed(uwe) Govaert Cokelberght uyt hun hofstede alhier by de brugge, verschenen kersmisse 1776 siaers 1 gulde en 8 stuyvers.
de eselve uyt den selven pant siaers op palmen sondagh 1776 eenen pot renschen wyn voor de communicanten, enis betalt ingelt 18 stuyvers."

Hieruit blijkt dus dat in de loop der jaren op dit goed ook nog een belasting in natura was gaan rusten. Het was destijds de gewoonte aan de gelovigen op bijzondere feestdagen niet enkel de gewijde hostie maar ook wijn te geven bij de communie. De pastoor koos blijkbaar geen ordinaire wijn van een plaatselijke teler maar echte Rijnwijn. De wijn die op palmzondag gecom-municeerd werd, moest dus geleverd worden door het huis "Den Roscam". In 1776 werd niet langer meer een pot wijn naar de pastoor gebracht maar kreeg de belastingplichtige de rekening voor de tegenwaarde zijnde ongeveer één gulden.

In het kaartboek van 1712 beschrijft Jan Van Acoleyen dit goed op het derde kaartblad als volgt:
n° 31 Rombout Nagels over zijn hofstede, 82 ½ roeden (ongeveer ¼ ha)

3. - De hoeve tegen de Zenne

De derde woning aan deze straat was tegen de Zenne gelegen en kennen we als de zogenoemde hoeve van "de Scheure" (van 'Sieur De Win') die nu door Louis De Nijs – Angèle Dubin wordt uitgebaat op dezelfde plaats. Ze ligt tegen de Leibeek maar voor 1896 mondde aldaar de Leibeek in de Zenne uit en dus stond deze hoeve werkelijk op de boord van de rivier en tegen de "Arkenbeemd" waarvan hoger sprake. Vandaar bereikte men de weiden en landen van het Eglegembroek.

Dit goed werd in 1712 door Jan Van Acoleyen aangeduid onder
n° 32 Wouter Van Den Heuvel met 35 ½ roeden over sijne hofstede tegen de Zenne ende 26 ½ roeden voorplnt ende uytwegh, comt tesamen op 62 roeden, affgetrocken de 12 roeden voor den uytwegh, blijft noch 50 roeden (ca. 1.550 m²).

Verder stonden er destijds op de linker Zenneoever geen huizen. Dat betekent dat de huidige huizen van boetiek Marjet en Nick en de bakkerij Marc Deckers nog braakliggende gronden waren. Aan de overzijde van de weg was er wel rechts van de kerkweg (n° 92) de "hofstede De Kroon" van Jacob Verlinden (2.000 m²) en links van de kerkweg (n° 91) de hofstede van Peter De Croes (2.000 m²). Bij deze bespreking over de huizen aan de Fr. Reyniersstraat zullen we ons beperken tot de woonsten van aan de bareel tot en met deze aan de vroegere Kerkweg en aan de huidige broekstraat.

4. - De hoeve van Peter De Croes

Hij bezat een stuk grond van ongeveer 2.000 m² op de plaats waar nu het eetcafé " 't Archief " en het appartemensgebouw De Leirs - Van Thienen op staat.
In 1712 beschrijft Jan Van Acoleyen dit grondstuk in het negende kaartblad als volgt
n° 91 Peter De Croes met zijn hofstede is 62 roeden groot sonder de helf voetweg die paalt tegen het naervolgende (grondstuk De Kroon)

Peeter De Croes was in 1718 gehuwd met **Joanna De Backer**. Hij was ook de eigenaar van de bekende

---

[4] **Archief van het Aartsbisdom Mechelen**, **Hombeek, kerkrekeningen** 1661-1673: mensus maius, **- Joannis Prepositi** quondam civitti de Humbecka huic reliquit curato 2 cayones, custodi unum, super domistadium cum horto ***de kercke schuere*** iuxta ***Bona de Hofstade,*** nunc **Damiani Verlinden,** nunc **Joanne Verlinden** cum filius, juxta via publica et secunda, tertia et quarta parte Dominus **Boxhorius** …. randnota (latere datum); Solvit **Rumoldus Nagels** solvitum est 1717-1723, solvit **Guillelmus Moons** postea ad hunc ponitus de kinderen van **Govaert Koeckelberghe.**
idem, chijnsen: **1775-1776: "**de erfgenamen van Guilliam Moons, nu de weduwe van Goovaert Coeckelbergh uit een uit hofstede bij de brugge een cijns van 1-08-00 en dezelfden lieden uit selver pand op palmensondag den Reynschen wijn voor de communiecanten.
idem, anniversaria (jaargetijden)

[5] Fr. De Ridder en J. Lindemans: "Antwerpse plaatsnamen, II Hombeek" (Onomastica neerlandica, 1947) blz.40, n°200;
1625-1645 en 1740-1748"de kerckeschuer" Vroeger een stede met hof, bezet met een jaargetijde ten voordele van de kerk van Hombeek, gelegen over de Zenne bij de Broekstraat.
n.v.d.r. :We zijn het hier niet eens met de ligging die pastoor De Ridder aangeeft. Achter het voormalig postkantoor op de Mechelse weg (eertijds Broekstraat) lag een lemen schuur die in de volksmond nog "kerkeschuur" genoemd werd. Dit is echter niet deze schuur die in de tekst bedoeld wordt als kerkeschuur aan de Roscam (in de Frans Reyniersstraat).

herberg "de Reus" op de Mechelse weg (oude Post) maar verkocht deze aan **Matheus Lambrechts**.
Zijn dochter Anna ging na haar huwelijk met **Govard Jacobs** naar Leest wonen en verkocht de herberg "Het Zonneke" naast "den Reus" gelegen aan **Goossens**. Zijn zoon **Jacob De Croes** bleef in Hombeek wonen. Hij was gehuwd met **Anna Aerts**. Ze hadden twee dochters; Anna en Clara. Het ouderlijke grondstuk werd in twee gedeeld en er werd voor iedere dochter een identieke woningen op gebouwd. Eén ervan hebben we nog gekend als het huis van "den brouwer" dat in 1960 als krot werd afgebroken voor het appartementsgebouw Van Thienen. De tweede gelijkaardige witgekalkte woning stond op de hoek. Ze werd door **Jef Mathijs** afgebroken voor nieuwbouw, later gekocht door **Severien Nuytriens-Teughels** en nu eetcafé " 't Archief ".

5. - De hoeve en het land van Jacques Keuleers (n° 97 en 98)

Het vijfde stuk paalde aan het vorige en het zou ons niet verwonderen moest het vroeger deel uitgemaakt hebben van dit van **Peeter De Croes**.

Jan Van Acoleyen duidt deze percelen op blad negen van zijn kaartboek van1712 aan als volgt:
n° 97 Jacques Keuleers met zijn hofstede, 30 roeden, comende tegen naervolgend (De Kroon)
n° 98 Jacques Keuleers met 113 roeden lant, comt sonder voetweg op 1 dagwant en 6 ½ roeden.

Dit goed lag tussen de Fr. Reyniersstraat en de voormalige Kerkweg en was ongeveer 1.000 m² groot. Daarop stond de woning van **Jacques Keuleers**. Hij was "geswoorene" (schepen) van Hombeek-Mechelen en ook "officier" (veldwachter).

Van deze woning hebben we geen verdere gegevens maar we weten wel dat in de loop der jaren op datzelfde grondstuk twee woningen gestaan hebben. De eerste was een bekende herberg en winkel "In de Schaar". Ze was ooit bewoond door de familie Van der Elst maar werd in 1914 getroffen door het afweergeschut tussen Walem en Zemst. Het huis is afgebrand en werd nooit meer heropgebouwd. Een tweede woning, die in de volksmond bekend was als het huis van "de Wasch", lag tegen de Kerkweg. Ze behoorde ooit aan de families **Van Beneden** en **Sijmons** en verdween bij de sanering in de jaren zestig.

Naast het perceel met de woning bezat **Jacques Keuleers** ook nog het aanpalende stuk land met een oppervlakte van 3.500 m². Het lag eveneens tussen de Fr. Reyniersstraat en de voormalige Kerkweg. Dit grondstuk komt overeen met het thans genivelleerd terrein dat werd klaargemaakt om er de appartementswoningen van de residentie "Hoogland" op te bouwen. De woningen die recent werden afgebroken, zijn daarop gebouwd rond de jaren 1900. Toen heerste er een grote woningnood en deed de gesloten woningbouw algemeen zijn intrede. Het weer platgelegde terrein – buiten het reeds opgerichte appartementgebouw – ziet er terug uit zoals dit het geval moet geweest zijn in vroeger tijden toen Jacques Keuleers en zijn opvolgers het bewerkten om er aardappelen en andere gewassen op te telen.

Belangrijke ingrepen

Het wordt steeds duidelijker dat de gronden langsheen de Zenne, van Zemst tot de kerk van Hombeek, aanvankelijk één groot *dominicaal* goed geweest zijn. Waar juist op dit Frankische ***Eglegem*** het eraan verbonden cijnshof heeft gestaan kan betwist worden. Het is ook niet zeker of de rechten niet van het ene hof op het andere zijn overgegaan. Vast staat wel dat én het kasteel Eglegem, én het hof Van den Hofstad, én Wolputte evenals de hoeve bij de kerk tot dit grote domein behoord hebben.

Eveneens kan de vraag gesteld worden hoe er de vroegste privé-eigendom gekomen is. We zien dat twee grote concentraties van privé-eigendom zich ontwikkelden in Hombeek; enerzijds rond den Dries en anderzijds rond de brug. We menen dat vroeg particulier bezit daar ontstaan kan zijn door het in cultuur brengen van braakliggende gronden. Dit gebeurde later op zeer grote schaal door de kloostergemeenschappen Leliëndaal en Kortenberg. Het is ook zo dat de directe onderdanen van heren en kloosters begunstigd werden. De pachters huurden hun pachthoven met uitgestrekte landerijen. De officieren (gardes) of boswachters maar ook boeren kregen faciliteiten om een eigen huis op te richten op herengrond. Van deze ***op jaarschaal*** gebouwde huizen ging het woonrecht meestal over op de kinderen en na verloop van tijd konden de nakomelingen het huis kopen en vaak ook de grond. Zo blijkt dat het huis ***Den Roscam*** uit het herengoed ontstaan is maar toch met kerkelijke verplichtingen. Van de oorsprong van het goed van officier **Jacques Keuleers** of van dit van **Peter De Croes** hebben we geen weet.

Het werd reeds aangehaald dat de gunstige demografische ontwikkeling met onophoudende toename van de bevolking de vraag naar nieuwe woningen heeft opgeroepen waardoor de oorspronkelijk grote percelen meer en meer opgedeeld werden. Vooral bij boedelverdelingen en erfenissen werd de grond opgesplitst voor de diverse erfgenamen. Buiten deze particuliere ingrepen zijn er ook externe grootschaliger urbanisatiewerken of evenementen geweest die de bewoning hebben beïnvloed of verstoord.

de oude Senne

Het cultuurgebied tussen de Zenne en de Leibeek is ooit meandergebied geweest waar de rivier vrijelijk zijn weg in vond. Toen men besliste de loop van de rivier meer noordwaarts in een vaste bedding te sturen, werd de andere loop tot een beek omgeleid. Vandaar de naam "Leibeek". In vele oudere aktes wordt deze beek nog "de oude Zenne" genoemd. Noemenswaardige invloed op de bewoning had deze ingreep niet, tenzij dat een groot gebied vanaf dan permanent opengesteld werd voor het vee en het hooien. De sluisdeur op de Leibeek, de reeds hoger vernoemde "ark", regelde de watertoevoer. De vette weiden zullen zeker boeren hebben aangespoord om er kortbij te wonen en zodoende hun vee gemakkelijker te hoeden. Zowel de hoeve van "de Scheure" als deze van "Den Roscam" grensden aan dit uitgestrekte vruchtbare weiland.

de nieuwe spoorweg (1835)

Onbetwist de belangrijkste ingreep is de aanleg van het spoor geweest. Het scheidde plots de twee bovengenoemde boerderijen van hun achterland maar ook had het Hof Van den Hofstad (op dat ogenblik eigendom Dussart) geen directe toegang meer tot de hoofdweg. Langsheen het spoor werd toen de Eglegemweg aangelegd. Het restant van dit hof dat nog aan de straat bleef liggen, werd later nuttige bouwgrond. De spooroverweg sneed bovendien nu ook de steenweg af die opgesplitst werd enerzijds in Bankstraat en anderzijds in het deel dat wat later Statiestraat heette.

De ¾ ha aan gronden die voor de spooraanleg daar destijds onteigend werden behoorden
- aan Dussart (oude hof Van den Hofstad);
  1.970 m² (sectie B 35 [b])
  1.430 m² (sectie B 34 [b]),
- aan het Bureau van Weldadigheid
  2.010 m² (sectie B 116 [b] en sectie B 117 [b])
  530 m² (sectie B 118 [b])
- aan notaris J.Bt. Verstraeten van Zemst
  2.340 m² (sectie B 100 [b]).

Een deel van deze laatste gronden werd in 1896 door de Staat voor de nieuwe Zenne gebruikt. De overschotten aan de dorpszijde die buiten het spoortraject vielen werden particulier doorverkocht, meestal dienstig als achtertuin.

De komst van het spoor was een onverwachte innovatie niet enkel structureel maar vooral qua mentaliteit en levenspatroon. In de omgeving van het station ontwikkelde zich een nieuwe handelsactiviteit vooral ook door het rangeerstation, de bloemkoolmarkt en de melktransport naar de steden. Het spoor maar ook de industrie, in het bijzonder het Arsenaal te Mechelen, stimuleerde de immigratie en de vraag naar woningen in de onmiddellijke omgeving of kort bij het station. De handel floreerde maar ook het verenigingsleven en daarvan profiteerden in de eerste plaats de cafés die als paddestoelen uit de grond rezen.

de verlegging van de Zenne(1895)

De Zennewerken rond 1895 hebben direct voor deze straat geen invloed gehad tenzij dat de huidige Broekstraat niet langer op de Zennedijk lag maar ook aan de overzijde bebouwd kon worden. Op de gedempte bedding in het dorp kwam er nu een plein dat snel 'de dorpsplaats' genoemd werd en een begeerde uitbreiding werd voor de wekelijkse bloemkoolmarkt. De Statiestraat werd de handelsstraat bij uitstek als verbindingsweg tussen de dorpsplaats en de statieplaats. Bij de zomerkermis werden de kramen her en der geplaatst over de ganse lengte van de straat. Op de braakliggende grond naast Bertus 'van Schof' (Van Thienen) waar eens de zeer bekende herberg "In de Schaar" had gestaan, werd vaak nog een spiegeltent geplaatst.

vernieling in 14-18 en. . .
'weg'sanering in 60-65

Het Duits offensief in augustus 1914 trok van Eppegem en Zemst schuin door Hombeek over Leest naar Willebroek en zo naar Antwerpen. De beschieting door Oostenrijkers van af de Hoogstraat te Zemst richting het fort van Walem en vice versa deed meerdere obussen op Hombeek neerkomen. De genoemde herberg "In de Schaar" was één van de vernielde huizen; ze werd in 1918 volledig afgebroken en nooit meer heropgebouwd.

Veel meer huizen verdwenen er echter bij de dorpsvernieuwing van de zestiger jaren. Op het traject van deze straat vielen toen zes woningen onder de slopershamer; de herberg De Kroon, het huis 'van den Brouwer', twee huizen vooraan in de Kerkweg en verder het huis 'van de Wasch' (Sijmons) en tenslotte de boerderij van Gukke Stevens. Toen werd de doorsteek verwezenlijkt van de Mechelse weg naar de bareel die Gemeentestraat ging heten. Daarbij verdwenen ook de besproken 'wegskes' en rezen de eerste appartementsgebouwen op.

Bij de aanleg van de autosnelweg Antwerpen – Brussel verzonken de vette weiden van het Eglegembroek in een diepe vijver. Intussen was er ook zeer veel veranderd en nu heeft slechts één boerderij in het dorp nog enigszins stand kunnen houden; deze van Louis De Nijs in de Broekstraat. In vijfenzestig is ook de boerderij van Stevens verdween.

Een handelscentrum

In de loop der jaren is er altijd wat te doen geweest in deze straat. Er zijn tijden geweest, zoals tussen de twee wereldoorlogen, dat ze bruiste van grote bedrijvigheid. Bijna huis voor huis was er wat en om een pintje te gaan drinken moest men geen drie huizen ver lopen.

We noteerden niet minder dan 14 herbergen;
De Kroon,
In de Vrijheidsboom,
Bij de Ferre,
De Reisduif of bij de Grune,
Het Brouwershuis,
Bij den Trien,
Bij Monneke De Hoef,
In De Leeuw (bij Maates),
Bij Van Erp,
In de Schaar,
Prins Eugène,
Bij Schof,
De Leeuw van Vlaanderen,
't Archief
Den Bruinvis.

Als winkels of handelshuizen kenden we;
een bakkerij,
twee schrijnwerkerijen (Teughels en Van Thienen),
een kolenhandel (Goossens),
een kledingszaak (Marjet & Nick),
een mercerie- en kinderkledingswinkel
(Dianne en later Sylvie),
een beenhouwer (Goovaerts),
een herencoiffeur (Torfs),
een coiffeuse (Ingrid) ,
een blokkenwinkel en papierwaren
bij Schof (VanThienen),
elektriciteitswaren en fotogerief (Mathijs),
een apotheker (Spitael),
een ijzerwinkel en smid (Jules Put),
een meubelzaak (Van Erp),
een schilder en bahangerswinkel (Dons),
twee restaurants (eetcafé 't Archief) (bij Nino's).

Na de golden sixties verschenen niet minder dan vier bankfilialen in deze straat

Wonen kort bij alle accommodaties maar toch niet ingesloten in een stadscentrum heeft blijkbaar de mensen steeds aangetrokken. Het mag ons dan ook niet verwonderen dat bouwpromotoren daar handig op inspelen. Daarom werd als recentste ingreep een bouwperceel platgelegd in voorbereiding van een nieuwbouw.

In de volgende nummers wordt een evolutie van de bewoning in deze straat geschetst.

De opruimingswerken in de Frans Reyniersstraat in het voorjaar 2003

De Leeuw van Vlaanderen verliest zijn klauwen verliest zijn tanden

De oude toneel- en feestzaal wordt ontmanteld.

In deze zaal en herberg heeft een eeuw lang het dorpsleven een stimulans gekend. Vooral de toneelkring De Wijngaerd was er zeer actief.

VAN BENEDEN

een rasechte Hombeekse familie

Ward De Kempeneer

Medewerkers: Frans Beukelaers, Angèle Selleslagh, Pol Hendrickx, Libert Loosen, Patricia Boon

Het klinkt misschien wat verwaand en in deze tijden kan het ook nog intolerant overkomen om van ***rasecht*** te spreken. Toch kunnen we er niet onderuit dat er ook in een kleine gemeente als Hombeek op diverse tijden en om diverse redenen inwijking is gebeurd. De ***autochtonen*** zagen nu en dan een ***vreemde*** zich hier vestigen. Aanvankelijk gebeurde dat vooral door huwelijk wanneer een Hombeekse schone iemand van buiten Hombeek aan de haak sloeg. Als ze zich hier vestigden, werden de namen van hun kinderen vanaf dat ogenblik in onze registers van de parochie van Sint-Martinus ingeschreven. Later was er meer en meer economische immigratie. Inwijking kwam er om de gunstige ligging: dicht bij het spoor of het station of omdat men hier door werkomstandigheden verzeild geraakt was. Bij de **Van Benedens** ligt dat anders. Voor zover we kunnen teruggaan, vinden we ze in deze contreien terug en daarom durven we ze ***rasecht*** bestempelen.

Een notoire stamgenoot

We kennen allen te Mechelen de Van benedenlaan, de binnenring op de oude vesten die van de Brusselpoort loopt tot aan de Leopoldstraat.

Ze herinnert aan een beroemd Mechelaar uit deze stam gesproten in de negentiende eeuw. Zijn standbeeld heeft er gestaan op het voorplein dat men "square Van beneden" heette.

Pierre Joseph Van Beneden

(Mechelen 19 dec. 1809 – Leuven 8 jan. 1894), zoöloog, studeerde natuur- en geneeskunde en werd in 1831 conservator van het natuurkundig museum te Leuven. In 1835 werd hij hoogleraar te Gent en in 1836 keerde hij naar Leuven terug waar hij tot zijn dood bleef.

Het bestuderen van mariene organismen was toen een nieuwe methode. Van Beneden maakte diverse reizen naar de Middellandse Zee en richtte in 1843 te Oostende een eigen marien biologisch laboratorium op. Zijn grootste bekendheid verwierf hij door de ontdekking van lintwormlarven in het darmkanaal van haaien en roggen. Van Beneden verklaarde als eerste de levenscyclus van deze parasitaire wormen. Zijn ontdekking was van enorme betekenis voor de dierkunde en voor de hygiëne van mens en dier in het algemeen.

Hij schreef meerdere werken over zijn studies. Zijn zoon Eduard Van Beneden (°Leuven 1846 – Luik

1910) trad in de voetsporen van zijn vader. Op 22-jarige leeftijd publiceerde hij zijn studie over de anatomische samenstelling van het ei in de verschillende klassen van het dierenrijk. Dit werk werd bekroond door de Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique. Van af 1870 was hij hoogleraar te Luik. Hij ontving tal van wetenschappelijke onderschei-dingen[6].

De kip en het ei

Het zal wellicht onmogelijk zijn om uit te maken of de familie **Van Beneden** zijn oorsprong in Mechelen dan wel in Hombeek heeft gevonden. In beide gemeentes komen ze zeer vroeg voor. Er zijn vermeldingen van rond 1300 in de ganse regio ten zuidwesten van Mechelen, dus ook te Zemst, Heffen, Berbelgem, Auwergem, Adegem, wat wij nu Stuivenberg, Schonenberg en Battel noemen.

In 1480 werd een **Jan Van Beneden** bij de strijdbare mannen van Hombeek gerekend en in 1516 worden **Lodewijk** en **Jan**, twee zonen van **Jan Van Beneden,** geciteerd als hoveniers te Hombeek en buitenpoorters van Mechelen. De huidige Hombeekse descendanten tot zover doortrekken zal wel mogelijk zijn maar dan na een intensiever archiefonderzoek.

Het concilie van Trente had van 1568 orde op zaken willen stellen ook voor de kerkadministratie. Voortaan moesten persoonlijke gegevens als doop, huwelijk en begraving worden ingeschreven. De tijden waren echter nog zeer verward en de vroegste registraties komen er kort voor 1600. Bovendien zag het er op dat ogenblik in Hombeek niet zo rooskleurig uit. Er was een grote ravage aangericht door de godsdienstoorlog en de meeste huizen waren onbewoonbaar. Vele burgers verbleven in de stad en omdat de pastoor zelf ook maar sporadisch aanwezig was werden heel wat Hombeekse kinderen te Mechelen gedoopt. Dat maakt het nu maar moeilijker om met absolute zekerheid aan gezinsreconstructies te doen en de stamboom op te stellen. De verwantschap tussen de Hombeekse en de Mechelse **Van Benedens** is klaarblijkelijk omdat het peter- en meterschap voor mekaar werd waargenomen en ook omdat een deel van de Mechelse naamgenoten onroerende bezittingen had in Hombeek. Dat kon gekochte eigendom zijn tijdens het huwelijk verworven maar er was ook vererfd goed bij.

Al is het moeilijk om nu al een stamboom op te zetten tot de top, toch zijn we vrij zeker dat de naamgenoten in Hombeek afstammen van een zekere **Cornelis Van Beneden** gehuwd met **Margriete Bogaerts** die rond 1600 in het dorp woonden. Hun relatie met de hierboven genoemde Hombeekse hovenier **Jan Van Beneden** en zijn zonen **Peter** en **Louis Van Beneden** die hier circa 1520 woonden, is (nog) niet bekend. Het is ook niet duidelijk of één der twee laatstgenoemden vader zou geweest zijn van een **Jan Van Beneden** die rond 1520 blijkt geboren te zijn en gronden met een huis in de Kattestraat te Hombeek bezat. Hij was driemaal gehuwd, eerst met **Catherina Vergaelen** dan met **Margriet Coeckelberg** en tenslotte met **Margriet Van Diest**.

Een vermogend voorgeslacht

Het staat wel vast dat laatstgenoemde **Jan Van Beneden** niet onbemiddeld was. Hij had buiten Hombeek nog meerdere eigendommen te Mechelen en omgeving.
Van hen zijn vijf kinderen bekend:
- **Christiaen Van Beneden** x **Jacqueline Verlinden**
- **Catherina Van Beneden** x **Cornelis Verreycken**
- **Jaspar Van Beneden** x **Lyncken Boots**
- **Magdalena Van Beneden** x **Jasper Van Turenhout**
  xx **Jan Van Turenhout**
- **Franchois Van Beneden**.

Hun zoon **Christiaen Van Beneden** bezat een huis op den Hombeekse steenweg. Hun dochter **Cathelijne Van Beneden** had met **Cornelis Verreycken** negen kinderen. Ze bezaten eveneens grond aan de Zepstraat te Hombeek en verder nog aan het Hammeken, op het Mechels veld en op Stuivenberg.

Magdalena Van Beneden bezat een grondstuk en een kriekenboomgaard tegen de Bankstraat te Hombeek. Ze had met haar man **Jan Van Turenhout** een huis op de Ganzendries en met haar jongere broer **Frans Van Beneden** was ze in onverdeeldheid over een broekland op Schonenberg.

Tenslotte was er de zoon **Jaspar Van Beneden** die met **Cathelijne Boots** huwde. Na zijn overlijden te Mechelen in mei 1614 hertrouwde de weduwe met **Jan Van Beneden**. Ze bezaten ondermeer een huis in de Adegemstraat, land op Auwergem en Geerdegem, gronden te Heffen en een hoeve in de Kattestraat te Hombeek. In 1612 kochten ze van de erfgenamen **Daneels - Van Halen** nog een 1 dagwand beemd in de Kattestraat gelegen tegen hun huis aldaar**.** Bovendien bezat de weduwe van Jaspar in 1625 nog een weide in het Eglegembroek tegen de Zenne en een kerkgoed.

Voorouders van onze voorzitter

Dit echtpaar **Jaspar Van Beneden** en **Cathelijne Boots** woonde te Mechelen en de kinderen werden in de parochiekerk van O.-L.-V.over de Dijle gedoopt: **Joseph** (1591), **Jan**, **Marie** x **Cornelis**

[6] uit ***Elsevierencyclopedie, Encarta 99.***

Adrienssens, **Anna** (1599), **Peeter** (1604) en **Catherina x Mathias de Meester.**
Mathias de Meester, zoon van **Jan** was te Gent geboren. Hij was geen 25 jaar toen hij in 1612 als poorter te Mechelen werd ontvangen. Hij huwde te Mechelen in 1621 met **Catherina Van Beneden.** Bij zijn overlijden zes jaar later liet hij twee zonen na; **Jan de Meester** (1622) en **Pieter II de Meester** (1626-1691). Deze laatste, deken van de gilde van de hellebaardiers en aalmoezeniers van de stad Mechelen, huwde met **Catherina De Drijver** (1635-1688). Zijn zoon **Pieter III de Meester** verwierf kasteel Expoel in Hombeek dat tot heden aan deze familie is gebleven.

De tak van Hombeek

In de 16de eeuw woonde in Hombeek een zekere **Jan Van Beneden** die met **Elisabeth Smolders** gehuwd was. Hij overleed hier in maart 1620. Waarschijnlijk zijn de drie gezinnen **Van Beneden** die toen te Hombeek woonden aan hem verwant. Zo zijn klaarblijkelijk **Jan, Philip**, en **Cornelius Van Beneden** van quasi gelijke leeftijd, geboren rond 1570 en hun kinderen zagen het levenslicht rond 1600**.**

Jan Van Beneden die met **Margaretha Lauwers** getrouwd was had een zoontje **Louis** (°Hombeek 18.10.1592). Verder laten ze geen spoor na.

De tweede, **Philip Van Beneden,** huwde met **Elisabeth Van Vollesom** en was de zoon van een zekere **Peter.** Hij heeft zowel te Hombeek als in de Hoogstraat te Mechelen gewoond. Hun zoon **Cornelius** werd te Mechelen gedoopt in de O.L.Vrouwkerk in 1598. Hun dochter **Catherina** werd in 1602 te Hombeek gedoopt.

Bij een telling van 1606 bezat een **Philip Van Beneden** hier 2 paarden en 3 koeien en moest daarop 2 gulden en 7 stuivers belasting betalen. Interessant is wel dat **Philip Van Beneden** in mei 1601 grond huurde van de kasteelheer **Jonker Robert de la Tour.** Deze verhuurde eveneens grond dat de *hoogacker* genoemd werd en boven de Brusselpoort gelegen was aan **Cornelis Van Beneden**.

De derde **Cornelis Van Beneden** bespreken we verder als de Hombeekse stamvader.

Buiten de drie mannen woonde destijds ook nog **Catherina Van Beneden** in Hombeek die in augustus 1589 te Mechelen gehuwd was met **Hubert Van Beveren.** Hun zes kinderen werden hier gedoopt: Maria (1596), Peter (1596), Mathias (1600), Simon (1601), Jan (1603 en Jan (1607).

Spandienst voor de kasteelheer

We weten dat er begin 1600 in ons dorp nog grote ontreddering heerste. Al was het strijdgeweld tussen katholieken en protestanten geluwd, toch was de ravage nog zeer groot en diende veel huizen nog heropgebouwd te worden. Vele woningen verdwenen destijds definitief van de kaart. Dat kan men vaststellen aan het verkopen van grondstukken waarbij vermeld wordt dat op die grond eertijds een woning had gestaan. Toch hernam het leven stilaan zijn gewone gang en woningen, dikwijls nog in groot verval, werden terug ingenomen. Tussen 1602 en 1604 heerste dan weer de pest waardoor de verarmde en uitgeputte dorpelingen opnieuw erg getroffen werden. Op zoek naar betere hygiëne en drinkbaar water trokken ze terug naar de stad. De infectie werd vooral veroorzaakt door besmet water. Het bier werd een *smetteloze* drank bij uitstek. Dat verklaart mede de opkomst van nieuwe brouwerijen. Hombeek telde al gauw vier brouwerijen; één op het kasteel van Carmosteyn, één op 't Regulaer, één op Ter Heyde en de bestaande brouwerij Het Hoefijzer. In 1612 werd het twaalfjarig bestand van Albecht en Isabella met de Calvinisten afgesloten. Deze vrede bracht wat meer rust en kalmte. Er kon weer opgebouwd worden.

Op Carmosteyn of het Kerremanssteen, het kasteel aan de Zenne van de gelijknamige familie, woonde de laatste naamdraagster **Anna Kerremans,** dochter van **Philip**, gehuwd met **Jonker Robert De La Tour.** Hij is de eerste kasteelheer die publiek in het plaatselijk leven een belangrijke rol is gaan spelen. Zijn voorgangers hadden de kerk van Hombeek nooit als parochiekerk beschouwd en waren meer op Mechelen aangewezen waar ze dan ook hun grafsteen kregen in St.-Rombouts of in de O-L-Vrouwkerk. De verbondenheid van **Robert De la Tour** met onze parochie is treffend. Zo werd toen voor het eerst de doopplechtigheid van kinderen van het kasteel in onze kerk gevierd. Dat gebeurde tussen 1602 en 1612 met zijn zes kinderen en deze traditie werd verder gezet bij de doop van de kinderen van zijn dochter **Margaretha** met **Julius de Boccabella** die hem opvolgde als heer van Hombeek.

Beide mannen hadden duidelijk wat in hun mars. Carmosteyn, de Hombeekse residentie die **Robert de la Tour** overnam van zijn schoonvader en van de oude familie **Kerremans,** wilden ze zien als het Brabants herenkasteel en niet langer als een buitenresidentie van een Mechelse familie. Een groot probleem was wel dat het duidelijk op Mechelse bodem lag. Hij ging zich meer op Hombeek concentreren en verkocht meerdere afgelegen gronden en goederen. Anderzijds kocht hij van het klooster Leliëndaal de graanmolen en in het kasteel werd in 1606 met bier brouwen gestart.

Wat was er aan de hand in Hombeek-Brabant ?

De parochie van Hombeek ressorteerde grotendeels onder Mechelen maar had zijn Brabants deelgebied in 1561 onafhankelijk zien worden. Het was het zogenaamde ***Smal-Brabant*** dat buiten zuidwest Hombeek ook een deel van Leest en Heffen omvatte. De zogenaamde heerdij van Ophombeek was niet onder een gunstig gesternte gestart. De eerste heren van Ophombeek, **Laurens De Rycke** en nadien zijn zoon **Jan De Rijcke** en **Anna Van Lauretten,** woonden niet eens hier maar wel te Antwerpen. Geen tien jaar na dit eerste verhef woedde de wreedste oorlog die hier ooit gestreden werd. Er kon dus geen sprake zijn van een goede interne organisatie van deze nieuwe heerlijkheid. In 1603, na de oorlog, probeerde **Daniel Pellekens** van 'De Witte Hoeve' (Bosbant) het nog eens. Hoewel hij hier wel woonde, mislukte hij evenzeer en hij moest in oktober 1614 reeds de verpanding opgeven. Zo verloor het Brabants Hombeek zijn onafhankelijkheid en de landvorst werd terug leenheer. Dat zal Jonker **Robert de la Tour,** die verwanten had in de hoogste legerkringen, niet ontgaan zijn. We stellen vast dat van dan af geijverd werd om bewijs te leveren dat het kasteel aan de Zenne in klaarblijkelijk Mechels gebied gelegen, toch Brabants zou zijn, al was het maar voor een deel. Diezelfde ijver om nog meer Brabants goed te ontdekken of te creëren in Hombeek-Mechelen zet zich van dan steeds maar door. Zo zal later moeten blijken dat het hoogkoor van de kerk en enkele herbergen in Hombeek-Mechelen ook Brabants zouden zijn. Het geschil over de zogenaamde "**enclavementen**" dat hier zijn oorsprong vindt, zou enkele jaren later de ganse gemeente op stelten zetten.

In 1619 werd **Robert de la Tour** zelf eigenaar van het kasteel van de familie Kerremans. Zeven jaar later in juli 1626 werd aan hem de heerdij van Ophombeek alias Smal-Brabant verpand. Met de grootste ijver zette hij alles in het werk om zijn nieuw leen uit te bouwen, vruchtbaar, economisch bloeiend en dus ook renderend te maken. Dat kostte geld en geld moest verdiend worden. De accijnzen waren zo een bron van inkomsten. Hij richtte nog een brouwerij op in het Regulaer, toevallig ook weer op een eilandje Brabantse grond. Wellicht nam deze de activiteit over van de kasteelbrouwerij waar vooral onbesmette drank geproduceerd zal geweest zijn. Het eerste Brabants bier dat gebrouwen werd, kende al goede afzet in ***Sint Huybrecht***, de herberg aan de Zennebrug die later ***In den Engel*** ging heten. Dit werd zijn eerste goede klant. Deze herberg was Mechels en daarom moesten de accijnzen aan de stad afgedragen worden. Beter was het nu Brabantse herbergen te bezitten om de accijnsopbrengst in eigen zak te houden. We weten dat de kasteelheer zowel met **Philip Van Beneden** als met **Cornelis Van Beneden** een zakelijke relatie had. Aan beiden verhuurde hij immers gronden. **Cornelis** blijkt dan toch wel zijn vertrouweling geworden te zijn die de heer van Hombeek graag spandienst verleende.

Dat zal grote gevolgen hebben want zowel **Robert de la Tour** als later zijn schoonzoon **Julius de Boccabella** als de volgende heren **Jan Locquet** en **Michiel Locquet** hebben in de nakomelingen van de **Van Benedens** gedurende tientallen jaren trouwe aanhangers en dienaars gevonden voor het nieuwe rechtsgebied Hombeek-Brabant, zowel als officier dan als boswachter.

De nieuwe herbergier tapt Brabants bier

Op de Mechelse weg, destijds over de Zennebrug (ter hoogte van het voormalig postkantoor), was er sinds mensenheugenis een florerende herberg geweest ***De Kroone***. Ook deze bleef niet gespaard voor het oorlogsgeweld van 1580 en werd door de vreemde troepen vernield. In 1594 wordt er zelfs gesproken van het erf waarop vroeger de herberg ***De Kroone*** had gestaan, tussen het Croesershof (eens Wolputte en nu Van Zon) en de erfgenamen van een zekere Jacob De Backer. Toch blijkt het biertappen verdergezet te zijn in een aanpalende woning wat dichter bij de Zennebrug. Dit huis van brouwer Mommaert van Mechelen werd in 1611 aan **Cornelis Van Beneden** verkocht die er is komen wonen met heel zijn gezin.

Cornelis blijkt een neus gehad te hebben voor zaken doen. Zoals gezegd was hij ook goed bevriend met de jonker van het kasteel van wie hij gronden huurde en die dan ook bier leverde uit zijn brouwerij. Het Brabants bier blijkt in trek geweest te zijn en dat verbeterde nog toen men in juli 1626 de prijs kon drukken. Van dan af immers mocht jonker **Robert de la Tour** zelf de accijnzen innen op de bieren die in zijn gebied verteerd werden. Men ging er eenvoudigweg van uit dat de herberg van Corneel Van Beneden of een deel ervan op Brabantse grond gelegen was en zo kon daar het laagbelaste bier tegen lagere prijs aan de man gebracht worden. Dat was vlug geweten en de Mechelaars stroomden naar ***De Kroone*** aan de Zennebrug in Hombeek om daar een lekkere Brabander te drinken tot spijt en gramschap van de Mechelse raadsleden. Zowel de kasteelheer als de herbergier waren opgetogen. De truc werkte en ze deden gouden zaken. Dat onderling hulpbetoon blijkt bovendien op het kasteel erg geappreciëerd geweest te zijn want onmiddellijk mocht een zoon van Cornelis in vaste dienst bij de heer als zijn eerste officier of veldwachter.

Tot zover bleek alles normaal te verlopen. Cornelis was herbergier maar hij boerde ook wat. Hij huurde meerdere gronden en hij gebruikte twee paarden voor het labeurwerk. In de stal hield hij ook nog een koe voor de zuivelproducten. Al stroomde het

bier in de herberg ***De Kroone*** quasi onophoudend, dan dronk de waard toch ook meer dan frequent zijn pintje mee. Hij was goede maat met onze koster Adam Van Beveren eveneens een eerste klas drinkebroer die al zijn bezittingen aan het geestrijke vocht verdeed. Ze waren zo goed bevriend met mekaar dat de ene geregeld geld leende bij de andere. Zo gingen zich ook bij Cornelis de schulden opstapelen. Het werd zo erg dat hij zijn dorpslasten niet meer kon betalen en hij verplicht werd gedurende één jaar gratis karweien te doen voor de stad als vergoeding van zijn schulden.

Een berg schuld en een eindeloos proces

Het goedkope Brabantse bier dat hij de laatste drie jaar zo goed verkocht had, heeft de brave herbergier ook niet meer kunnen redden. De schuldenberg had zich steeds maar opgestapeld en hij eindigde met een groot deficit. Bij zijn dood in april 1629 moesten de weduwe en de kinderen het huis en de grond verkopen om de schulden te dekken.

Op 2 mei werd voor de deur de inboedel publiek verkocht door Jan Van Coolhem en Corneel Dupré, oude-kleerkopers van Mechelen. Dit bracht slechts 52 gulden op. Het bruine merriepaard werd gekocht door zijn zoon Peter Van Beneden voor 48 gulden en ook het andere paard, een witte ruin. Dit dier was naar verluidt zo slecht en veel te klein zodat het van de hand ging voor slechts 4 gulden.

De staat van achterstallige betalingen was aanzienlijk. Zo moest hij nog meerdere jaren huurgeld betalen voor gronden aan zijn zuster Magdalena Van Beneden, aan de Kerk en H.Geest van Hombeek, aan Gilles Jacobs, aan Merten Bulens en Jan Van den Berhge en tenslotte aan Gilles De Keyser. Er waren schulden aan Jan Van Reeth, aan Willem Rombouts, aan Jan Vekemans, aan Peter De Cremer, aan Hendrik Bosmans, aan Herman Herbarts, aan Gilles Bertels en aan Jan Bercklaer uit Mechelen. Deze achterstallige huurgelden maakten het gros uit van zijn tekort.

Aan Jan Boogaerts, zijn schoonbroer, moest er nog intrest betaald worden op geleend geld bij de koop van het huis drie jaar geleden. Er waren schuldvorderingen van bakker Jan Daems uit Mechelen, van kleermaker Baptist uit 'De drie Kommen' te Mechelen, van gareelmaker Lauwereys uit Mechelen.

Hij had nog meerdere openstaande rekeningen bij cafébazen zoals bij de eerder genoemde Merten Bosmans maar ook bij Jan Claes, beiden herbergiers te Hombeek. Hij stond ook nog in 't krijt bij meerdere Mechelse herbergiers ondermeer bij deze van de herberg "In de Saghe". Bovendien lagen er nog rekeningen bij brouwer Jacques Van Hiel voor het Mechels bier dat deze geleverd had.

Dat de schulden aanzienlijk waren en opliepen tot boven de 280 gulden heeft niet belet dat Cornelis Van Beneden een honorabele uitvaart heeft gekregen van de betere klasse met wassen kaarsen en nadien was er een traktatie van een ton bier in de herberg 'De Keyser' te Mechelen. Daarna werden de vrienden uitgenodigd voor een maaltijd met vis- en andere gerechten.

Aangezien de twee jongste kinderen, Adriana en Elisabeth niet ten volle 25 jaar waren bij het overlijden, moest voor de verkoop van het huis aan de weesmeesters goedkeuring gevraagd worden. De weduwe richte zich tot de weeskamer te Mechelen. Dit zal later als argument ingeroepen worden om het huis niet Brabants maar wel Mechels te verklaren. Na aftrek van de inkomsten uit de publieke verkoop bleef het saldo der schulden nog op 157 gulden. De schuldeisers eisten de betaling en dus bleef er niets anders over dan het huis en een stukje grond aan de overzijde van de weg te verkopen. Het huis moet in een vervallen staat geweest zijn en de schatters achtten het maar 90 of ten hoogste 100 gulden waard. Ze waren zelfs van oordeel dat het invallensklaar was en de weduwe zeker niet de middelen had om het weer op te bouwen. Om uit deze impasse te komen richtte de weduwe zich tot de weesmeesters om toelating te bekomen het huis te verkopen, wat ook gebeurde.

Deze tekst luidde als volgt:

*Wetende alsdat het sterfhuys van de voorseyde **Cornelis Van Beneden** wel soude ten achteren wesen de somme van 157 gulden, 4 stuyvers en 1 oort, naervolgende den inventaris hiermede gaende, ende egeen middel vindende om deselve somme te betaelen aen de crediteuren die deselve pretenderende sijn, dan alleenlijck in het vercoopen van een oudt vervallen huys met een cleun erffken daerachter geleghen, also hetselve gestaen is tot Hombeke, dwelcke saemen soude moghen weert wesen boven den last van eene rente van 9 gulden tsjaers, ende boven den chijns van 12 stuyvers aen de kerck van Hombeeck, ende noch aen de rentmeester van Sijne Hoochheyt eenen halven stuyver, omtrent die somme van **negentich** oft ten uytersten **hondert gulden,** ende bemerckende dat desen inventaris wel soo hooghe is loopende dat die selve somme daerin geconfirmeert sal wesen, sal het mijne Heeren gelieven te appostileren hetselve huys ende erffken te mogen vercoopen, bemerckende datter anders egeen middel is dan dese ende oock dat het huys staet in groot perickel van vallen dwelck die voorseyde weduwe niet en soude connen doen oprechten.*

In de marge stond geschreven:

De Heeren Weesmeesteren deser stadt Mechelen mondeling gehoort hebbende de supplianten

ende op alles wel ende wijselijck gelet hebbende, hebben deselve tot de vercoopinghe van het huys en de erffve daeraen geleghen geauthoriseert, soo sij heden authoriseren bij desen den cooper dairin te goeden ende erven naer alle gewoonlijcke solemniteyten daeroe gerequireert ende penninghen daervan te procederen bij de supplianten geemployeert te worden soo ende gelijck bij de dispositie deser geseyt wort.

Actum coram heer ***Joost Van Der Hoeven*** *ridder, Jonckheer* ***Niclaus Van Der Laen****, heer* ***Jan Des Mares****, ridder, weesmeesteren, ende mij greffier onderschreven desen 17Maij 1629 ende was onderteeckent* ***R. Van de Venne***

Op 14 januari 1631 werd een koper gevonden voor het huis. Het was de oudste zoon **Peeter Van Beneden** die optrad voor zijn moeder en als voogd over zijn 23-jarige zus Elisabeth en over het kind van zijn overleden broer **Rombout**. Zijn twee broers **Philip** en **Merten** waren medeverkopers. De nieuwe eigenaar was **Peter Oysters** gehuwd met **Maria Aerts.** Deze akte wordt verleden voor de schepenen van Hombeek-Brabant. Het huis lag volgens de beschrijving tegen de steenweg, dat men algemeen het ***cleyn drieseke*** (de kleine dries) noemde. Het betreft hier een kleine open plaats tussen de verkochte herberg en ***den Engel*** waarop de wip heeft gestaan. Later werd een deel ervan bebouwd met de herberg ***Het Zonneken***. Aan de drie andere zijden zou het goed tegen Brabantse grond gelegen zijn. Er rustte cijns op het goed aan de kerk maar ook een van 2 gulden aan de heer van Hombeek-Brabant. Dit laatste roept vragen op. Aangezien niet geweten is of er eertijds ooit aan de hertog cijns is betaald geweest, lijkt het er op dat dit een recente belasting zou zijn. Slechts vijf jaar eerder werd de heerdij gevestigd. Aangezien ook **Peter Van Beneden,** in dienst van de heer van Hombeek-Brabant, de aangever is van deze 'goedenis' kan men daar ook vraagtekens bij plaatsen. De goedkeuring tot verkoop werd twee jaar eerder door Mechelen gegeven en de verkoop zelf gebeurde door Brabant. Dit is maar het begin geweest van een bittere strijd tussen Mechelen en de heer van Hombeek. In de procedures bracht Mechelen een resem getuigen aan die uit mensenheugenis moesten laten blijken dat het hun eigendom was. De heren van Hombeek brachten evenveel getuigen aan die het tegendeel bewezen. Men is er nooit meer uitgeraakt tot 1796 toen Hombeek-Mechelen en Hombeek-Brabant met mekaar versmolten in de ene gemeente hombeek.

De nieuwe herbergier **Philip Oysters** heeft het wel veel langer volgehouden maar uiteindelijk heeft hij het ook niet kunnen waarmaken. Hij herbouwde wel deze herberg en noemde ze voortaan ***Den Reus*** omdat Philip, de cafébaas, een reuzengestalte had. In 1660 moet hij bij de brouwer een lening aangaan om de opgestapelde schulden te betalen en hypothekeert daarvoor zijn huis. In 1673 werd het doorverkocht aan Jaak De Croes. Opmerkelijk is wel dat het goed sindsdien steeds in Brabant geregistreerd werd en bij de tweede overdracht de kleinzoon van **Cornelis**, met name **Philip Van Beneden** als officier optrad in naam van de heer van Hombeek.

Het gezin van
Corneel Van Beneden en **Margaretha Bogaerts**

In dit gezin zijn er zeven kinderen opgegroeid, vijf jongens en twee meisjes. Van de drie laatsten is bekend dat de moeder Margaretha Bogaerts was. Mogelijk was dit niet het eerste mar zelfs het derde huwelijk van Corneel.
Rombout (° Onze-Lieve-Vrouw 1593)
Peter (° Onze-Lieve-Vrouw 1595)
Philip
Cornelius (° Onze-Lieve-Vrouw 1598)
Merten (gedoopt te hombeek op 1.6.1604)
Adriana (°1606)
Elisabeth (gedoopt te Hombeek op 19.12.1608)

Van twee kinderen weten we dat ze te Hombeek gedoopt zijn. Dat bewijst dat Corneel wellicht eerst te Mechelen verbleef en pas na 1600 herbergier werd in Hombeek.

Peter was in dienst bij de heer van Hombeek-Brabant. Zijn zoon Philip en zijn kleinzoons zullen hem navolgen. Voor hen was het herbergwezen verleden tijd. Ze konden zich een woning verwerven op de hoek van de Zepstraat en de toenmalige Befferstraat (Heike) op grond van de kasteelheer. Ze zijn de voorouders van de Van Benedens die nu nog in Hombeek wonen.
Hun verhaal volgt bij de volgende aflevering.

Bronnen: We hebben voor dit artikel uit diverse archieven materiaal kunnen ophalen. We vermelden ze bij het einde van de bijdrage maar deze gegevens zijn steeds ter beschikking voor geïnteresseerden.

De Schildwacht

Louis Buelens

N.v.d.r.: Dit verhaal van Louis Buelens grijpt terug naar de tijd van voor de oorlog. Het is een plezierige anekdote uit de periode van zijn wederoproeping in 1939. Lang na de oorlog zochten de miliciens die met hem legerdienst deden mekaar terug op. Zo ontstond er een vriendenkring van oudgedienden die regelmatig samenkwamen. Bij deze bijeenkomsten werden herinneringen opgehaald en zo kende dit ludiek verhaal ook daar zijn wedergeboorte. Het is pittig en schept een goede sfeer hoe het er soms aan toe ging bij onze soldaten die tijdens de 'drôle de guerre' ons land dienden in een infanterieregiment te velde.

Oproep voor de wachtdienst op de brug

Haccourt eind oktober 1939. Het is een eindejaarsperiode met korte zonnige dagen maar lange kille nachten. Het is kwart over zeven als korporaal De Ron de kop en één schouder binnen de kamer steekt en oproept voor de wacht;
- "*Bert Wauters, aan de grote poort, en Fred Van Camp doet de brug. Om negen uur aan 't corps-de-garde".*

Zonder veel omhaal uit hun slaap geschud, zijn die twee in de werkelijkheid beland. Met een smak valt de deur dicht en de korporaal is al op weg naar een volgende groep uitverkorenen die wakker gemaakt worden.

Bert, een klein wakker manneke uit Ninove, strekt de tengere armen uit en met een lang en luid keelgeluid blaast hij de slaaplucht uit borst en longen. Nog wat verdwaasd scharrelt hij recht en wankelt naar achter, naar de deur met het uitgezaagd hartje. Wie snel is, vindt nog plaats in het kleinste kamertje, de volgende moeten dan maar noodgedwongen buiten hun heil zoeken tegen de betonnen afsluiting van de buren. In het kleinste kamertje is het niet bepaald veel warmer maar daar kan men tenminste alles kalm afbouwen en nadien veel rustiger de laatste weerbarstige knoop tot de orde roepen.

De bedstee van Fred Van Camp ligt in een verre hoek van de kamer. Hij slaat het grijze deken met een forse zwaai achteruit en met de rug tegen de muur geleund zit hij naar de dichtgedampte ruiten te staren. Iedere morgen eerst de lucht observeren; als een echte boer het weer nagaan. Dat is hem aangeboren en daar wijkt hij ook hier niet van af, in het verre kantonnement. Gisteravond een paar dorpsgenoten ontmoet, dat is telkens het begin van een zware onrustige nacht. Men verwacht mekaar plezier te doen met de laatste berichten van het thuisfront over te brengen, maar telkens wordt heel wat bovengehaald wat beter onberoerd zou blijven. Moeizaam richt de bonkige boerenzoon uit Zoersel zich op en vaagt met de hemdsmouw een gaatje in het aangevroren glasraam. De berijmde appelaar staat strak afgetekend tegen de grauwe muur van de fabriek. Hij plooit zijn strozak dubbel en duwt hem dicht in de hoek van de kamer, stroopt zijn broek op en maakt zijn opwachting aan dezelfde deur met het hartje.

Het logement bij de cimenterie

Eind Augustus bij valavond zijn we hier toegekomen en werden we langs de grote loods van de "Cimenterie" binnengeleid. Een grauwe hoge ruimte, met stapels cementzakken, de vloer bedekt met een dikken stoflaag en hier en daar een paar gescheurde zakken. De installatie verliep snel.

Iedereen zoekt een plaats om de strozak te leggen. Ondanks de vele open luchtgaten in het dak en vreemde onbekende geluiden, slapen we als marmotten. Vermoeidheid is de beste slaappil. Deze hal is echter niet geschikt als legerkamp. De volgende dag vertrekken we op zoektocht naar een geschikter kosthuis. We hebben geluk. Korporaal F.M., zoon van een Parisienne, weet met zijn taalkennis een leegstaand huis op de kop te tikken; een werkmanshuisje met een kleine tuin en voortuintje. Daar trekken we in..

De bewoner is ook gemobiliseerd. Zijn jong vrouwtje is terug bij haar ouders gaan wonen in afwachting van vrediger tijden. De eigenaar gaat ermee akkoord om ons gratis huisvesting te geven, mits te voldoen aan de gewone plichten van een goed huurder. De schaarse meubeltjes van het koppel worden boven op de slaapkamer in veiligheid gebracht. De tafel en zes stoelen, niet meer van de jongste, krijgen we in bruikleen. Met de nodige dankbetuiging beginnen we aan de inrichting van onze villa. In de smalle gang dient de kapstok als vestiaire voor de vele vesten en de overjassen. Onderaan tegen de muur worden de valiezen en eetbare voorraad gezet. De voorplaats van 3 op 4 meter wordt slaapzaal voor acht man. Op de schouwplank prijken nu de portretten van vrouwen en kinderen. Een paar eta-

leren er zelfs hun verloofde die aldus ten prooi wordt gegooid aan de massa.

In de middenplaats staat een schraag als tafel en vier cafékrukjes, door een buur aangebracht. Verder is er nog plaats voor vier bedden. Een plank met nagels draagt de bretellen (munitiegordels) en de gasmaskers. De keuken met stoof, tafel en zes stoelen, is onze centrale plaats waar het hart van een deel van het Belgisch leger klopt. Hier worden brieven geschreven en gelezen, levensproblemen uitgebeend, conflicten opgelost, kameraden getroost maar ook gepest. Er werd gekookt en patisserie gebakken maar eveneens gekaart, gezongen, gelachen. Voor Hitler en zijn trawanten is er een modelgalg getekend. De nieuwe wereldorde wordt haarfijn uit de doeken gedaan. Zelfs voor een beter kerkelijk beleid van Paus, Bisschoppen en Pastoors worden suggesties aangedragen en de opvoeding van de kinderen moet er ook anders gaan uitzien. Er zijn altijd zitplaatsen te kort bij deze conferenties maar een soldaat is vindingrijk; twee barkrukjes platgelegd als steun voor een stevige plank, bieden plaats voor vijf of meer vechtjassen met ietwat normale afmetingen.

In het betonnen kot achteraan worden de geweren, ransels en helmen bewaard. Aan een in onbruik zijnde pomp zit een droogdraad met de bengelende was eraan. De gamellen en enkele bierglazen worden in de pompbak opgestapeld. Buiten tegen de achtergevel is er een ijzeren waterpompje op de regenput. Dit is de wasplaats voor dagelijks onderhoud van gezicht en handen. In een zinken bassin wassen we het eetgerei af en bij hoge nood worden er zakdoeken, handdoeken en kousen gewassen in een tobbe. De hygiëne is ver weg maar "a la guerre comme a la guere" en dan wordt er gejaagd op groter wild dan op microben en ander klein schadelijk ongedierte.

Tussendoor verjaagt de kamerwacht het stof van de vensterbank naar de tafel, en omgekeerd. Zaterdag namiddag is het grote kuis. De bedden worden buiten op een stapel gezet en bedekt met papieren cementzakken, splinternieuw uit de fabriek. Die worden ook gebruikt als tafellaken en als vloermat bij de ingangen. De kuis is een 'geklats' met veel water en een beetje bruin zeep. De meubels verhuizen dan van plaats, naargelang het verloop van de werkzaamheden. De ruiten krijgen een grondige beurt met de stofvod. Nadien zijn we opgetogen over de frisheid en de aangename geur van ons logement. Dan wordt er op het succes een pintje gedronken. Zo leven we hier nu reeds twee maanden in het ongewisse, weliswaar peis en vree maar met een onrustig gevoel ons voorbereidend op wellicht veel ergere dingen.

Bezighouderij

Op de stelling worden loopgrachten gegraven die na elk bezoek van de majoor dringend terug moeten dichtgegooid en verplaatst. Op die manier houdt men de troep bezig, vermijdt men verveling en dat wordt geacht ook de moraal hoog te houden. De vierderangsmilitair ziet het echter anders en denkt hardop : "Dat zottekesspel hangt dik mijn keel uit."

Met een schup werken is, voor mensen die het niet gewoon zijn al een hele karwei. Als men dan over gereedschap beschikt dat gemaakt is voor alles behalve voor graven, wordt het er zeker niet beter op. Een lange stok met aan het uiteinde een stuk gebogen plaatijzer, werd met een ernstig gezicht "schup" genoemd. De korte soldatenschup, die men dagelijks mee zeulde was ook al niet veel beter maar een hulp in doodsgevaar. Bomen en takken mochten niet gekapt worden, dat was privé bezit. Zandzakjes waren te duur.
"Trek uw plan, ge zijt soldaat."

Al bij al waren het niet de meest geschikte omstandigheden om zich te beroepen op vaderlandsliefde en fierheid voor de vlag en voor het (beslijkt en versleten) uniform. Dat kan niet meer serieus genomen worden. Die misplaatste bravoure wordt hier onthaald op onhoorbaar hoongelach en onzichtbaar tikken tegen het voorhoofd.

De solde van één frank per dag en een gezinsvergoeding van acht tot tien frank, dat is ook al niet in staat om de gemoederen op te krikken. Een korporaal verdient 3,40 frank en een sergeant 4,70 frank per dag. Dat verschil is redelijk groot. Verantwoordelijkheid mag vergoed worden maar als de kogels over uw kop scheren, is een gewone soldaat even kwetsbaar. Hij doet even goed zijn werk en dan is het bij levensgevaar toch 'ieder voor allen en allen voor ieder'. Zulke gesprekken worden binnenskamers wel aan de keukentafel verteld maar dat moeten de officieren niet horen. Dat zou als opruing zelfs als landverraad geacht kunnen worden. Tijdens dat soort conversaties worden de sigaretten werkelijk opgegeten. In een ondoorzichtige wolk zitten we daar met vlammende ogen en krijsende stemmen onze waarheid te verkondigen met nu en dan een krachtige vuistslag op de tafel om alles te onderlijnen. De klas van 37 en de jongeren voelen het iets minder scherp aan. Zij zijn meestal nog ongehuwd en onbezorgd maar de ouderen, huisvaders met vrouw en kinderen, leven hier zonder fatsoenlijk inkomen. Ze hebben grote zorgen, gaan ermee slapen en staan er de volgende morgen mee op.

Gisteren was dit thema ook gespreksthema geweest in de gezellige dorpscafé van Hacourt. Drie miliciens uit Zoersel hadden er dorpsherinneringen opgehaald; hun mooie dagen bij de B.J.B. en hun vertrek in augustus.
- "*Het is maar voor een paar weken, mannen, de vredesconferentie van München zal de verhitte gemoederen wel doen bedaren*."

De 'groten der aarde' spanden zich blijkbaar toch ernstig in om een vredesduif uit hun hoed te toveren. Dat waren ze wel verplicht om hun prestige in eigen land en in de hele wereld op te krikken. Toch nam de internationale spanning niet af en van demobilisatie was er geen sprake. Na elk verlof zien we ze terug binnenkomen met hangende lip maar weliswaar overdreven gepakt en gezakt, met beladen schoudertas en met zware valies, vol eetwaar en wollen kleding. De ganse familie heeft er mee voor gezorgd dat hij warm breigoed had. Dat zal het leven draaglijker maken. Hij mag ginder toch geen honger of kou lijden. Bij het afscheid had zijn vrouw getracht te lachen, maar het had meer op een grimas geleken.
- "Gaat ons vake nu al terug weg bij ons? "
En dan kan het een mens te machtig worden. Hij had zich bruusk moeten omdraaien om de tranen te bedwingen. Een stoere soldaat die zijn land moet verdedigen huilt niet, toch niet als anderen het zien. Het gemoed schiet dan toch vol als hij de vrome leuze aan de wand ziet: "Wie werkt voor vrouw en kind, en wordt door hen bemind? 't Is vader."
Ongezien worden een paar vuisten gemaakt en inwendig gevloekt dat het kraakt maar ook dat helpt niet. Daarvoor wijkt geen gevaar van agressie. Die verdomde onmacht.

Klaar voor op wacht te gaan

Bert Wauters van Ninove is intussen reeds druk doende in het kot. Het is een klein maar vinnig en plezant manneke dat het leven neemt zoals het is. Thuis zijn ze met meerdere kinderen, van wie er enkelen samen met vader in de "Union Match" werken. Na de vakschool is Bertje bij een kleine zelfstandige schrijnwerker gaan werken. Voor hem is deze tijd vakantie: "Anders geraakte ik nooit in het buitenland."

Fred van Camp slaat een handdoek rond de nek, plonst een paar handsvolle water in het gezicht en vaagt met de klamme doek over hals en oren. Hij schraapt luid de keel en floept de morgenfluim over de betonnen muur bij de buurman, een fabrieksbediende bij wie twee groepsoversten logeren.

De claxon van de keuken kondigt de vrachtwagen van een Limburgse kolenhandelaar aan die 's morgens koffie en brood en 's middags warm eten brengt. Fred trekt zijn schoenen aan en met loshangende veters sloft hij met een armvol veldflessen naar buiten. Nog een paar vrijwilligers volgen met de overige bussen en brengen in een cementzak het brood aan voor de ganse groep.
- "De kraan goed sluiten en het 'schof' omhoog. "
Dat is de gebruikelijke aanbeveling van de chauffeur, tweemaal daags voorgezegd.

Eén voor één kruipen de mannen recht om de eerste maaltijd te beginnen. Soldatenbrood met choco uit eigen valies is best genietbaar met wat warme koffie, een lichtbruin brouwsel zonder veel smaak. Fred heeft geen tijd om hem te laten afkoelen en wringt zijn portie boterhammen droog naar binnen.
Intussen is Bertje, opgetuigd als een museumstuk, uit het kot tevoorschijn gekomen.
- "Fred ik ben al weg, hé joeng."
- "Ja ,ik kom ook, het is nog tijd genoeg."
Nog gauw een sigaret gerold, de jas en bretellen over de schouder, de handen diep in de zakken en met ingetrokken hals, tjokt hij langs de achterdeur op weg. Een wildgroeiende klimrozelaar tegen de muur is dringend aan een snoeibeurt toe. Als het weer goed blijft zal hij die eens onder handen nemen en ook de haag aan de andere kant. Dat mag dan als een wederdienst gelden voor de gratis huur van het huis.

Bert Wauters heeft intussen de wachtpost al bezet. Het is tien voor negen. Korporaal De Ron keutert de stoof. Rik Lampers en de snor Segers staan hun handen te warmen. Een dichte tabakswalm wervelt weg bij het opengaan van de deur. Het portierslokaal dient als corps-de-garde. De postoverste, sergeant Lenaerts, tekent de aanwezigheid van Fred aan en knikt hem toe als groet. Hier gaat ieder zijn voorganger aflossen op eigen houtje, liefst nog enkele minuten voor tijd.

De kraag van de kapoot wordt goed omhoog getrokken want op de brug heeft de wind vrij spel, daar kan men geen bescherming vinden. Cheike Van de Walle staat te midden de brug zijn voeten warm te stampen als hij de glanzende geweerloop van Fred over de dijk ziet aankomen. Met lange passen komt hij zijn aflosser tegemoet.
– "Alléé Fred, bon chance hé man, 't is te hopen dat er veel schoon mokkes voorbij komen, dat warmt wat op hé."
Een onduidelijk gegrom begeleidt de Cheit naar zijn rustpost.

Een ijzige wind scheert Fred langs de oren. Met een kordate soldatenpas stapt hij op en neer. De zon vecht zich moeizaam een weg door het mistgordijn. Boven het water van het Albertkanaal zweven dunne nevelslierten naar het binnenland toe. Aan de overkant achter de dijk zijn boven een zee van melk enkel de toppen van de bomen zichtbaar. Hier is geen plaats voor romantiek maar thuis zou hij hiervan kunnen genieten als een deel van de wonderen der schepping.

In gedachten toch thuis

Ruim drie jaar geleden had Fred zijn Finke leren kennen. De flinke boerendochter uit zijn buurt was de steun van haar ouders. Met tussendoor wat hulp van een oudere broer bewerken ze een boerderij

met drie hectare grond, een paard, vier melkkoeien en een koppel varkens en een hele schare kiekens die een nevenliggend bos overhoop krabden. Ze kenden weinig zorgen en Finke, gezond en kloek uit de kluiten gewassen, speelde zowel voerman als huisvrouw. Optimist van natuur zag ze het leven openbloeien en droomde van een gelukkige toekomst met Fred. Trouwplannen werden gemaakt eens de kampperiode voorbij zou zijn. In de B.J.B. hadden ze beiden wat vorming opgedaan en zouden het bedrijf van de ouders overnemen. Na zes weken kamp in 1937 zou er nog een kort kamp van veertien dagen volgen en dan zou de legermiserie van de baan zijn. Het leger houdt echter geen rekening met de seizoenen en september en oktober zijn drukke maanden voor de boer. De veldvruchten moeten voor de winter worden binnengehaald en het graan gezaaid. Ze besloten dan maar met trouwen te wachten tot volgend jaar. In 1939 kon de broer van Fred thuis het roer in handen nemen. Men leefde naar de toekomst toe. In september 1938 werd Fred terug opgeroepen. Dat dwarsboomde weer alle schone plannen. Roos, de moeder van Finke, een sterke vrouw, nooit ziek, voelt zich de laatste dagen steeds moe. Het zal maar wat griep zijn. De winter en de koude en vochtigheid krijgen de schuld van dat onbehaaglijk gevoel en de moedeloosheid. De week na Kerstmis moet Roos naar de kliniek voor grondig onderzoek en dan gaat het snel. Gust, de vader, die ook vier jaar de IJzer had getrotseerd, kan het verlies van zijn vrouw niet verwerken. Fred gaat regelmatig bijspringen en de broer van Finke werkt dag en nacht om beide boerderijen te runnen. In oktober zou hij trouwen, dan is de rouw zes maanden voorbij. Het onheil kwam weer uit dezelfde hoek; Fred kreeg zijn oproepingsbericht in handen. Bij zijn afscheid heeft Finke zich kloek gehouden:
- "Het zal weer maar voor enkele dagen zijn".
- "Ja, een bijkomende kampperiode misschien."
Haar ogen volgden hem, hij voelde haar blik in zijn rug branden.

Bij al deze gedachten ijsbeert Fred nu op en neer de ijzeren kanaalbrug, zijn nek diep in de kraag gedoken. De zon kruipt moeizaam boven de boomkruinen uit en de bovenste mistlaag wordt ijler. Het belooft een zonnige dag te worden. Het bruine water voert een gebroken tak mee ergens van uit de buurt van Luik met bestemming Antwerpen; van de Ardennen langs de Kempen, zijn streek, en zo naar zee toe. Wat een onzin hier met bevroren voeten op een verlaten brug te moeten passen, twee uren piekeren en zich opwinden, dan vier uur in een stinkend wachtlokaal rondhangen en aankijken tegen de volgende wachtbeurt, leeg en eenzaam.

Achter hem liggen de mergelgroeven, begroeid met kromme bomen en wild struikgewas. Een vruchtbaar jachtterrein voor de facteur van het Bataljon, een uitgekookt West-Vlaamse stroper, die daar de hazen en konijntjes weet te verschalken. De verlofgangers kopen die af om thuis een feestje te bouwen. Zo tracht ieder een zonnestraaltje te zoeken in dit vervelende leven. Vlak hiervoor ligt Visé, waar ze naartoe gaan om enkele huizen op een rij te zien staan, en de Maasdijk op te wandelen. De Duitse grens ligt maar een goede twintig kilometer verder. Als die vechtjassen het in hun bol krijgen zijn ze sowieso binnen de kortste keren hier op de brug.

Achter hem is het fort van Eben-Emaal. Het is in de rotsen gebouwd en bezet met een massa goed gedrilde soldaten; naar verluidt onneembaar. In de oorlog van 14-18 zou in Antwerpen geen muis kunnen binnendringen, nu heet dat Eben-Emaal. Alle gazetten loven de stevigheid van onze verdedigingslinie; het kanaal ziet er wel een serieuze hindernis uit, breed en met betonnen dijken die tegen een stootje bestand zijn. Volgens het boekje zitten we hier veilig maar het boekje baseert zich op een strategie van de vorige oorlog.

Ver achter de einder in het westen ligt dat vredig dorpje met brave mensen, Zoersel, waar Finke zich nu uit de naad werkt om het hoofd boven water te houden. Volhouden tot hij weer thuis is. Telkens als ze naar het kerkhof gaat, wipt ze even de kerk binnen om een kaarsje op te steken voor haar moeder zaliger, voor vader om hem moed te geven te overleven, en een voor Fred. Bij die gedachte voelt hij de tranen weer opwellen, een krop knelt hem de keel toe. Vijfentwintig jaar en hier, meer dan honderd kilometers van huis, staat hij te bleiten als een klein kind. Gelukkig is er niemand in de buurt. Dan kan de koude wind nog altijd in geroepen worden. Fred veegt de tranen uit de ogen en van zijn kapoot. De mist is intussen bijna opgetrokken. Met krachtige stappen tracht hij zijn voeten warm te stampen. Halfweg staat hij stil, plooit zijn kraag omlaag en draait het hoofd achterom. Zijn gemijmer werd plots onderbroken door het eentonig kleppen van een klok. De gedempte klanken komen de Nederlandse kant uit. In het romaanse kerkje van Rixhe, het laatste Belgisch dorp aan de Nederlandse grens met de kerk het dichtst bij hun logement gelegen, ging iedereen in het begin elke avond naar het lof voor de vrede. Van de preek van de oude kale pastoor verstond men geen woord maar het werd geacht dat een Vlaamse vaderons even sterk was als een Waalse. Na een paar weken zwakte de drang naar vertroosting in een kerkgebouw stilaan af. Het was koud en nat, en ze waren gewoonlijk te moe om nog in het donker op stap te gaan. Dat luiden, het is half tien, moet voor een mis zijn. Dan is het vandaag zondag ? Is het al zo ver gekomen dat hij de dagen niet uit mekaar kan houden ? Zijn wacht loopt tot elf uur en dan is er nergens nog een Mis in de buurt. Dat zal de eerste keer zijn zonder zondagsmis; die ingetogen verbondenheid met familie

en geliefden zal hij ditmaal moeten missen, juist nu hij het zo moeilijk heeft. Thuis zitten ze voor hem te bidden maar hij zal ontbreken op het appel. In dit vergeten gat van Wallonië, waar geen kat te zien is, loopt hij hier een ijzeren brug te bewaken zonder enig strategisch belang. Hoogstens een paar brave gewone mensen lopen er over, op boodschap of op zoek naar een frisse neus. Ze beperken het contact tot een kort mompelend "bonjour". Fred voelt weer die krop in de keel opdringen, weer dat akelig gekriebel in de buik. Hij vervloekt deze dag die nog lang zal duren.

Geen weet van uur of tijd

Het klokkenluiden wordt door de wind over de bomen gedragen en klinkt nog klaarder maar wordt plots door een kletterend geluid overstemd. Fred vaagt vlug met zijn mouw de natte sporen van de wangen en ziet de kleine luitenant Van Herck de brug opkomen, de handen in de zakken, het eeuwig welriekende sigaartje in de mond en de hem eigen glimlachende trek om de ogen. Hij steekt de rijbaan over en komt recht op hem af. Fred trekt de handen uit de zakken, legt zijn geweerriem wat hoger en stelt zich rechtop tegenover de luitenant. De 'rappelés' moeten niet persé voor onbeschofteriken aanzien worden. De luitenant kijkt hem recht in de ogen:
- " Hewel, Van Camp, kunt ge u verwarmen?"
- " Dat gaat nogal mijn luitenant, maar ik zit met wat anders op mijn maag."
- " Iets in de familie of zo ?"
- "Ik heb heel mijn leven geen zondagsmis verzuimd, dat zal vandaag de eerste keer zijn, en dat doet zeer, luitenant."
De officier ziet de oprechte droeve uitdrukking in Fred zijn ogen en vage sporen van een vlug weggeveegde traan. Hij weet dat soldaat Van Camp een eerlijk en treffelijk man is.
- "Hebt ge dan geen aflossing gevraagd aan de postoverste?"
- "Glad vergeten, luitenant. Gisteren over thuis zitten mijmeren, een heel slechte nacht beleefd en totaal van de plank wist ik niet dat het zondag was."
- "Ha ja, jonge man, het begint wat te lang te duren hé. Daar hebben we allemaal wel wat last mee. Die grote onzekerheid, dat is een moeilijke zaak geworden, hé? ".
Beiden hebben zich met de rug naar de wind gekeerd. Ze horen de losse plaat van de brug rammelen en zien korporaal Daems met forse stap de brug opstappen. Hij is een rasechte 'sinjoor', vuurrood gezicht, twee grote brandende ogen, een weelderige haardos die aan weerskanten onderuit zijn soldatenmuts wroet. Zijn koperkleurig haar is dringend aan een knipbeurt toe, maar daar slaat die man geen acht op. Met brede armzwaai en dito glimlach groet hij de luitenant reglementair.
- "Ha, Daems, gaat gij naar de Mis misschien?"
Met een ruk staat de aangesprokene vlak voor de twee mannen stil, plooit de dikke lippen tot een afwijzende stand, en de allure op zijn gelaat verraadt zijn diepere gedachtegang; wat denkt die officier wel van mij, een *Eintwaärpenair* weet van zijn eigen toch wat hem te doen of te laten staat en waarom zou hij zijn eigen met onnozelheden bezig houden?
- "Neen neen, mijn luitenant, ik ga een stevige wandeling maken."
- "Dat komt dan goed uit, dan kunt gij de wacht van Van Camp even overnemen, terwijl hij naar de Mis gaat."
- "Ik ben korporaal hé, luitenant, en die doet reglementair geen wacht."
- "Ja, dat wist ik ook al, maar als ge van overjas verwisselt kan niemand dat zien, en wij zullen het aan niemand vertellen, hé Van Camp ?"
Daar kon niemand een speld tussen krijgen. Tegen de logica van een Leuvense advocaat was zelfs de uitgekookte Daems niet verder opgewassen.
- "Het is maar voor een uurtje, dan kan uw vriend de tien urenmis nog halen." Fred liet er geen gras over groeien en begon alvast zijn kapootjas los te knopen. Met een diep verongelijkt gezicht deed Tuur hetzelfde. Helm en geweer verhuisden en met gemengde gevoelens bezag Fred zijn bestreepte armen. Het verraste gezicht van de kersverse 'gradée' tegenover het verongelijkte brede grimas van de gedégradeerde Sinjoor was een komiekerig zicht. Luitenant Van Herck kon zijn binnenpret moeilijk verbergen. Zijn sigaartje schoof van de linker- naar een rechtermondhoek. Dat sigarenrollen was bij hem een bekend fenomeen dat meestal optrad bij stress of doorgekruide situaties.

Tuur staat er beduusd bij, een man waar in normale omstandigheden de zelfzekerheid van afdruipt, een verwend enig kind, ongehuwd, overladen met geld en met alle materiële dingen. Zijn fysiek had hij niet zo mee, wat rossig en rood, zijn bijnaam "de tomaat" alle eer aandoend. Anderzijds een kwetsbaar man, schijnbaar opgejaagd maar beducht om zijn goede inborst vlug te tonen. Hij zou niemand bewust kwaad doen en is begaan met andermans leed maar veel praat. Steeds het hoge woord met krakende stem en met een rollende "R" tracht hij heel de groep te overdonderen. Dikwijls is hij het mikpunt van grappen en pesterijen, maar met veel armgezwaai weet hij zijn minipositie meestal toch handig te sublimeren. Zelfbewust maar tegelijkertijd onzeker lukt het hem niet een goed lief op te scharrelen. Zelf beweert hij aan wie het horen wil "Ik kan heel *Eintwaärpe* krijgen" maar voor Daems moest het iets aparts zijn.

Weldoende bezinning

Licht bezweet komt Fred juist op tijd in het halfduistere lage kerkje aan en zoekt een verborgen plaats in de zijbeuk achter een vierkante pilaar. De

oude priester bestijgt omzichtig de drie trappen naar het altaar. Een schraal klinkend mannenkoor heft het "Asperges me" aan. Ook hier zijn de gevolgen van de mobilisatie merkbaar. De oude pastoor staat er alleen voor, de meeste onderpastoors zijn ergens te velde in functie van aalmoezenier of brancardier. De zangers op het hoogzaal werken op halve kracht en de omhaling wordt door een misdienaar gedaan.
Fred gaat op in zijn gebed, vuriger als ooit tevoren, voor Finke, dat ze het zou kunnen volhouden tot hij terug vrij is, voor haar vader, dat hij met kracht het verlies van zijn overleden vrouw kan dragen, voor zijn eigen ouders en zussen, die Gust en Finke zoveel mogelijk helpen en opbeuren. Hij bidt ook voor korporaal Daems, die nu als gewone schildwacht zijn wacht klopt, dat hij met wat minder koppigheid ook de weg vindt naar de plaats waar hoop en vertrouwen uitgedeeld worden.

Van de preek verstaat hij geen gebenedijd woord. Frans leren zat er voor een boerenzoon niet in. Zo, vlug mogelijk de streng meetrekken, was de boodschap. Naast hem zit de korporaal De Ron van zijn eenheid. Die heeft Frans geleerd en verstaat het woord voor woord. Op de vraag wat die pastor gezegd heeft klinkt zijn laconiek antwoord:
- "Wat moet die mens zeggen, hij vertelt over vrede en liefde, over verdraagzaamheid en eerbied voor de naaste."
- "En heeft hij niet meer uitleg gegeven?"
- " Godverdomme, moet hij misschien zeggen dat we naar Berlijn moeten gaan om die smeerlap op zijn bakkes te slaan of hem te verzuipen in de Rijn?"
Een brave jongen anders, niet te kerks en met een stropersinstinct wat ook bovenkomt in zijn woordenschat. Hij werkt in een vlasfabriek in Stekene, vangt wat konijntjes of hazen in zijn vrije tijd en als bijverdienste smokkelt hij Hollandse koeien over de grens. Zijn *nevenactiviteiten*, zo beweert hij, zijn de schuld van de hoge pieten die slechte wetten maken om het geld in eigen zakken te steken in plaats van iedereen zijn boterham te laten verdienen met fatsoenlijk werk. Voor ons is hij eerlijk als goud, heel de groep durft hem zijn portemonnee meegeven.

De predikant eindigt zijn preek met een breed kruisteken en traag daalt hij van de kansel naar beneden. Fred mag zeker in zijn gebed de luitenant niet vergeten, een pracht van een officier, altijd een glimlach en een vriendelijk woord, belangstellend voor het dagelijks doen en laten van zijn mannen. Hij zou wellicht ook liever in Leuven zijn cliënten verdedigen op de rechtbank. Regelmatig gaat hij met ons een pintje drinken. Hij verdedigt zijn mannen en springt voor hen meermaals in de bres bij de majoor. Hij durft zijn mening zeggen en zet zich regelmatig schrap tegen de nukken van een jonge actieve officier die zich meent te kunnen moeien in het tweede peloton. De pelotonscommandant is een vriend maar een die respect afdwingt; de primus inter pares die gewaardeerd wordt. Een overste met gezag op zulke ongedwongen wijze is een zegen voor heel het peloton. Ook de corpscommandant is vriendelijk maar wat afstandelijker. Als leraar van laatstejaarsstudenten van een humaniora in Schaarbeek, weet hij met volwassenen spontaan om te gaan zonder te familiair te worden.

Fred heeft de rust teruggevonden. Hij voelt zich gesterkt en verbonden met al deze goede mensen die ieder op hun manier hier intiem hun gevoelens uiten. Hij voelt hoe de band tussen Lixhe en Zoersel weer nauwer werd aangehaald en hoe ginder ook aan hem wordt gedacht. De wereld zit nog niet zo slecht ineen.

Het zware misboek wordt de laatste maal naar de andere kant van het altaar gedragen, de priester bidt de slotgebeden en zegent zijn gelovigen. De Vlaamstalige soldaten verstaan beter de Latijnse woorden dan die Waalse en zingen mee uit volle borst "et cum spiritu tuo". Terwijl de koster het Vaderlands lied aanheft schuifelen de gelovigen langzaam naar de uitgang. Bij de poort wachten opgeroepenen mekaar op. Een drietal bekenden sluiten een kring om de nieuwe 'gradé'.
- "Wanneer zijt gij bevorderd?"
De vraag die moest komen, hij had hun nieuwsgierigheid graag op de proef gesteld maar kon de spanning niet langer op de proef stellen. Met enkele details wordt heel de historie uit de doeken gedaan. Dat hadden ze van de luitenant niet verwacht, maar nu het verteld wordt, stijgt de achting voor die krak nog meer. Als ze allemaal zo eens waren.

Het is dicht bij elf uur. Tuur zal nu moeten worden afgelost. Fred wordt gepraamd rustig de tijd te nemen om eerst mee een pintje te drinken. Het worden er drie en dan komt in elke mens het stukske duivel naar boven. Beire Verbist van Zaffelaar ontvouwt een geniaal plan om Tuur een ferme loer te draaien. Ze gaan trachten de tweede wachtbeurt nog aan zijn been te lappen. Met algemene stemmen wordt het plan goedgekeurd. Sergeant Lenarts, in leven een plichtbewust bediende in een Gents bedrijf, is bereid het spel mee te spelen. Fred moet zich ver van het wachtlokaal houden en als vermist worden opgegeven. Hij gaat naar zijn huis en zal straks na vijf uur weer mogen opduiken.

Dubbele wacht van de korporaal

De groepen van piket en van rust zitten hun uren te kloppen in de zon achter het portiershok goed uit de wind. Tuur geraakt niet over de emotie van de onrechtvaardigheid hem aangedaan. Hij is intussen hees geschreeuwd door het debiteren van zijn verhaal; een officier nog wel, zijn eigen pelotonscom-

mandant die een benoemd korporaal in het publiek als het ware dégradeert en een simpele piot met zijn strepen laat paraderen. Is dat de eerbied en respect voor het Belgisch Leger? Sommige geven hem gelijk, anderen vinden Fred toch ook bekwaam om die galons te dragen. Zij halen een paar kemels aan die korporaal Daems zou begaan hebben. Met brede armbewegingen tracht een nijdige Tuur zich te verdedigen en voelt niet dat ze met zijn voeten spelen. De kapoot met bretellen heeft hij, als een besmette vacht in de hoek gesmeten en toont demonstratief zijn strepen op de vest.

De middag verloopt rustig en het gaat naar half drie toe. Tuur wordt zenuwachtig.
- "Die bandiet zal toch wel op tijd opduiken!"
Dat is het moment waarop de samenzweerders in actie schieten. Niemand heeft Van Camp in de Mis gezien. In het huis is hij ook niet geweest.
- "Ja, Daems joeng, dan is het terug uwen toer om op wacht te gaan hé!"
- "Zoude nu niet dood vallen, die loempen boer uit de Kempen gaat op de lappen met andermans kleren, verwaarloost zijn wacht en heel de bende keurt dat goed, zelfs een luitenant doet eraan mee, hewel merci..."
Met een gezicht om medelijden mee te hebben strompelt de gedupeerde noodgedwongen naar de brug. Het kost moeite om de strakgespannen lachspieren te bedwingen. Nooit is er zoveel passage op de brug geweest. Met groepjes van twee en drie komt heel de compagnie die middag een wandeling te maken. Verwonderd vragen ze:
- " Wel Tuur, wat staat gij hier te doen?"
Fred voelde zich min of meer schuldig en wou zijn vriend voortijdig aflossen, maar dat werd niet gedoogd.
- "Hij zal daar niet van sterven en moet weten dat een *Eintwaärpeneir* ook maar een mens is als een ander."
Als de wachttijd voorbij is, vindt Tuur soldaat Fred Van Camp gezond en wel in het Corps-de-garde. Met een nijdige smak gooit hij jas en bretellen onder de tafel, grijpt zijn opgeplooide overjas onder de arm en stormt als een bulldozer de kasseiweg op naar het dorp. Gelukkig had Fred in de Mis ook voor hem gebeden, want de krakende vloeken bezoedelden zijn 'staat van genade'. Die nacht heeft Fred een brief naar Finke en zijn ouders geschreven, dat ze moed moesten hebben, dat hij het goed maakte en ze allemaal goeie vrienden ondereen waren, dat de officieren ook geweldig meevielen. Tuur Daems heeft een paar dagen met een hoge rug gelopen, maar lang heeft hij dat niet kunnen uithouden.

Tijdens de gevechten aan het Albertkanaal heeft korporaal Daems zich gedragen als een loyaal kameraad, en een voorbeeldige ploegoverste. Samen gevangen genomen, werd hij ook naar Duitsland gevoerd en heeft hij vijf maanden het harde kampleven gedeeld met zijn vrienden uit de compagnie. Ook dan nog heeft zijn soms onberekenbaar optreden wat welkome afwisseling gebracht in die lange trieste dagen.

Als *ajusteur* op de Mercantil aan de dokken ging hij na de het krijgsgevangenschap terug aan de slag, tot midden 1941. Dan is hij terug naar Wonk gegaan om er met zijn liefje te trouwen. Tijdens ons verblijf in dat Jekerdorpje had hij immers de vrouw van zijn leven gevonden. Waarschijnlijk iets 'apparts'. Hij bleef er wonen en werd chauffeur op de bus naar Tongeren.

Bijna vijftig jaar later

In 1985 vonden wij een adres: ***Monsieur Arthur Daems, Grande Route, Wonck.*** We zochten den Tuur terug op en hij werd lid van onze 'Vriendenkring van oudsoldaten'. Hij was onze gids bij een bezoek aan onze vroegere kantonnementen in Haccourt, Visé en Wonk. Hij maakte er een prachtige uitstap van tot ieders genoegen.

Toen we samen met de bus de bewuste brug opreden kwam het weer naar boven en met intussen wat rauwere stem schreeuwde hij het uit:
- "Hier hebt ge mij liggen gehad hé, Fredje !"
- "Hij is het nog niet vergeten, het heeft hem wel degelijk deugd gedaan," meende de mannen.
De aanwezige dames vernamen toen ook wat er gebeurd was tijdens de wacht in 1939 en deelden nu in de vreugde.

Als dikke vrienden hebben wij op "la Grande Route" afscheid genomen en mekaar veel geluk gewenst en "tot volgende keer." Die volgende keer is in 1992 geweest op zijn begrafenis. Twee jaar later ging Fred Van Camp hem achterna.

Eén woord, één simpel gebaar en het leven krijgt een andere wending.
God, wat zit het leven prachtig in mekaar.

KAPELLE-OP-DEN-BOS
150 jaar geleden

Louis Jan TAMBUYSER, pastoor,
bewerkt door Frans BEUKELAERS

Pastoor **Louis Jan Tambuyser,** geboren te Brussel op 5 juli 1808, werd priester op 11 juni 1833 en was onderpastoor in Kapelle-op-den-Bos van 5 april 1843 bij pastoor **Joannes Baptist Priers**, die op 20 oktober 1843 overleed. Hij bleef onderpastoor onder Pastoor **Felix Vaes** die op 29 mei 1859 overleed en die hij opvolgde als pastoor van 27 juni 1859 tot aan zijn overlijden op 22 december 1869.

Na vele perikelen met de Abdis van Kortenberg en een proces uitgesproken door de 'Souverijnen raad van Brabant' op 13 mei 1789 was er in Kapelle-op-den-Bos een nieuwe vergrote kerk gekomen. Van het vroegere kerkje bleef alleen de toren over uit 1664. Onder het mandaat van pastoor **Louis Jan Tambuyser** werd de kerk verder afgewerkt en verfraaid. Spijtig genoeg werd al zijn werk vernietigd toen in 1914 de Duitse Hulanen de kerk en de ganse dorpskom in brand staken.

Hieronder:
De kerk van Kapelle-op-den-Bos voor 1914

Hiernaast:
binnenzicht van de kerk na de enorme verwoesting in augustus 1914 door het doortrekkende Duitse leger.

Na de tweede wereldoorlog werd een nieuwe kerk (de huidige) gebouwd en nu ook weer bleef enkel de toren bewaard van het oude gebouw. In 2001 werd de toren nog gerenoveerd.
Opvallend aan de huidige kerk is dat de ingang zich niet onder de toren bevindt maar aan de oostzijde waar normaal het altaar staat. De reden hiervan zal wel van praktische aard zijn, de bereikbaarheid langs de straat en de kleine ingang in de oude toren.

Uit de parochiearchieven bekwamen wij een geschrift waarin Pastoor **Tambuyser** Kapelle-op-den-Bos beschrijft van bij het ontstaan over de Franse Revolutie naar de economische toestand tijdens zijn bewind. We achten het de moeite waard deze weinig bekende tekst integraal te geven.

Capellen op den Bosch

De gemeente van Capellen op den Bosch is gelegen in de provincie Braband, Arrondissement Brussel, kanton Wolvertem; op 20 kilometers ten Noorden van Brussel, 7 ½ kilometers ten Westen van Mechelen, 20 kilometers ten Oosten van Dendermonde en 22 ½ kilometers ten Zuyden van Antwerpen.
Hare bevolking is van 1.543 inwoonders en hare oppervlakte van 432,4590 hectaren. Deze gemeente was eertijds een groot bosch, deelmakende van het Buggenhout-Bosch, hetwelk heden nog bestaet, waerin eene schone kapel gebouwd was, waerdoor deze gemeente den naem van Kapellen op den Bosch verkregen heeft.

Deze kapel schijnt daer gebouwd te zijn op het eynde der zestiende eeuw, op het bevel van den Hertog van Alva onder de regering van Philippus II, zie hiervan des zelfs oorzaek.

De Hertog met zijne hovelingen ter jagt zijnde, verdwaelde eens in het bosch door het najagen van een wild zwijn. Zijn peerd verwijderde hem zeer verre van zijne hovelingen, en bij het naderen van de nacht, bevond hij zig eensklaps in een gedeelte van het bosch dat hem teenemael onbekend was, en waer geen enkel pad te vinden was. Na eenigen tijd rechts en links rondgedwaeld te hebben zonder iemand te ontmoeten, bevind hij zich eensklaps in het midden eener benden struykroovers, die hem het leven lieten op voorwaerden dat hij hen eene plaets van vrijheyd zoude geven, hetwelk bestond in een gedeelte bosch waer zij hun verblijf namen en waer het aen niemand toegelaten was in te treden. Doch korts nadien werden deze bandieten vernietigd, en den Hertog deed op die plaets eene schoone kapel bouwen, toegeweyd aen de H. Maegd Maria, tot loof der behoudenis zijns levens. Het is op des zelfs plaets dat de parochiale Kerk gebouwd is, ende toren der kapel dient heden nog tot kerktoren.

Daerna deed de Hertog een schoon kasteel bouwen, op het gehucht van Axdonck, omtrent twee kilometers afstand der kapel gelegen. De Aerts-Hertog Albrecht, regerende in naem van den Koning van Spanjen, plaetste den eersten steen van dit gebouw, hetwelk noch heden den naem van Koningssteen draegt. Dit kasteel is in het jaer 1851 teenemael herbouwd en behoort heden toe aen den Heer Tondeur, eigenaer te Mechelen. Na de dood van den Hertog van Alva, is de Heerlijkheyd van Capellen-op-den-Bosch overgegaan aen den Heer Rhodes, maer heden behoort zij toe aen de familie De Beughem te Brussel verblijvende. Den 20 July 1698 werd aen de Heer Charles Joseph De Beughem van Dottignies er het leengoed van toegestaen door het leenhof van Braband. Het jaer 1798 bevonden zich de Franschen, onder welker beheersching wij ook waeren, met groote legers in Italie en Duitsland, zoo dat er maer weinige soldaten in ons land gebleven waren.

De zucht voor de vrijheyd en de onafhankelijkheyd des vaderlands deed de jongelieden der gemeente van Capellen-op den Bosch het voornemen maken van zich te vereenigen en alzoo eene kleine krijgsbende te vormen.
Uit alle de omliggende gemeenten kwamen nog andere lieden zich met die der gemeente vereenigen en maeckte zoo eene bende van 2.000 mannen uit.
Zoo haest alle de maetregelen genomen waren, gaven zij het sein en rande hunne vijanden aen en verdreven ze tot voor de stad Brussel.
In den nacht en op gansch onverwachten stond, kwamen eenige dagen daerna 500 Franschen de stoutmoedige en ieverige verdedigers van het vaderland overvallen. De korporaal der Burgerwacht **P. Verhoeven** werd doorsteken, de andere wachters, (want de burgerwacht was alsdan altijd gewapend) sloten zich op in het brughuis, het welk voor wachthuis diende.
Deze weinige mannen wierden aenstonds door de franschen omringd, en het huis doorschoten. De ingeslotene om de kogels te vermijden, legden zich plat ter aerde in eene kleine afgezonderde plaets, de Franschen denkende dat zij nog in leven waren, staken het vuur aen het huis. Zij verlieten hetzelve wanneer het door de vlammen teenemael omringd was. De wachters dezen oogenblik te baet nemende, ontvlugten langs de achterdeur. In dezen noodlottigen stond hadden het leven verlooren:

G.J. Goossens, Jan Van Roy,
Ant. Troch P.J. Peeters.
en werden zwaer gekwets, doch genazen van hunne wonden:
J.Bt. Leer, Ludo Selleslach Ant. Peeters.

binnenzicht van de oude kerk te Kapelle-op-den-Bos

D'andere ten getalle van 15 hebben zich op eene miraculeuze wijze gered. Eene vrouw, **Marie Van Assche** genaemd, werd van eenen kogel doorboord, doch genas van hare wonden. Negen huizen van onschuldige en vreedzame burgers wierden met al wat zij behiellen door het vuer vernield.

Op den 6 December (1798) kwamen de Franschen wederom in ons dorp met 300 gewapende mannen, namen omtrent 100 persoonen gevangen en sloten ze in de kerk op. Na hen onderhoord te hebben, wierden er 60 in vrijheyd gesteld, de overige wierden gebonden naer Brussel gebragt. Een weinig tijds daerna wierden er nog 26 vrijgelaeten, waeronder zeker Philippus Brioen, welke zijne vrijheid 1.500 guldens betaelde. De 14 overige werden naer Parijs gezonden om gevonnist te worden. Na 9 maenden in echtenis gezeten te hebben, wierden zij voor het gerecht gebragt. Zij waren bijna alle betigt als oversten gedient te hebben in de benden die zich gevormd hadden in de gemeenten. Uit deze verhooring bleek dat zij alle onschuldig aengeklaegd waren; want zekeren Gilles Peeters als colonel der oproermakers beschuldigd, bevolen wordende zijnen naem te schrijven, antwoorde niet te kunnen schrijven. Vervolgens deed men hem een kruis met de pen maeken, waerop hij de pen verkeerd in de hand nemende al lagchende zegde,

" *Welaen, Mijn heeren, dit is de eerste mael dat ik zulk werktuig in de hand neem*".

Vervolgens stak hij de pen zoo ver mogelijk in den inkt en eene groote klad op het papier doende vallen, schreef hij een zoodanig mismaekt kruis, dat de rechters al lachende hun alle de vrijheid schonken. Acht dagen nadien ontfvingen zij hun paspoort en keerden met vreugde in den schoot van hunne familien terug.

De parochiale kerk met drij altaren ten jare 1790 in den nieuwen stijl herbouwd, is zeer fraei, luchtig en helder. De schilderij van den hoogen altaer is een meersterstuk en verbeeld den trouw van Maria. De predikstoel, de communiebank en het orgel zijn zeer schoon. Deze kerk bezit vele kostelijke gewaden welke door hunne schoonheyd, bewonderensweerdig zijn. Ook ziet men er 14 schilderijen den kruisweg verbeeldende.

Men vindt in deze gemeente eenen windmolen, eenen oliemolen en twee bierbrouwerijen. De akkerbouw waerin een deel der inwoonders hun bestaen vinden, wordt er met zorg bewerkt. Den grond brengt alle soorten van vruchten voort, doch voornaementlijk munt hij uit in koren, tarwe, garst, haver, boekweit, sloorzaed, vlas en aerdappellen
Den ijzeren weg welke deze gemeente sedert den 2den January 1834 doorloopt en eene steenweg van Mechelen op Aalst vergemakkelijken en bevoordeeligen den koophandel en geleiden er eene menigte vreemdelingen.

Deze gemeente is eene der bevoordeeligste en aengenaemste der provincie Braband door hare ligging aen de vaert van Brussel naer den Rupel waer van hier een kort verhael volgt :

Het ontwerp dezer vaert word bemagtigd door keyzer **Karel V** onder het bestuer van den bouwkundigen **Georgius Renaldé**. Borgemeester van Brussel zijnde Locquenghien.
De werken namen aenvang den 16 Juny 1551 en werden voltrokken in 1561, hebbende 800,000 guldens gekost. Den zelfden Jan Van Locquenghien, burgerlijken en crimineelen stadhouder van Brussel, gaf er te Willebroek den eersten schupsteek van.
Het is aen deszelfs onvermoeylijke zorgen dat de stad Brussel den uitslag van de onderneming der vaert verschuldigd is, vermits hij verheffend heeft de tegenstelling der inwoonders van Mechelen en Vilvoorden tegen de uitvoering van het maken dezer vaert.
Van Brussel vertrekkende rigt de vaert zich algemeenelijk van het zuyden naer het noorden, zij laet op haren regten kant het stedeken Vilvoorden, bespoelt de gemeentens Grimbergen, Capellen-op-den-Bosch, Thisselt, Groot Willebroeck en eindigt in den Rupel te Klein Willebroeck in het gezigt van Boom, welk zich op den anderen oever der rivier bevindt. Hare breedte dooreengenomen is van 30 meters en hare diepte van 3,64 meters.
Deze vaert heeft vijf sluyzen te weten:

De sluis N 1 te Vilvoorden (dry Fonteynen)
de sluis N 2 te Humbeek
de sluis N 3 Thisselt
de sluis N 4 Groot Willebroeck
des luis N 5 Klein Willebroeck

Er bestaen heden negen bruggen op de vaert tusschen Brussel en Willebroeck te weten: te Laeken, te Vilvoorden, te Grimbergen (Verbrande Brug), te Humbeeck, twee te Capellen-op den Bosch, te Thisselt, te Groot en te Klein Willebroeck. Men telt bovendien nog zeven bruggen in het binnen deel der stad, te weten 2 draegende bruggen in gegoten ijzer, 3 draegende bruggen in hout en 2 opgaende bruggen.
In 1835 vervaerdigde Mr. Cochaux op bevel van het staetsbestuer eenen stoom slijk rymer (Bateau Drageux à vapeur) en het is door middel van deezen boot welken den naem van St.-Michel ontfing, dat men de vaert nog hetzelfde jaer eene merkelijke verdieping toebragt.

Vóór het bestaen van den ijzeren weg waren er prachtige schuyten, op deze vaert vaerende welke tot het vervoeren der reyzigers en hunne pakgoederen dienden. De vertrekken hadden dagelijks plaets, eenmael des winters en tweemael des zomers.
Deze vaert wordt dagelijks door 50 à 60 vaertuigen bevaert, welke allerhande soorten van koopwaren vervoeren, hetwelk jaerlijks van 250.000 tot 260.000 franken voor de stad Brussel opbrengt; zelfs zijn er sommige dagen 100 schepen de gemeente Capellen-op den Bosch doorgevaeren.
Het lossen en laden der koopwaren, welke jaerlijks omtrent 10,000 franken in de gemeente Capellen-op-den-Bosch opbrengt, verzekert aen een gedeelte der inwooners hun bestaen. Het gebeurt dat er dagelijks van 75 tot 100 werklieden in werkzaamheid zijn.
Deze koopwaeren bestaen het meeste in steenkolen, baksteenen, bouwsteenen, pannen, plaveyen, kalk, Brusselsch scheepmest enz. Eene nauwkeurige opzoeking bewijst dat er jaerlijks gelost wordt:
3,600 tonnen of 7,200,000 halve kilog. steenkolen.
1,700,000 biksteenen, bouwsteenen, plaveyen, pannen enz.
7,000 hectoliter kalk.
250 scheepen of 15,000 tonnen scheepsmest.
De verzendingen van granen en aerdappellen dezer gemeente is insgelijks aenmerkensweerdig.

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
18de Jaargang 2003 * Nr. 2 * mei - augustus

Victor VAN HOOF DE GARDE VAN LEEST GEWEEST

Van maart 1954 tot de fusie met de stad was hij veldwachter.

In dit nummer een levensschets en zijn verhaal over leven in de oorlogsjaren.

verantwoordelijk uitgever; Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 / 42 33 26

afgiftekantoor
1980 Zemst

DE KRINGWERKING

HET HEEMKUNDIG SMAL- BRABANT

Twintig jaar is Hoembeka al actief. Er werd veel opgezocht, verzameld, verwerkt, vergaderd, gefeest, gereisd. Er werd een archief opgebouwd dat gezien mag worden, ons kringblad en onze boeken brachten meer en meer van ons verleden aan het licht. Meer dan 300 leden, binnen en buiten Hombeek weten dat te appreciëren. Dat is stimulerend.

Een heemkring – het woord zegt het zelf – houdt zich bezig met alles van het heem, in casu Hombeek. De belangstelling van buiten onze deelgemeente die steeds maar groeit, richt zich niet enkel op familieonderzoek maar ook op de geschiedenis. Dat ervaren we van de familievorsers uit de omliggende parochies Laar, Zemst, Leest, Schonenberg, Ramsdonk, Kapelle-op-den-Bos enz. Dat stemt ons gelukkig en geeft ons het gevoel dat het "heem" ruimer is dan gedacht; de hele omringende regio.

Historisch behoorden de verschillende parochies tot een groter juridisch gebied, veel ruimer maar ook complexer. Een deel behoorde tot 'de buitengewesten' van Mechelen. Een ander deel, Smal-Brabant, behoorde tot het vorstelijke Brabant. Dit gebied, in ruime mate op Hombeek gelegen, overlapte verder nog delen van Zemst, Kapelle-op-den-Bos, Leest en Heffen.

Het archief van de kring bevat hoofdzakelijk wel Hombeekse gegevens. Op gebied van familiekunde is het intussen verruimd met parochiële en familiale gegevens van personen uit de buurgemeentes. Het is de bedoeling stilaan ook een historisch archief van Leest en Heffen op te bouwen. Vroeger jaren werd er al eens een kermisruzie uitgevochten door heetgelopen jonge mannen omdat een amoureuze Hombekenaar een 'uitheems' liefke uit Stuivenberg, Leest, Heffen of Tisselt trachtte af te snoepen of omgekeerd. Daar is het begonnen. Grensoverschrijdend verkeer met nog tastbare gevolgen.

In 't Ridderke werd over mensen en dingen van Laar en Kapelle-op-den-Bos geregeld al wat verhaald. Dit danken we aan onze ledenmedewerkers van daar.

In dit nummer verschijnt voor het eerst een bijdrage uit de buurgemeente Leest. Met deze gemeente zijn we wellicht het nauwst verbonden. Marcel Van Hoof beschrijft het leven van zijn vader met inbegrip van diens oorlogsverhaal. Niemand zou het beter kunnen doen dan deze heemkundige avant la lettre. Dit verhaal over de laatste garde van Leest lag voor hem wel voor de hand maar tientallen jaren reeds verzamelde Marcel wetenswaardigheden over zijn geboortedorp: een heemkundekring op zijn eentje. Zijn belangstellig om op deze wijze mee te werken kon niet anders dan worden toegejuicht. We hopen dat Marcel nog een hele resem verhalen uit zijn mouw zal schudden. Dat werkt verruimend en zal zeker nog meer mensen sensibiliseren tot heemkunde.

FIETSTOCHT DOOR VLAAMS-BRABANT op zondag 31 augustus

De belangstelling is overweldigend voor de fietstocht 2003. De limiet van 40 was niet houdbaar.
De tocht gaat door landelijk Zemst, Humbeek, Grimbergen, Nieuwenrode enz. met een totaal parcours van ongeveer 40 km.
Om 12.30 uur is er een lunch in taverne "Eugeenhoeve" Prinsenstraat 14 te Grimbergen.

René Verschueren en Raymond Lauwers deden de verkenning en staan er dit jaar ook borg voor dat we weer een aangename en leerzame dag zullen doorbrengen.

VERTREK AAN HET CULTUURHUIS LELIËNDAAL OM 10 UUR !

Een kennismaking met het oude Brussel op zaterdag 6 september

Het Koningsplein te Brussel is vandaag een druk bereden verkeerspunt tussen het Justitiepaleis en het Federaal Parlement. De 18de - eeuwse gebouwen, de kerk van St.-Jacob-op-Koudenberg en het standbeeld van Godfried van Bouillon prijken in menige toeristische folder. Hoeveel mensen weten dat hier ooit een van de prachtigste paleizen van Europa stond ?

De middeleeuwse vesting werd in de 15de eeuw tot de residentie van de hertogen van Bourgondië verbouwd. In het "Hof van Brabant" werd de schat van de Orde van het Gulden Vlies bewaard maar ook de beroemde Librije van Bourgondië. De stad Brussel liet zelfs een grote ontvangstzaal bouwen voor hertog Filips de Goede. Pas tijdens de 16de eeuw groeide Brussel uit tot de "Princelijcke Hoofstadt van 't Nederlandt". Op de Koudenberg verrees toen een indrukwekkend gebouwencomplex. Onder de regering van Keizer Karel V (1515-1555) werd een monumentale hofkapel gebouwd achter de Grote Zaal van Filips de Goede. Het prachtige paleis met bijbehorende tuinen en vijvers was in heel Europa vermaard.

Jammer genoeg viel dit juweel op 4 februari 1731 ten prooi aan de vlammen. De ruïnes bleven staan tot 1775. Daarna werd alles gesloopt en opgehoogd. Op de vrijgekomen ruimte kwam het nieuwe Lotharingenplein (nu "Koningsplein"). Onlangs werden de indrukwekkende resten van het paleis op de Koudenberg opgegraven.

Bezoek aan Brussel

de ondergrondse van het paleis op de Koudenberg

en **achter de schermen van de Kon. Bibliotheek**

onder leiding van prof. Dr. Paul De Ridder

Voormiddag : Vanuit het "Bellevue-museum" op het Paleizenplein dalen we af in de ondergrond van de Koudenberg. Een paar meter onder het straatniveau staan we voor de monumentale overblijfselen van het hertogelijk paleis, de grote zaal van Filips de Goede (aula magna), de kapel van Karel V en het hof van Hoogstraeten-Lalaing. Een unieke belevenis!
Als middagmaal nemen we een kleine snack in een typisch restaurant (ieder naar wens en voor eigen rekening).
Namiddag : bezoek achter de schermen van de Koninklijke Bibliotheek Albert I, met inbegrip van de kapel van Nassau. Daar bezoeken we de tijdelijke tentoonstelling "De Biccherne", schilderkunst en geldwezen te Siena van de 13de tot de 16de eeuw. Deze beschilderde omslagen van de boekhoudregisters hebben een uitzonderlijke artistieke, historische en sociale waarde en geven een duidelijk beeld van de evolutie van de regering en het financieel beheer van de stad Siena. Daarnaast tonen ze ook talrijke details over het leven, het geloof en de gebeurtenissen van deze Toscaanse stad in de Middeleeuwen en de Renaissance...

De reis: we vertrekken in Mechelen station om 9.00 uur naar Brussel-centraal. (individueel ticket)

Deelname in de kosten voor de ingangen van de musea en de uitzonderlijke gids voor deze dag: 10 €
De deelnemers ontvangen het boek "Brussel" geschiedenis van een Brabantse stad door P.De Ridder.

Inschrijven : telefonisch bij Wim Baetens 015 / 41 44 16 of Ward De Kempeneer 015 / 42 33 26

Betaling door overschrijving op rekening 788-5420554-39 met vermelding "Brussel"

voordracht op vrijdag 5 september

Professor P. De Ridder geeft ons een boeiend overzicht van de bewogen geschiedenis van Brussel. Er wordt ook aandacht besteed aan het dagelijks leven van de gewone man en aan het taalgebruik in de vroege eeuwen. Het is de ideale inleiding voor het bezoek dat we ondernemen de dag nadien.

B r a b a n t s B r u s s e l

door Paul De Ridder,
Dr. in de Middeleeuwse Geschiedenis. Afdelingshoofd Koninklijke Bibliotheek Albert I. Bezieler voor de Geschiedenis van Brussel. Auteur van "Brussel, geschiedenis van een Brabantse stad.

Cultuurhuis Leliëndaal, vrijdag 5 september, 20 uur, geen ingangskosten

Frankenland en de Palts, een culturele belevenis.

Iedere reis heeft zijn charmes. Over deze laatste tocht doorheen hoogbarokke steden en paleizen heeft men woorden te kort: het was gewoon af. Een open stralende hemel, een volgzaam gezelschap dat de soms diepgravende explicaties van Ward over roemruchte keurvorsten en hun architecturale maar ook amoureuze escapades ademloos inhaleerde, vorstelijke verblijven, nu en dan een geestrijke verfrissing en rijkgedekte tafelen, alles naar wens.

Het gezelschap poseert hier voor het hooggelegen slot van de Paltsvorsten in Heidelberg. Op deze laatste dag stond enkel nog de romaanse dom van Speyer op het programma. Het hoogtepunt van de barokkunst met de bischoppelijke residenties van Brühl, Bamberg, Pommersfelden, Würzburg was dan al achter de rug. Het emotioneel moment was het rustig aanhoren van het orgelconcert in de exuberante bedevaartskerk van Vierzehnheiligen. Bij warm zomerweer kippenvel krijgen, het moet kunnen. Op deze bevoorrechte plaats waar 14 heiligen verschenen, was het laatste mirakel nog niet gebeurd !

ETENTJE IN HET GULDEN ANKER OP 17 OKTOBER

De leden worden uitgenodigd op een avondje-uit met diner en daarna nabeschouwing over de reis. Dat gaat door in het hotel-restaurant Het Gulden Anker te Mechelen. Er is een drie-gangenmenu, wijn en koffie inbegrepen en nadien twee consumpties bij het gezellig samenzijn en reisfilm. De prijs bedraagt 35 €.
De reisgenoten betalen slecht 10 € omdat het reisbudget een batig saldo had. Gezien de beperkte ruimte kunnen er maximaal 50 inschrijvingen aanvaard worden. Uw plaats reserveren kan nu reeds bij Ward, bij Wim of bij Raymond.

Sinte Mette op zondag 9 november

Naar goede gewoonte zal deze zondag ook weer, na de St-Maartenmis, de dierenzegening plaatsvinden buiten de kerk. Daarna is er de optocht van de paarden door het dorp. 's Avonds om 18 uur vertrekt de kinderlichtstoet al zingend door de straten. Wie licht draagt of verkleed is, ontvangt na de stoet een beloning.
Aan de bevolking op het parcours vragen we de huisgevel te verlichten met kaarsen of lampen.
Sinte Mette is het oudste folklorefeest en bovendien het enige dat tot heden hier gevierd wordt !

VAN BENEDEN

een rasechte Hombeekse familie

Ward De Kempeneer

met medewerking van Frans Beukelaers, Angèle Selleslagh, Pol Hendrickx, Libert Loosen, Patricia Boon

Wat vooraf gebeurde

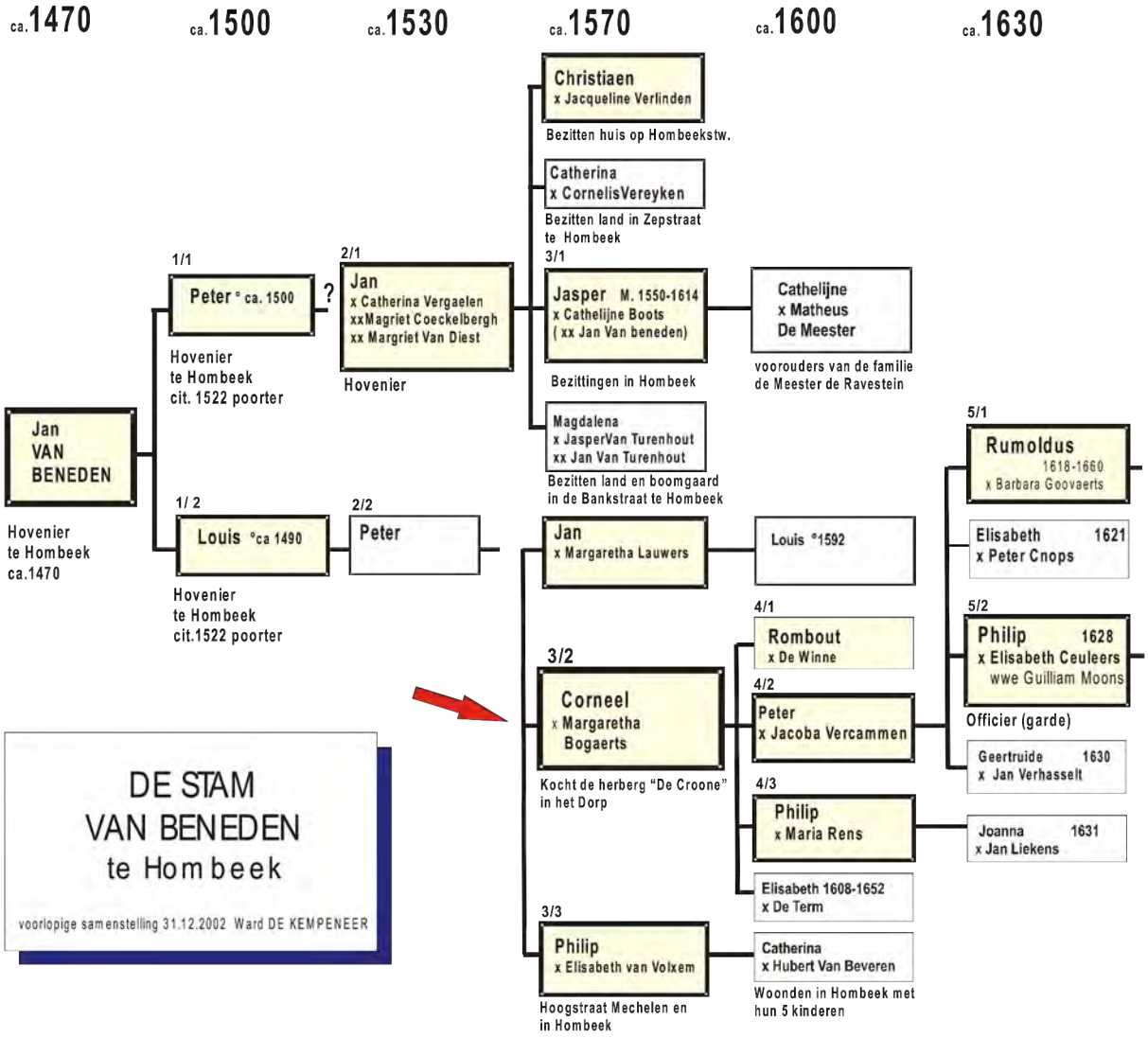
Uit het vorig artikel zal wel gebleken zijn dat het geen sinecuur is om te achterhalen waar de bakermat van deze familie heeft gestaan. Zeer waarschijnlijk is het wel in de regio rond Mechelen geweest. In Zemst bezaten een Wouter, Aert en Willem Van Beneden reeds in 1391 grond in de Hoogstraat nabij de molen[i]. In de late Middeleeuwen woonden ze ook al in Mechelen en in Hombeek. Hier werd als oudst bekende voorzaat een Jan Van Beneden teruggevonden. Met zijn twee zonen Louis en Peter Van Beneden, allen hoveniers, wordt hij vermeld in de poortersboeken[ii] van de stad. Hieruit weet men ook dat buiten hen nog andere naamgenoten het poorterschap verwierven: Gilles, kleermaker te Heffen (1461), en Willem, schiptrekker te Heffen, Machiel, potgieter te Grimbergen (1518), Willem, schiptrekker te Vilvoorde (1461). De Zennevallei was blijkbaar aantrekkelijk vooral voor wie met handel en goederentransport over de rivieren wat te maken had. De periode 1530 – 1600 is zeer onrustig. De burgeroorlog heeft veel mensen van den buiten verjaagd omdat ze meer veiligheid binnen de muren van de stad gingen zoeken. We stellen vast dat begin 1600 kinderen uit eenzelfde gezin zowel in de Mechelse parochiekerken als in de dorpskerk van Hombeek gedoopt worden. Weliswaar zijn na enige tijd de boeren teruggekeerd naar hun velden en landen om bedrijfsredenen maar wie meer met handel te doen had, was geneigd definitief in de stad te blijven. In onze regio lijken de Van Benedens veelal hoveniers geweest te zijn. Ze hadden hun stek op de vruchtbare gronden tussen de stadskern en Hombeek. In de 15de en 16de eeuw was dit gebied, gelegen buiten de Overste poort (huidige Brusselpoort), een sterk uitbreidend wingewest voor kleine landbouw, groenten en fruit ten bate van de steeds maar toenemende bevolking der steden. Getuigen daarvan zijn nu nog straatnamen als 'Hoveniersstraat'. Op Geerdegem en Schonenberg deed men gouden zaken maar ook in de landbouwgemeente Hombeek kwam de groenteteelt op gang. Wellicht belangrijker nog was de grote opgang van de fruitteelt en er ontstonden meerdere boomgaarden, in het bijzonder plantages van kriekenbomen, de zogenaamde 'kriekerijen'

De Van Benedens die de binnenstad introkken en er bleven waren in zekere mate al gefortuneerd en wisten er nog meer welstand en aanzien te verwerven. Die terug naar den buiten uitweken deden het wat meer gemodereerd. Sommigen hebben tezelfdertijd én in Mechelen én in Hombeek een tijd gewoond. Dit was o.m. het geval met Philip Van Beneden (zie 3/3) die met Elisabeth Van Volxem gehuwd was. De Hombeekse Van Benedens waren in die jaren niet zozeer op landbouw aangewezen. Het waren geen grote boeren of pachters maar, zoals de meeste buitenmensen, hadden ze wel een paard en een koe in de stal voor eigen gebruik. Ook de handel schijnt hen in het bloed gezeten te hebben. Daar zal hun assertief karakter niet vreemd aan geweest te zijn of mag men misschien wel spreken van verhoogde weerbaarheid of zelfs strijdlust. De griffioen die ze in hun schild dragen is toch ook een zinnebeeld van slagvaardigheid.

Veel stamgenoten bezaten eigendommen in Mechelen maar hadden ook gronden, boomgaarden en zelfs een paar huizen in Hombeek. De oorsprong van deze onroerende goederen is niet altijd even duidelijk. Er zijn wel meerdere aktes van aankoop van gronden in Hombeek terug te vinden. Anderzijds bezaten ze eigendommen die duidelijk uit oude nalatenschappen gekomen zijn. Hoe dan ook deze grote binding met Hombeek is merkwaardig en de belangstelling was groot om in deze gemeente verankerd te blijven.

Definitief verankerd in Hombeek

Cornelis Van Beneden en zijn vrouw **Magriet Bogaerts** kozen begin 1600 resoluut voor Hom-beek. Ze zagen er wat in om de florerende herberg De Kroon over te nemen. Zij zijn de stamouders geworden van de nog residerende naamgenoten hier, die we verder "***de tak van Nicola***" zullen noemen. Het is ook al gezegd dat zij met nog vele andere familieleden destijds in goede relatie stonden met de heer van de pas opgerichte heerdij Smal Brabant. **Robert de la Tour** en zijn schoonzoon **Julius de Boccabella**, heren van Smal Brabant, vonden in Cornelis een getrouwe handlanger die in zijn Mechelse herberg het Brabants bier van plaatselijke brouwerij(en) is beginnen te verkopen.

Een schematisch overzicht

Om een overzichtelijker beeld te hebben over de verwantschappen, werden de besproken personen in een tabel geplaatst. Er ontbreken nog te veel gegevens om met absolute zekerheid deze relaties door te trekken. Daarom wordt het nodige voorbehoud gemaakt (de niet doorgetrokken lijnen zijn nog onzeker). Anderzijds wordt de onderlinge binding door het beroep (hovenier) als door hun Hombeeks bezit hierdoor wel toonbaarder.

Dit bracht geld mee maar ook veel miserie met de stadsmagistraten. Cornelis had bovendien de smaak van het Brabants bier te zeer te pakken. De verhoogde omzet was rechtstreeks evenredig met de zich opstapelende schulden. Bij zijn dood in 1629 waren de erfgenamen verplicht de herberg 'De Kroon' te verkopen. De goede verstandhouding met de dorpsheer bleef maar werd een decennialange dienstrelatie. Zijn zoon, kleinzoon en achterkleinzonen werden ofwel 'officier' (garde) of boswachter van Hombeek-Brabant.

In mei 1629 werd huis en inboedel van Corneel publiek verkocht. De weduwe stond op straat met haar twee dochters**, Adriana** en **Elisabeth,** die toch al vooraan in de twintig waren.

Elisabeth Van Beneden is in september 1633 gehuwd met **Jan De Term**[iii]**.** Ze hadden zes kinderen allen woonachtig in Hombeek: Cathlijn, Peeter, Jan, Lenaert, Adriaen en Anna. **Adriana Van Beneden** lijkt in 1630 al overleden te zijn.

De kinderen van Corneel (3/2)

Er waren ook nog drie zonen in dit gezin die bij het faillissement in 1629 reeds gehuwd waren:

Rombout → **volgt 4/1**
Peter → **volgt 4/2**
Philip → **volgt 4/3**

4/1 Rombout Van Beneden

De oudste zoon is kort na de publieke verkoop van het ouderlijk huis overleden. Hij was vooraan in de dertig en liet een minderjarig kind na.

4/2 Peter Van Beneden

Peter was gehuwd met **Jacoba Vercammen** in september 1619**.**

Het gezin telde acht kinderen doch vier overleden voor hun tiende jaar. De vier andere groeiden op; twee jongens en twee meisjes:

Rombout **(1618)huwde** Barbara Goovaerts
→ **volgt 5/1**
Elisabeth (1621) huwde **Peter Cnops**
Philip (1628) huwde **Maria Ceuleers**
→ **volgt 5/2**
Geertruide (1630) huwde **Jan Verhasselt**

In mei 1637 verdronk de vader in de Zenne[iv]. Alle verantwoordelijkheid voor de opvoeding ging op de moeder rusten met haar toch nog jonge kinderen tussen 19 en 7 jaar. De jongste **Philip Van Beneden** is wellicht bij zijn peter en naamgenoot gaan wonen. Alleszins staat het vast dat hij zijn peetoom opvolgde als officier van Hombeek-Brabant.

4/3 Philip Van Beneden

Hij lijkt op latere leeftijd gehuwd te zijn. Op het ogenblik van het overlijden van zijn vader was hij afwezig maar ook nog twee jaar nadien bij de vereffening van de nalatenschap.

In die jaren had **Robert de la Tour**, burggraaf van Smal-Brabant, ook militaire besognes [v]. Vrijwilligers werden vaak gerekruteerd op de buiten. Het is anderzijds dikwijls zo dat een vermelding zoals "uytlandigh" toen een inkwartiering betekende bij één of ander leger. Mogelijk was dit ook het geval. Alleszins kan een militaire opleiding hebben bijgedragen om in Philip de geschikte persoon te vinden als politioneel opzichter van het rechtsgebied van de burggraaf in Hombeek.

Philip is gehuwd met **Maria Rens** in november 1630. Van de vijf kinderen overleefde enkel de oudste dochter **Joanna Van Beneden** (°1631) die met **Jan Liekens** huwde.

Zoals gezegd werd Philip in zijn functie van officier van Hombeek-Brabant opgevolgd door zijn neefje en naamgenoot, **Philip Van Beneden.**

De kleinkinderen van Corneel

5/1 Rumoldus Van Beneden (1618-1660)

Hij was gehuwd met **Barbara Goovaerts**
Het gezin telde vijf kinderen: drie zonen en twee dochters. Enkel deze twee laatste overleefden.

(1) Maria (1647-1679) huwde in mei 1669 met **Martinus Van Steenwinckel.** De kinderen waren nog minderjarig toen hun moeder op 32-jarige leeftijd overleed [vi];
Nicolaes Van Steenwinckel, 14 jaar
Jacques Van Steenwinckel, 12 jaar
Cathlijn Van Steenwinckel, 10 jaar

(2) Gertrude (°1650) huwde in februari 1672 met **Peter De Wit** (°1643)

hun dochter Joanna Theresia De Wit (°1674) huwde in 1695 met Rumoldus Van Beveren (°1667)

5/2 Philip Van Beneden (1628-1685)

Hij huwde met **Elisabeth Keuleers** in februari in 1650. Zij was weduwe van Guilliam Moons met wie ze een dochter had: Kathelijne Moons[vii].

Philip volgde zijn oom op als 'officier' van het burggraafschap onder **Julius de Boccabella** en onder diens zoon **Charles de Boccabella.** Toen deze in 1669 overleed werd Philip gevraagd om vele zaken van Hombeek-Brabant te behartigen voor deze nobele familie en aangeduid als procuratiehouder[viii]. In die functie assisteerde hij op de verkopen in die jaren aan **Jan Antoon de Locquet** die einde 1670 de heerdij overgenomen had van ridder **Jan D'arazola De Oniate**, raadsheer in de Grote Raad van Mechelen**.** Tot zijn dood is Philip een trouwe dienaar gebleven van burggraaf Antoon de Locquet. Onze officier vervulde deze functie van procuratiehouder ook voor anderen. Zo kreeg hij de volmacht van de weduwe van brouwer **Jan Smets** uit Mechelen[ix] die hem in 1673 aanduidde als haar plaatsvervanger bij de verkoop van "Den Reus". Deze herberg, vroeger "De Kroon", was ooit eigendom van zijn grootvader geweest. Ze werd weer maar eens publiek verkocht om de schulden te dekken en ditmaal werd **Jacques De Croes** de nieuwe eigenaar.

De officier van Hombeek-Brabant woonde op de hoek van de Gijsbeekstraat en de toenmalige Befferstraat (Heike). De heer begunstigde vaak zijn getrouwen met het recht op een deel van zeer brede straten te bouwen. Het middendeel, afgezoomd met bomen, bleef rijweg. De woning werd dan wellicht opgetrokken zoals gebruikelijk "in opstal" op een zogenaamde "uitvang" van de herenstraat. Mogelijk werd deze woning reeds door zijn oom gebouwd.

In 1659 verkocht **Julius de Boccabella** een aanpalend stuk grond in de Gijsbeekstraat aan **Jan Van Den bosch** en **Mayken Verlinden**[x]**.** Van hun kinderen kocht **Philip Van Beneden** het huis in 1685 en breidde zijn eigendom hierdoor aanzienlijk uit[xi].

In 1684 legt **Philip Van Beneden** een verklaring af voor de meyer van Smal Brabant, Martinus Pauwels, dat hij als officier benaderd werd door Jan De Buyser, officier van Zemst [xii].

Het gezin **Philip Van Beneden** en **Elisabeth Keuleers** telde zeven kinderen van wie slechts twee zonen opgroeiden:

Adrianus (1652-1722) → **volgt 6/1**
Hendrik (+1727) → **volgt 6/2**

Adrianus zal verder dienst doen voor de heerdij Hombeek-Brabant als boswachter terwijl Hendrik de nieuwe officier wordt. Met deze twee personen scheiden er zich ook twee takken af van de hoofdstam Van Beneden.

(1) De tak van **Adrianus Van Beneden** heeft zich gedurende tien en meer generaties verder ontwikkeld en heeft tot op heden ten dage naamdragers.
(verder genoemd als de tak van Nicola)

(2) De tak van **Hendrik Van Beneden** daarentegen heeft het in de Franse periode begeven. Het stamhuis op de Boskant werd in de 19de eeuw bewoond door **Catherina Van Beneden** die gehuwd was met een zekere **Jan De Keyser**. Hun woning in de Dukestraat was tevens een kuipenmakerij die tot in de 19de eeuw.

Het lijkt het ons beter deze twee takken verder afzonderlijk te ontwikkelen. Dit voorkomt verwarring en zal hopelijk een duidelijker beeld geven over de stam. In deze bijdrage gaan we eerst verder met de tweede tak van officier **Hendrik Van Beneden**.

6/2 Hendrik Van Beneden (ca. 1661-1729)

Hendrik huwde tweemaal. Eerst in juli 1381 met **Joanna Mollemans** (1660-1985), dochter van **Christoforus Mollemans** en **Livina Muys.**
Uit deze echt werden twee kinderen geboren:
(1) Peter Van Beneden (°1683)
(2) Hendrik Van Beneden (1685), jong gestorven.

In februari van 1685, bij de geboorte van het tweede zoontje, liep het mis en moeder en kind overleden. Hendrik liet er niet veel gras over groeien en slechts twee maanden na de dood van zijn eerste vrouw huwde hij met **Maria Moortgat.**

Uit dit tweede huwelijk werden de vijf volgende kinderen geboren:

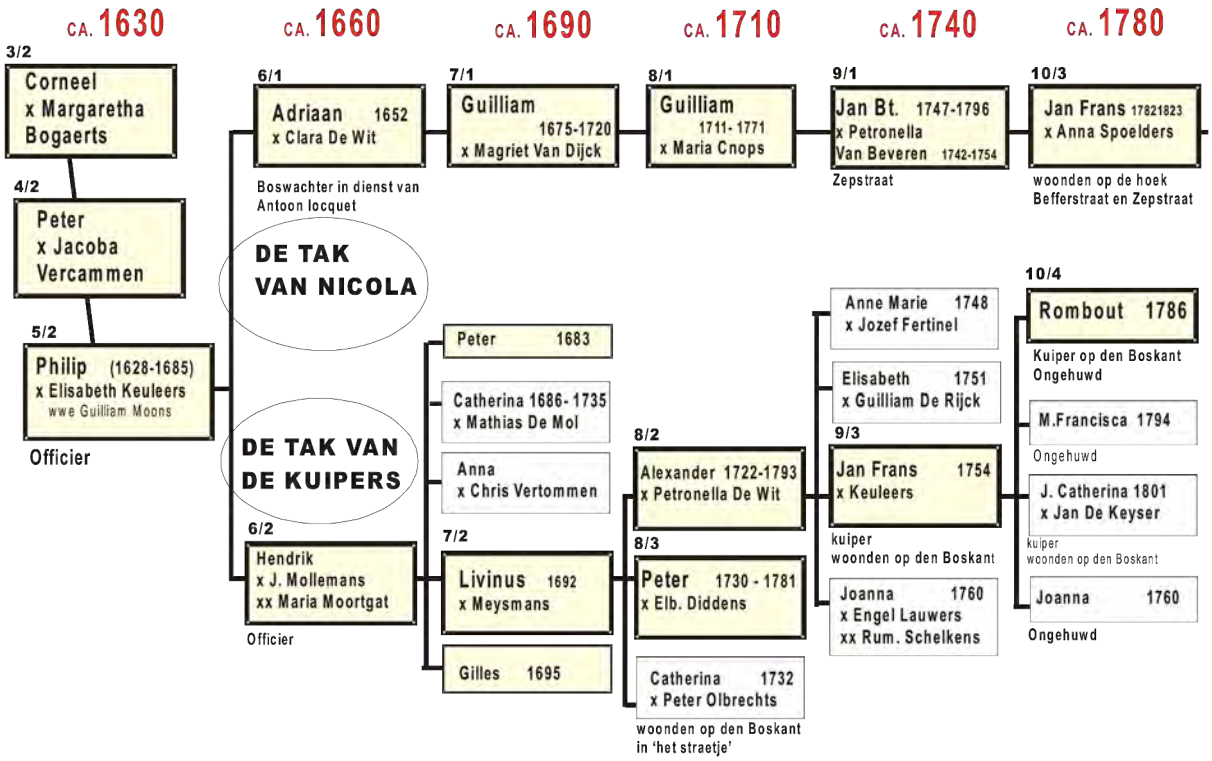
(3) Catherina Van Beneden (1686-1735)
(4) Elisabeth Van Beneden (°1687), jong gestorven.
(5) Anne Marie Van Beneden (° 5.1.1690)
(6) Livinus Van Beneden (1692-1740)
→ **volgt 7/2**

(7) Gilles Van Beneden (1695), jong gestorven.

Hendrik heeft aanvankelijk ook in het ouderhuis gewoond op de hoek van de Zepstraat en de Befferstraat. Klaarblijkelijk was het huis opgesplitst in twee woonsten of was er een huis naast gebouwd. Daar blijkt zijn broer Adriaen gewoond te hebben maar in 1711 woonde hij tegenover de Kattestraat in de Zepstraat [xiii]. De deelwoning kwam leeg te staan. In 1689 kocht Hendrik nog een woning in de Bosstraat. Hij hielp zijn oudere vader in zijn dienst van officier en volgde hem op bij zijn overlijden in 1685.

Er zijn geregeld klachten over diefstal en beschadiging van hout en gewassen in de bossen van Smal Brabant [xiv]. Er worden voortdurend veldgewassen gestolen en er komt geen einde aan de wildstroperij. Het jaar daarna al, in 1986, besluit de burggraaf om een tweede officier in te zetten en hij benoemt **Guilliam Popleu** met dezelfde rechten en plichten als de dienstdoende **Hendrik Van Beneden.** Zo moet hij het gebied mee controleren, stroperij tegengaan, beletten dat er buiten het seizoen gejaagd zou worden om de gewassen niet te beschadigen. Hij moet de herenwegen of straten inspecteren, beletten dat de burgers ze zouden beschadigen, er op zouden bouwen, putten op maken of ze zouden afgraven. Overtreders moeten worden aangehouden en voorgeleid. Bij alle schepenzittingen en rechtszaken moet hij assisteren. Tenslotte moet hij ook een windhond of een brakhond houden die de graaf voor de jacht kan inzetten. Hendrik was toen nog vrij jong en misschien miste hij wel de autoriteit en daadkracht die voor een dergelijke job vereist was. Het komt zo over dat de Van Benedens hier het krediet bij de heer verspeeld hadden. Van dan af is een nieuwe generatie van dorpsopzichters opgestaan en de Popleus hebben van vader op zoon dit werk tot grote voldoening nog lange jaren verder gezet.

Bij het overlijden van Hendrik in 1729 wordt de erfenis verdeeld [xv] onder de vier kinderen. Het in verval zijnde ouderhuis in de Gijsbeekstraat wordt toegewezen aan de jongste dochter **Anne Marie Van Beneden** [xvi]**.** Ze was recent haar man verloren en de weduwe moest een lening aangaan van 150 gulden bij Guilliam Van Hocht in Mechelen [xvii]. Haar karig loon als meid en huishoudster was niet toereikend. In juli 1731 verkocht ze aan **Guilliam De Wit** dit huis dat intussen gehuurd en bewoond was door **Joos Meysmans** [xviii]. De andere woning van Hendrik op de Boskant waar hij blijkbaar zijn laatste jaren doorbracht, werd door zijn jongste zoon Livinus overgenomen.

De kinderen van Hendrik Van Beneden

(1) Peter Van Beneden (1683)

Zijn oudste zoon, Peter, stamde uit het eerste huwelijk met **Joanna Mollemans.** Haar moeder, **Livina Muys**, had in februari 1694 haar testament gemaakt[xix]. Ze was tweemaal weduwe eerst van **Christophorus Mollemans** en daarna van **Gerard Goyens.** Haar enig kleinkind van 10 jaar werd haar universele erfgenaam. Zo zou het kleine huisje op de hoek van de Bosstraat met de Expoelstraat op **Peter Van Beneden** overgaan. Dat huis had ze zelf in 1675 gekocht [xx] van **Cornelis Huyghels**. Aangezien haar erfgenaam te jong was belastte ze haar meid, **Constantia Van Der Straeten,** met de uitvoering van haar laatste wil en met de verdere opvoeding van de jongen. De meid werd hiervoor rijkelijk beloond en kreeg alle roerende goederen van het vrouwtje en ze mocht kosteloos blijven wonen in haar huisje. Het huis zou overgaan op Peter bij zijn meerderjarigheid (25 jaar) of bij zijn huwelijk. Het zou aan de armen van Hombeek geschonken worden indien hij jong zou overlijden. We vermoeden dat dit ook gebeurd is.

(3) Catherina Van Beneden (1686-1735)
Ze huwde in april 1729 met **Mathias De Mol.** Hij stierf in 1741 toen er een epidemie van difterie heerste. In 1730 werd hun zoon Guilliam De Mol geboren.

(5) Anne Marie Van Beneden (°1690)
Anne Marie huwde met **Christiaen Vertommen.** In 1729 wordt bij het overlijden van haar echtgenoot de inboedel geïnventariseerd [xxi]. Daaruit blijkt dat ze in een huurhuis woonden van Gilles Bertels-Goovaerts. Het karig bezit bestond uit wat meubelen, potten en pannen, drie spinnewielen, wat kisten met lijnwaad en wat alaam en werktuigen voor de boerderij. In de stal noteerde men een bonte koe, een kalf en 5 kippen. Er werd op gewezen dat Anne Marie nog ¼ deel te goed had uit de erfenis van haar kort geleden overleden vader.
Zoals gezegd nam Anne Marie het huis in de Befferstraat over maar kon lening niet aflossen en was verplicht het huis te verkopen.

7/2 Livinus Van Beneden (1692-1740)

Livinus was gehuwd met **Antonia Meysmans** (1685-1765).

Het echtpaar had zes kinderen van wie er drie opgroeiden. De vader was geen 50 jaar toen hij overleed in grote armoede. Hijzelf en twee van zijn kinderen overleden rond 1740 en kregen een armenuitvaart. De weduwe woonde toen op den Boskant (Straatje) met haar vier kinderen;

(1) Alexander Van Beneden (1722-1793)
→ volgt 8/2
(2) Anna Maria Van Beneden (1727)
(3) Peter Van Beneden (1730-1781). Hij huwde in januari 1764 met **Elisabeth Diddens**.
(4) Catherina Van Beneden (1732-1799)
Catherina huwde met **Peter Olbrechts** (1729-1817) in september 1764. Ze verdienden hun brood met kantwerken. Hun dochter Petronella Olbrechts huwde met Egidius Spoelders. Het ouderhuis in het *Straatje* [xxii] werd later overgenomen door hun zoon Antoon Spoelders [xxiii] die gehuwd was met Anna Catherina Herremans.

8/2 Alexander Van Beneden (1722-1793)

Hij trouwde in januari 1745 met **Petronella De Wit** en zij woonden in de Dukestraat. Hun woning was cijnsplichtig aan de graaf [xxiv]. Hij was kuipenmaker. Ze hadden zeven kinderen van wie er vier opgroeiden. Het waren:

(1) Anna Maria Van Beneden (1748)
Ze huwde in januari 1778 met **Jozef Fertinel**

(2) Elisabeth Van Beneden (1751-1817)
Ze huwde eveneens in januari 1778, drie dagen na haar zuster, maar wel in Kapelle-op-den-Bos met **Guilliam (Van) De Rijck (1746-1812)**
Ze haden zeven kinderen, alle in Kapelle-op-den-Bos geboren;
Petrus Jan De Rijck (° Ko/dB. 1778)
Anna De Rijck (° Ko/dB. 1779)
Jan Frans De Rijck (° Ko/dB. 1781)
Ferdinand (° Ko/dB. 1783)
Jan De Rijck (° Ko/dB. 1785)
Joanna Maria De Rijck (° Ko/dB. 1788)
Joanna Maria De Rijck (° Ko/dB. 1790)

(3) Jan Frans Van Beneden (1754-1826)
→ volgt 9/3
(4) Joanna Van Beneden (1760-1788)
Ze huwde tweemaal; eerst in augustus 1782 met **Engel Lauwens** (1754-1784) en daarna met **Rumoldus Schelkens** (1756) [xxv]
Uit het eerste huwelijk had ze twee kinderen:
(1) **Guilliam Lauwens** (1783-1858) gehuwd met Maria Theresia Van den Heuvel
(2) **Anna Maria Lauwens** (°1784)
Kinderen uit het tweede huwelijk;
(3) **Jan Schelkens** (1786-1788)
(4) **Petronella Schelkens** (1787)
(5) **Anna Catherina Schelkens** (°1788)

9/3 Jan Frans Van Beneden (1754-1826)

In juli 1783 huwde hij met **Anna Marie Keuleers (1762-1838)**. Ze woonden eerst negen jaar in Zemst en in 1794 kwam Jan Frans terug naar Hombeek en stond zijn vader bij in de kuipersstiel. Na het overlijden van zijn vader bleef moeder **Peternel De Wit** inwonen in het ouderlijk huis in de Dukestraat tot haar overlijden in november 1799 [xxvi].

In dit gezin zijn acht kinderen geboren:

(1) Rombout (Zemst 1786-1869)
Hij was kuiper en bleef ongehuwd [xxvii].
(2) Peter (°Z. 1787, jong overleden)
(3) Hendrik (°Zemst 1790, jong overleden)
(4) Maria Theresia (°Zemst 1792)
(5) Maria Francisca (°1794 -1861)
Ze bleef ongehuwd [xxviii].
(6) Elisabeth (° 1798, jong overleden)
(7) J. Catherina (1801-1823)
Ze huwde met **Jan De Keyser**
(8) Joanna (1804-1878),
Ze bleef ongehuwd [xxix].

Drie ongehuwde kinderen deelden met de ouders het ouderlijk huis. Als vader en moeder overleden waren, zijn ze hun leven lang als jonggezellen in dat huis blijven wonen. Het waren de zussen **Francisca** en **Joanna** en hun oudere broer **Rombout** die ook kuiper was. Hij moet een zekere bekendheid gehad hebben in de regio en een bewaam vakman geweest zijn. Toen burgemeester **Frans Ceulemans** overleden was, werd op hem beroep gedaan om op het Hof Ter Heyde de inboedel te schatten.

De enige dochter die huwde was **Joanna Catherina Van Beneden** (1801-1823) maar haar huwelijksgeluk met **Jan De Keyser** was van zeer korten duur. Het jaar daarop, in 1823, overleed ze, enkele maanden na de geboorte van het zoontje, **Jan Frans De Keyser** (1822-1903).

Deze Jan Frans groeide verder op bij zijn oom en tantes Van Beneden en later huwde hij in Humbeek met **Joanna Maria Willems.** Eerst ging het jonge koppel naar Mechelen wonen waar hij werkte in de graanhandel van een verre verwante De Keyser. In 1860 kwam hij echter terug naar Hombeek om zijn intussen ouder wordende oom **Rombout Van Beneden** bij te staan in de kuiperstiel.

Bij het overlijden van Rombout, de laatste Van Beneden van deze tak, is het huis en inboedel naar het neefje gegaan.

Het gezin **Jan Frans De Keyser** en **Joanna Maria Willems** had twee zonen;
- **Jacob Frans De Keyser** (°1860), gehuwd met Maria Francisca **Ceulemans** (°1864), die zijn vader nog heeft opgevolgd als kuiper. Hij was de laatste kuiper van de boskant.
- **Jan Frans De Keyser** (°1864), dagloner.

Deze tak van officier **Hendrik Van Beneden** en van de latere kuipers van de Dukestraat stierf hier uit. Dat de stam toch bleef verder leven in Hombeek is te danken aan Hendriks' broer **Adriaan Van Beneden** wiens nakomelingen we nog opsporen.

[i] **Dr F.G.C. Beterams**, Inventaris Archief van de Commissie van Openbare Onderstand van Mechelen , de Commissie O.O. 1957

[ii] **Marcel Kocken**, De gekochte poorters van Mechelen (1400-1795), Familia et Patria, Handzame 1975

[iii] **SAM.,Weeskamer van Mechelen, Akte 12.11.1654**

[iv] **Parochieregister Hombeek**: In het dodenregister staat; "acquis Zenne submersus"

[v] **SAM, Schepenbank Hombeek Brabant, bundel 78, akte van 1.7.1633,;** Jonckheer Robert de la Tour die zelf aan het Spaanse leger verbonden was had op dat ogenblik een zoon, Joncker Rene de la Tour, die "capiteyn van sijne Coninckliike Majesteyt was.

[vi] **SAM.,weeskamer van Mechelen, Staat van 16.1.1687.**

[vii] **SAM.,Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, 20.9.1674**

[viii] **SAM.,Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, 29.11.1672**

[ix] **SAM.,Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, 23.7.1673**

[x] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, 9.9.1659**

[xi] **SAM,, Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 80, akte van 21.3.1685**

[xii] **SAM,, Nots. J.B. Claessens, bundel 409, akte van 11.12.1684**

[xiii] **Kaertboeck van J; Van Acoleyen, blad 11 n°7.**

[xiv] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 89, akte van july 1689**

[xv] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 84, akte van 4.5.1729**

[xvi] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 89, akte n°16 van 15.7.1730**

[xvii] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 85, akte van 1.9.1730**

[xviii] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 85, akte van 10.7.1731**

[xix] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 85/89, akte van 5.2.1694**

[xx] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, akte van 20.2.1675**

[xxi] **SAM., Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 84, akte van 24.5.1729**

[xxii] **Telling van 1796; Peter, 5 jaer en Catherina, 52 jaer wonen struyken, kantwerkers.**

[xxiii] **SAM., Nots.Fremie, bundel 722 n°90, Akte van 20.4.1836**

[xxiv] **SAM., Schepenbank HBbt, bundel 92, akte van 2.7.1794, inventaris sterfhuis**

[xxv] **SAM., Schepenbank HBbt, bundel 82, akte van 8.7.1785, inventaris sterfhuis**

[xxvi] **Arch.Beveren-Waas, nalatenschappen, film 1123, N° 179 en 553**

[xxvii] **Arch.Beveren-Waas, nalatenschappen, film 1123, N° 574/537**

[xxviii] **Arch.Beveren-Waas, nalatenschappen, film 1123, N° 566/238**

[xxix] **Arch.Beveren-Waas, nalatenschappen, jaar 1879, bundel 187/93, dossier 40**

Addendum: Huwelijksontrouw nog voor een huwelijk

Een toch plezierig incident met een zekere **Laureys Van Beneden**, weliswaar van Ramdonk of Londerzeel, is het vermelden waard. De klap was zo ernstig dat de gedupeerde besloot naar een notaris van Mechelen (Nots. J.Bt. Claessens, bundel 409, akte van 6.5.1684) te stappen om zijn droevig wedervaren te laten registreren in de hoop wellicht om zodoende nog een huwelijk af te dwingen.

> "***Op tweede paasdag van dat jaar 1684 ben ik, Daniel Peeters van Ramsdonk, met mijn vriend Laureys Van Beneden, de zoon van Laureys senior, bij maalder Philip van Londerzeel geweest waar we met zijn weduwe Elisabeth gesproken hebben. Daar heeft zij haar woord gegeven om met Laureys te trouwen. Daarna is ze even naar buiten gegaan en toen ze terug in huis gekomen was, heeft mijn vriend haar nog eens duidelijk gevraagd of het nu wel absoluut vast stond dat ze met hem zou trouwen.***
> ***Daarop heeft ze ondubbelzinnig "Ja" gezegd.***
>
> ***Ik, Marcus Vloebergh, maalder van Willebroek, bevestig eveneens dat ik zondag over acht dagen nog bij Elisabeth geweest ben en haar gevraagd heb waarom ze zolang aarzelde om met Laureys te trouwen. Daarop heeft ze geantwoord dat ze haar niet goed voelde en de ganse nacht hoge koorts gehad had. Ze zei er wel aan te denken om met Laureys Van Beneden te trouwen maar dat ze toch nog een tiental dagen bedenktijd zou willen hebben. Toen ik haar expliciet heb gevraagd "Maar ge gaat toch uw woord houden ?", heeft ze zonder aarzelen "Ja" gezegd!*** " (was ondertekend door Daniel Peeters en door Marcus Vloebergh)

Van uitstel komt achterstel en we durven veronderstellen dat hier wel een kink in de kabel gekomen is, anders zou men niet naar de notaris gestapt zijn. Als men de kat op het spek bindt, wil ze niet eten !

VICTOR VAN HOOF
de laatste 'garde' van Leest

Roger Van Hoof

Op 1 april 1987 ging de laatste veldwachter van Leest met pensioen. **Victor Van Hoof** had er toen 33 jaar dienst opzitten.

Op 1 april 1954 was hij in de plaats gekomen van de op rust gestelde **Jan Theodoor Huybrechts** maar hij had evengoed zijn eigen vader kunnen opvolgen, want die ambieerde de functie, slaagde in het examen maar kreeg geen kans, omdat hij geen oud-strijder was van de Eerste Wereldoorlog.

Het ambt zat een beetje in de familie: zijn grootvader Isidoor Constant was "garde" van 1900 tot 1924.

Isidoor Constant Van Hoof, Vics grootvader, was 24 jaar garde te Leest.

Veldwachters

Een kepie, een kenteken, een uniform. Iedereen op de buiten kende de "garde" en de "garde" kende iedereen. Sommigen menen dat de kolfdragers uit de 16e eeuw de voorlopers waren van de champetters.

De structuur van de landelijke politie werd vastgelegd in de wetgeving van einde 18de eeuw. Het decreet van 14 december 1789, met betrekking tot het oprichten van gemeenten, voorzag in artikel 50 dat één van de bevoegdheden van het gemeentegezag er moest in bestaan
"***de inwoners het voordeel verschaffen van een politie, met het oog op de netheid, de gezondheid, de veiligheid en de rust op straat, openbare plaatsen en in de openbare gebouwen***."

Het ambt van veldwachter dateert van 1791.

"***Om de eigendommen te beschermen en de oogsten te bewaken, zouden veldwachters moeten aangesteld worden in de gemeenten die onder de rechtsmacht van de vrederechter en onder het toezicht van de gemeenteofficieren staan.***"

Die maatregel was echter facultatief. Het decreet van 20 messidor 1803 legde aan de gemeenten de verplichting op veldwachters aan te stellen. Een besluit van 25 fructidor 1809 raadde de gemeenten aan de veldwachters te kiezen uit oudgedienden of oud-soldaten.

Die richtlijnen volstonden echter niet om een perfecte organisatie van het veldwachterskorps te verzekeren. Daarom vaardigden ook de provinciale autoriteiten een aantal richtlijnen uit zoals het vaststellen van weg- en jachtovertredingen, het opzoeken van gevluchte militairen, enz.

voorgedragen door de gemeenteraad, en de burgemeester mocht een derde kandidaat aan de lijst toevoegen. De gouverneur mocht echter vrij een kandidaat benoemen en was op geen enkele manier gebonden aan de rangorde van de voordracht.

Alhoewel de veldwachter door de gouverneur werd benoemd, was hij een gemeenschappelijk agent en maakte hij deel uit van het gemeentepersoneel; er werd alleen door beoogd hem zoveel mogelijk onafhankelijk te maken van het plaatselijk gezag. Hoofdzakelijk benoemd om te waken over het behoud van eigendommen, oogsten en vruchten te velde, kreeg zijn ambt toch een drievoudige bevoegdheid: officier van de gerechtelijke politie maar met beperkte macht, agent van de openbare macht en agent van de administratieve of gemeentelijke politie. In 1840 telde ons land 3.257 veldwachters, in 1970 nog 2.254.

Victor in 1957 met echtgenote Maria "Leonore" Mees en Duitse herder Mirra.

Na de samenvoeging van de gemeenten en het verder verdwijnen van het landelijk karakter in de dorpen daalde het aantal veldwachters gevoelig. Zo gebeurde het ook toen in 1976 Leest met Mechelen fusioneerde.

Victor Van Hoof werd samen met vier andere veldwachters bij het Mechels politiekorps ingelijfd. Naar eigen zeggen was de opvang goed en bovendien kreeg hij de nieuwe graad van veldwachterinspecteur met een forse loonsverhoging eraan verbonden.

Vic in 1960, compleet met laarzen en rijbroek. Dit manhaftig uiterlijk contrasteerde fel met de functie van de "garde".

Jeugdjaren

Victor Van Hoof was op 1 januari 1926 te Leest geboren als zoon van **Jan Edward Van Hoof** en van **Florentina De Schoenmaeker**, beter bekend als ***"Tien***".

Die geboortedatum bezorgde hem veel nadeel vertelde hij vaak:
"***Ik heb nooit ten volle kunnen genieten van een echte verjaardag, steeds waren er de naweeën van oudejaarsavond en het vieren van nieuwjaar zelf."***

Gelukkig voor hem mocht hij op school de lessen volgen met de jongens van 1926, zodat hij eigenlijk wat vooruit was op zijn tijd.

Het gezin woonde in de Blaasveldstraat waar vader Jan Edward zijn job van arbeider in de Kapelse Eternitfabriek cumuleerde met wat boeren en het uitbaten van een herberg. Na de Leestse gemeenteschool liep Vic school te Mechelen in de "Oefenschool", onder de toren, om er onderwijzer te worden. Zover kwam het niet.

Op 14-jarige leeftijd hield hij het voor bekeken en ging werken in garage De Baere aan de Leuvensesteenweg te Mechelen, later door de familie Zwaan omgevormd tot Hanswijk-Renault garage. Enkele weken nadien brak de oorlog uit. Vic maakte de vlucht mee en de chaos en de honger.

Op zijn achttiende werd hij verplicht tewerkgesteld in de wapenfabrieken van Herstal waar hij deserteerde. Hij dook onder en werd in 1944 oorlogsvrijwilliger.

Al deze herinneringen, door hem in 1984 zeer gedetailleerd neergeschreven en doorverteld, komen hierna aan de beurt.

Victor had iets met april, de 3de van die maand 1948 huwde hij met **Maria "Leonore" Mees** (°Blaasveld 31 maart 1925) uit Blaasveld. Het echtpaar kreeg drie kinderen :

Marcel (°Mechelen 1948),
Yvonne (°Mechelen 1950)
Rudi (°Mechelen 1954).

De garde van Leest

Toen in 1953 een examen uitgeschreven werd voor veldwachter waagde Victor zijn kans. Begin november 1953 werd hij opgeroepen voor het examen dat werd afgenomen in de raadszaal van het gemeentehuis te Leest. Dit samen met een twaalftal andere kandidaten waaronder nog een drietal Leestenaars. Na enkele weken kreeg hij bericht dat hij geslaagd was, een éénparige gemeenteraad steunde zijn kandidatuur en in maart 1954 volgde zijn benoeming.

Op 1 april 1954 trad Victor in dienst en over wat volgde laten wij hem zelf aan het woord :

"*De eerste dagen voelde ik mij werkelijk als uit een zak geschud en kon zeer moeilijk mijn draai vinden. Doch ik werd op het gemeentehuis door de toenmalige secretaris **Bradt** zeer goed opgevangen. Ook burgemeester **De Prins** viel geweldig mee en van deze mensen verkreeg ik alle mogelijke medewerking.*

*Als veldwachter heb ik met drie burgemeesters in de beste verstandhouding samengewerkt. Eerst **Pieter De Prins**, dan **Emiel Verschueren** en als laatste **August Lauwers**. Zonder aan de twee anderen iets te kort te doen, heb ik aan **August Lauwers** de beste herinneringen.*

Die viel niet alleen op door zijn werkkracht maar ook door zijn totale inzet, in dienst van de ganse Leestse bevolking ongeacht politieke kleur. Blek of Sus, iedereen was welkom bij hem. Hij had de moed en de ambitie om van Leest een mooie gemeente te maken. Met een minimum aan mogelijkheden heeft hij er het maximum uitgehaald.

Terugblikkend op mijn loopbaan mag ik stellen dat ik een goede tijd heb gehad. Steeds een positieve samenwerking met de overheid en een, op enkele uitzonderingen na, goede bevolking. Alhoewel men het als enige politieman op een gemeente soms wel zeer moeilijk heeft, automatisch wordt men dagelijks geconfronteerd met het wel en wee van de inwoners. Soms met de meest tragische, doch ik heb mij voorgenomen enkel de meest plezierige te onthouden.

1974 : Twintig jaar veldwachter te Leest. Namens het gemeentebestuur overhandigde burgemeester Lauwers hem een geschenk.

1976
opening van het nieuwe schoolcoplex.
Uiterst links aan het lint schepen Henri Van Den Heuvel

Victor zou hem heel zijn leven dankbaar blijven voor zijn gastvrijheid tijdens de oorlog.

Verder
schepen Edm. Polspoel,
arrondissementskommissaris Rombout,
gouverneur Kinsbergen,
burgemeester Lauwers.

Zo kreeg ik op een bepaalde dag een vrouw bij mij die haar beklag kwam maken over het wangedrag van haar echtgenoot. Deze sloeg haar, gaf haar geen geld en zo meer. Ondanks alles vernam ik dat ze nog steeds verliefd op hem was. Na haar jeremiade te hebben aanhoord, kon ik haar laten plaats nemen op een stoel. Terwijl ik me even verwijderde om haar een kop koffie te bezorgen kon ik stiekem en ongezien een buurman vragen om haar echtgenoot onmiddellijk langs te sturen. Terwijl ze haar koffie opdronk leek ze volledig gekalmeerd. Toen ging de bel, ik opende de deur en wat een toeval, daar stond haar echtgenoot. Ik bereidde hem op de nakende confrontatie voor, doch toen ze elkaar zagen brak de hel los.

Ik kon, buiten mijn verwachting, de gemoederen bedaren, ze spraken met mekaar en enkele minuten laten vielen ze in elkaars armen. Hij met de belofte nooit meer te drinken en zij zou steeds tijdig het eten klaarmaken. Het mooiste was hun vertrek, zij was te voet gekomen, hij per fiets. Hij nam zijn vrouwtje in zijn armen, plaatste haar vooraan op zijn fiets en zo zijn ze samen naar huis gereden. Ik heb haar nooit meer over de vloer gekregen met klachten over haar man.
Zo kan ik tientallen herinneringen ophalen."

Victor Van Hoof overleed te Leest in zijn slaap op 26 november 1998.

Hoofdcommissaris en Korpschef **F. Buelens** schreef in zijn rouwbetuiging :

"Bij de fusie van gemeenten in 1977 was hij blij dat hij in "zijn gemeente" en bij "zijn mensen" mocht blijven. Alzo behield hij als inspecteur een grote zelfstandigheid, ver weg van dat grote politiekorps. Tien jaar lang hebben wij met Victor samengewerkt en hem leren kennen en waarderen als een verdienstelijk en integer politieman, zowel naar zijn collega's als naar de bevolking toe. Ook al is Victor Van Hoof nu gestorven, hij blijft steeds in onze gedachten."

Op zijn bidprentje stonden deze sprekende lijnen :

Bescheiden, minzaam en rechtvaardig,
zo hebben we je altijd gekend.
Steeds klaar met raad en daad en
immer bezorgd voor je kinderen en kleinkinderen.

Marcel Eduard Van Hoof

Oorlogsherinneringen van Victor Van Hoof,

De Eerste Dagen

"10 mei 1940. Ik was haast veertien en een half jaar oud en werkte enkele weken bij ***De Baere****, op de Leuvensesteenweg te Mechelen, de garage die later door de familie Zwaan werd overgenomen en omgevormd tot de Hanswijk – Renault garage. Naar goede gewoonte zou ik om 8 uur beginnen. De dag voordien had mijn moeder me gevraagd om de ijzeren poort, naast ons huis in de Blaasveldstraat, te schilderen. Ik stond omstreeks halfzes op met de intentie dit te doen en vatte de schilderwerken aan.*

Terwijl ik hier mee bezig was hoorde ik in de verte doffe knallen, herhaalde malen, tamelijk zwaar zoals kanongebulder. Wat later zag ik een groot, mij totaal vreemd vliegtuig, laagvliegend uit de richting Tisselt, voorbij de woning ***Diddens****, richting Mechelen vliegen. Op de staart bemerkte ik duidelijk een groot hakenkruis.*

Ik snelde ons huis binnen, zette de radio aan en toen vernamen we dat de Duitsers ons land waren binnengevallen en tijdens de vroege morgen vele steden hadden gebombardeerd. Ik heb mijn poortje verder afgeschilderd en ben op mijn gewoon uur naar Mechelen gefietst. Onderweg stonden de mensen in groepjes bijeen, militaire voertuigen reden af en aan.

Op de Leuvensesteenweg was het een nog nooit geziene drukte, nerveuze militairen, sommigen verplaatsten zich in de richting Leuven, burgers troepten samen. Van werken in de garage kwam niet veel in huis, wel werd er opvallend veel benzine verkocht.

Van een groentenhandelaar vanuit de streek van Diest, vernam ik dat in de vroege morgen het vliegplein van Schaffen fel was gebombardeerd en dat er vele doden waren gevallen. De meest alarmerende en onzinnige geruchten deden de ronde, parachutisten waren overal opgemerkt. De Duitsers waren doorgebroken, dan waren ze weer teruggeslagen, overal waren reeds spionnen opgepakt.

De eerste vluchtelingen, afkomstig uit de grensstreek en de streek rond het Albertkanaal, kwamen in de namiddag reeds per auto aangereden en smeekten om benzine die er bijna niet meer was. Ze hadden verschrikkelijke verhalen bij, over hevige beschietingen en gevechten, bombardementen, spionnen en parachutisten. De paniekstemming onder de bevolking ging crescendo. In de fabrieken Rateau, even voorbij de garage was een noodhospitaal opgericht.

Tijdens mijn middagpauze ben ik tot daar gegaan en zag er een rodekruistrein toekomen. Vele gekwetste soldaten, sommigen hevig bloedend, werden op draagberries bij Rateau binnengedragen. Gans de dag had ik mijn handen vol met benzine tanken, voornamelijk aan militairen en vluchtelingen. 's Avonds was de put leeg.

Toen ik om vijf uur huiswaarts keerde, kwam er vanuit Battel, aan het kruispunt met de Koningin Astridlaan een gans regiment Franse soldaten Mechelen binnengewandeld. De Fransen werden door de bevolking op luid gejuich onthaald, mensen liepen er naartoe met flessen en glazen bier, ze werden omhelsd. Hartverwarmende taferelen speelden zich af. Vol bewondering onthaalden we deze prachtig uitgeruste en fier stappende helpers van ons vaderland : zij zouden met de Duitsers wel korte metten maken, de moed zat er weer in.

Thuis gekomen werd er over niets anders gesproken dan over bombardementen, spionnen, parachutisten. Elke vreemdeling was een potentiële spion. 's Avonds rond 7 uur zagen we vanuit de Blaasveldstraat een groep Duitse vliegtuigen boven Kapelle-op-den-Bos hangen. We hoorden afweergeschut en zagen een Duits toestel naar beneden storten. De piloot zagen we aan zijn parachute hangen en traag naar beneden komen. Het afweergeschut was afkomstig van een Engelse boot die in het sas lag. We hoorden dat de brug gebombardeerd was. Hierbij werden verschillende burgers, die naar gewoonte een praatje maakten aan de brug, gedood.

(noot : achttien mensen kwamen daarbij om.)

Er was ook veel schade aan woningen. Bommen waren gevallen tot in de Kapellebaan te Leest, hierbij werd het huis van ***Jan Van Riet*** *erg beschadigd.*

Die eerste avond van de Duitse inval waren we van de radio niet weg te slaan. Soldaten werden opgeroepen en namen met een bang hart afscheid van hun familie. De volgende dag reed ik gewoon naar mijn werk. Tijdens de nacht waren er brand-bommen afgeworpen op Mechelen. In de O.L. Vrouwstraat waren een paar huizen uitgebrand. Ik zag de eerste Mechelaars van de Leuvensesteenweg op de vlucht vertrekken. Mijn baas, mijnheer De Baere, diende twee vrachtwagens in te leveren voor het leger en raakte twee van zijn gasten kwijt omdat ze werden opgeroepen. Ik ben nog enkele dagen gaan werken. Dat werk bestond voornamelijk uit het wegbergen van olie en het leeghalen van het magazijn. De olie werd verborgen onder de grond en de stukken van het magazijn werden in de smeerput gestopt. Deze werd met balken en ijzeren platen afgedekt en daarop werd een laag beton gegoten. Hard en sterk, dat zou ik later ondervinden toen ik het moest openkappen

Niettegenstaande er in de garage vele vluchtelingen, soldaten en later ook Duitsers hebben verbleven, was er niets verdwenen.

*Na dit alles vertrok mijn baas Mijnheer **De Baere**, samen met zijn vrouw en schoonmoeder, met hun auto, op de vlucht, naar Frankrijk.*

Bij ons thuis waren vluchtelingen uit Mechelen gekomen, inwoners van de Battelsesteenweg en ook verschillende familieleden woonachtig in de buurt van de brug van Heffen, die terecht vreesden voor bombardementen. Ook zij vertelden op hun beurt de meest paniekerige verhalen zodat mijn ouders besloten om ook te vluchten. Waarheen dat zouden we wel zien, als we de oprukkende Duitsers maar konden ontlopen.

De Vlucht

Die woensdagmorgen vertrokken we, te voet naast onze zwaar beladen fietsen, want tante Melle kon geen fiets rijden. Op de Juniorslaan gekomen sloten we aan bij de massa, een nooit geziene aaneengesloten mensenzee met alle mogelijke vervoermiddelen, te voet, per fiets, stootkar, kruiwagen, wagens getrokken door paarden, allen zwaar beladen, richting Tisselt. Voor ons uit stapte een soldaat met een geit aan een ketting. We volgden de massa in de richting Kapelle-op-den-Bos. Daar zagen we de eerste sporen van de bombardementen : kapotte huizen. Aan de brug stonden zeer nerveuze Belgische soldaten, we begrepen snel waarom, want toen we even voorbij de kerk waren hoorden we achter ons een harde knal. Ze hadden de brug in de lucht laten vliegen.

Ik ben me nadien steeds blijven afvragen hoe men daar in hemelsnaam in geslaagd was, met die immense onafzienbare rij vluchtelingen.

We vervolgden onze weg langs Ramsdonk, Londerzeel. In Steenhuffel moesten we schuilen, we werden overvlogen door Duitse vliegtuigen die door Belgisch afweergeschut werden bestookt. We schuilden in de hangar van een plaatselijke brouwerij en hoorden de stukken schrapnels op het dak inslaan. Angstaanjagend ! Gelukkig werd daar niemand gekwetst.

Langs binnenwegen ging het dan richting Merchtem, Heikant. Het was ondertussen avond geworden en we moesten uitzien naar een slaapgelegenheid. De meeste huizen, door hun oorspronkelijke bewoners verlaten, staken reeds boordevol. Tot we op een boerderij kwamen, hier mochten we in de stal achter de koeien op stro slapen. Dat vonden we nog plezierig ook en ik heb er voortreffelijk geslapen.

De oudere mensen begonnen intussen na te denken en zagen de miserie en de risico's van de vlucht in. 's Anderendaags rond negen uur, toen we aanstalten maakten om verder te trekken, werden we plots verrast door een vijftal Duitsers te paard met hun geweer op ons gericht. Een gebrul in het Duits : we moesten gaan staan met onze handen in de lucht. Ze vroegen of er geen Belgische soldaten bij ons waren. Na een ontkennend antwoord lieten die ons verder met rust en reden weg.

Dat we geschrokken waren hoeft niet gezegd, enkele minuten voordien waren daar nog twee Belgische soldaten per motorfiets met side-car aangekomen en naar ik later vernam, hadden die zich bij de boer omgekleed, hun militaire kledingsstukken omgeruild voor burgerkleren, en zich tussen ons vluchtelingen gemengd. Daar het geen nut had om nog verder te vluchten, besloten we huiswaarts te keren. Langs een binnenweg terug naar Londerzeel. Daar werden we plots brutaal aangesproken door een Belgisch officier. Mijn vader en nonkel Fons moesten zich identificeren. Toen hij zag dat wij vluchtelingen waren, vroeg hij waar de Duitsers zich bevonden. Toen we vertelden dat die reeds lang voorbij waren, trok hij zich terug in een korenveld. Daar zaten nog vele soldaten verborgen. Naderhand vernamen we dat die allen werden krijgsgevangen genomen.

In Ramsdonk lagen in de living van een woning waarvan de deur openstond, vele gekwetste Belgische soldaten, ze waren verzorgd door Duitse verplegers. Op de straat nabij de kerk lagen de lichamen van een zevental dode soldaten in alle mogelijke houdingen. Van de pastoor, een ex-onderpastoor van Leest, vernamen we dat deze soldaten in dronken toestand op de Duitsers hadden geschoten. (noot: E.H. P.Pingnet)

In Kapelle-op-den-Bos moesten we, omwille van de opgeblazen brug, via het sas de vaart oversteken. Om hun paarden en kanonnen over de vaart te leiden hadden de Duitsers een primitieve brug van bomen en balken geconstrueerd. Het was geen makkie onze zwaar bepakte fietsen daarover te krijgen, hierbij werden we bereidwillig geholpen door Duitse soldaten. In de namiddag kwamen we thuis, alles was gelukkig nog zoals bij ons vertrek.

Generaal Paulus

*We waren nog niet lang thuis toen er Duitsers passeerden. In dichte rijen, te voet en met paarden trokken ze richting Blaasveld. 's Avonds hield er een gans regiment ruiterij halt op de weide van **Leemans** tegenover ons café. Duitsers, met paarden, wagens, kanonnen, gans de straat vol, overal waar men zag, Duitsers! Ze trokken tenten op, maakten hun paarden vast aan de draadomheining, zetten wachtposten uit.*

Ik denk dat wij een van de eersten terug thuis waren. De Duitsers liepen bij ons in en uit, deden of

het allemaal van hen was. De radio werd aangezet, dat was toevallig een "Telefunken" en dat viel duidelijk in hun smaak. Op de Leuvense stoof maakten ze wijn warm en maar drinken en dansen. Dat deden ze onder elkaar en velen raakten dronken. Plots werd alles muisstil. Er waren twee Feldgendarmen binnengevallen. Ze begonnen meteen alles te doorzoeken.

De ouderlijke woonst in de Blaasveldstraat in 1978. Tijdens de oorlog herberg "In den Nieuwen Buiten".

Ons moeder moest mee naar boven, ik wou ze volgen maar één van die Duitsers zette zijn voet op mijn borst en duwde mij naar beneden. De mannen met de metalen keten en plaat om hun hals hadden ook het plezier van de andere Duitsers vergald want die dropen stil één na één af. Boven hebben die Feldgendarmen alles overhoop gehaald, vermoedelijk op zoek naar Belgische soldaten of wapens. Er werd echter niets gevonden en ze lieten ons verder met rust.

's Anderendaags ging ik de straat op en keek mijn ogen uit naar dit machtige leger. Op de weide van ***Stanne Gobien*** *was het grote vergadering van hoge officieren, herkenbaar aan de rode strepen op hun rijbroek en kepie. In één van deze officieren, een grote magere man, meen ik stellig de latere beroemde* ***generaal Paulus*** *te hebben herkend. Doch lang mocht ik daar niet slenteren, want door een wachtpost werd ik toegesnauwd dat ik moest verder gaan.*

In de voormiddag vertrokken ze richting Blaasveld. Gans de straat en de wei van ***Leemans*** *lag vol met lege wijnflessen, duizenden, oorlogsbuit, allemaal gestolen uit leegstaande huizen. De daaropvolgende dagen en weken heerste er een enorme drukte in onze straat: oprukkende Duitsers, terugkerende vluchtelingen, afgevoerde Belgische krijgsgevangenen.*

Stilaan hernam het leven zijn gewone gang, de meeste mensen waren terug thuis, enkele bleven weg, sommigen in krijgsgevangenschap. Ons café was terug open en we deden goede zaken aan die vluchtelingen. Ik moest bijna dagelijks met een tri-porteur met twee honden in, naar Mechelen, naar brouwerij Lamot om bier en ijs aan te halen.

Ik begon terug te werken op mijn oude post. Mijn baas was ook teruggekeerd en al het materiaal dat we hadden verstopt, lag nog op zijn plaats. Doch aan auto's was weinig werk, slechts enkele kregen een vergunning om te rijden, er werden nog allerlei beperkingen ingevoerd en er kwam een strenge rantsoenering. Een gouden tijd voor smokkelaars brak aan. Enkel voertuigen die dienden voor bevoorrading kregen benzine. Daarom werkten wij veel aan de vernieuwing en vergroting van de garage.

Onze baas had een toekomstvisie, maar al wat wij opbouwden zou in 1943 en '44 worden platgebombardeerd, ditmaal door de Engelsen. Toen de benzine nog schaarser werd, specialiseerde mijn baas zich in het plaatsen van gazogénes, dit waren kolenketels die gestookt werden om gas op te wekken, als surrogaat voor benzine. Doch weinigen haalden een bevredigend resultaat.

Men moest 's morgens minstens een half uur uittrekken vooraleer men het werk kon aanvatten: het vuur aansteken, dan trachten om met benzine te starten en wanneer men gas had, overschakelen op kolen. Na enkele ritten waren de leidingen binnenin aangekoold en dienden gereinigd te worden. Uiteindelijk werden de ketels in de meeste gevallen gebruikt om er allerlei smokkelwaar in te vervoeren. Dat was soms vlees maar veelal tarwe waarmee voornamelijk Waalse groentehandelaars de garage kwamen ingereden. Ze losten hun waar en vertrokken op hun beurt met benzine.

Vele Belgische vervoerders die voor de Duitsers o.a. op de vliegvelden reden, kwamen in de garage een deel van hun benzine verkopen of ruilen voor tarwe of andere schaarse producten. Dat was poort toe, benzine lossen en vertrekken met een lading tarwe. Onze baas heeft vele malen Breendonk geriskeerd en wij, die van die handel op de hoogte waren, moesten zwijgen als een graf..

Het hongerjaar 1941

Het jaar 1940 liep min of meer normaal ten einde, maar 1941 zou een nog nooit meegemaakt hongerjaar worden. De Blaasveldstraat zag zwart van het volk. Mensen van Blaasveld en Willebroek liepen huis in en huis uit, bedelend om voedsel.

De boeren verkochten enkel aan degenen die konden betalen en dan meestal 's nachts want de buren mochten dit niet zien. De smokkelaars deden gouden zaken : 40 fr. voor een kilo tarwe, 35 fr. voor een slecht roggebrood. Het rantsoenbrood zelf was ook zeer slecht, de deeg plakte aan het broodmes en het rantsoen bedroeg 225 gram.

Ook vlees, vetten, suiker en bijna alles was gerantsoeneerd. Vele stadsmensen stierven letterlijk van honger, terwijl de meeste boeren en smokkelaars zich verrijkten. Ook degenen die de kant van de Duitsers hadden gekozen kregen dubbel rantsoen en hadden niets te kort. Ik verplaatste me nog dagelijks per fiets naar de Leuvensesteenweg maar dat werd steeds problematischer omdat ook fietsbanden op rantsoen waren, evenals schoeisel. Om aan een fietsband te geraken moest je een bewijs hebben dat je minstens 5 km van je werk woonde, anders kreeg je geen bon.

Als je er al een bezat, had je veel geluk nodig om er twee keer mee naar Mechelen te kunnen rijden want die 'erzatzrubber' barstte en sprong in stukken. Bijna dagelijks moest ik aan mijn banden werken. Soms reed ik met twee buitenbanden over elkaar. Mijn meest efficiënt experiment: van de binnenband van een auto een buitenband voor een fiets fabriceren. Dat resulteerde in enkele maanden probleemloos rijden, maar door de toenemende schaarste kwam ook daar een einde aan en einde 1942 nam ik de trein voor mijn verplaatsingen.

Wijzelf konden bij onze buren, boeren, niets kopen, omdat ze de hoogste prijs niet durfden vragen, ze verkochten veel liever aan de smokkelaars. Die kwamen hun waar tijdens de nacht ophalen. Ik ben vele malen na mijn werk per fiets naar Londerzeel gereden om een slecht roggebrood van 35 fr. dat ik daar bij een smokkelbakker kon kopen. Onderweg moest men op zijn hoede zijn voor controle van Belgische gendarmen en controleurs van de ravitaillering, want meermaals is het gebeurd dat dit werd afgepakt.

Ooit ben ik met mijn vader naar Stekene-Koewacht, ook per fiets, gereden. Naar we hadden vernomen was de tarwe en het koren daar goedkoop omwille van de smokkel met Holland. We kochten daar 20 kg tarwe. Elk 10 kg op onze fiets, ook sacharine hadden we daar gekocht, en hiermee naar huis. Overal op onze hoede voor controle maar we zijn er toch heelhuids mee thuis geraakt. Zo gingen de dagen voorbij vol kopzorgen over eten en hoe er aangeraakt.

De schele Duitser

*In juni 1943 werd er in de Tiendeschuurstraat aan de hoeve **Scheers**, een Engelse Halifax-bommenwerper neergeschoten. Al de inzittenden werden hierbij gedood. Het vliegtuig, een viermotor, lag in stukken uiteengespat. De stuurcabine lag tussen de hoeve Scheers en de woning van **Emiel Geets**, een eind in het veld. Zoals zovele souvenirjagers ging ik ook om wat vijsjes en onderdelen. Terwijl ik op handen en voeten in die cabine bezig was wat los te prutsen werd ik toegebruld in het Duits. Ik moest de cabine verlaten met mijn handen boven het hoofd en mij als laatste man in de rij zetten bij andere souvenirzoekers.*

Die Duitser - ik zal zijn kop nooit vergeten - zag opvallend scheel, begon iedereen af te tasten en bij elk voorwerp dat hij uit de mensen hun zakken haalde, kregen die een ferme stamp of slag in hun gezicht. Ik dacht al aan mijn volle zakken en hoeveel slaag ik wel zou krijgen, doch terwijl hij bezig was slaagde ik erin om de meeste voorwerpen ongezien uit mijn zakken te halen en op de grond te laten vallen. Toen het mijn beurt was had ik nog slechts enkele kleine stukjes in mijn zakken en ik kwam er vanaf met één slag in mijn gezicht. Doch toen ik wegging werd ik als laatste brutaal teruggeroepen en moest al de voorwerpen die hij uit de zakken gehaald had oprapen en terug in het vliegtuig gooien. Nadat dit gedaan was kreeg ik zo'n slag in mijn rug van de kolf van zijn geweer dat ik minutenlang zonder adem zat. Ik heb die schele eens goed bekeken en zijn gezicht in mijn geheugen geprent maar ik heb hem later noch in Duitsland, noch in enig krijgsgevangenkamp aangetroffen.

Kermis 1942:
Jan Baetens schiet raak terwijl de 16-jarige Vic Van Hoof aandachtig toekijkt.

Ontspanning

Vermaak bestond in hoofdzaak op zondag naar de cinema, soms tweemaal, van 5 tot 8 naar de ene en van 8 tot 10.30 uur naar een andere en altijd te Willebroek.

Wat later kwamen dan de bals op en mocht er terug bal gegeven worden. Bier was nog slechter dan het huidige tafelbier, gekleurd water, doch in de meeste cafés konden de klanten bier krijgen van onder den toog. Dat was iets beter, was zogezegd smokkelbier, doch zijn geld niet waard. De bals floreerden, alle zondagen volle bak. Wij gingen te voet naar Leest (dorp), Blaasveld, meestal in groep en wegens de totale verduistering was dit zeer plezant.

Op de bals werd er soms ook controle gedaan door de Gestapo, alle uitgangen werden afgezet en één voor één naar buiten. Identiteitscontrole. Degene die niet in regel was, of die op hun lijsten voorkwam, werd apart gezet, streng bewaakt en meegenomen.

1943: Links Victor en rechts zijn onafscheidelijke vriend Jan Baetens van de Juniorslaan . Om destijds over een rijdbare fiets te beschikken, moest je heel creatief zijn.

Het Arsenaal gebombardeerd

Vele malen was het ook alarm op de Leuvensesteenweg dit tot vreugde van de mannen van het Arsenaal, die liepen dan weg van hun werk tot op de vaart en dienden een tijd niet te werken.

Wij bleven op ons werk. In het Arsenaal stond Duits afweergeschut en telkens er vliegtuigen overkwamen werd er vandaar op geschoten. Tot bij een bombardement het afweergeschut met toren en al naar beneden donderde. De Leuvensesteenweg werd zwaar geteisterd, vele doden en haast alle huizen getroffen.

De wapenfabrieken van Herstal

In 1944, ik was pas enkele weken 18 geworden, kreeg ik van de 'Werbestelle' de oproep om mij 's woensdags te Mechelen in de Leopoldstraat aan te bieden. Ik werd er door een Duitse dokter gekeurd en de vrijdag daarop reeds diende ik mij aan te bieden in de FN fabrieken van Herstal bij Luik, in die tijd Deutsche Waffen- und Munitionsfabriken genoemd. Inderhaast een valies gekocht - het was een rieten, dat herinner ik mij nog - en die vrijdag vanuit station Mechelen afreis richting Luik.

Een speciale trein met werkvolk, mannen en vrouwen, die in Duitsland tewerkgesteld waren. De trein stopte enkel te Leuven en dan te Luik, Guillemin statie. Met nog een zestal personen stapte ik uit en we werden al dadelijk gecontroleerd door 'Feldgendarmen'. Nazicht papieren, bestemming Waffenfabriken? Geen probleem, we mochten door. Dan met de tram naar Herstal en ons aanmelden in de fabriek. We werden onthaald door iemand die goed Nederlands sprak.

Eten konden we in de fabriek, logies was er in een leegstaande school op een tiental minuten gaans, maar uit zijn verdere uitleg konden we opmaken dat we eerder in een gevangenis dan in een fabriek terechtgekomen waren.

En of dit waar was. Controles overal en op alle momenten van de dag, meestal op de onverwachtste, schutsels tussen de werkbanken. In Hertsal fabriceerde men wapens en munitie en dat was te merken. Bij het verlaten van de gebouwen werd men van boven tot onder afgetast en dienden we speciale apparatuur te passeren die ontworpen was om zelfs het allerkleinste vijsje te detecteren.

Ik werd in een ploeg ingedeeld, kreeg een werkbank en een plan van een door mij te maken stuk, doch ik had geen vakschool gelopen en kon geen plan lezen.
Mijn identiteitskaart gaf als beroep mecanieker aan en dat verwarden ze met paswerker. De eerste dag diende ik ook in het magazijn mijn persoonlijk gereedschap af te halen, een stel vijlen, een hamer en allerlei fijn meetgereedschap. Hier had ik al een eerste nare ervaring. Nietsvermoedend stapte ik de openstaande deur van het magazijn binnen, flater !
Ik had mij moeten wenden tot de balie ernaast. De Duitse magazijnier kwam brullend op me af en gaf me zo'n doodsschop dat ik meters ver door de lucht gekatapulteerd werd.

Gelukkig kreeg ik voor dat plan hulp van een Limburgse collega en zo kon ik mij wat bezig houden, maar mijn rendabiliteit lag de gehele periode die ik daar verbleef spectaculair laag. De dagen duurden daar oneindig lang en vaak trachtte ik naar het luchtalarm. Wanneer dit afging liet men vallen wat viel en vluchtte iedereen naar de schuilkelders tot einde alarm. Soms vijf, zesmaal per dag.

Daar werden wij met Duitse discipline ingedreven, opeengepakt als haringen, maar ik was wat blij enkele minuten van mijn plan weg te zijn. Bommen heb ik er nooit weten vallen.

Het eten was op zijn Duits,'s middags soep met worst en soms al wat groenten in en meestal een beetje aardappelen met choucroute of ook zure witte koolsoep en zwart brood, maar steeds veel te weinig. Gelukkig had ik van thuis wat mee om aan te vullen, anders was het honger lijden.

Na de werkuren waren we vrij en dan wandelden we wat door Herstal en omgeving of we namen de tram naar Luik.

Na daar een tiental dagen te hebben "gewerkt" kreeg ik er genoeg van. In mijn logement prepareerde ik een speciale sigaret : een weinig tabak en veel zout. Toen ik die de volgende morgen opstak en een paar maal inhaleerde, werd ik draaierig en viel flauw. Men bracht mij naar de infirmerie en daar schreef de Duitse arts me acht dagen rust voor. Ik was in de hoogste hemel, vlug naar het logement, alles inpakken en wegwezen met de vaste overtuiging nooit meer terug te komen. Tegen niemand iets gezegd van mijn voornemen, want wie kon je vertrouwen ? Met de tram naar het station, de onvermijdelijke controle, alles uitladen voor de 'Feldgendarmen', grondige fouillering en de trein op naar Brussel.

Op die trein idem dito, reiskoffer uitladen, aftasten. Toen de trein Leuven naderde werd de stad geteisterd door een hevig bombardement. Ik ben het station uitgevlucht en heb de tram genomen over Brussel, richting Mechelen. Tussen Leuven en Brussel, in volle veld, werd de tram tot staan gebracht door Gestapo en Feldgendarmen voor een nieuwe controle. Zelfde stramien: afgetast worden en valies uitladen. Enkele passagiers werden apart genomen en moesten onder strenge bewaking achterblijven. Vanuit Brussel per trein tot voorbij het station van Vilvoorde, dat ook gebombardeerd was, trein op naar Mechelen en van daar te voet naar Leest. Niet slecht voor een zieke.

Thuisgekomen heb ik intens genoten van mijn acht dagen en toen die om waren kreeg ik een dreigbrief van Luik dat ik terug moest komen werken. Een inschikkelijke Duitse dokter in de Stassartstraat te Mechelen gaf me nog acht dagen bij, toen ik klaagde over steeds terugkerende draainissen, maar geen haar op mijn hoofd had ook maar enige intentie om terug te keren.

Ondergedoken

*Toen ben ik ondergedoken. Landbouwer **Henri Van Den Heuvel** uit de Hertstraat, de latere schepen van de "Blekken", stak zijn nek uit en bood me onderdak. Op zijn hooizolder richtte ik mijn logement in, in het hooi had ik een gang gemaakt om er in geval van nood diep in weg te kruipen. Hier heb ik vertoefd tot en met de bevrijding op 3 september 1944.*

*Mijn moeder bezorgde mij eten en soms ook moeder Van den Heuvel. Tijdens de dag sleet ik de tijd met boeken lezen en 's nachts wandelde ik het Hertsveld op of ging al eens slapen bij mijn vriend **Jan Baetens**, waar ik zonder het medeweten van zijn ouders langs een zoldervenstertje binnensloop. Doch voor het licht werd moest ik terug zijn op mijn hooizolder. Avontuurlijk was dat wel maar ook vaak angstaanjagend en ik was steeds op mijn hoede. Elke auto die men hoorde kon van de Gestapo zijn, elke vreemde persoon werd gewantrouwd.*

*Na enkele weken sloeg de verveling toe en nam ik meer en meer risico's. Overdag liep ik soms de velden en het Zuurbos in en durfde ik al eens naar huis te gaan. Daar groef ik van in het ovenhuis een onderaardse gang die uitliep achter de haag van onze tuin en uitkwam in de aanpalende gracht. Vele malen heb ik die vluchtweg ingeoefend, gelukkig heb ik hem nooit hoeven gebruiken. Nadien heb ik pas beseft hoeveel risico en gevaar **Henri Van den Heuvel** gelopen heeft door mij onderdak te bezorgen. Ik ben hem er altijd zeer dankbaar voor gebleven. Intussen kropen de dagen voorbij en de geallieerden naderden.*

*Ik sliep nog steeds op mijn hooizolder en sporadisch bij **Jan Baetens**. Daar was ik toen ik op een nacht begin september op de Juniorslaan in de richting Leest-dorp een tamelijk grote groep Duitsers met door paarden getrokken wagens, zag voorbijtrekken. Heel stil en zonder orde trokken ze af. De dag nadien, op een zondag, ik keek toe vanuit het Zuurbos, zag ik zenuwachtige Duitsers in de "Heilige Hoek", ze waren bezig paarden op te eisen voor hun terugtocht.*

's Anderendaags 's morgens was het zover ! Onbeschrijfelijke vreugde ! De Engelsen waren er. De Blaasveldstraat stak vol met oprukkende Engelse soldaten, camions vol met lachende, sigaretten en chocola uitdelende soldaten. Men kan zich voorstellen welke opluchting de bevrijding bracht en hoe geestdriftig we onze bevrijders hebben onthaald. Schrik, honger en alle miserie was vergeten.

Het Fort van Breendonk

*Met mijn vriend **Jan Baetens** stapte we samen naar Willebroek om ons te gaan melden in het Fort van Breendonk om er de aangehouden "zwarten" te bewaken. Ook tientallen Duitse krijgsgevangenen werden daar binnengebracht en opgesloten.*

Nu moesten wij hen fouilleren. Alles wat ze niet in gevangenschap nodig hadden, werd hun afgenomen. Wat een contrast: kruiperige onderdanigheid was in de plaats gekomen van hun vroegere arrogantie. Ik herinner me nog die Duitse officier die zich enkel door een andere officier wilde laten ontwapenen en aftasten. Dat gebeurde ook, een Belgische officier nam de egards waar, maar 's nachts alleen in zijn cel kreeg hij een speciale behandeling en schoot er van zijn waardigheid niet veel meer over.

De collaborateurs die werden aangevoerd kregen ook een speciale behandeling, zij werden vooraan de straat afgezet en moesten tussen een driedubbele haag losgelaten gepeupel lopen. Hierbij werden ze geslagen, gestampt, beschimpt, met de haren getrokken. Ze haastten zich naar de min of meer veilige gang van het fort. Daar werden ze opgesloten in de kamers van de vroegere kampbewoners. Tijdens de dag werden ze met allerlei karweien belast en ook bij nacht werden ze niet gespaard, althans die eerste dagen niet.

Na enkele dagen werden wij belast met het bewaken van de Zennebrug te Leest. We hadden ons wachtlokaal op het gemeentehuis. Bewapend met een geweer, een tricolore band om onze arm en een Duitse gordel om het lichaam waaraan een koppel Duitse handgranaten, zo deden we in ploegen van twee dienst op de brug. Alle vreemdelingen werden gecontroleerd en door onze ploeg werden twee in burger geklede Duitsers aangehouden en aan de Engelsen uitgeleverd. Voedsel werd bereid in Willebroek en per vrachtwagen aangevoerd, het was goed en overvloedig.

Na enkele weken werd alles stilaan normaal en de meesten gingen terug aan het werk. Ik kon mijn oude job weer opnemen in de garage bij ***De Baere*** *doch het werk aldaar bestond hoofdzakelijk uit puin ruimen, wat mij minder beviel. Ik besloot nog even de kat uit de boom te kijken.*

Soldaat Oorlogsvrijwilliger Van Hoof

Ik vernam dat ze oorlogsvrijwilligers vroegen en ik heb me gemeld in Antwerpen. Dat was op 23 oktober 1944, op de Rubenslei nr. 22.

Toen ik daar volledig uitgekleed in een hokje stond te wachten sloeg er in de onmiddellijke omgeving een bom in. Kalk viel van muren en plafond, doch de keuring ging ongestoord verder. Ik werd goedgekeurd en opgeroepen naar de Panquinkazerne te Tervuren.

Na een zestal weken tamelijk zware opleiding werd ik Soldaat Oorlogsvrijwilliger Van Hoof Victor bij het 8ste bataljon fuseliers 3de compagnie met stamnummer F8/479 en met specialisatie chauffeur motocyclist. Volledig uitgerust met Engels materiaal, de platte Engelse helm incluis. Te Joli-bois, bij Waterloo, werden we ondergebracht in een danszaal en stonden in voor de bewaking van Engelse benzine- en munitiedepots, die talrijk verspreid lagen in de weiden rond de Leeuw van Waterloo.

Soldaat Oorlogsvrijwilliger, Van Hoof

Ook te Bosvoorde, aan de paardenrenbaan, had ik munitie te bewaken en te Koningslo-Vilvoorde stonden we in voor de bewaking van een groot Duits krijgsgevangenenkamp, dit samen met de Engelsen.

Het kamp bevond zich op een open veld en was omringd door hoge wachttorens. De gevangenen sliepen in tenten, ik heb altijd gehoord dat er zo'n 110.000 bij elkaar zaten. Whermacht soldaten, SS-ers, Vlaamse SS-ers, Zeemacht, alles zat er door elkaar. Sommige Vlaamse SS-ers lachten ons uit en verweten ons voor "Bleukens". Wij maakten ons beklag daarover bij onze officieren die dat doorspeelden aan hun Engelse collega's maar die begrepen niets van onze situatie en zij traden niet op, voor hen waren alle gevangenen Duitsers.

Voor de afzondering en de ondervraging van de SS-ers moesten speciale eenheden komen. Wel was er een 'detensionbarak', waar de meest arrogante en weerspannige elementen werden in ondergebracht. Die werden daar door Engelse MP's aan een speciale training onderworpen, een training die niet onderdeed voor wat zij destijds met velen van ons hadden gedaan. Hier bleven we tot april 1945 en dan de trein op naar Duitsland.

Duitsland

Via Antwerpen, Turnhout de Hollandse grens over tot Hengelo. In Holland werd onze trein letterlijk door de bevolking bestormd. Honderden mannen, vrouwen en kinderen liepen met onze trein mee, bedelend om eten.
Wat wij konden missen werd uit de wagons gegooid: conserven, sigaretten, chocolade. Dit waren toestanden die wij in België met de bevrijding niet hadden ervaren, hier werd nog echt honger geleden. In Hengelo stapten we over op vrachtwagens, de grens over tot in Mofrika en in Wezel de Rijn over op een pontonbrug die door de Engelsen was aangelegd.

Over Osnabrük, Diepholz tot Freistatt waar we werden ondergebracht in een oud-mannengesticht. Elk van ons kreeg een apart kamertje, prachtig ingericht met een goed bed en prima sanitair, een verademing na onze tenten en strozakken. Hier werden we belast met de bewaking van een groot depot van de RASC, dat waren frontrantsoenen, sigaretten en kleding van het Engelse leger.

Italiaanse krijgsgevangenen stonden tot onze beschikking voor het opknappen van allerlei karweien, doch die pikten zoals de raven. Die bestolen ons terwijl we erbij stonden, ongelooflijk wat die allemaal flikten, die waren ons in alles te slim af.

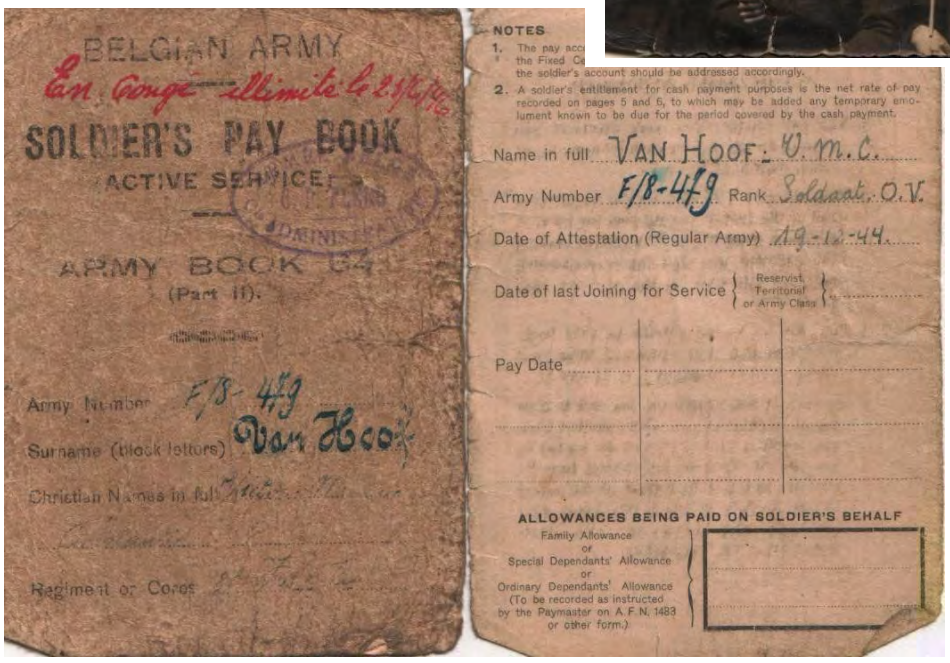
In het begin was het hier voor ons zeer streng, niet ongewapend het 'cantonnement' verlaten, nooit alleen buiten en "no fraternisation", absoluut geen contact, geen verbroedering met de Duitsers, op straf van krijgsraad. De eerste weken werd dat door ons zelfs niet overwogen, wij benaderden ze met de grootste terughoudendheid.

De Duitsers zelf waren opmerkelijk beleefd, onderdanig, ja zelfs kruiperig, ze waren ook gelaten en angstig, gingen voor ons opzij en velen namen hun hoed of pet af als ze ons passeerden *de Engelse MP's waren zeer streng en onverbiddelijk, zeker zolang de oorlog duurde. In Diepholz was een groot Pools kamp, waar die Polen door de Duitsers als slavenarbeiders waren ondergebracht. Nu waren ze vrij en men moet niet over veel verbeeldingskracht beschikken om zich te kunnen voorstellen hoe die zich gedroegen tegenover hun vroegere bazen. Stelen, plunderen, alles wat niet te heet of te zwaar was sleepten ze naar hun barakken.*

In Sulingen was een groot transitkamp opgericht, van hieruit werden vrijgekomen gevangenen en arbeiders naar hun respectievelijke landen gezonden. Alle mogelijke nationaliteiten zaten hier samen wachtend in barakken, op vervoer naar huis. Die uit het Westen, Belgen, Hollanders, Fransen konden snel weg, maar Polen, Russen, Joegoslaven moesten langer wachten en velen durfden zelfs niet meer terug.

een mooie herinnering aan deze memorabele tijd in 1945

Onder deze mensen waren gevaarlijke sujetten, ze waren gewapend met weggegooide Duitse wapens en gingen 's nachts op rooftocht bij de Duitsers Ze stalen en roofden alles wat in hun handen viel en namen het weinige dat de Duitsers nog hadden, af. In Sulingen verbleven ook veel "Zebra"s", dat waren bevrijde gevangenen uit de kampen, velen uit Bergen-Belsen. Die waren nog gekleed in hun gestreepte pyjama. Van hen vernamen we gruwelijke verhalen over hun verblijf in die kampen.

Berlijn 1945 :
Sovjetsoldaten en Amerikanen ruilen horloges om.
Deze foto's werden eigenhandig door Victor genomen.

Bij de boeren in Freistatt waren veel vluchtelingen uit het Rijnland en de Roer ondergebracht en die konden nu ook naar huis, terug naar hun gebombardeerde steden. De Duitse bevolking moest 's avonds om 10 uur van straat en wee degene die een minuut te laat was, die werd onbarmhartig opgepakt en tot de volgende ochtend opgesloten. Hierbij werden vele soldaten die over hun militaire kledij een burgerjas hadden getrokken, opgepakt en naar een krijgsgevangenkamp gevoerd.

Hier letten we vooral op SS-ers, maar we hebben er nooit een kunnen pakken. Ons werd dagelijks gewezen op de Duitse weerstand "Weerwolf" doch wij hebben hier nooit iets van gemerkt, de meeste Duitsers hadden hun nederlaag nog niet verteerd, waren nog te zeer ontgoocheld. Hun geloof in de 'Führer' was te groot geweest en nu bij het zicht van duizenden en duizenden ordeloze soldaten die zich hadden overgegeven en onder strenge bewaking naar achter werden gevoerd, moesten ze er zich wel bij neerleggen.

De bevolking zelf leed honger en had gebrek aan alles. In de steden verbleven ze in overgebleven kelders. In de dorpen die overbevolkt waren van gevluchte stedelingen werd ook het voedsel schaars en zoals bij ons onder de bezetting, verkochten hier de boeren ook aan de meestbiedenden.

Wij hadden een paradijselijk leven, niet werken, lekker eten, veel geld. Als ontspanning werden we 's avonds naar Bremen, Hannover of Sulingen gevoerd. Naar een bierkelder of een filmvertoning en na de film steevast in de houding voor het "God save the King". Met mijn moto verkende ik de ganse omgeving en mijn vele verlofdagen bracht ik door in steden als Bremen, Hannover, Dusseldorf en Berlijn.

Daar zag ik Russische soldaten fietsles krijgen, tot groot en ingetogen plezier van de Duitsers. Komisch en onvergetelijk. Hier bestond ook een grote ruilhandel tussen soldaten van verschillende nationaliteiten. De Russen waren verzot op Amerikaanse sigaretten, terwijl de Amerikanen polsuurwerken en vodka hiervoor aannamen. Die uurwerken waren toch afkomstig van de Duitsers. Het was de Russen toegestaan alles wat hun bruikbaar was als oorlogsbuit mee te nemen. Ik heb Russen gezien met drie, vier horloges aan elke pols.

Kerstmis 1945 brachten we door bij de Amerikanen in Bremen. Nabij de Dom in de huidige Ratskeller was hun kantine ondergebracht. Onvergetelijke sfeer met bier, wijn a volonté, de vrouwen hadden echter nog geen toegang. Als we ons verplaatsten konden we overnachten in Amerikaanse of Engelse transitkampen en hun kantines hadden altijd voldoende stock aan sigaretten, zeep, tandpasta, enz. Betalen met Duitse marken en die hadden we genoeg.

In het najaar van 1945 werd de omgang met de Duitsers losser, krijgsgevangenen en ook burgers werden in de 'cantonnementen' tewerkgesteld. De Duitse tewerkgestelden brachten allerlei voorwerpen mee om te ruilen tegen voedsel, ook smokkelaars doken op. Vooral sigaretten, bonen, koffie en nylonkousen waren zeer gegeerd maar ook dozen vlees en ander voedsel was in trek. De bevolking leed immers honger, meer dan ik ooit in België had gezien.

De boeren werden door de stadsbevolking nog feller belegerd dan bij ons in het hongerjaar 1941. Maar stilaan werd alles min of meer normaal, de bevoorrading geraakte terug op gang.

In de steden begon men puin te ruimen en ieder toog aan het werk. Ook de omgang met burgers werd toegestaan, bals werden ingericht en vluchtelingen kwamen terug naar huis. Na Freistatt kwamen we in een aantal kleinere plaatsen terecht tot we in het voorjaar 1946 naar Leese verhuisden. Een kleine provinciestad nabij Hannover. Hier werden we ondergebracht in een door Russische slavenarbeiders nieuw gebouwde fabriek. Grote betonnen bunkers, een verdieping ondergronds, een verdieping bovengronds, zwaar en kunstig gecamoufleerd met sparrenbomen, tot op de daken toe. Hier werden onderdelen gemaakt voor de beruchte V-bommen.

Een aanzienlijk aantal lag nog klaar voor verzending, via een spoorweg die eveneens onzichtbaar was vanuit de lucht met hoogopschietende sparren, waarvan de kruinen hoog boven de sporen aan elkaar waren gebonden. De geleerden die vroeger voor de nazi's hadden gewerkt, werkten verder, thans onder Engels gezag. De heren Professoren, zoals ze door de Duitse werklieden werden genoemd, werden door Engelse officieren van de geheime dienst in burgervoertuigen gebracht en opgehaald.

Wat zij daar uitrichtten gebeurde in de grootste geheimhouding. De gewone arbeiders werden bij het verlaten van de fabriek door ons gefouilleerd maar deze heren moesten we ongemoeid laten. De bunkers waren uitgerust met de meest moderne machines en de magazijnen staken nog vol met allerlei materiaal. Er was strenge controle en wij mochten niets aanraken, alles was immers bestemd voor Engeland of de USA..

Half april 1946 was onze taak daar afgelopen en na een treinreis van een dag en een nacht belanden we in Bastenaken.

We werden ondergebracht in de kazerne die door de Amerikanen voor ons was ontruimd en we hingen opnieuw af van het Belgisch leger: weer oefeningen, dat was maanden geleden, Belgische kost, bouletten, saucissen, slecht en veel te weinig……Of er gemord werd.

Hier kwamen we in een totaal vernielde stad, we waanden ons terug in Duitsland. Platgeschoten huizen, waarvan de bewoners in de kelders verbleven, in de velden nog veel stukgeschoten Duitse en Amerikaanse tanks en ander oorlogsmateriaal.

We waren van de hemel in de hel terechtgekomen. Door een afdeling van onze compagnie werd deelgenomen aan de eerste steenlegging van de mardassonheuvel, een gedenkteken voor de Amerikaanse strijdkrachten.

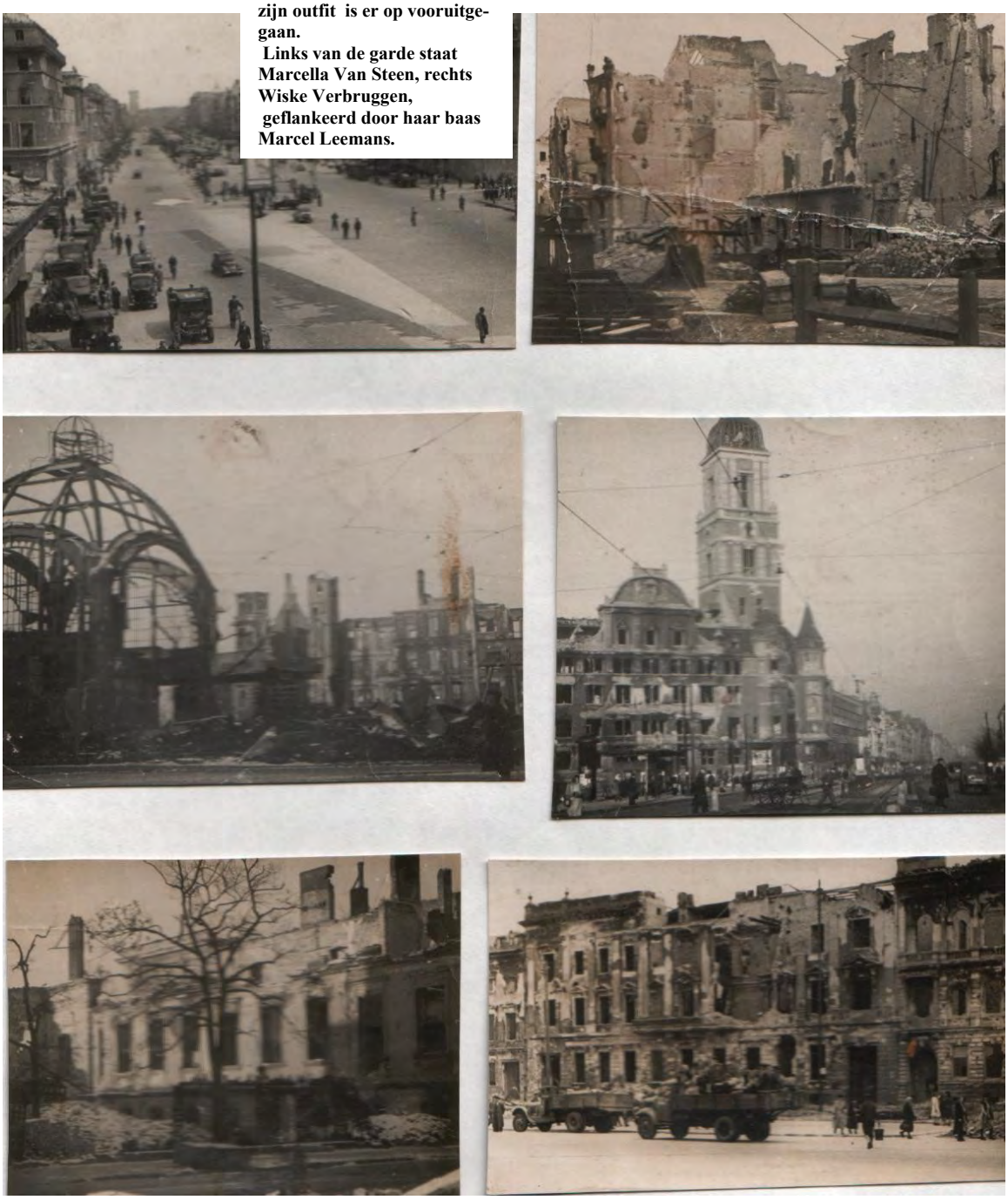
Na een verblijf van enkele weken ging het naar Bergen, waar we in een leegstaande school hokten en belast werden met het ophalen en wegbrengen van Duitse krijgsgevangenen die in de koolmijnen moesten werken.

Gelukkig heeft dit niet lang geduurd; op 23 juni 1946 werden we totaal onverwacht bedankt en met onbepaald verlof naar huis gestuurd.

Terug burger,
dit vergde een enorme aanpassing."

**Vic na de fusie;
zijn outfit is er op vooruitgegaan.
Links van de garde staat
Marcella Van Steen, rechts
Wiske Verbruggen,
geflankeerd door haar baas
Marcel Leemans.**

**Verwoest Berlijn in 1945.
Ook deze foto's werden door Vic geschoten.**

Met de pas spelen
Een vergeten teerlingspel

François Van der Jeught

Vooraf

Over het ***passpel*****,** een dobbelspel met twee teerlingen waarbij vaak voor héél grote bedragen werd gegokt, is tot nu toe blijkbaar niets gepubliceerd. Toch was het tijdens de Tweede Wereldoorlog, samen met ***anker en zon*****,** een algemeen verspreid spel op markten, tijdens kermissen, in cafés, tijdens (wip)-schuttingen,…overal te lande. Maar omdat het illegaal was werd erover gezwegen.

Hendrik De Buyser, oud-gemeenteraadslid van Kapelle-op-den-Bos en nog steeds actief boogschutter, putte uit zijn geheugen om dat spel, tot in zijn finesses uit te leggen en toe te lichten.[1] Zijn motief om dit alles mee te delen was eenvoudig: al degenen die hij kende en die ooit het spel speelden, zijn inmiddels overleden en hij wou graag dat aspect van het (volkse) uitgaansleven van tijdens de Tweede Wereldoorlog nog bewaard zien, net zoals hij dat enkele jaren geleden had gedaan voor het spel van *anker en zon.*[2]

Het lange verhaal van Hendrik De Buyser was boeiend en gedetailleerd. Deze bijdrage is er de neerslag van en kreeg zijn goedkeuring mee om het te publiceren. Sommige details werden om evidente redenen niet opgenomen, zoals de namen van de spelers, uitbaters of de plaatsen waar precies het *passpel* in Hombeek, Kapelle-op-den-Bos, Londerzeel, Meise, Ramsdonk, enz. floreerde tijdens de bezetting.

Het *passpel*: een teerlingspel voor het grote geld, toegelicht door een bevoorrechte getuige…..

---

[1] Hendrik De Buyser was van 1982 tot 1994 gemeenteraadslid te Kapelle-op-den-Bos (provincie Vlaams-Brabant) en nog steeds bestuurslid van de Nationale Oudstrijdersbond - afdeling Kapelle-op-den-Bos. Mededelingen over dit teerlingspel op 1 en 7 augustus 2003.

[2] ***F.VAN DER JEUGHT,*** **Anker en zon. Een oud teerlingspel,**

't Ridderke, *Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka, Hombeek, 10de jg., nr. 3, 3de trimester, 1995, pp. 105-115.*
't Trojaanse Hobbelpaard**,** jaarboek van het Speelgoedmuseum Mechelen v.z.w., Mechelen, januari 1996, pp. 46-70.
Velpeleven**,** driemaandelijks tijdschrift voor geschiedenis, heemkunde, volkskunst, folklore en natuurstudie van de Heemkundige Kring **Boutersem,** Boutersem, 2003, nr. 1, pp.23-44 (geactualiseerde versie).

Het passpel of met de pas spelen

Twee à tien deelnemers speelden het *passpel*, waarvoor men twee klassieke teerlingen gebruikte met ogen van 1 tot 6 op de vlakken en waarvan de som van de ogen op de tegenoverliggende vlakken telkens 7 is.

Eerst werd geloot wie moest opgaan. Hij die het hoogst aantal ogen gooide, mocht beginnen en werd de *bankier* genoemd. Het spel verliep dan in wijzerzin onder de deelnemers.

De *bankier* zette een bepaalde som in; tijdens de oorlogsjaren was dat 20, 50 of 100 fr., later in de nacht werden bedragen ingelegd tot 500 en 1.000 fr. Soms speelde men de hele nacht door en werd op de duur voor heel grof geld gespeeld.

Als de *bankier* bijvoorbeeld met 100 fr. inzet begon, dan moest die wachten tot er een deelnemer zegde: "voor mij", wat betekende dat hij dan de tegenspeler van de *bankier* was. Hij zette dan hetzelfde bedrag in als de *bankier* had ingezet. Soms ging het snel en riepen er twee tegelijk.

De *bankier* startte en *bolde* de teerlingen over de tafel, die meestal bedekt was met een zacht tapijt of deken.

Gooide de *bankier* bij het starten 2, 3 of 12, dan was de totale inzet (in hoger geval dus 200 fr.) voor de tegenstrever. *Bolde* de *bankier* bij het starten 7 of 11, dan was dat bedrag voor hem en mocht hij verder spelen.

Hij mocht ook 100 fr. *uitpakken* en opnieuw starten met 100 fr. Hij kon ook *doorspelen*, waarbij dan de 200 fr. de inzet werd. Won de *bankier* opnieuw, dan ging hij verder voor 400 fr. enz., soms tot 1.600 fr.

Speelde de *bankier* zich *kapot* door 2, 3 of 12 te *bollen*, dan was de som voor de tegenstrever. In het geval dat er al bijvoorbeeld 1.600 fr. lag, verspeelde de *bankier* in feite slechts 100 fr.; de tegenspeler had uiteindelijk al 1.500 fr. ingelegd!

Won de bankier opnieuw, dan speelde hij soms voor die 1.600 fr., maar hij mocht ook *de pot uittrekken*, d.w.z., het bedrag voor zich houden en opnieuw met 100 fr. beginnen, tot hij *zich kapot speelde*.

Normaal bleef de eerste tegenspeler in het spel aangezien hij reeds 1.500 fr. had bijgezet, maar kon ook stoppen en dan speelde een andere speler verder.

Indien de bankier *zich kapot speelde*, mocht de speler naast hem verder gaan, die dan de nieuwe *bankier* werd.

Wanneer het spel de nacht inging, was meestal een groot deel van de spelers vertrokken omdat ze al hun geld hadden verloren. De grote winnaars speelden verder en *zetten* regelmatig met 500 fr., 1.000 fr. en zelfs meer. Wie dan vier goede *passen* na elkaar speelde, kon dan met 1.000 fr. inzet 8.000 fr. *uittrekken*.
Bolde de bankier bij het starten 4, 5, 6, 8, 9 of 10 ogen, stel bijvoorbeeld: 4, dan moest hij opnieuw een 4 gooien. Werd echter dan 7 gegooid, dan was *de pot* voor de tegenspeler.

Speelde de bankier bij het starten 4, 9 of 10, dan was dit een slechte beurt omdat met bij deze getallen met de teerlingen slechts twee combinaties mogelijk zijn. Voor 4 zijn dit 2+2 of 3+1; voor 9: 6+3 of 5+4 en voor 10: 5+5 of 6+4.

De beurten waarbij een 6 of een 8 werden gegooid waren beter om opnieuw te kunnen gooien, omdat er voor ieder drie combinaties mogelijk zijn. Voor 6 zijn dit 2+4, 3+3 en 5+1 en voor 8: 2+6, 3+5 en 4+4. Met een 6 of 8 was de kans dus groter om hetzelfde aantal ogen te gooien.

Bijna altijd werd gespeeld tot vier à vijf uur 's morgens en als er geld genoeg in de ronde was, kwam er dikwijls nog een volle dag bij.

Tijdens het spel werd ook nogal wat afgedronken, meestal sterke drank en pernod.

De cafébaas kreeg na het spel een flinke beloning, want als hij geen toestemming gaf, werd er niet gespeeld.

<u>Een anecdote</u>

In Londerzeel, in de periode '40-'45, geraakte een marktkramer uit Brussel tussen de spelers. Op dinsdagen, na de markt,[3] werd er in bijna alle herbergen in het centrum gespeeld.

Die Brusselaar gooide heel zelden 2, 3 of 12 en kon dus vaak blijven verder spelen. Het duurde ongeveer anderhalf jaar dat de man grote winsten naar huis nam. Maar Hendrik De Buyser doorzag zijn truc: de man was heel behendig in het snel oprapen van de teerlingen en om ze steeds tezamen te bren-

3

Nog steeds wordt te Londerzeel-centrum op dinsdagen markt gehouden.

gen met de enen en/of de zessen naar elkaar gekeerd.

Hij kon vervolgens de teerlingen wel een halve meter ver op één lijn laten *bollen*, zonder dat ze naar links of recht kantelden: de enen of zessen kregen dus nooit de kans om te vallen en dus bestond de mogelijkheid gewoon niet om een 2, 3 of 12 te gooien!

Noodgedwongen moest de Brusselaar uiteindelijk te Londerzeel ophouden want niemand wou nog zijn tegenspeler zijn. Hij zocht dan contact met personen uit de streek, die de plaatsen wisten waar er *met de pas* gespeeld werd. Zo kwam hij in 1943 te Ramsdonk toe op "het terrein" van Hendrik De Buyser, waar ook op sommige dagen hard werd gespeeld en die zijn methode, door heel veel te oefenen, ook onder de knie had gekregen.

Op een dag waren alle passpelers van Ramsdonk en sommigen van andere gemeenten aanwezig toen de Brusselaar er was. Om vier uur 's morgens *waren* de sterkste spelers van de streek *los*: ze hadden reeds al hun geld verloren en sommigen hadden zelfs schuld gemaakt.

Hendrik De Buyser, die er toen al van 11 uur was, speelde die nacht niet mee, omdat hij die Brusselaar te goed kende. Hij had wel goed gekeken en heel wat van het spel bijgeleerd. Het laatste jaar van de Bezetting dierven zelfs vele spelers ook tegen hem niet meer opkomen.

Die nacht werd grof gespeeld. De dagen nadien maakten de verliezers hun rekening op: die Brusselaar had toen ongeveer 100.000 fr. winst gemaakt! Ze waren wel een tijdje in de rouw, zoals Hendrik De Buyser het uitdrukte, maar allen verdienden toen veel geld met de smokkel. Soms verdienden ze hun verlies met het spel op een week terug.

Vals spelen

Later tijdens de Bezetting kwam een groep van vijf Antwerpenaren de (boog)schietingen opzoeken, zoals te Liezele, Malderen, Buggenhout en heel het Waasland. Zij speelden niet met de teerlingen op een mat, maar los op de tafel. Bij hen moesten de teerlingen dansen.

De eerste drie uren speelden zij met juiste teerlingen, maar nadien met vervalste.

Die teerlingen waren uitgeboord aan de zijden van de vijven en zessen. Alleen op die vlakken konden de meeste ogen van de teerling uitgeboord worden en gevuld met kwik of lood. De ogen werden vervolgens opnieuw mooi zwart gemaakt.

Het resultaat was dat de vijven en zessen gewoonlijk onderaan kwamen en dus heel vaak de enen en tweeën gegooid werd. Een 7 werpen, waardoor *de pot* naar de tegenspeler ging, was er dus niet bij.

Die vijf spelers verdeelden zich rond een tafel. Moest er één van hen opgaan, dan liet die een juiste teerling vallen, raapte hem op, bracht stiekem een valse in het spel en stak de juiste in zijn zak.

Snel slaagden zij erin ook een tweede valse teerling in het spel te brengen, wat vrij eenvoudig mogelijk was want iedere speler hield met spanning de tafel in het oog. Die vijf wisten dus wanneer de twee valse teerlingen in het spel waren. Zo slaagden zij erin samen veel geld te winnen.

Nawoord

Het *passpel* of *met de pas spelen* moet ongetwijfeld een zwaar gokspel geweest zijn, dat tijdens de bezetting van '40-'45, net als *anker en zon* vrij algemeen bekend was en in sommige middens toen goed floreerde.
Na de oorlog verdween het spel omdat de "biotoop" was verdwenen en het snel verdiende smokkelgeld…

Het spel werd vergeten, verdrongen ook door het (over)aanbod aan spelen, zoals we die vandaag de dag zien op kermissen, in lunaparken, kansspelen kennen zoals Lotto, Totto, Presto, Kwinto, ….. en de laatste tijd de e-games via internet en GSM's.

Gokken, wedden,… spelen waarvan de organisator(en) – wie zijn die nu eigenlijk ? - gigantische bedragen binnenrijven en witte raven heel soms (tijdelijk) rijk worden.

Hendrik De Buyser besloot zijn lange verhaal als volgt:
Ik was nog heel jong toen de oorlog uitbrak en ik heb alle spelen meegemaakt en goed mijn plan getrokken, maar met het gokspel moet u heel voorzichtig zijn, … en afblijven.
Duidelijker kan het niet.

François Van der Jeught
Kapelle-op-den-Bos, 11 augustus 2003

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
18de Jaargang 2003 * Nr. 3 en 4 * september - december

Sinte Mette, patroon van Hombeek, 2003

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

afgiftekantoor
1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

***H E E M K U N D E van* 2003 *naar* 2004.**

Bij ieder jaareinde denkt men wel eens terug aan wat de laatste twaalf maanden gebeurde en worden er weer nieuwe plannen gemaakt. We mogen zeker niet klagen over de interesse die we genieten. In ons toch niet zo uitgestrekt heem mag onze kring op meer dan 300 leden rekenen. Dat kan toch tellen en bovendien breidt de belangstelling nog steeds uit in de regio van het landelijke Zuid-Mechelen.

Onze diverse culturele uitstappen en reizen zijn zeer in trek, tevens de fietstocht en het dauwtrappen. Ook de lichtstoet voor de patroon van Hombeek, Sinte-Mette, trok meer volk dan ooit. De belangstelling op de voordrachten daarentegen is eerder licht dalend. Daar zullen we rekening mee moeten houden. Actieve inzet voor een massa is niet vanzelfsprekend. Gelukkig mogen we op een werklustige kern van leden en bestuursleden rekenen. Onze kring heeft goede krachten: administratief en organisatorisch. Belangrijker nog is het opzoekwerk en opslaan en bewaren van de verzamelde gegevens. Wat we samenbrengen over families, personen, verenigingen, activiteiten en gebeurtenissen is zeer merkwaardig. We beschikken over een gespecialiseerde bibliotheek met de belangrijkste boeken en tijdschriften over geschiedenis en heemkunde in de regio. We bewaren kostbare documenten maar ook vlaggen en voorwerpen uit het rijke leven van vroegere verenigingen, ambachten en personalia.

Ons kringblad brengt diverse artikels met berichten uit het recente verleden maar ook met geschiedenissen uit vervlogen tijden. 't Ridderke bestaat nu al 19 jaar en is de band met het gros van de leden. Het is ook bedoeld om een beetje de belangstelling voor ons verleden op te wekken, zo hopen we toch. Het zet ons dan ook kwaad bloed dat we door een oud-bestuurslid herhaaldelijk ten onrechte worden beschuldigd van tekstroverij. In "Vlaamse Stam" van november 2003 slaat dit over op inhoudelijke kritiek op het artikel over de Moststraat in ons zesde boek van 1995 en wordt het een zeer persoonlijke aanval. Aansluitend verklaart hij nog onze redacteur kortelings "de nekslag" te zullen geven. Kwaadaardigheid in deze stijl vinden we ongepast en dulden we niet.

We gaan een zeer druk jaar tegemoet. Dat zal u wel merken aan het programma. Daarvoor zullen we weer op veel inzet en werkkracht moeten rekenen van de 'trekpaarden'. Aan hen en aan al onze trouwe leden wensen we dan ook een goede gezondheid. Dat 2004 weer een jaar mag zijn vol voorspoed. En moge het goed gevoel, door de reflecties die we brengen over 'de goede oude tijd', nog versterkt worden !

baron de Meester de Ravestein,
voorzitter

Jaarvergadering vrijdag 13 februari 2004 20 uur

De statuten van de V.Z.W. Hoembeka voorzien dat de "werkende leden" jaarlijks in vergadering bijeenkomen. Ze worden gevraagd hun goedkeuring te verlenen aan het gevolgde beleid en bepalen mee de werking voor het lopende jaar 2004. We nodigen u uit deze vergadering bij te wonen in de bovenzaal van het cultuurhuis Leliëndaal .

Programma

- Het verslag van het werkjaar 2003 en de voorstelling van activiteiten in 2004.
- De goedkeuring van de financiële toestand en de begroting 2004.
- Het verslag van de toestand van het archiefbeheer en vooruitzichten.
- Het verslag van het Sinte-Mettegebeuren en prognose.
- De verkiezing van een deel van de Raad van Bestuur. Uittredend en herverkiesbaar zijn:
  Wim Baetens, Henri Keuleers, Jan Missinne, Georges Nachtergaele,
  Richard Van Utterbeeck, Firmain Verlinden. Nieuwe kandidaten die zich aanbieden voor **20 januari** zullen worden voorgesteld om tot het bestuur toe te treden.
- Inspraak van de leden met voorstellen tot verbetering van de werking van de kring.

2. **Nieuwjaarstoast met een wijntje en een hapje.**
3. **De reizen en daguitstappen in 2004 worden gezamenlijk besproken.**

zaterdag 17, zondag 18 en maandag 19 april 2004

In het kader van ERFGOEDDAG VLAANDEREN nemen we deel met een

Tentoonstelling familie Teughels

in de bovenzaal van het Cultuurhuis Leliëndaal

Vrijdag 9 januari 2004, vergaderlokaal van de kring:
Bijeenkomst voor de ingeschrevenen voor de **Reis naar Firenze** die doorgaat van 11 tot 15 Maart.

Vrijdag 16 januari 2004, kringlokaal: Bijeenkomst voor de medewerkers aan de stam Teughels.

Vrijdag 9 april 2004 : Algemene ledenvergadering.

Zaterdag 1 mei 2004 : Dauwtrappen in Smal-Brabant en nadien spek met eieren

Zondag 29 augustus 2004 : Jaarlijkse fietstocht.

Vrijdag 1 oktober 2004 : Voordracht

Zondag 31 oktober en maandag 1 november 2004 : Publicatie van het boek over de Stam Teughels.

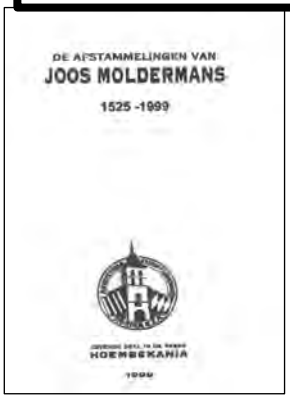
Zondag 7 november 2004 : Lichtstoet van Sinte-Mette met paardenommegang in de voormiddag.

Vrijdag 10 december 2004 : Voordracht

21, 22, 23 mei 2003

Reis naar Frankrijk

Vrijdag 21, zaterdag 22 en zondag 23 mei wordt een reis naar Frans-Vlaanderen georganiseerd. Omdat slechts drie dagen konden uitgetrokken worden, blijven we wat dichter bij huis. We bezoeken dorpen en steden die met onze geschiedenis nauw verbonden waren en ook Rijsel, culturele hoofdstad van Europa 2004 zal op het programma niet ontbreken.

Wie het boek over de stam Moldermans geactualiseerd wil hebben, kan op internet de nieuwe geboortes, huwelijken en overlijdens vinden onder de site:

groups.msn.com/hoembeka

onder ‘documenten’ het bestand ‘erradd_mold.doc’ te openen.
Groups.msn is een site waar u zich (uiteraard gratis) als lid moet aanmelden, wilt u toegang krijgen tot het bestand. De beheerder van het bestand ontvangt graag nieuwe informatie die nog niet is opgenomen.

Voor verdere inlichtingen kunt u terecht op **baetens.wim@skynet.be**

11de STAMBOMENDAG te BEGIJNENDIJK op ZONDAG 25 JANUARI 2004

In de Gemeentelijke Basisschool, De Bruynlaan 19 te Begijnendijk (van 09.00h tot 18.00h). Door de verschillende deelnemende verenigingen zal op hun standen een uitgebreide genealogische verzameling ter beschikking gesteld worden voor de geïnteresseerde stamboomliefhebber of familievorser. Parochieregisters, volkstellingen e.a. van de streek tussen Mechelen, Heist op den Berg, Scherpenheuvel, Westerlo en Aarschot kunnen vrij geraadpleegd worden naast onze verzameling van Begijnendijk en Betekom.
Contactadressen: **Wijns Dany** Hannekensstraat 86 te 3130 Betekom, tel (016) 53 84 96 of **Prijck Paul** Hollestraat 40 te 2220 Heist-op-den-Berg, tel. (015) 24 05 77. ; E-mail: gadc.begijnendijk@skynet.be

Meester Alfons Hellemans
een Leestenaar die in Hombeek onderwees

Wilfried Hellemans

Voor de wat oudere Hombekenaars is Alfons Hellemans geen onbekende: hij was hier (hun) onderwijzer aan de gemeentelijke jongensschool. En eerder, twintig jaar voor hij zijn onderwijs in Hombeek begon, was ook zijn tante Mathilde Hellemans hier vier jaar onderwijzeres aan de vrije meisjesschool in de Bankstraat, later patronaat. Daarom is het zinvol hen voor het voetlicht, nee niet van "Rust Roest" maar van 't Ridderke te plaatsen.

Mei 1943: meester Hellemans in zijn klas te Hombeek

Meester Hellemans

Hij werd op 28 juli 1901 (om half vier 's namiddags) in Leest geboren als derde kind van vier. Zijn ouders bewoonden er een lage woning op het dorpsplein (waar nu het KBC-kantoor gevestigd is). Zijn vader Louis (° Kraainem 1871, + Leest 1916) was koster en zijn moeder, Victoire Teughels (° Leest 1861, + Leest 1919) had een Hombeekse vader en een Leestse moeder. Zelf deed Fonske er de lagere school[1]. Als twaalfjarige begon hij de 'section scientifique et professionelle' aan het St.-Romboutscollege te Mechelen. Daar liep hij drie jaar school want na de vroege dood van zijn vader en goeddeels op raad van zijn tante Mathilde, begon hij het schooljaar 1916-1917 aan de Mechelse normaalschool. Hij behaalde er zijn diploma (op 31 juli 1920) en was *onderwijzer*.

Ondertussen waren binnen een periode van drie maand zijn jongere broer Constant (° Leest 1903, + Leest 1918) èn zijn moeder gestorven zodat hij als achttienjarige *wees* was. Zijn voogden verkochten direct het ouderlijk huis (1919) en met zijn zus Stefanie (° Leest 1988, + Antwerpen 1936) woonde hij in bij zijn tante Mathilde (links van de huidige beenhouwerij Yves Cremie).

Tante Mathilde

Deze **Mathilde HELLEMANS** (° Kraainem 1878, Merksem 1938) werkte op dat ogenblik als '*uffra Mathil*' aan de meisjesschool te Leest. Haar vader Petrus Jozef (° Zandhoven 1838, + Leest 1885) was

[1] Zie de foto in *Leest Geweest*, p. 128. Ook zijn jongere broer Constant en zijn latere schoonbroer Louis Scheers komen erop voor.

naar aanleiding van de eerste schoolstrijd (1879-1884) uit Kraainem - waar hij tot dan koster was en tegelijk onderwijzer aan de gemeenteschool en een tijdje zelfs onbezoldigde gemeentehulp - met zijn gezin overgekomen naar Leest[2]. Hij werd er koster èn schoolhoofd aan de pas opgerichte vrije school. Zo volgde Mathilde de lagere school in Leest. Ze werd interne aan de Herentalse normaalschool en er (in 1899?) *onderwijzeres* gediplomeerd. In ***Hombeek*** gaf ze les aan de vrije meisjesschool van 1900 - in dat jaar aan drieënzestig kinderen[3]! - tot 1904.

1904: Inhalingsstoet voor pastoor De Bruyn. Links Sophie Lemesle, en rechts Mathilde Hellemans, onderwijzeressen in Hombeek die de communicanten begeleiden.

Op 11 april 1904 werd ze benoemd, met vijf stemmen tegen vier, aan de ***Leestse*** *gemeentelijke meisjesschool* in de Kouter (nl. in de huidige voorbouw van 'Ter Coose')[4]. Daar werd een tweede klas geopend en zij zou er onderwijzen in de lagere graad[5]. Een kwarteeuw eerder was haar vader in precies dat gebouw hoofdonderwijzer geweest. In Hombeek nam ze ontslag op 21 april 1904[6].

Nadat de school in Leest op 19 augustus 1914 gesloten was, *vluchtte ze* met enkele familieleden *naar Asten in Nederland*. Op 1 februari 1915 heropende in Leest één klas en 'onderwees (Mathilde Hellemans een poosje) de drie graden (samen) want de twee andere leerkrachten waren nog op de vlucht.'[7] Op haar beurt werd ze in 1920 *schoolhoofd* en bleef dat tot kort voor haar dood[8].

[2] Zie G. Bulteel, *De 'kosterstory Hellemans-Depauw'* [Uit Kraainems verleden (30)] in: 'de lijsterbes' jg. 3 nr. 3 (maart 2002) p. 4-5.

[3] Zie W. De Kempeneer in: "'t Ridderke" 4e jg. 1989 p. 81.

[4] Zie *Leest Geweest*, p. 139.

[5] In een anoniem handgeschreven conferentiewerk van een leerkracht over de schoolontwikkeling in Leest 'sedert 1900 tot op onze dagen' (februari 1931; in privébezit) wordt 1 april als openingsdatum genoemd.

[6] Zie "De Schacht", oktober 1979 p. 10.

[7] Uit het document in noot 5.

[8] Zie *Leest Geweest*, p. 138 en 139.

Vanaf 1927 was ze te Willebroek jurylid van de 'Schiftingscommissie van het Fonds der meestbegaafden' dat in 1921 was opgericht.

Zestien jaar was ze voorzitster van de plaatselijke Boerinnenbond (nu KVLV): van bij de stichting in 1922 tot 1938. En meerdere jaren treinde ze samen met familieleden, met de Leestse pastoor Beuckelaers, met Leestenaars en Hombekenaars naar Lourdes (o.a. in 1931, 1933, 1934 en 1937).

Al die jaren woonde ze op het dorp in het 'ouderlijk' huis: haar vader had het gekocht in 1879 en zij op op haar beurt in 1919. Daar ook bereidde ze een zalf waarvoor regelmatig bij haar en later bij haar neef meester Hellemans werd aangebeld. Ze had het recept uit een oud boek.

Negenenvijftig jaar oud stierf ze te Merksem (14 februari 1938) maar werd begraven te Leest in een niet meer bestaand familiegraf.

Onderwijzer in Hombeek

Terug naar **Fons Hellemans**. Als kersvers onderwijzer gaf hij heel even les te Schaarbeek, bijna drie jaar in Leest en zijn hele verdere loopbaan in Hombeek. Te *Schaarbeek* aan de *aanneembare jongensschool* van de *broeders Maristen* (Rigalaan) en te *Leest* aan de *gemeentelijke jongensschool*[9] in de Scheerstraat (nu gemeenschapsschool 'De Spiegel' in Ten Moortere) waar ook zijn grootva na de schoolstrijd (in 1885) nog even onderwijzer was geweest. Fons werd er benoemd op 17 november 1920 en uit die periode bestaan nog enkele conferentiewerken.

Bijna veertig jaar, van 22 oktober 1923 tot 31 december 1960, onderwees hij ***te Hombeek*** aan de *gemeentelijke jongensschool* in de Bankstraat. Hij was er benoemd op 18 oktober 1923[10] en stond al die jaren in het tweede leerjaar. Zijn bijnamen waren: *'t keusterke* - hij kwam uit een kostersfamilie -, *den hellenbrander* - een verbastering van zijn familienaam - , *'t keuske broeëd* - omdat hij de kinderen aanspoorde geen korstjes brood weg te smijten. Uit de periode 1923-1933 hield hij een negental conferentiewerken en één uitgebreid -verslag over. Eén keer (in 1948) was hij meer dan een maand ziek thuis.

[9] In Schaarbeek gaf hij les van 18 oktober tot 31 december 1920 en in Leest van 1 januari 1921 tot 22 oktober 1923. Hij gaf zich dan aan in Hombeek omdat hij niet goed overweg kon met hoofdonderwijzer J.B. De Leers (° 1892, + 1980).

[10] Uit zesentwintig kandidaten. Zie "De Schacht", juli 1979 p. 12.

Hombekenaar Stan Behets getuigt:
'Hoeveel Hombeekse jongeren zijn er niet gepasseerd langs de meesters Mariën, Bertens, Geeraerts, Hendrickx, Goovaerts, Hellemans en Vanden (sic) Bosch? Zij (...) laten bij de (toenmalige) Hombeekse jeugd - en dat zijn er vele tientallen - een indruk die nooit zal verdwijnen. Zij immers legden de eerste beginselen van de kennis. En we mogen wel met fierheid zeggen dat toen reeds het Hombeekse onderwijs grote faam genoot buiten de gemeente. De leerlingen hadden, in het algemeen, niet de minste moeite om zich gemakkelijk aan te passen aan het inmiddels veel meer dan voorheen gevolgde middelbare onderwijs.'[11]

Meester Hellemans reed dagelijks met de *fiets* naar Hombeek tot hij in september 1946 een 'Gillet'-*moto* kocht van zijn kozijn en onderpastoor in Sint-Rombouts, Jan - *John* - Hellemans. Via het gemeentebestuur (van Leest) vroeg hij aan de Dienst van het Wegverkeer te Brussel een rijbewijs aan (op 5 oktober 1946). Kwam er een antwoord? Alleszins op 10 oktober 1948 liet men hem weten dat het onnodig was 'voor het oogenblik aan te dringen om het te bekomen', daar de verplichting ertoe voor bestuurders van motorvoertuigen verstreken was sinds 15 februari 1946... Later (maart 1952) verkocht hij die moto op zijn beurt door aan een Hombekenaar en kocht er zelf een van het merk Sachs (bij Robot in Mechelen). Hij reed ermee tot en met 1964; nooit bezat hij een auto.

Zijn *legerdienst* (klasse 1921) vervulde hij bij de infanterie: eerst te Leopoldsburg en dan in het 17e linieregement te Mechelen. En bovendien was hij gemobiliseerd van augustus 1922 tot april 1923. 'Op kamp' moest hij nog in 1924 (Beverlo), in 1926, 1930, 1933 (?) en 1935.

Nadat hij in Hombeek aan de slag was, begon een periode waarin hij blijkbaar ijverig studeerde. Als bijkomende *pedagogische getuigschriften en/of diploma's* verwierf hij o.a. dat van de tuinbouwnormaalleergang te Vilvoorde (1929) en dat van onderwijsbevoegdheid aan de vier lagere graden te Lier (1930)[12]. Trots was hij vooral op het diploma van hogere opvoedkundige studiën, dat hij te Antwerpen behaalde (op 11 oktober 1934)[13]. Docenten waren o.a. Frans De Hovre, Edgard De Bruyne, Leo De-ckers, Br. Ebergiste (= Gustaaf De Deyne), René Dellaert, Victor D'Espallier en Jules Persyn. Wat een plejade!

In dezelfde periode nam hij in de laatste week van de grote vakantie (wellicht van 1932 tot 1938) deel aan de *Vlieberghleergang* te Leuven (Afdeling Normaal, Voorbereidend en Lager Onderwijs). Hij hoopte immers *schoolopziener* te worden maar dat feest ging niet door. Tenslotte wilde hij *schoolhoofd* worden; hij probeerde het eerst in Hombeek... en later in Leest[14].

COV-lid was hij zijn hele leven en van de Willebroekse kring was hij voorzitter tot die rond 1960 werd opgeheven.

Sociaal leven

Het opnemen van allerlei functies beleefde hij als een plicht aan de gemeenschap. Naast zijn onderwijs - in Leest gaf hij ook tuinbouwlessen - was er zijn werk als medestichter en duivel-doet-al van 'Rust Roest'[15]. Verder was hij bibliothecaris van de 'Studiekring Volksboekerij Leest'[16]. En hij zette zich in als medestichter en voorzitter van de Leestse Davidsfondsafdeling, als plaatselijk secretaris van de 'Bond van Kroostrijke Gezinnen van België' (nu Gezinsbond) en ontvanger van de plaatselijke 'Commissie van de Openbare Onderstand' (nu OCMW).
Ten slotte zong hij in en dirigeerde het plaatselijk kerkkoor.

De Tweede Wereldoorlog bracht hem *in het leger*. Na tweemaal gemobiliseerd en gedemobiliseerd te zijn, was hij op 10 mei 1940 nog thuis. Dan moest hij naar Boom. Daar hij zijn eenheid niet bereiken kon, reed hij einde mei per fiets via Eeklo naar het kasteel van Wijnendale (West-Vlaanderen), waar het Hoofdkwartier hem naar een andere eenheid verwees. Zo kwam hij in Oostduinkerke terecht waar hij op 1 juni krijgsgevangene werd gemaakt. Vrij op 11 juni, was hij op 13 juni 1940 weer in Leest.

---

[11] Stan Behets (° 1922, + 1998) in "De Schacht", juli 1979 p. 12.

[12] De vierde graad werd pas gerealiseerd na de eerste wereldoorlog en het eerste leerplan ervoor verscheen op 20 augustus 1920. Om het getuigschrift ervoor te behalen, volgde hij ook 'briefwisselend onderwijs' (30 lessen) aan het instituut 'Hooger Op', Helmstraat 87 te Borgerhout.

[13] Hij volgde die lessen aan het 'Katholiek Hoger Instituut voor Opvoedkunde' (toen in de Minderbroedersstraat 2) vanaf het schooljaar 1931-1932 t/m het schooljaar 1933-1934.

[14] Dat hij het in Hombeek probeerde, blijkt uit het gemeenteraadsverslag van 21 maart 1951: er waren slechts twee kandidaten en met eenparigheid van stemmen werd Eugeen Goovaerts de nieuwe hoofdonderwijzer. In Leest stelde hij zich kandidaat toen meester J.B. De Leers op rust ging (1958). In het zicht van de gemeenteraadsverkiezing 'beloofden' enkele *Blekken* hem, een *Sus*, de benoeming omdat zijn zoon Leo (°1937) hun koor had opgestart; mogelijk ook om te vermijden dat hij zou opkomen. Hij geloofde hen maar werd niet verkozen. Zijn ontgoocheling was groot toen Flor Meyers (° 1902, + 1981) benoemd werd.

[15] Zie hierover *Rust Roest Ontmaskerd*, geschreven door zijn zoon Guido toen de toneelkring vijfenzestig jaar bestond (1986). De bijlage op p. 172-176 is een 'Hommage aan Alfons Hellemans'.

[16] Hierover schreef G. Hellemans 'Volksboekerij Lees(t)' in: "De Band", december 1983 p. 10-15.

Na de oorlog zetelde hij in 1947 in de Krijgsraad te Mechelen. Tot voor zijn dood was hij erereserve-kapitein.

Zijn *hobby's* waren boogschieten[17], imkeren, sierduiven houden en op reis gaan. Niet voor niks was hij officiëel keurmeester bij sierduivenwedstrijden in heel het land. Een aantal jaren was hij ook voorzitter, later erevoorzitter, van de Mechelse club 'De Luxeduif'.

En vanaf 1950 ging hij regelmatig op reis en/of bedevaart, meestal met het COV. of met de 'Bonden van het Heilig Hart'.

Aan toneel spelen en regisseren spendeerde hij onnoemlijk veel tijd en dit niet uitsluitend binnen 'Rust Roest'[18]. Ook in de school leerde hij korte toneelstukjes aan.

1957: "Marieken van Nijmegen", toneelstuk opgevoerd door "Rust Roest" in Leest.
Van links naar rechts: Maria Selleslagh, Louisa Vloebergh, Flor Mertens en Alfons Hellemans (oom van Marieken).

Tuinieren deed hij deels mee uit noodzaak: tot 1950 huurde en verbouwde hij een deel van de grond waarop nu de parochiezaal 'Ter Coose' staat.

Voor alles en nog wat ontving hij burgerlijke eretekens en was er fier op. Als reserveofficier was hij ridder in de Leopoldsorde (1948) en drager van het Kruis van Officier in de Kroonorde (1970). Verder was hij nog drager van de Gouden Medaille der Orde van Leopold II (1948), enz., enz.

Op 1 januari 1961 ging hij met pensioen. In Hombeek werd hij even opgevolgd door Rosalia Verbergt-Selleslagh en vanaf het nieuwe schooljaar door meester Victor Christiaens[19].
Van dan af hield zich bezig in zijn tuin, net een siertuin geworden, met *zijn* toneelkring en met 'Club De Luxeduif'. 'Rust Roest' bleef hij regisseren tot in 1976 en bestuursfuncties nam hij er nog waar tot in 1981-1982, waarna hij erevoorzitter werd[20].
Vanaf zijn zesenzestigste begon zijn gezondheid te minderen. Na een opname in het O.L.Vrouw-ziekenhuis te Mechelen stierf hij er op 20 april 1986.
Hij werd te Leest begraven op vrijdag 25 april om halfelf. Professor Herman-Emiel Mertens (K.U.Leuven) uit Tisselt hield de homilie[21] en de tekst op zijn doodsprentje schreef zijn zoon Guido.

---

17 Zo staat hij als 'keizer' gefotografeerd in *Leest geweest*, p. 165.

18 Als jong acteur speelde hij in 'De Noordster', een Mechelse toneelvereniging onder Karel De Heyder. En later regisseerde hij tijdelijk o.a. de Leestse afdelingen van de B.J.B-jongens en -meisjes. Zie *Rust Roest Ontmaskerd*, p. 172.

19 Zie "De Schacht", september 1979 p. 14.

20 Zie *Rust Roest Ontmaskerd*, p. 25-28 en 40.

21 De tekst verscheen in "De Band", mei 1986 p. 5-6.

Zijn echtgenote en gezin

Zijn vrouw **Alida Scheers** – merk op dat haar eerste naam 'Edouard' die van haar peter was waardoor ze tijdens de oorlog recht had op... scheerzeep – werd geboren te Leest op 20 januari 1902 op het Cruyninghemhof of de Kroningerhoeve[22]. Ze was het tweede van de negen kinderen van Joannes Josephus (° te Leest op 8 december 1869 en er + op 22 april 1946) en Sophia Henrica Van Causbroeck (° te Hombeek op 13 oktober 1870 en + te Leest op 4 augustus 1965).

'Lida van Scheers' mocht van haar vader slechts de basisschool uitdoen: kleuterschool te Hombeek en lagere school te Leest en te Hombeek[23]. Ze was linkshandig maar moest er leren schrijven met haar rechterhand: haar linkerarm werd... vastgebonden wat ze na een tijdje zelfs plezierig vond. In Hombeek kreeg ze als goede leerlinge extra Franse les en regelmatig moest ze in een klas 'opletten' wanneer er een zuster wat afwezig was: 'Alida, allez dans la classe de soeur ...' klonk het dan.

Al was ze ingeschreven om bij de Ursulinen in Mechelen secundair onderwijs te volgen, mocht ze er van haar vader niet aan beginnen. Dit heeft haar zeker getekend: tot op hoge ouderdom weende ze er oprecht om wanneer ze daaraan terugdacht en erover sprak. Graag zou ze juffrouw, wellicht kloosterzuster geworden zijn. Maar zij was de oudste dochter... Jammer toch want voor haar was leren inderdaad spelen. Bovendien beschikte ze over een ferm geheugen.

In 1914 *vluchtte ze* met haar familie *mee naar Nederland*; de tocht gebeurde per kar. Terug thuis zorgde ze mee voor haar zussen en hielp dagelijks drie keer de koeien melken.

Blijkbaar was Lida van 1925 tot 1928 ook sterk betrokken bij de opvoeringen van 'Rust Roest'[24]; zeker heeft ze zo haar latere man (beter) leren kennen. In april 1926 waren ze verloofd en op dinsdag **21 augustus 1928** om tien uur trouwden Alfons en Alida te Leest. Daar woonden ze in bij hun tante Mathilde in het 'stamhuis' van de familie en beschikten er over een kleine plaats beneden en een grote slaapkamer boven.

Toen haar man in 1940 aan het front was, ging Lida naar de Tiendenschuurstraat. Met haar gezin *vluchtte ze* mee met haar vroegere huisgenoten, *richting Kapelle-op-den-Bos*. Toen verteld werd dat het Belgische leger er de brug zou opblazen om aan de Duitsers de overtocht te beletten, keerden ze allen terug naar de ouderlijke hoeve.
Soms kwam ze met haar twee oudste kinderen Jos en Fons, een tweeling, naar het dorp. Op een keer zat het hele huis vol Duitse soldaten die zich tegoed deden aan de voorrraad eten en ingemaakt fruit. Ze vroeg de overste niets stuk te maken. De man, die in het bureau zetelde van de afwezige echtgenoot, beloofde het als 'die Leute', de Leestenaars (?), zich eveneens kalm zouden houden. Vele jaren was ze lid van de parochiale Boerinnengilde (nu KVLV) en voorzitster van 1966 tot 1979[25]. Met die vereniging ging ze geregeld op uitstap maar ook op bedevaart naar Lourdes[26].

28 juli 1981: meester Hellemans en echtgenote Alida Scheers.

[22] Op een houten plaatje heet ze nu 'Ter kroningen'. De hoeve, gelegen Tiendenschuurstraat 35, is een beschermd monument (M.B. 28-04-1998). Zie ook *Leest Geweest*, p. 77.

[23] Haar tante Maria (Theresia Van Causbroeck, ° Hombeek 1884; + Hombeek 1931) was onderwijzeres in Hombeek - zie "De Schacht" oktober 1979 p. 10 - en in Leest was toen nog geen kleuterschool.

[24] Zie *Rust Roest Ontmaskerd*, p. 111.

[25] Zie "De Band", augustus 1982 p. 29.

[26] Op 25 juni 1972 maakte ze de vliegtuigreis mee naar Rome en driemaal was ze in Lourdes, o.a. opnieuw per vliegtuig op 15 en 16 september 1974.

Na de dood van haar man bleef ze alleen wonen in het grote, stille huis op het dorp. Langzaamaan deemsterde haar eens zo goede geheugen weg. En vanaf mei 1991 was ze residente in het rust- en verzorgingstehuis 'De Polder', een Mechelse OCMW-instelling waar ze de eerste jaren naar ieders ge-tuigenis 'de beste' was.

Fysiek was ze sterk als weinigen; gelukkig voor haar, want ze had een hekel aan pillen en drankjes. Toch kreeg ze een pacemaker ingeplant en na een val in april 1996 was haar sterkte gebroken. Op vrijdag 29 mei 1997, om halftien 's avonds, overleed ze er rustig.
Ze werd begraven in Leest op woensdag 4 juni 1997 om halfelf. Ook nu sprak Herman-Emiel Mertens, ondertussen professor emeritus, de homilie uit. Ook voor haar doodsprentje schreef Guido de tekst.

Tien kinderen werden geboren - Lida werd er in 1950 voor vereremerkt door de 'Bond van Kroostrijke Gezinnen' - en zesentwintig kleinkinderen. Hun kinderen zijn:

1. **Alfons** Maria Jozef Hendrik
   (° 24-05-1929, + 12-01-1978)
2. **Jozef** Maria Corneel Eduard (° 24-05-1929)
3. Josephina Joanna Maria **Godelieve** (°06-08-1932)
4. **Lodewijk** Maria Jozef Leo
   (°15-06-1933, + 13-09-1933)
5. **Konstant** Maria Jozef Theodoor
   (° 15-06-1933, + 08-04-1934)
6. **Leo** Lodewijk Maria Jozef
   (° 10-11-1935, + 10-02-1937)

Leo Theodoor Maria Jozef (° 01-03-1937)

8. **Lutgardis** Maria Berta Marcella (° 25-06-1938)

Guido Frans Maria Jozef (° 20-11-1939)

10. **Wilfried** Jozef Maria Kristiaan (° 18-10-1941)

Twee tweelingen dus. Meer dan eens zei Lida: 'Eén kind, ik weet niet wat dat is: ik ben direct begonnen met twee.'

Binnen nauwelijks vier jaar stierven echter drie kinderen erg jong en als oudere mensen begroeven de ouders hun eerstgeborene.

Toen zij tijdens de tweede wereldoorlog weer op het Dorp woonden, namen de meester en zijn vrouw een Mechels koppel vier maand als vluchtelingen bij zich in huis. Dit na het geallieerd bombardement op Mechelen van 1 mei 1944. Enkele dagen na de bevrijding schreven die hun:
"*En nu we zoo wat terug op onze plaats zijn geraakt, acht ik het eerst en vooral als eenen plicht u mijnen innigen dank te sturen voor de gulartige gastvrijheid ons geschonken gedurende den langen tijd bij u doorgebracht.*
Nooit zullen wij vergeten wat gij voor ons gedaan hebt, zoo spontaan en belangloos. (...)
Ook mevrouw Hellemans zullen wij graag terug zien, want de aangename herinnering aan haar onwankelbaar optimisme is ons bijgebleven (…)."

Op 24 april 1946 trouwde Jan Albert Constant Huysmans, onderwijzer te Leest, met Julia Constantia Elisabeth De Laet, eveneens uit Leest en een dochter van de vroegere burgemeester. (Hij was er geboren op 22 april 1915 en + te Duffel op 13 juli 1988, zij was er ° op 18 april 1918.) Van bij hun huwelijk tot september 1947 woonde dit gezin eveneens in bij meester Hellemans en zijn vrouw. Hun oudste kind Godelieve (° te Leest op 13 maart 1947) heeft er nog enkele maanden gewoond.

Pas in oktober 1950 kocht meester Hellemans het door hem en zijn gezin bewoonde huis met tuin.

Op zondag 20 augustus 1978 vierden Alfons en Alida hun **gouden huwelijksjubileum**. Voor het feestmaal begon, ging pater René De Laet - witte pater en missionaris uit Leest, bovendien een broer van de net genoemde Julia - er in 'Ons Parochiehuis' (nu 'Ter Coose') voor in een dankviering.

Links het geboortehuis van meester Hellemans, rechts de woning van Mathilde Hellemans waarin Alfons en Alida met hun gezin van bij hun huwelijk hebben gewoond.

De graaf van Hombeek
hoogmoed en verval bij drie generaties Locquet

Ward De Kempeneer

Al moge het betwist worden of heren van Hombeek ooit graaf waren, toch is het zo. Om het verleden te kunnen reconstrueren moeten we steunen op feiten. Vertrekkend van deze feiten zal men moeten interpreteren en zaken afleiden. Dergelijke veronderstellingen zijn inherent aan geschiedenis – geen exacte wetenschap - en zullen steeds voor tegenspraak vatbaar zijn. Het gebeurt dat er nadien nieuwe feiten aan het licht komen waardoor een mening moet herzien worden. Dat komt voor bij de beste beroepshistorici en dus zeker ook bij liefhebbers. Onze bedoeling is onze lezers te informeren over wat we tot nog toe terugvonden in de archieven en in de bestaande litteratuur. De publicaties in ons kringblad hebben we ooit zelf verbeterd en aangevuld. We nodigen iedereen uit ons daarbij te helpen als zij meer of beter weten. Zo groeit het inzicht in de vroegere werkelijkheid waardoor **de** waarheid meer en meer benaderd wordt.

We blijven dus openstaan voor kritische beschouwingen en aanvullingen zolang dat maar gebeurt in beschaafde vorm. Het is niet prettig persoonlijk door het slijk gehaald te worden door liefhebbers die een andere interpretatie hebben over de feiten, zeker niet als dit ten onrechte gebeurt en duidelijk bedoeld is om te schaden.

Diverse archieven hebben al hun geheimen nog lang niet prijsgegeven, ook niet over Hombeek. Met een (te) beperkte kennis van zaken trachten we bijdragen over Hombeekse geschiedenis te leveren zonder te beweren **de** geschiedenis te verkondigen. Ik wil de kip nog zien, hoe luid ze ook kakelt, die dàt gouden ei zal leggen.

Hombeek een heerlijkheid [1]

Gielis Berthout, heer van Hombeek, volgde in 1304 zijn overleden broer Jan op als heer van Mechelen. De Hombeekse schepenbank werd kort daarop opgeheven en overgedragen aan de stad. De schepenen werden 'geswoorenen'. Het Mechels Hombeek verloor toen zijn zelfstandigheid.

Brabants Hombeek daarentegen, deel van Smal-Brabant, dat aan de hertog behoorde, stond aanvankelijk onder de schepenbank van Kapelle-op-den-Bos en verkreeg zelfstandigheid midden 16de eeuw. In deze beroerde tijd van de godsdienstoorlog kwam de heerdij niet tot ontwikkeling. Pas in 1626 kwam er schot in de zaak bij een nieuwe verpanding aan **Robert de la Tour**, schoonzoon van **Philip Kerremans,** die op het slot Carmosteyn woonde aan de Zenne. Vooral zijn schoonzoon **Julius de Boccabella** heeft deze heerdij weten te organiseren, te beheren maar ook te verfraaien met aanplantingen. Twee van zijn zoons zetten zijn werk voort als heren van Hombeek: **Karel de Boccabella** die in 1664 kinderloos stierf en **Jan Bt. de Boccabella** die in 1669 overleed en 11 minderjarige kinderen naliet. De heerdij werd dan verkocht aan ridder **Jan D'arrazola de Oniate,** lid van de Raad van Financiën te Mechelen. Op 7 augustus 1670 deed hij er het verhef van. Door zijn functie moet hij rechtstreeks in contact geweest zijn met **Jan Antoon Locquet,** president van de Grote Raad te Mechelen.

Amper een jaar later, op 19 september 1671, werd Locquet de nieuwe heer van Smal-Brabant en kocht toen het kasteel van Carmosteyn.

Carmosteyn aan de Zenne te Hombeek

Hombeek-Brabant was gedurende 44 jaar goed beheerd door de nakomelingen uit het geslacht Kerremans, in casu de Boccabella. **Joanna Maria de Boccabella**, de zuster van **Karel** en **Jan Baptist de Boccabella**, huwde in 1662 met **Nicolaes Antoon Van Der Laen** die tussen 1670 en 1686 diverse malen burgemeester van Mechelen is geweest. Hij zal zich opwerpen als een verwoed tegenstander van de Locquets.

Ondanks veel persoonlijke tegenstand en het moeilijk politiek en sociaal klimaat stond Hombeek achter zijn heer. Vooral **Jan Antoon Locquet** ge-

noot hoog aanzien bij zijn onderdanen maar ook bij de dorpelingen uit de Mechelse jurisdictie. Men kan gerust stellen dat alle parochianen van Sint-Martinus, pastoor **De Clerck** incluis, hem erkenden als een superieure voorman. Hij leefde mee met de parochie, met het volksleven en bij zijn benoeming schonk hij Hombeek de titel van burggraafschap. Hij kreeg zijn laatste rustplaats onder het hoogkoor van de parochiekerk. Zijn kostbaar epitaaf siert tot heden onze kerk. Als dertig jaar na zijn dood zijn zoon en nageslacht de titel van graaf verleend werden, dan worden zijn verdiensten nog expliciet vermeld. Drie generaties Locquet hebben Smal Brabant geregeerd gedurende 80 jaar. Daarna hebben hun aanverwanten van der Linden d'Hoogvorst nog meer dan 40 jaar het burggraafschap beheerd. De Franse Revolutie maakte een einde aan de zelfstandigheid van Hombeek-Brabant. In 1796 versmolt het met Hombeek-Mechelen en werd van dan af zelfstandig als "la commune d'Hombecque".

De heerlijkheid wordt een burggraafschap

Jan Antoon Locquet had er reeds een hele carrière opzitten toen hij in 1669 werd benoemd tot president van de Grote Raad te Mechelen. Hij was te Brussel geboren rond 1610 als zoon van **Guillaume Locquet** en van **Petronella Taets van Amerongen**. Hij huwde **Maria Christina Coesar (De Keyser)** uit Brussel, dochter van **Jules Coesar**, advocaat bij de Grote Raad, en **Margaretha (Van) Rietenbosch**. Hij studeerde te Leuven waar hij in 1634 als tweede promoveerde in de filosofie. Vier jaar later werd hij eerst professor aan de universiteit maar wisselde deze post bijna onmiddellijk voor deze van advocaat bij de Raad van Brabant zoals zijn schoonvader. In 1643 werd hij raadslid van de drossaard van Brabant

Hij woonde na zijn huwelijk met Maria Christina Coesar te Brussel. Hun zoon Jan Michiel werd in 1653 te Mechelen geboren. Maria Christina verbleef die dagen in het huis van haar moeder Margrete Van Rietenbosch op de Wollemarkt [2] en haar zoon werd op 24 september gedoopt in de Sint-Romboutskathedraal.

Op 20 april 1656 kreeg Jan Antoon Locquet zijn patentbrieven als (extranumeriek) lid in de Raad van Brabant. Toen hij de eerste maal op deze Raad verscheen, de geloofsbrieven in de hand, rees er protest tegen zijn aanstelling. Er was immers een wet van 1649 die het aantal raadsleden beperkte en geen buitengewone raadsleden meer toeliet. Alhoewel de benoeming zelf niet in vraag gesteld werd, mocht hij voorlopig geen zittingen bijwonen tot er zich een vacature voordeed. Pas anderhalf jaar later zou hij effectief in deze raad zetelen van 1658 tot eind 1663. In november 1661 werd hij benoemd tot raadsheer van de Opperste Admiraliteit. In die hoedanigheid was hij in het najaar 1663 actief te Oostende. Begin januari 1661 was hij kandidaat voor de plaats van raadsheer in de Hoge Raad voor de Nederlanden en Bourgondië te Madrid maar werd niet verkozen. Twee jaar later zou het wel lukken.

Consejo Supremo de Estado de los Paises Bajos y de Borgoña[3]

Zo heette het. De Raad in Madrid met permanente vertegenwoordiging uit het Noorden bij de Spaanse koning telde op dat ogenblik vijf Vlamingen. Ze hadden geen politieke macht maar eerder een symbolische betekenis die de vorst andere inzichten bood dan enkel dat wat de landvoogd hem voorhield. De raadsleden hebben zich vooral bezig gehouden met advies en toekenning van adellijke titels, wapens en goede betrekkingen voor verdienstelijke vrienden. Vooral in die jaren werd veel aandacht besteed aan de vacatures en de invulling ervan. Ze vergaten hierbij zichzelf niet en bij hun terugkeer naar de Nederlanden mochten ze op een passende en lonende promotie rekenen; voorzitter van de Geheime Raad, voorzitter van de Raad van State, kanselier van Brabant of zoals bij Locquet voorzitter van de Grote Raad te Mechelen en raadsheer in de Raad van State. Hij was toen ook nog steeds lid van de Raad van de hoge Admiraliteit.

Jan Antoon verbleef zes jaar in Madrid, van einde 1663 tot oktober 1669. We weten niet of zijn vrouw de ganse tijd in de Nederlanden is gebleven. In augustus en september 1665 heeft hij twee maal de toestemming gevraagd om zijn vrouw te gaan halen in Vlaanderen. Ook **Simon de Fierlant** (1602-1686), heer van Bodegem, was met hem raadslid in Spanje. Deze keerde op 20 juni 1668 terug en werd

kanselier van Brabant, een post die Locquet zelf geambieerd had. Veel later, in 1686 pas, zal hij zijn overleden vriend de Fierlant opvolgen. Het kanselierschap van Locquet was van zeer korte duur: een half jaar later overleed hij. Zijn verblijf in Spanje had hem geïntroduceerd in de hoogste kringen. Zijn leven lang zal hij in nauw contact blijven met alle topambtenaren en met de Spaanse landvoogden in de Nederlanden te Brussel.

Jan Antoon Locquet ontving zijn patentbrieven op 28 oktober 1669 die hem benoemden als voorzitter van de Grote Raad te Mechelen. Op 30 januari 1670 trad hij in functie. Hier heeft hij vermoedelijk **Jan d'Arranzole de Onate**, heer van Hombeek, leren kennen. Het jaar daarop kocht hij van hem de heerdij met de titel van 'heer van Ophombeek". Locquet deed het verhef van Ophombeek op 19 september 1672 en kocht ook het kasteel.

Jan Antoon Locquet was nu niet enkel eigenaar van het toch imposante slot van Carmosteyn maar hij bezat ook de hoeve en de molen en nog andere woonsten en herbergen er aan verbonden, hier maar ook te Mechelen en omgeving. Vermoedelijk was het herenhuis op de IJzerenleen (later gildehuis en roepzaal "De Blauw" in 1914 verwoest en afgebroken) zijn residentieel verblijf. In 1676 werd de vliet en de Visbrug voor zijn woning overwelfd. De afsluitingen of ijzeren leuningen bleven bewaard, vandaar de naam IJzerenleen. Het dagelijks bestuur van Hombeek droeg hij op aan zijn meier en schepenen, de officieren hielden toezicht zoals het een heerdij behoorde.

De zorg voor zijn kerk

De parochie werd sinds 1661 door een jonge krachtdadige pastoor geleid. **Nicolaes De Clerck** wist van aanpakken en zijn aandacht ging in de eerste plaats naar het kerkgebouw. Nog onder de heren De Boccabella moet de kerk merkelijk zijn opgetrokken. Het nieuwe schip met drie traveeën en zijbeuken moet zo wat de hoogte gekregen hebben van onze huidige kerk. Het oude koor en de nog lage toren bleven onveranderd. Minder duidelijk is de binnenafwerking van toen. Open vragen blijven er over een orgel, de twee barokke zijaltaren en het schilderij van Sint-Martinus.

In 1644 was er al sprake over een doek dat Sint-Martinus voorstelde zonder nadere details. We weten niet of het de huidige schilderij is naar Van Dijck. Na de kerkverbouwing van 1662 was er klaarblijkelijk nog geen orgel. Het paneel op het hoofdaltaar werd immers toen vervangen door een doek met daarop de H. Joannes de Matha. De oude triptiek van Frans van Ophem met de kruisiging als centraal paneel, werd dan boven de ingangsdeur gehangen, dus op de plaats waar het huidige doksaal is.

Tussen 1644 en 1733 is er in de kerk veel verfraaid. Dan is er wel sprake van de twee barokke zijaltaren, van een schilderij van de H.Martinus naar Van Dijck en van het barokke orgel. Het werd geplaatst in de uitsparing van de toren. Dat de Locquets plaats namen op het hoogkoor, begraven wilden worden in deze kerk en er een zeer duur epitaaf lieten aanbrengen voor Jan Antoon Locquet, betekent wel iets.

Epitaaf van Jan Antoon Locquet

Ze hebben de kerk van Hombeek zowat als hun hofkerk beschouwd en daar zullen ze zeker wat voor over gehad hebben. Jan Antoon en zijn nakomelingen verkozen de kerk van Hombeek als hun laatste rustplaats.

Op 20 september 1681 werden aan **Jan Antoon Locquet**, die in 1676 tot ridder verheven was, patentbrieven verleend waarbij hij zich ***burggraaf*** mocht noemen. De heerdij Ophombeek alias Smal-Brabant werd toen ook een burggraafschap. We kunnen ons levendig voorstellen dat deze eer die ons toen te beurt viel, niet onopgemerkt is voorbijgegaan. Dat er bij deze gelegenheid ook in Hombeek feestelijkheden en optochten waren is bijna vanzelfsprekend. Wellicht was er ook een plechtig Te Deum in onze parochiekerk en misschien klonk er dan voor het eerst orgelmuziek ? Hopelijk komen we het ooit te weten. Deze gebeurtenis is een

hoogfeest geweest in onze plaatselijke geschiedenis. Spijtig genoeg zou van dan af het tij gaan keren.

Een verstoord evenwicht

Het patent van 1681 uit Madrid dat onze burggraaf benoemde en het burggraafschap oprichtte was getekend door de twintigjarige koning Karel II van Spanje. Toen in september 1665 zijn vader, koning Philips IV, stierf, was **Jan Antoon Locquet** in Madrid. De koningin Maria Anna van Oostenrijk nam het regentschap waar over het vierjarige knaapje. De vrij late geboorte van een Spaanse erfprins uit een tweede huwelijk van de koning was een streep door de rekening van Lodewijk XIV van Frankrijk. Hij was gehuwd met een dochter van Philips IV uit zijn eerste huwelijk. Het Brabantse ***devolutierecht*** zou ingeroepen worden om de nakomelingen uit het eerste huwelijk wettelijk te laten erven en dus claimde de Franse koning de rechten op de Nederlanden. De consequenties waren voelbaar tot in onze regio.

De daarop volgende jaren bleven we leven onder oorlogsdreiging, opeisingen van geld en goederen door vriend en vijand en logementen van vreemde legers. De hier doortrekkende legers van Hollanders, Pruisen en *Hannoversen* mochten dan nog 'bevriend' genoemd worden, de schade en ontreddering die ze in Hombeek, Leest en omgeving veroorzaakten, was niet min. Een eerste doortocht van het Hollandse leger in Hombeek, Leest, Heffen en Tisselt kregen we in 1678 te verwerken. Het tweede logement van 1683 zou langer duren en veel meer leed veroorzaken bij de burgers. Dat zette kwaad bloed bij de gewone burgers maar tastte ook het gezag aan.

De Spaanse gezanten die als gouverneur-generaal resideerden te Brussel genoten steeds minder aanzien. De markies van Grana en de markies van Castanaga hadden niet meer de rang van hun voorgangers. Zij moesten onze gewesten verdedigen die plat geplet werden tussen twee machtige rivalen: Lodewijk XIV en Willem III van Oranje, koning van England. Binnen de Kerk was er ook crisis, op hoog niveau zelfs, over de leer van Jansenius. De parochiepriesters hadden bovendien af te rekenen met arrogante tegenstanders. Belhamels in de stad stoorden opzettelijk de kerkdiensten en onze pastoor ging heftig tekeer tegen jonge lieden die zich meer en meer gingen verenigen in profane gemeenschappen waar gedanst en gezongen werd. De stadsmagistraten ondervonden een groeiend verzet van de ambachten en het gewone volk. Opstootjes, geweldplegingen en moorden waren in die dagen schering en inslag.

Het evenwicht was duidelijk grondig verstoord. Juist op dit ogenblik dat Hombeek met twee sterke figuren, zowel de burggraaf Locquet als de pastoor De Clerck, een hoogtepunt scheen te bereiken, was een anticlimax onafwendbaar. Tegen de algemene gezagscrisis op alle niveaus was niemand opgewassen.

De fakkel wordt doorgegeven

De burggraaf van Hombeek en voorzitter van de Grote Raad van Mechelen had slechts één erfgenaam, **Jan Michiel Locquet.** Toen deze aanstalten maakte om te huwen en een gezin te stichten wilde vader Locquet zijn ambitieuze zoon niet met lege handen laten gaan. Hij droeg hem het burggraafschap van Hombeek over en gebruikte zijn invloed bij hoge relaties om zijn zoon een goede post te verzekeren. Hij dacht daarbij aan het hooggeplaatste ambt van schout van Mechelen, zeg maar hoofd van het gerecht en de politie. Hij kon niet voorzien wat een lijdensweg hij hiermee op gang getrokken heeft. Zelf genoot hij veel aanzien en appreciatie. In die mate zelfs dat toen Simon de Fierlant stierf, zijn goede vriend en kanselier van Brabant, hij deze opvolgde in die hoogste functie. Het was de ultieme erkenning voor de oude man. Kanselier Locquet vatte zijn ambt aan op 24 september 1686 en stierf enkele maanden later in maart 1687. Hij werd op 22 april 1687 in die functie opgevolgd door Jan Bt. Christyn (uit de bekende familie de Ribeaucourt).

Zijn uitvaart had plaats in de Sint-Goedelekerk te Brussel op 15 april 1687 met grote praal. De pastoor van Vlierbeek, afgevaardigde bij de Staten van Brabant, ging de uitvaartdienst voor en E.H. Reinier, generaal-overste van de Franciscanen, sprak de lijkrede uit. Daarna werd zijn lichaam overgebracht naar Hombeek. Hij werd in de kerk van zijn burggraafschap begraven voor het altaar. Een kostbaar barok grafmonument werd nadien in het hoogkoor van de kerk geplaatst. Dat is het duidelijkste bewijs dat de band tussen deze heer en de parochie zeer groot moet geweest zijn. Geen enkele notabele vóór hem koos onze kerk als laatste rustplaats.

Zijn graf werd in de zestiger jaren blootgelegd, toen in onze kerk centrale verwarming werd aangelegd.

Sporen in verguld brons werden gevonden bij graafwerken in onze kerk. Baron Bernard de Meester de Ravestein noteerde:

"Epérons dorés trouvés en 1956 dans un caveau de l'église d'Hombeek détruit en plaçant le chauffage. Les corps portaient perruques et des costumes remarquables"
Getuigen verklaarden dat de figuur van de burggraaf in groot ornaat zeer goed herkenbaar was. Eens blootgesteld aan de lucht verpulverden de stoffelijke resten. De sporen die hij droeg werden gerecupereerd en worden veilig bewaard bij de heemkundekring.

Jan Michiel Locquet

graaf van Hombeek, schout van Mechelen

Jan Michel was in 1653 te Mechelen geboren en stierf in Hombeek in 1726. Over zijn opleiding is weinig bekend. Hij huwde als 29-jarige met **Antonia Francisca van der Linden** de dochter van **Jean Philippe van der Linden**, baron d'Hoogvorst, heer van Marneffe, vorster van Brabant en van Maria **Francisca van der Eycken**. Deze was de dochter van **Claude van der Eycken**, burgemeester van Brussel en van **Julienne van Ginderboven**.

Vader Locquet zorgde voor de verrassing op het huwelijk dat op 2 januari 1682 te Brussel doorging en gaf het prille burggraafschap Hombeek aan de bruidegom. Deze deed het verhef ervan 16 januari daaropvolgend. Nu kwam het er nog op aan hem een goed postje te bezorgen. Vader ging aankloppen bij zijn vrienden in de Raad van State en verkreeg dat zijn zoon de nog in functie zijnde Mechelse schout de Hornes na zijn dood zou opvolgen.

Aanvankelijk heeft de nieuwe dorpsheer zich wel ingelaten met het volksleven. Hij werd hoofdman van de plaatselijke Gilde van St.-Martinus en St.-Sebastiaan en was aanwezig op de schuttersfeesten. Het blijft een open vraag of hij Hombeek als zijn vaste woonplaats had. Geen van zijn kinderen werden hier gedoopt maar hun overlijden werd in de registers van onze parochie ingeschreven (1696, 1702, 1723). De ouderlijke woning op de IJzerenleen te Mechelen was de woonst van de schout. Toen in 1718 de woonst op de IJzerenleen te Mechelen vernield werd bij een volksoproer, is hij wellicht definitief teruggekeerd naar Hombeek. Althans, hij stierf op kasteel Carmosteyn in 1726 en werd plechtig bijgezet in het graf van zijn vader op het hoogkoor in de kerk.

Zijn kinderen waren:
(Naamloos) (+ 1 mei 1696),
Anna Jacoba Theresia, (+ 24 september 1702),
Jan Carel, (+ 24 oktober 1723),
allen voor de graaf overleden en bijgezet bij hun grootvader in het graf op het hoogkoor.

Jan Frans Locquet, de omstreden zoon die hem opvolgde als dorpsheer en graaf van Hombeek.

Het is vrij moeilijk een juist profiel te schetsen van Jan Michel Locquet. Zijn turbulent leven kan niet enkel door de ongunstige tijdsomstandigheden veroorzaakt zijn. Het minst wat men kan stellen is dat deze opmerkelijke figuur een sterk, of was het een stroef, karakter had. Als zoon van een topambtenaar zal hij wel wat ijdel of verwend geweest zijn, maar hij was alleszins zeer zelfbewust en koppig. Na drie jaar verbeten strijd voor de post van schout van Mechelen, werd hij verwacht in de Spaanse legers. De Fransen zetten in 1678 een nieuw offensief in: de zogenaamde negenjarige oorlog kende zijn slagvelden ten zuiden van Brussel maar ook de verwoesting van de hoofdstad zelf in 1695. Hij was in 1690-1691 'maître de champ' [1] bij een Waals regiment (zogeheten maar bevolkt door evenzeer Vlaamse strijders) en werd kolonel. Bij de dood van de 35-jarige Karel II van Spanje einde 1700, laaide de heibel met Frankrijk weer op in de Spaanse successieoorlog. Jan Michel Locquet heeft zich steeds tegen Frankrijk gekeerd. Daar zat hij goed want in 1703 wordt de Oostenrijkse Habsburger Karel VI de wettelijke vorst der Nederlanden en in 1713 als dusdanig door de mogendheden erkend. In 1716 wordt prins **Eugeen van Savoye,** opperbevelhebber van het Oostenrijkse leger, onze nieuwe gouverneur-generaal. Deze laat zich echter in Brussel vervangen door de omstreden **markies du Prié** die in 1724 aan de dijk werd gezet.

De beëdiging als schout door Jan Michel Locquet werd jarenlang tegengehouden. Begin 1686 trad hij in functie maar hij werd permanent tegengewerkt. In 1708 legde de stad nog een ellenlange klacht van 1.000 artikelen tegen hem neer. In 1718 kon hij een burgeropstand [4] niet bedwingen en werd zijn huis vernield en leeggeplunderd. De schade was enorm en hij verloor zijn geld en goederen. Toch was de burggraaf van Hombeek ook betrokken bij het sociale leven van Mechelen: in 1702 stichtte hij de broederschap van Sint-Hubertus en tien jaar later werd hij opperhoofdman van de handbooggilde

Een ultieme erkenning waar hij lang op gehoopt had volgde in 1722. De bijna zeventig jaar oude **Jan Michel Locquet** kreeg de titel van ***graaf*** voor zichzelf en zijn nageslacht. Zijn gebied mocht voortaan een graafschap heten. Deze voldoening miste veel effect door het kort daaropvolgend verlies van een zoon en het huwelijk van de andere zoon. Jan Frans, zijn enig overblijvende erfgenaam, verbond zich met een meisje dat beneden hun stand geacht werd. Uit eigenbelang werd het geschil

[1] "maesro de campo" is de titel voor de aanvoerder van een regiment. In het "Ejército de Flandes" bestond een infanterieregiment uit 10 à 12 compagnieën, die elk 100 à 300 soldaten telden.

tussen vader en zoon bijgelegd kort voor de dood van de graaf in april 1726.

In de 44 jaar dat Jan Michel onze dorpsheer is geweest, werd al zijn aandacht opgeslorpt door permanente zorg in zijn ambt te Mechelen, zijn gezin, de sociale oproer en de politieke machtswissel. Hij mag wel van Hombeek een graafschap gemaakt hebben maar of er nog een hechte band was, mag betwijfeld worden. Hij werd bijgezet bij zijn vader en andere familieleden in de kerk voor het altaar maar van een gedenksteen was er geen sprake meer. De financiële toestand op het ogenblik van zijn dood was zo belabberd dat zijn zoon genoodzaakt was meerdere huizen, gronden en goederen, zelfs de titel van "heer van Impel" te Eppegem te verkopen.

1683, annus horribilis

Er zal in de Hombeekse geschiedenis moeilijk een jaar te vinden zijn waarin meer commotie is geweest dan in 1683. Alles begon op 18 januari toen de jonge burggraaf Jan Michel Locquet de benoeming kreeg van schout van Mechelen. De patentbrief van de Raad van State werd in Madrid bekrachtigd en daarin werden vooral de verdiensten van vader Locquet geprezen. De jonge burggraaf, *preudhomme de bonne diligence*, - vlijtige man dus - werd daarom beloond. Een probleem was wel dat **Martin de Hornes**, heer van Guildrop en Niel, deze functie nog bekleedde en dus zou Jan Michel zolang geen bezoldiging genieten. "Moest de huidige schout komen te sterven, afstand doen of bevorderd worden of wat ook, dan gold dit patent als enig en afdoende bewijs voor deze nu reeds vaste benoeming": zo luidde het. Maar ook bij afwezigheid of ongeschiktheid van de schout zou Locquet de functie waarnemen.

Onze nieuwe burggraaf was hiermee zeer opgetogen en op 29 april haastte hij zich om de eed af te leggen voor de Rekenkamer. Minder opgetogen was Martin de Hornes die afgeschilderd werd als een halve bekwame. Hij protesteerde heftig wat begrijpelijk is. Een andere reden om tegen de benoeming in het verweer te gaan was belangenvermenging. De stad was sinds jaar en dag in moeilijkheden met Hombeek-Brabant over geldkwesties. Zo was er een verpachting van bier- en wijnaccijns die het verhoopte geld niet opbracht omdat in Hombeek en elders blijkbaar gefraudeerd werd. Er werd goedkoper Brabants bier verkocht ook in herbergen waarover twijfel was of ze wel Brabants waren. Als de burgraaf van Hombeek-Brabant nu ook schout van de stad zou zijn, riskeerde men bij betwistingen aan het kortste eind te trekken Trouwens de oprichting van Smal-Brabant tot een burggraafschap was op zichzelf al een doorn in het oog.

Bovendien leek dit de Hombekenaren in het algemeen naar het hoofd te zijn gestegen. Spreekwoordelijk werd van toen af gezegd: "Rijk Zemst, hovaardig Hombeek, arm Leest".

In een notitie van maart daarop drukken de raadsleden van Mechelen hun verwondering uit over een plaatsnaambord dat te Hombeek werd aangebracht. We kunnen deze toestand best vergelijken met de belachelijke situatie van alternerende borden op dezelfde autosnelweg "Brabant Wallon", "Vlaams-Brabant", "Brabant Wallon", "Vlaams-Brabant".
Zo lezen we:
*Mijnheer **Jan Anthoni loquet**, president van de Grooten Raede, verkregen hebbende van Sijne Majesteyt den titel van **vicomte van Hombeque** die hij corten daernaer gecedeert heeft aen sijnen sone **Michel Loquet** in faveur van sijn houwelijck, heeft denselven doen stellen eenen staeck met den halsbandt om daemee sijne hooge ende leeghe jurisdictie te kennen te geven, neffens den steenwegh van Hombeke omtrent het steene brugsken, tusschen het huys van de grave **Van der Nath** ende de herberge den Reuse, welcke plaetse hij seyde brabants te sijn…/. Des niet te min hebben die van Mechelen dese erectie van de staeck seer qualyck genomen want nie(mand) en coste tot deselve (plaats) te comen sonder de stadsjurisdictie te passeren".*

We kunnen er inkomen dat dit bord met zijn wapenschild als een provocatie werd aangezien. Een paar weken nadien was de staak er niet meer. Hij werd uit de Zenne gevist maar het schild van de burggraaf was verdwenen. Locquet liet een nieuw bord plaatsen.

Op 17 mei trok Jan Michel Locquet in kolere naar het stadhuis, heeft daar wat geroepen en aan de pensionaris zijn patentbrief gegeven met een kopie voor de magistraat. Daarbij was een bevelschrift van niemand minder dan de gouverneur-generaal te Brussel, de markies van Grana, die de stad oplegde Jan Michel onverwijld als schout te erkennen en in functie te laten treden van adjunct-schout. Het stadsbestuur besloot daarop niets te beslissen omdat het niet voltallig was, wat toch nodig was in 'zo een belangrijke zaak'. Daarom stelde men alles uit tot later om voor dit probleem een eenparige beslissing te nemen. Schout Martin de Horne verzette zich met klem tegen een adjunct waar hij nooit om gevraagd had. Volgens hem was het argument een plaatsvervanger te zoeken bij ongeschiktheid door ziekte of ouderdom geen objectieve reden maar een voorwendsel om deze post te ontfutselen. Hij vroeg de steun van de magistraat om nooit een adjunct te aanvaarden want dat was olie op het vuur en kon "*vele inconvenienten meegebracht hebben"*. Daar was men het volkomen mee eens en er werden drie

advocaten geraadpleegd om een exact antwoord te formuleren.
Intussen werd vernomen dat de markies van Grana zou gaan trouwen. De Mechelse magistraat vond het gepast hem een geschenk te offreren en voorzag hiervoor een bedrag van 4.000 gulden.

Dan begon de kermis, letterlijk en figuurlijk. Op 17 juni ging in Hombeek de sacramentsprocessie uit. Ze volgde wegen over Mechels gebied en de meier van Mechelen stapte steeds mee als eerste achter het H. Sacrament. Het gerucht deed de ronde dat de nieuwe burggraaf zou meegaan in de processie. De angst sloeg de Mechelaars om het hart dat hij zodoende ook als heer van Hombeek-Mechelen erkend zou worden. Ze haastten zich hun meier instructies te geven zijn ereplaats achter het "*venerabel"* aan niemand anders af te staan en er voor te zorgen dat de processie geen andere weg zou nemen om de burggraaf geen voorwendsel te geven de eerste plaats in te nemen. Had de burggraaf het gemeend of wat getreiterd ? Het getuigt anderzijds van kleinzieligheid van de Mechelse raadsleden. Voor hen was het een prestigekwestie. Bovendien stonden hier hogere belangen op het spel.

Locquet stapte niet mee op in de processie maar had een beter idee. In Hombeek was de schuttersgilde van Sint-Martinus en Sint-Sebastiaan. Ze had leden zowel uit Hombeek-Mechelen als uit Hombeek-Brabant. Men kon dus niet beletten dat Jan Michel zich kandidaat zou stellen als hoofdman van de gilde. Dat deed hij ook. De feestelijke inhaling van de nieuwe hoofdman tijdens het schuttersfeest met Hombeekkermis was een traditionele plechtigheid. Hier kon men hem niet weerhouden aanwezig te zijn en de honneurs in ontvangst te nemen van gans Hombeek. Mechelen noemde zijn verkiezing een "*pretecxt"* om zich op Mechels gebied te laten eren en een *"deckmantel"* om als Brabander zich ook als heer van Mechelen voor te doen. Zo een "*concept"* vonden ze dan ook *"niet min dangereus als belachelijck"*. De verkiezing hebben ze niet kunnen tegenhouden ondanks bemiddeling bij de Mechelse dekens en andere gildenbroeders. Ook de pastoor probeerde men te beïnvloeden, maar dat lukte niet omdat de tijd te kort was en ze ook op de hoogte waren " *dat de pastoor bang was omdat hij de hem gedane beloftes niet graag wilde missen*". Deze tersluikse opmerking schreven ze in het Frans.

Het verhaal is verder bekend. Het werd behandeld in Hoembekania 6 en in het werk van pastoor De Ridder [5]. Ondanks het kerkgebod dat had uitgehangen op de kerkdeuren ging het feest door. Locquet werd plechtig ingehaald. Met lede ogen moest men aanzien hoe hij en zijn vrouw de koets instapten en van het kasteel naar de kerk reden. De twee notarissen die hem de toegang tot de kerk wilden ontzeggen negeerde hij met de woorden: "***Ick hoore en ick sie*!"** De inhuldiging als gildenhoofdman gebeurde op het hoogkoor van de kerk wat als Brabantse grond beschouwd werd. Op den Dries werd voor een nieuwe koning geschoten. De Leestenaars die wegbleven werden door de Mechelaars op gratis bier getrakteerd. De woede om deze vernedering bekoelde slecht en weken daarna, op 19 juli, veroordeelde de Mechelse magistraat nog twee dekens van de gilde van Hombeek tot een boete van 50 gulden omdat ze niet belet hadden dat Locquet tot hoofdman was verkozen, maar eerder de anderen tot ongehoorzaamheid zouden hebben aangespoord.

Het spel van kat en muis ging verder. Locquet liep eerst de deuren plat van het Mechelse raadhuis maar daar werd steeds wat anders voorgewend en uiteindelijk moest hij van hogerhand de druk opdrijven om zijn post af te dwingen. De Mechelaars liepen niet hoog op met het gezag van de Spaanse autoriteiten en bleven de zaak rekken tot ze een uitdrukkelijk bevel niet langer konden negeren.

Op 21 juni zocht onze burggraaf de raadsleden op in het stadhuis. Blijkbaar waren de vogels gaan vliegen. Locquet vertrouwde het spelletje niet en dacht dat ze zich verstopten. Hij bleef er rond-draaien tot halftwee en had medewerkers uitgezet om te beletten dat ze stiekem het stadhuis zouden verlaten langs een achterdeur. Er werd wel vermoed dat hij een bevelschrift van de gouverneur-generaal, markies van Grana, op zak zou hebben. De week daarop, op 28 juni, stond hij er weer maar ditmaal vroeger. Zodra de communemeesters aanwezig waren heeft hij de heer 't Sestich toegeschreeuwd dat ze hem de eed moesten afnemen. Deze ontweek dit omdat, zo zei hij, niet hij alleen maar het ganse college hierover moest akkoord gaan. Daarop werd hem de brief van de gouverneur-generaal in de hand gestopt. Aangezien deze brief aan de communemeesters maar ook aan de schout gericht was, repliceerde de heer 't Sestich dat hij geen onmiddellijk antwoord moest verwachten omdat de schout niet aanwezig was. Locquet drong desondanks aan op een antwoord en zei tegen de middag terug te komen. Die middag ving hij weer bot omdat, zo werd dan weer gezegd, men niet had kunnen beraadslagen omdat vele raadsleden buiten de stad waren en de anderen de vergadering verlaten hadden om de markies van Bedmar, artilleriegeneraal, te verwelkomen bij zijn bezoek aan Mechelen. Op 5 juli werd het bevelschrift op de raadszitting voorgelegd. Ook Locquet verscheen er weer. Hij werd verzocht terug te komen na de beraadslaging. In de namiddag werd hem bekend gemaakt dat ze nog verduidelijkingen wensten van de gouverneur-generaal en hem dit in een brief zouden laten kennen. De stad ging intussen in de aanval en richtte een klacht over de houding van Jan Michiel Locquet aan de Grote

Raad waar vader Locquet voorzitter was. Op dat ogenblik spraken ze ook straffen uit over de twee dekens van de Hombeekse schuttersgilde.

Die zomer ging de aandacht naar een heel ander nijpend probleem. De Fransen vielen onze regio binnen. Aalst en Gent werden ingenomen. Ze eisten losgeld van de dorpen Hever en Muizen, ieder 340 gulden, en dreigden ermee ze te bezetten indien niet binnen de week betaald werd. De stad nam voorzorgsmaatregelen voor de versterking en kocht buskruit aan. De dijken van de rivieren werden verbeterd en de gaten gedicht. Er werden 30.000 busselen stro en hout en balken gekocht om barakken op te timmeren voor legerversterking. De Hollandse troepen zouden steun komen bieden en er moest een kampeerplaats gezocht worden in deze regio. Men probeerde ze buiten het district te houden. Daarom werd het ressort en district van Mechelen gevraagd een grote inspanning te leveren vooral aan stro en hout om dit ter beschikking te stellen. Ook een som van 8.000 gulden werd onmiddellijk vrijgemaakt wat als een afbetaling van 2 maand bedegeld moest beschouwd worden. Deze schikkingen werden in allerijl getroffen in de voormiddag van 12 september. In de namiddag werd de streek te paard verkend door de markies van Grana samen met twee topofficieren van het Hollands leger. Op zoek naar een geschikte plaats voor het legerkamp reden ze ook door Hombeek en kozen ze de Hombekerkouter als de meest geschikte kampplaats.

Plots viel het de Mechelse raadsleden terug te binnen dat ze wel een huwelijksgeschenk van 4.000 gulden aan de markies van Grana hadden beloofd maar die vergeten te geven hadden. Het geld lag immers opzij. Met deze geste hoopten ze nu "*in dese occasie van logement van 't leger dit niet qualijck te passe soude comen om daerdoor eenigh faveur te genieten"*. Op 21 september trokken de Hollandse troepen door Mechelen en naar men zegde was het *"schoon ende uytgelesen volk"*. Ze hadden hun barakken opgeslagen op het veld van de Hombeekse molen tot in Zemst. Dit is het begin van een moeilijk jaar voor vele boeren die officieren moesten inkwartieren. Het jaar daarop kwam het Franse leger tot aan onze grens in Humbeek, Eppegem en tot in de streek van Willebroek en Bornem. Dat is een ander verhaal dat we later nog uit de doeken doen.

Deze militaire verwikkelingen doorkruisten het streven van onze burggraaf naar zijn post van schout. Toch had hij niet stilgezeten ondanks het feit dat de omgeving van zijn kasteel te Hombeek nu zwart zag van Hollandse soldaten met de hele legertrein. Hij veranderde van tactiek en zou zijn tegenstanders nu laten convoceren te Brussel. In september moet schout De Hornes zich komen verantwoorden en wordt hem verteld dat er nu strikte orders uit Spanje zijn. De heer Coxie werd als bemiddelaar aangeduid en verzocht de Mechelse raadsleden om tot een vergelijk te komen. Hem werd geantwoord dat het niet hun taak was om nieuwe voorstellen te doen maar dat ze eerder initiatief van de tegenpartij verwachtten. Ze vroegen drie dagen bedenktijd om hierover advocaten te raadplegen. Deze adviseerden eveneens eerst een tegenvoorstel van Brussel af te wachten. In oktober werden ze terug naar Brussel geroepen en in hun verslag aan de raadsleden moesten ze toegeven dat er geen enkele doorbraak zichtbaar was "*'t gene ons niet veel goeds en beloofde"*.

Op 21 en 30 november 1683 stuurde de heer Van der Laen nogmaals twee afgevaardigden naar Brussel. Daar vernamen ze dat de zaak Locquet nu verwezen was naar de Geheime Raad om een resolutie op te stellen waarvan de inhoud nog niet bekend was. De Raad van Financiën en de Raad van Brabant zouden uitspraak moeten doen omdat hier toch verzet was tegen een aangestelde officier van Brabant. Terloops voegde men er sluw bij dat tegelijkertijd ook de zaak van het garnizoen te Mechelen ter sprake gekomen was. Begin december waren ze weer te Brussel om het besluit van de Geheime Raad op te halen. Op 3 december waren ze terug in Mechelen en op 6 december gaven ze er lezing op de raad: de gouverneur-generaal gebood de stad de heer Jan Michel Locquet te aanvaarden als schout bij overlijden van de huidige schout en zonder de verplichting hem intussen als adjunct van de schout in dienst te moeten nemen. Met dit compromis zou de kous af geweest zijn. Zolang schout de Hornes leefde zou Locquet in Mechelen niets in de pap te brokken hebben. Het probleem was wel dat, na de dood van zijn voorganger, Locquet pas in functie kon treden als het de stadsmagistraat schikte hem te beëdigen. Met ander woorden: Locquet stond nog nergens.

Eindelijk toch schout

We zien weinig gebeuren in 1684. In februari 1685 werden de burgemeester en Locquet naar Brussel ontboden om "*accorde te maecken tussen Messire locquet, vicomte d'ophombeek, en Messire de Hornes, schouteth."* Ze zijn die dag niet gegaan omdat de weersomstandigheden het niet toelieten (*kwaatheit van de wegh)*. Op 18 september 1685 kwam dan de formele verplichting van de Geheime Raad *" om sonder eenigh uytstel den eedt af te nemen van mr Jan Michel Locquet, borggraeve van Hombecq, tot de formatie van het schouthet"*. We vermoeden dat schout de Hornes op dat ogenblik overleden was maar de stad speelde het spelletje verder.

Op 2 oktober 1685 stapte Jan Michel Locquet zelf naar het college met een brief van dezelfde dag.
De brief in het Frans opgesteld was niet mals hoewel hij gericht was aan
"***Onze geliefde en welbeminde heren communie-meesters en schepenen van onze stad en district van Mechelen***"

We lezen verder uit de inhoud:

Lieve en welbeminde,
We werden op de hoogte gesteld betreffende de eedaflegging en het in functie nemen van de heer Jean Michel Locquet als schout van Mechelen, waartoe we u bevolen hebben, dat er van uwentwege een langdurige aversie is geweest. Velen onder u hebben hun verantwoordelijkheid ontlopen door hun plaats te verlaten en, hoewel het u geboden was, hebt u geveinsd de eed daarom niet te kunnen afnemen alhoewel dit twee gescheiden zaken zijn. Deze handelswijze heeft Onze Luitenant Gouverneur en Kapitein Generaal van de Nederlanden ten zeerste ontstemd en ge hebt uw plicht verzuimd. Daarom bevelen we U morgen woensdag 3 oktober in de voormiddag samen te komen in vergadering om daar, zonder de minste uitstel, de genoemde Heer Jean Michel Locquet in de bevolen staat te stellen op de wijze zoals het hoort.

Mechelen kreeg de bittere pil maar niet geslikt. De bestuurders konden nu niet anders dan 's anderendaags samen te komen. Ze namen nota van deze gepeperde brief van 2 oktober van de Geheime Raad en de verplichting de eed af te nemen, maar vergalden weer de stemming in een in der haast opgestelde resolutiebrief. Deze werd eerst voorgelezen aan Locquet alvorens hij beëdigd werd. Daarin verklaarden ze hem slechts "*provisoris te admitteren tot het nemen van de possessie van 't schouthetschap"* zonder af te zien van alle vroeger gedane protesten zowel door de vorige schout als door de wethouders. Door het afnemen van deze eed verzaakten ze niet aan hun eerder geformuleerde rechten en privilegiën en ook niet aan het procedurerecht. Dit was getekend door J. Scheppers. Locquet moet gekookt hebben van woede en antwoordde lakoniek: "***Ick heb geene protesten van doen, maar voldoe aen de orders van Sijne Majesteyt***" . Hij legde de eed af en ging dan onmiddellijk zitten op de stoel van de schout naast de schouw in de collegezaal. Daarop gaf hij de secretaris opdracht zijn patent te registreren wat ook gebeurde.
De omstandige lijst van klachten die in 1683 werden geformuleerd tegen Locquet werden ook zorgvuldig opgeschreven. Spijtig genoeg zijn deze folio's verdwenen: ze werden uit het dossier gescheurd en de enige aanwijzing is de indexvermelding. (Stadsarchief Mechelen, Extraits I, deel 75, jaar 1683, de pagina's 10-12).

Wie meende dat alle problemen achter de rug zouden geweest zijn eens de burggraaf zijn hoge politionele en rechterlijke macht zou bezitten, had het mis voor. Uit zijn handelswijze kan men afleiden dat hij zeer streng was en met harde hand regeerde. Zijn verwoede tegenstanders zullen bij hem niet op toenadering of genade hebben moeten rekenen. Anderzijds was het ook zo dat velen hun medewerking zullen ontzegd hebben aan de ambitieuze schout. In 1711 streefde hij ook naar het opperbevel over het Mechels garnizoen. Deze gedetacheerde troepenmacht kon ingezet worden bij uitzonderlijke omstandigheden. Zodra zijn demarches in Brussel voor deze bevordering bekend waren, werd de Mechelse magistraat heimelijk ingelicht. Een zekere C. Petersbroeck stuurde volgend bericht op 6 mei; " *Ick hebbe onderhoort van goede kant dat den heere Schoutet alhier groote devoiren doet tot het becomen van het commandement van Mechelen, ten welcke effecte hij opnieuw heeft weten te becomen een requeste van de heren conferanten aen den Raed van Staete waerop nog niet gedisponeert en is. Mij dunckt dat het goed sou wesen dat Ued daertegen andere Requeste aen de Raed van Staete pretendeerde om de oudere te doen herleven."*

Dat verzoek zal Mechelen aan de Raad van State wel gedaan hebben en alleszins duiken er rond deze tijd weer een reeks interne aanklachten op met zelfs een klacht bij de Grote Raad over zijn *neglegentie in het instrueren van sijne criminele saecken en dat daerdoor de gevanghenen waren rottende in de cypiragi.* Ook deze keer haalde het niets uit en de schout werd op 3 juli 1711 ook commandant van de stad.

Geveld door volkswoede

Locquet mocht nu wel een machtig man geweest zijn, maar uiteindelijk zou hij door een veel grotere macht uit een onverwachte hoek geveld worden: de volksmassa. De Spaanse successiestrijd laaide nog even op voor de ontknoping in 1713. Vreemde troepen hebben in het voorjaar 1712 in de dorpen rond Mechelen een wild kamp opgericht. De stad deed alle moeite om ze voor korte tijd liever binnen de stad te nemen dan schade te laten veroorzaken aan de gewassen.

In oktober van dat jaar ontstond een ernstig conflict met molenaar **Jacob Verlinden**. We vermoeden dat het deze **Jacob Verlinden** is die op dat ogenblik de Fortuinmolen bemaalde [6]. Locquet, hier genoemd als *lieutenant schouttet*, wilde beslag leggen op de molen waarop de molenaar prompt reageerde met het sluiten van zijn molen. Het voorval werd aan de Raad van State voorgelegd. Waarschijnlijk had dit te maken met het hangend conflict tussen graanproducenten, handelaars en transporteurs enerzijds en het werkvolk ingezet

voor lossen en wegen anderzijds. De spanningen tussen de gezagvoerders en de burgers en tussen de burgers onderling liep zo hoog op dat er geregeld schermutselingen ontstonden, vaak met dodelijke afloop. Zo kennen we in die periode vier moorden te Mechelen: " **Jacob Bouwens**, *jonckman, den welcke gesteken is geweest*, **Jan Van Kerckhoven**, *jongeman doodgestoken op de Vismarkt,* **Rumoldus De Prins**, *jonge man, doodgestoken Achter de Halle*, **Gielis Calnel**, *deerlijk verongelukt*." In mei 1713 werd **Jacques Keuleers**, op dat ogenblik officier van Hombeek-Mechelen, vermoord. Hij werd doodgestoken met bajonet naar verluidt door een soldaat uit het regiment van Jagel. De juiste toedracht van deze zaak kennen we niet. De ganse heibel met het sluiten van de molen en het inzetten van troepen aldaar kunnen op een plaatselijk conflict duiden. In dat geval is de burgraaf van Hombeek meer dan een figurant. Waar de aanslag gebeurde is ook niet zeker. Minder waarschijnlijk is dat er een verband met vreemde troepen zou geweest zijn.

In de stad zelf brak in 1718 een regelrechte volksopstand uit. De oorzaak was verpaupering door het afschaffen van het verworven recht waardoor granen niet verhandeld of verscheept konden worden tenzij eerst gewogen, gelost en geladen te zijn door de ambachten van buildragers, meters en lijntrekkers. Al geruime tijd lieten de kooplui enkel de granen die voor de stad zelf bestemd waren door hun handen gaan, maar geen exportgoederen. Dat bracht banen- en geldverlies mee, een vergelijkbare toestand met de huidige havenproblematiek. De schepenbank talmde met een gerechtelijke uitspraak. Op 18 juni trok een woedende menigte de raadzaal binnen en bedreigde de raadsleden met stokken, ijzers en messen. Na drie uur 'belegering' kon een geschreven ordonnantie afgedwongen worden met herstel van hun rechten. Met dit papier in de hand trokken ze naar de huizen van de kooplieden en eisten ze hun verspeelde loon op. Daarbij sneuvelden heel wat ruiten. De stadsmagistraat wist geen raad De landvoogd, markies de Prié, veroorloofde Mechelen tien hoofdverdachten aan te houden en gaf militaire steun door het stadsgarnizoen te versterken met 300 Dragonders die de nacht van 19 juni clandestien werden binnengehaald. In Brussel zat de markies toen met nog ergere muiterij en beval hij Anneessens te onthoofden op de Grote Markt

De aanhouding van drie Mechelse oproerkraaiers ontketende de volksopstand. Op de Grote Markt stonden ze oog in oog met de soldaten die blijkbaar de ganse nacht goed gedronken hadden. **Michel Locquet** gaf het bevel er op los te stormen. Het werd een gevecht in regel en de soldaten hakten brutaal in op weerloze mannen, vrouwen en kinderen die in het Vleeshuis gevlucht waren. Om 6 uur werd de stormklok geluid en de volksmassa zwol nog aan. Ze maakte zich meester van wapens en kanonnen, wierpen barricades op en trokken in massa met geschut langs de O.L.Vrouwstraat naar de Korenmarkt en zo naar de IJzerenleen. Daar stonden de Dragonders opgesteld maar ze namen verschrikt de benen. Op de Grote Markt stond zwaar geschut opgesteld, klaar om te vuren. De lont was reeds aangestoken toen de president van de Grote Raad, **Christoffel de Baillet** met raadsman **Jean Courtois** naar buiten kwam. De president trapte koelbloedig de lont uit en bracht de meute tot bedaren. Op haar eis werden de drie gevangenen vrijgelaten en de soldaten teruggetrokken. In de namiddag werd het nieuws verspreid dat de soldaten teruggekeerd waren. Alles laaide weer op en ditmaal bekoelde de massa haar woede op het huis van de schout dat kompleet geplunderd en vernield werd.

Dit was een slag die Locquet nooit meer te boven kwam. Vermoedelijk ging hij te Hombeek wonen. Het duurde jaren eer men de naweeën van deze opstand kon stillen. De hoofdverdachten werden opgesloten. Hun regime met een zo verbitterde, op wraak beluste schout was niet mals. In augustus 1720 werden vier van hen opgeknoopt en drie anderen kregen pas onder de galg genade. Op 12 augustus 1724 werden er nog twee opgehangen en één publiek gegeseld. De maand na de opstand schreef luitenant-kolonel **Devenits** een brief aan de stad om tussenkomst in de kosten die zijn regiment geleden had omdat "*diversche soldaten die in dese stadt hadden geweest in de troubelen van 20 juni ll. swaerlijck gequetst en sommighe gestroponeert waren, datter oock een van de gequetste peerden gestorven was*". Hij werd de laan uitgestuurd omdat men er bewust van was dat de zatte 'legerjassen' meer kwaad dan goed gedaan hadden. Men antwoordde dat men niet inzag dat een stad zou moeten opdraaien voor de kosten van soldaten die ingezet werden om de orde te handhaven op bevel en in het district van Zijne Majesteit. Er kwamen evenzeer brieven toe met vragen om hulp zoals deze van een weduwe met vele kinderen onder wie de oudste dochter die het inkomen bezorgde, was doodgeschoten door de soldaten. We merken terloops op dat ook in die periode in 1718 het altaar van Onze-Lieve-Vrouw in de kerk van Hombeek deels afbrandde. De oorzaak is nooit aan het licht gekomen maar er rees wel een vermoeden dat het door brandende kaarsen zou zijn veroorzaakt.

De inboedel van het huis op de IJzerenleen van de schout Locquet was zo verspreid dat jaren later nog verklaringen werden afgelegd over de opgelopen schade [7]. Zo bevestigde **Jan Frans Parijs** stadsmedewerker dat hij zich de nacht na de roof had teruggetrokken in het klooster van de ongeschoeide karmelieten waar hij pater prior gezien had en daar

proper lijnwaad en zilverwerk had binnengebracht. Hij had een koffertje met geld van boven naar beneden gebracht en het laten begraven in de tuin van het beroofde huis zonder de juiste inhoud ervan te kennen. Hij kon onmogelijk weten hoeveel erin was omdat hij het nooit open gezien had. De bewering dat hij aan de paters zou verklaard hebben een jongen in de tuin gezien te hebben, die daar de grond onderzocht, ontkende hij. Volgens hem had de wasvrouw het vuile linnen verzameld om op 21 juni de was te doen. Omdat hij het ergste vreesde had hij wel het proper linnen in veiligheid gebracht. Op het ogenblik van de roof was hij niet in de woning en dus kon hij niet weten wat met het vuile linnen is gebeurd en ook niet met de bekledingen van de bedden en ander lijnwaad. Bovendien bevestigde hij dat hij in de derde benedenzaal steeds een Engels bureau heeft weten staan.

Hij had gezien dat dit opengebroken was en het glas van de spiegels op de grond verspreid lag. Hij kon ook bevestigen dat de wethouders van Duffel op 25 april 1718 aan de burggraaf 700 gulden in baar geld hadden gegeven, dat hij het had aangenomen en daarna in dat bureau had opgeborgen.

Een andere getuigenis kwam van een kapucijn uit Antwerpen. Pater Mauritius had de plunderaars op de bovenkamer zien twisten bij de bureau die opengebroken was maar kon niet zeggen of het over baar geld ging of niet. De koffer in de hof werd door een dienstknecht open gebroken. Hij had nog twee zakken met geld – dat kon hij goed voelen – naar het klooster gebracht om het in veiligheid te brengen. [8] Zo waren er nog meerdere verklaringen. Omdat ook vele aktes en eigendomstitels onvindbaar waren, moesten zelfs na de dood van de burggraaf nog zaken op punt gesteld worden. In 1731 recupereerde zijn zoon nog vier jaar achterstallige huur van de heer Lamot op zijn huis in de Oude Bruul.

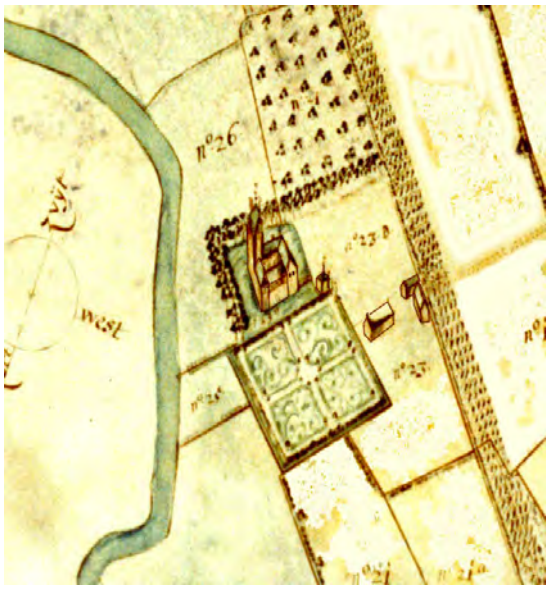
De zorg voor zijn burggraafschap

Jan Michiel Locquet werd al kort na zijn huwelijk al zo verwikkeld in persoonlijke en politieke problemen dat zijn hoofd nog weinig naar Hombeek zal gestaan hebben. Hij werd regelmatig vermeld bij huurovereenkomsten van de molen, de hoeve bij zijn kasteel en van andere woningen. In 1715 verkocht hij aan Lowies Horckmans het *"oud huys voor desen genoempt "t Regelaer, herberge geweest"*. Hij stond niet toe dat er in deze woning nog bier of brandewijn zou verkocht worden [9]. In 1689 stelde hij naast **Hendrik Van Beneden**, zijn dienstdoende officier van Hombeek-Brabant, **Guilliam Popleu** aan als tweede officier [10]. In 1691 legde hij zijn schuld af van 6.000 gulden die nog open stond op de aankoop van Carmosteyn en de omliggende gronden[11]. In 1706 stond hij gronden toe aan vier van zijn medewerkers. De stroken grond, uitgenomen op de zogenaamde Herenstraten, werden nuttig gebruikt om er hun woning op te bouwen. Het waren **Jacob Teugels**, gehuwd met **Elisabeth Van de Venne** voor een perceel van 20 roeden in de Torfpoelstraat, **Guilliam Popleu**, de officier, voor een perceel van 32 roeden in de Gijsbeekstraat, **Carel De Winne**, de tweede officier, voor een perceel van 12 roeden op het Heike en **Christian Moortgat** voor een perceel van 40 roeden in de Gijsbeekstraat [12].

Een merkwaardig feit in deze tijd is dat de gezworenen van Hombeek-Mechelen op 14 september 1711 aan de magistraat een voorstel doen om **Jan Van Acoleyen**, landmeter, een kaartboek te laten opstellen. Dit werd gunstig geadviseerd en de secretaris moest maar met de schatbewaarder en politiemeester van de stad in gesprek komen met de landmeter om te horen wat hij voorstelde: een kohier of een register.

We weten dat het jaar daarop het kaartboek er kwam. **Van Acoleyen** deed zijn werk met de hulp van de gezworenen **Daneel Peeters** en **Adriaan Jacobs.** Hij tekende alles zeer nauwkeurig op volgens de richtlijnen van **Jacques Keuleers**, de officier van Hombeek-Mechelen. Op het 13de kaartblad staan ook de bezittingen van burggraaf Locquet geregistreerd:

Kb	Nr	roeden	beschrijving
13	27	1247	bempt
13	24	288	boomgaerd en 1/2 nieuwe linden
13	25	53,25	boomgaerdeken tegen de Zenne
13	23	228,25	den hof van 't kasteel met grachten
13	24	126	dreve, hage tegen bascour en 't pachthof
13	15	1973,50	lant "de krieckerije"
13	16	1040	lant tegen de Laerstrate
13	23	142	lindebomendreef en boomgaard
13	26	313	weide, half dreve en omwalle van 't kasteel
13	23	102,25	kasteel
14	24	54	molen erfve
13	23	200	pachthof

Het kasteel Locquet met de hoeve in het kaartboek 1712.

In totaal bezat de burggraaf op Mechels gebied 5.767 roeden wat overeenkomt met ongeveer 19 ha, wat in vergelijking met andere grootgrondbezitters eerder gering is. Spijtig genoeg hebben we geen eigendomsoverzicht van Hombeek-Brabant in diezelfde periode.

Hombeek een graafschap ?

De opstand en plundering van zijn huis en goederen moeten voor de 65-jarige Locquet een zware klap geweest zijn. Zijn aanpak om de opstand te bedwingen stuitte in lokale kringen op veel kritiek. Het onverhoeds inzetten van de troepen en het wanordelijk gedrag van de bezopen militairen zelf had een escalatie van geweld veroorzaakt. Hij was kop van jut en de volkswoede had zich dan ook vooral op hem en zijn Mechelse woning bekoeld.

De opstand in 1718. Christoffel de Baillet wist de gemoederen te bedaren. Op dit schilderij ziet men op de achtergrond het stadhuis (nu postgebouw), het schepenhuis (nu museum). De rook links ontsnapt uit het huis Locquet op de IJzerenleen. (schilderij Emm. Van den Bussche, 1871)

Daartegenover had **Christoffel de Baillet**, president van de Grote Raad, zich als de morele leider getoond in dit conflict. Zeer grootmoedig had hij zelfs zijn leven op het spel gezet en de gemoederen bedaard. Hij was een bemiddelaar en stelde zich nadien ook veel gematigder op in het beoordelen van de gebeurtenissen en het veroordelen van de schuldigen. Het jaar daarop reeds ontving hij persoonlijke gelukwensen van keizer Karel VI die hem voor deze en andere verdiensten de titel van graaf verleende. Het is aanvaardbaar dat met de aanvraag van de patenten tot het verlenen van deze adellijke titel voor de Baillet ook deze van Locquet werden overgemaakt. Locquet zou nog een paar jaar moeten wachten. In 1720 werd hem wel als doekje voor het bloeden door de landvoogd, prins Eugene van Savoye, de eer verleend zich kolonel van het keizerrijk te mogen noemen. Die titel had hij reeds van de Spanjaarden. Dat zal wel niet de verwachte erkenning geweest zijn. Bij de plaatselijke vervanger van de landvoogd te Brusssel, de markies de Prié, moet hij wel gehoor gevonden hebben. Deze werd evenzeer als de schout van Mechelen bekritiseerd om zijn harde aanpak en vooral voor het halsrechten van Anneessens. Twee jaar later werd hij trouwens tot aftreden gedwongen. Hij moet de gemoedstoestand van Locquet zeer goed kunnen ingeschat hebben, die door gedecideerd optreden het grootste financieel verlies had geleden. Het waren trouwens staatstroepen, op zijn bevel ingezet, die zich misdragen hadden. De doorgezette démarches om Locquet ook graaf te laten benoemen kenden uiteindelijk een gunstig gevolg. Op 22 september 1722 werden de patenten getekend die hem de titel van graaf verleenden.

Het loont de moeite even de geest van deze patentbrief onder de loep te nemen. De aanhef is even bombastisch als de verdere inhoud waar eerst de verdiensten omschreven worden, dan de aanstelling en haar draagwijdte en vervolgens enkele voorwaarden.

> « *Charles par la Grâce de Dieu, Empereur des Romains, toujours Auguste, Roy d'Allemagne, de Castille, de Leon, d'Arragon, etcetera.*
> *Et nous ayant été fait rapport des bons & fideles services que nôtre cher & féal Messire Jean Michel de Locquet, Chevalier, Vicomte d'Hombecq, Seigneur d'Imple, vanden Broeck, Colonel en notre service, Ecoutette, Commandant et surintandant de Nôtre ville et terroir de Malines*, . . . »

Dan wordt zijn vader geroemd.

> Hij diende het huis van Habsburg meer dan 50 jaar in de hoogste posten, als lid van de Hoge Raad van Madrid, de hoge Admiraliteit, de Staatsraad, president in de Hoge Raad van Mechelen, en kanselier van Brabant. Hij vervulde deze functies met grote ijver en de grootst mogelijke toewijding.

Dan komen de verdiensten van Jean Michel Locquet zelf.

> Hij diende in de legers van Karel II, heeft meerdere campagnes meegemaakt tijdens de laatste oorlog, waar hij plichtsgetrouw zich deed opmerken bij de generaals door zijn inzet en goed gedrag. Daarom honoreerden ze hem met de benoeming door de koning tot "Maitre de Camp" van een Waals infanterieregiment in 1691. Toen de Nederlanden onder ons gezag waren, hebben we hem aangesteld tot burggraaf van Hombeek, Commandant en Superintendant van de stad en district van Mechelen om zijn ijver en toewijding die hij ons bewees door aan de vijand het plunderen van onze magazijnen te beletten toen deze in de steek gelaten waren. Om zijn goed gedrag, capaciteiten en afdoende militaire ervaring hebben we hem de rang van keizerlijk kolonel verleend in 1720, een rang die hij in 1691 al bekomen had als kolonel van Spanje.

Tot dan werd er weinig ophefmakend verteld over zijn persoon. Nu komt het. De opstand van 1718

blijkt een belangrijke justificatie om hem de titel van graaf te verlenen want hij had het ergst geleden.

> Hij leed grote verliezen tijdens de laatste opstand van het gewone volk te Mechelen in 1718. Zijn huis was het enige in de stad dat totaal geplunderd werd waardoor hij alles verloor. Hij heeft blijk gegeven van grote standvastigheid en buitengewone besluitvaardigheid tijdens deze opstand zowel door zijn inzet ten onzen dienste als door de publieke ordehandhaving. Zijn houding als een zeer dienstvaardige en trouwe onderdaan bij deze incidenten heeft onze bijzondere aandacht getrokken en ons zeer voldaan. In ons decreet van 16 november 1718 wezen we reeds op zijn ijver, op de gevaren waaraan hij zich had blootgesteld en ook op de verliezen die hij bij de plundering heeft moeten ondergaan. Daarom is het nu maar billijk hem voor dit groot verlies alsook voor zijn grote toewijding te compenseren. Voor alles wat hij voor ons gedaan heeft willen we hem de meest passende waardigheid verlenen die met zijn verdienste overeenstemt.

En dan ging het verder, weer even hoogdravend als volgt:

> ***« Pour ce est il que nous ce dessus considéré & ayant particulier égard aux longs, bons & agreables sevices susmentionnés, tant de feu son Père que des siens,& voulant luy donner des marques singulières de nôtre bienveillance ; avons de nôtre propre mouvement, pleine Puissance & Authorité Souveraine fait & créé, comme nous faisons & créons le dit Messire Jean Michel de Locquet, Vicomte d'Hombecq, Comte,***
>
> ***par ces présentes, ensemble ses Enfants & Postérité, males & femelles nez & à naitre de leal mariage Comtes & Comtesses,***
>
> ***luy permettant en même temps de pouvoir appliquer le dict titre de Comté en telle Province de nos Pays-Bas, & futurelles Terres, biens, revenus ou Seigneuries que luy ou sa posterité possedent ou pouront cy-apres posseder & acquerir sous nôtre Domination, laquelle Terre & Seigneurie avec leurs appendances & dependances avons dez maintenant pour lors erigé, comme nous l'érigeons en dignité, titre, nom, cry & preéminence de Comté,***
>
> ***pour de la dite érection é Comté, ensemble des droits, franchises, honneurs, libertez & prerogatives y appartenantes jouiïr & user à jamais par le dit Messire Jean Michel de Locquet, Vicomte d'Hombecq, les dits hoirs & successeurs***. »

Aldus was alles op papier geregeld. Jean Michel Locquet mocht zich graaf noemen, ook zijn nakomelingen en zijn herengoed werd een graafschap. Dan volgden nog voorwaarden zoals de eed die hij moest afleggen en de wettelijke rechten die voor het verhef moesten betaald worden. De heerlijkheid die hij tot graafschap wenste te verheffen mocht hij voor de toekomst als dusdanig kenbaar maken door zijn wapen nu aan te passen met de grafelijke kroon

« il puisse décorer ses anciennes armes avec la Couronne correspondante au titre de Comte ».

Als besluit werden alle gezaghebbers opgedragen de nieuwe graaf en zijn nakomelingen ongestoord en voor altijd te erkennen. De registratiediensten (Financies, Rekenkamer, etc.) moesten deze patenten inschrijven en uitdrukkelijk wordt erbij vermeld dat dit zou gebeuren ***« gratis & sans en exiger aucun droit, car tel est notre plaisir ».*** Aldus werd deze patentbrief eerst geparafeerd door de prins van Cardoua en getekend door Karel VI, keizer van Oostenrijk.

Op 12 november 1722 ging Jan Michel Locquet naar Brussel om er voor zijn vertrouweling de landvoogd **Marquis de Prié**, *Ministre Pléni-potentiaire de Sa Majesté Impériale & Catholique pour le Gouvernement des Pays-Bas,* de eed af te leggen.

Dit werd op 14 november geregistreerd bij Domeinen en Financiën en op 28 november op de Rekenkamer.
Op 2 december werden de patentbrieven inge-schreven in het Charter van Brabant (boek aanvangend in 1712 met P, n°29 fol. 97 en volgende).
Tenslotte op 19 december 1722 werd in het paleis van Bourgogne op de Heraldische Kamer een inschrijving gedaan van deze patentbrieven "***d'érection en titre de Comté en conformité des placards et règlement* ».**

We zouden hieruit kunnen besluiten dat ook het graafschap Hombeek nu een feit was. We hebben geen weet van een verhef van Smal-Brabant tot graafschap. Waren de nodige fondsen niet meer voorhanden ? Vanaf nu worden de Locquets ook **graaf** genoemd en wordt het schild aangepast met de grafelijke kroon, de kroon die later ook in het wapen van de gemeente Hombeek werd over-genomen. Zelfs de eerste opvolger Van der Linden d'Hoogvorst noemde zich (o.i. ten onrechte) graaf. Opmerkelijk is wel dat in de ons bekende latere aktes er nu wel sprake is van de graven maar men is blijven spreken van een burggraafschap.

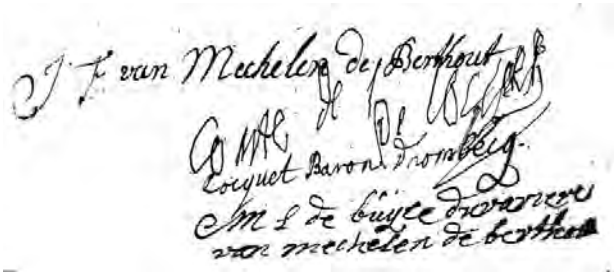
Problemen met zijn zoon

Het leven van deze man had met veel bravoure een aanvang genomen, was bedreigd geweest met een debâcle maar had toch ook goede momenten gekend van sociaal contact. In de stad Mechelen werd hij opperhoofdman bij de handbooggilde en zijn jachtvrienden trof hij er regelmatig op bijeenkomsten en feesten van de broederschap van Sint-Hubertus die hij zelf gesticht had in 1702. Zijn huwelijk met een dame uit een adellijke geslacht met groot aanzien had de band met de familie Van der Linden d'Hoogvorst zo sterk gemaakt dat hij met zijn neven een hechte affectie had, meer dan met zijn eigen zoon.

Op 24 oktober, één jaar na zijn benoeming als graaf, stierf te Hombeek zijn oudste zoon Jan Carel. Verloor hij hiermee zijn verhoopte opvolger ? Het blijkt een zware klap geweest te zijn voor de graaf. Hij zou twee maand na het overlijden, op 13 december 1723 een testament opgemaakt hebben ten voordele van Jan Jozef van der Linden waardoor hij zijn jongste zoon onterfde [13].

Deze **Jean François Locquet** had misschien een aardje naar zijn vaartje, eigenwijs en koppig. Zijn huwelijk op 1 maart 1724 met **Francisca van Mechelen** (getuigen: Heer Louis De Buyle en Jan Karel van Mechelen) was ronduit tegen de zin van de graaf. De gezondheid van de heer van Hombeek ging er plots zo op achteruit dat het extreem riskant werd voor zoonlief. Aangezien er geen enkele toenadering was, dreigde hij uit de boot te vallen. Er zat niets anders op dan te scheiden. Dat was niet naar de zin van Francisca. Zij verzette zich en spande een proces in. Dat heeft enige tijd geduurd totdat alles er op wees dat het einde van de graaf zeer nabij was. De jonge echtgenote liet zich ompraten en het werd op een akkoord gegooid bij de notaris op 31 maart 1726 [14].

Daar verscheen dan Jan Michel en Jean François Locquet en mevrouw Joana Francisca Van Mechelen, "*compagne van de heere medecomparant"*. De vrouw verklaarde het geschil over de erfenis van de graaf niet langer te willen rekken en daarom stemde ze ermee in de procedure met Jean François te staken indien ze jaarlijks een weduwevergoeding van 700 gulden zou ontvangen. De graaf ging akkoord haar deze som te betalen tenzij ze terug zou trouwen, dan zou het bedrag gereduceerd worden tot 500 gulden. Het jaargeld moest gezien worden als een soort lijfrente en ze verkreeg bovendien dat bij het overlijden van de graaf voor haar nog een cadeautje van 100 patacons zou klaar liggen plus een paar zilveren kandelaars, de kaarsen inbegrepen. Ze moest ermee ophouden beroep te doen op de erfenisrechten zoals een wettelijke echtgenote dat vermocht volgens de *Costumen* (de rechtsregels) van Mechelen. Jean François beloofde van zijn kant de band met haar te verbreken. Dit akkoord werd door alle partijen getekend. Ook de moeder van Françoise was aanwezig en tekende als *M.L. de buytendouarière van Mechelen de Berthout*. Het handteken Jan Michel Locquet werd zeer moeizaam en in twee beurten neergezet.

Handtekeningen van J.F. van Mechelen de Berthout, dan zeer moeizaam Comte de ... de Locquet (de graaf), dan Locquet Baron dhombecq (zijn zoon), dan M.L. de buyle douariere van mechelen de berthout (de moeder van Joanna Francisca).

De man moet al zeer ziek geweest zijn. Vijf dagen later, op 5 april 1726, stierf hij. Al was het op het nippertje, nu kon hij met gerust gemoed zijn belabberd fortuin overdragen aan zijn wettelijke erfgenaam.

Jean François Locquet graaf van Hombeek

Jean François Locquet is de derde in de rij van de Locquets en tweede graaf van Hombeek. Hij was licentiaat rechtsgeleerdheid (Leuven 1719). Zijn biografie is niet zo duidelijk en beperkt. We weten dat zijn huwelijk te Mechelen in 1724 aangegaan met Francisca van Mechelen de Berthout twee jaar later ontbonden werd. In juni 1751 is hij overleden zonder nakomelingen. De heerdij ging dan naar zijn neef, zoon van een broer van zijn moeder uit de familie Van der Linden d'Hoogvorst, de reeds in 1723 getipte erfopvolger van zijn vader.

Er zijn sporen van Locquets die nog niet gerelateerd werden zoals een huwelijk met een zekere Catherina Havens en ook een **Maria Theresia Locquet**, gehuwd te Mechelen (1711) met **Frans Wagemans.** Zij bekwam in 1767 een levenslange alimentatie van **Jan Joseph Van der Linden** die daarvoor een herberg op het Regulaar hypothekeerde, destijds door **Jan Spruyt** bewoond [15].

My kingdom for a candle

Met een verzoening in extremis werd **Jean François Locquet** dan toch de nieuwe graaf van Hombeek. De zilveren kandelaars met de kaarsen zal hij wel aan Françoise gegeven hebben en in ruil verwierf hij zijn heerdij Hombeek. Een eerste taak was de boel saneren. Dat was maar mogelijk door eigendommen te verkopen. Veertien dagen na het overlijden van zijn vader ging een huis in de Onze-Lieve-Vrouwstraat onder de hamer[16]. In Zemst werd een weide bij de brug, de zogenaamde *manenbempt* verkocht aan Jan Meysmans[17] en aan de weduwe van Christiaen Hillema drie dagwand land [18]. In 1732 verkocht hij de toegangsweg met bomen aan meier Peter Van den Steen aan zijn hoeve op den Dries te Hombeek[19], in 1734 land in Weerde aan Antoon De Laet en Peter Meysmans [20], en zo voort. Het hield maar niet op en in 1741 moest hij zelfs het goed Impel verkopen [21]. Deze heerdij te Eppegem, ook wel "Hof ten Moortele" genoemd, met inbegrip van de titel "heer van Impel" die afkomstig was van zijn grootmoeder langs vaderszijde, **Marie van Rittenberghe.** Een graaf in dergelijke geldnood had wellicht zijn geld voor wat anders nodig dan om het verhef te doen van zijn graafschap Hombeek.

In diverse andere aktes treffen we de graaf nog aan, zowel bij geschillen over overwegen, verkoop van bomen als verhuur van eigendommen. Er blijft ook nog een open vraag omtrent het huis dat de Locquets te Mechelen bewoonden. We kunnen uit de teksten afleiden dat het geplunderd huis in1718 op de IJzerenleen heeft gestaan. Anderzijds wordt algemeen gesteld dat dit huis door de gilde van de handboogschutters in 1728 werd opgericht, naar het ontwerp van Joannes Franciscus Bocxkstuijns (1691-1734) met erbovenop het wapen Locquet.[22]

Het huis van de Gilden op de IJzerenleen, waarop het schil van Locquet zou staan (gestaan hebben ?) Het werd in 1914 vernield en niet meer wederopgebouwd. (J.Bt. De Noter, Stadsarchief te Mechelen) Op de achtergrond bemerkt men het nog bestaande schepenhuis, nu stadsmuseum.

De gilde had voordien de bovenzaal van het aangelegen Vleeshuis als raadzaal gebruikt[23]. Het blijft een open vraag waarom in 1728 in de geveltop het wapen van Locquet zou zijn aangebracht. Jan Michel Locquet was in 1726 overleden. Ofwel gaf hij de opdracht voor de heropbouw van zijn huis nog tijdens zijn leven en werd het maar gerealiseerd na zijn dood, ofwel was het zijn zoon die het in 1728 oprichtte. Alles spreekt dit laatste tegen omdat Jan François Locquet op dat ogenblik in grote geldnood zat. Heeft de gilde het dan aangekocht en herbouwd naar de bestaande plannen van de bekende beeldhouwer ? Dat lijkt plausibel. Deze mooie barokgevel heeft daar dan gestaan met een familiewapen van personen die er geen eigenaars van waren. Net als over de familie Locquet hing over hun huis een vloek. In de Franse tijd werd het geconfisceerd. Nadien kreeg het de naam "het huis St.-Rombout" en later roepzaal "De Blauw". In 1914 is het in puin geschoten door de beide legers en verrees nooit meer uit zijn as.

Of hij zijn mislukte huwelijk is te boven gekomen weten we niet. Bleef hij misschien toch bij deze vrouw? We hebben er het raden naar. Alleszins veel getreurd heeft hij niet. Ondanks constant geldgebrek scheen hij niet vies te zijn van een mondain leven met zijn pronkerige vrienden. In 1730 stichtte hij met andere edellieden de "*Noble Confrérie de Saint-Hubert"*. Het was een soort voortzetting of heroprichting van het broederschap voor jachtvrienden die zijn vader reeds in 1702 in het leven had geroepen. De vroomheid die bij de eerste stichting nog aanwezig was, ging nu de mist in. Onder de stichters waren de graaf van Hombeek, de graaf van Bergeyck, baron de Kyau, de heer 't Sestich, communemeester van Mechelen, graaf de Romrée, graaf d'Upigny, schepen van der Zype, enzovoort.

De abt van Saint-Hubert erkende het broederschap in een akte van 1730. De zetel was officieel op de abdij maar de registers verbleven in de kerk van O.L.Vrouw-over-de-Dijle wat beduidt dat hier de feitelijke zetel was. Veel vroomheid kwam er niet bij te pas, buiten een openingsmis voor de jacht en een mis voor de overledenen de tweede dag. Daarna volgde de maaltijd.
Het menu moest volgens een protocol bestaan uit:

La soupe avec un morceau de mouton, ou une volaille
Une pièce de boeuf tremblant (sic)
Un potage (potagie=groente) selon la saison - fèves
Le déjune de Malines (4 pieds, 2 oreilles)
Un potage selon la saison – petits pois
Un jambon
Deux couples de poulets rôtis
Une aloyau rôti
Un fricandeau
Un pâté de veau
Une tourte aux fruits
Des biscuits
Des fraises
Des amandes

Dat noemden ze hun "***diner simple et frugal***".

De broederschap vergaderde, tafelde en ging op jacht maar de meeste energie werd gestoken in het bekomen van het recht een exclusieve medaille in hun knoopsgat te mogen dragen. Daarvoor moest men een keizerlijke goedkeuring bekomen. Een delegatie werd naar Mannheim gestuurd, maar de keurvorst van de Palts was niet bereikbaar. Er werd naar Wenen geschreven maar de keizer nam geen besluit tenzij de keurvorst gunstig had geadviseerd. Uiteindelijk stak de abt een handje toe door zelf op te treden als gedelegeerde van de grootmeester van de Orde, de keurvorst van Palts. Dit circus had meer dan drie jaar geduurd. Het weerspiegelt duidelijk hoe ijdel de leden van deze "Confrérie de Saint-Hubert" wel waren en zichzelf beschouwden als de meest selecte club omdat ze een exclusieve onderscheiding mochten dragen.

In 1738 ging Jean François Locquet met de leden van zijn broederschap een weddingschap aan voor 15 pistolen dat hij vóór het naamfeest van Sint-Hubertus getrouwd zou zijn. Hij verloor deze en uiteindelijk zeven jaar later, in 1745, moest hij wel zijn belofte vervullen en met geld voor de pinnen komen. De vrienden apprecieerden deze geste ten zeerste en om te bedanken voor "***la générosité de Monsieur le comte d'Hombeeck***" trakteerden ze hem op een speciaal diner op 7 februari 1746.

We zien de graaf ook nog de honneurs waarnemen in Hombeek zelf. Zo was hij in 1737 aanwezig bij de openingsplechtigheden voor de bouw van een nieuw koor aan onze kerk. Na de landsdeken **Hoynck de Paependrecht**, die de eerste steen legde, kwam hij aan de beurt. Het werk was nog in de herfst van dat jaar voltooid. Er kwam toen ook een nieuw altaar. Op dat ogenblik werd het epitaaf van zijn grootvader een eerste maal verplaatst. Aangezien er geen verlenging van het schip was, zal de grafplaats van de familieleden Locquet wel onaangeroerd gebleven zijn. Bij de laatste uitbreiding van de kerk in 1853 echter werd de kerk bijna dubbel zo lang en het monumentale epitaaf werd gereduceerd en weer verplaatst. Een deel ervan is er thans nog in de rechter zijbeuk tegenover het Sint-Martinusaltaar.

De laatste jaren van zijn leven werd Hombeek nogmaals overrompeld door vreemde troepen tijdens de Oostenrijkse successiestrijd. Op 26 juni 1751 overleed de zeventigjarige **Jan Frans Locquet** zonder wettelijke erfgenamen. Hij werd in onze kerk op het hoogkoor te ruste gelegd bij zijn vader, grootvader, broer en zuster. De pastoor noemde hem "*uxoratus*" (echtgenoot). Dat kan er op wijzen dat de scheiding niet kerkelijk is of dat de graaf toch terug getrouwd zou zijn na 1746 ?

Zo lezen we in het dodenboek:

"26 junii 1751,
in choro sepultus est nobilis Dominus Joannes Franciscus de Locquet, Comes de Hombeeck dicti Smal Brabant, uxoratus, circiter septuaginarius."

Ons dorp zal aan de laatste Locquet geen al te attente of volksvriendelijke dorpsheer gehad hebben. Hij hoorde in andere kringen thuis terwijl in diezelfde periode de parochie gedurende 36 jaar in handen was van pastoor **Jan Jozef De Backer**, een toegewijd, naarstig en gerespecteerd man.

Van der Linden d'Hoogvorst

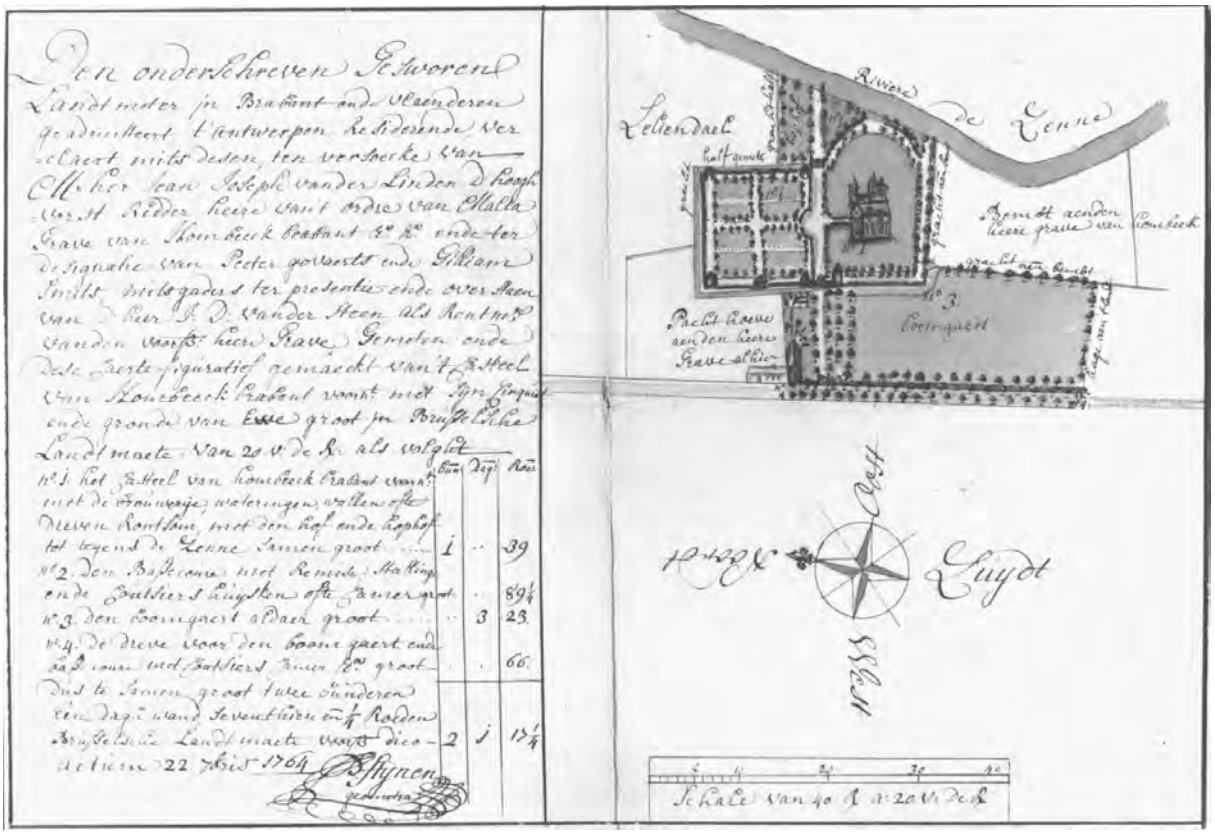
Uit de familie **Van der Linden** kwamen de drie laatste heren van Hombeek. **Jan Joseph Van der Linden,** een kozijn, volgde Locquet eerst op en is gedurende 25 jaar graaf van Hombeek-Brabant geweest. Op 17 juli en 10 november 1751 werd de heerdij Hombeek overgedragen aan deze vrijgezel die de naam **de Locquet** nog aannam en intrek nam in het kassteel Carmosteyn. Hij verwierf ook de gronden en eigendommen van de Locquets en zette de pacht verder met de betroffen boeren. Op zijn kasteel werd destijds Brabants bier gebrouwen. (zie volgend blad de schets en omschrijving van het kasteel). Hij stierf in Hombeek op 21 december 1773 en werd als laatste heer van Hombeek in onze kerk begraven op het hoogkoor bij zijn voorgangers heren Locquet.

De pastoor schreef in het dodenboek:

"21 decembris 1773,
obiit praenobilis Dominus Joannes Josephus van der Linden de Locquet, toparcha de Hombeeck, coelebs, aetatis 57 annorum, sepultus in choro."

De 57-jarige man zonder nakomelingen werd opgevolgd door zijn broer **Ignace Ernest Van der Linden d'Hoogvorst**.

In 1787 werd zijn zoon **Jan Jozef Ghisleen Van der Linden d'Hoogvorst** (°Meise 1758, + Saulieu 1806) de erfopvolger. (Hij wordt in sommige litteratuur vermeld als laatste graaf van Hombeek). Hij huwde tweemaal, eerst (1780) **Angélique Gage** (+ 1783) en nadien (1786) met **Marie-Anne Caroline Josèphe Roose** (+ 1811). Nog voor de Franse Revolutie had hij definitief Hombeek verlaten en Carmosteyn werd enkel nog door een hovenier bewoond en onderhouden. Twee van hun kinderen namen in 1803, bij het toen al onafhankelijke Hombeek, het peter- en meterschap waar van twee nieuwe klokken. De peter was de toen 22-jarige **Emanuel Constant Premier Ghislain Baron Van Der Linden d'Hoogvorst**, die in 1830 hoofd van de burgerwacht en nadien vertegenwoordiger in het eerste Nationaal Congres van het onafhankelijke België geweest is.

1764 "Den onderschreven gesworen landtmeter in Brabant ende Vlaanderen, geadmitteert, t'Antwerpen residerende, verclaert mits desen ten versoecke van Mher Jean Joseph vander Linden D'hooghvorst, Ridder, heere van 't Ordre van Malta, grave van Hombeeck Brabant, etc.
ende ter designatie van Peeter Govaerts ende Gilliam Smits, mitsgaders ter presentie ende overstaen van d'heer J. D. Vander Steen, als rentmeester van den voorseiden heere grave,
gemeten ende dese caerte figuratief gemaeckt van 't Casteel van Hombeeck Brabant voornoemt met sijn cinquiet ende gronden van erven, groot in brusselsche landtmaete van 20 voeten de roede als volgt:

		bunder-dagwand-roeden
n°1	**het casteel van Hombeek Brabant voornoemt, met de brouwerije, wateringen, wallen ofte dreven rontsom met den hof ende hophof tot tegens de Zenne, samen groot …..**	**1 – 00 – 39**
n°2	**den bassecoure met remise, stallinge ende coutsiershuysken ofte camer, groot …..**	**0 – 00 – 89 ¼**
n°3	**den boomgaert aldaer, groot…..**	**0 – 00 – 23**
n°4	**de dreve voor den boomgaert ende bassecoure met coutsierscamer, groot …..**	**0 – 00 – 66**
	Dus te samen groot twee bunderen, een half daghwand, seventhien en ¼ roeden	**2 – 01 – 17 ¼**

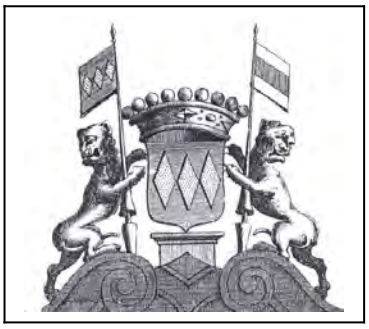
Actum 22 septembris 1764. (getekend Stijnen)"

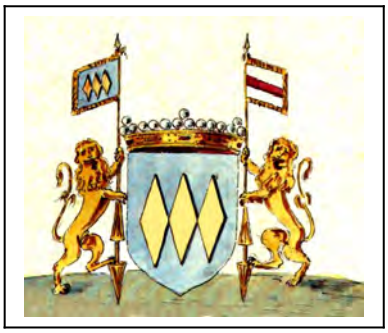
Deze meetstaat [24] was een bijlage van een brief aan keizerin Maria Theresia om nogmaals bewijs te leveren dat Carmosteyn Brabants was en niet Mechels. We zien dat **Jan Jozef Van Der Linden d'Hoogvorst** zich nog **graaf van Hombeek** noemde. Op het kasteel was een brouwerij en men teelde er hop voor het bier. De twee aan-gevers bij deze meting waren de pachter van de hoeve van de graaf, **Peeter Goovaerts** en zijn stiefzoon **Guilliam Smets.** In 1755 tekende de eerste nog een pachtcontract [25] en in 1768 ging de huur over op **Egied Smets** [26] voor de hoeve met de stallingen met 11 bunder land en 3 ½ bunder weide. De pachter moest ook diensten leveren voor de heer zoals transporten met den wagen bespannen met vier paarden. In de brief [27]getuigen nog **Guilliam Goossens**, ontvanger van accijnzen, dat hij op bier, wijn en tabak steeds Brabantse heffingen heeft gedaan. Metsers en timmerlieden zoals **Jaak Van Camp** en **Rik Feremans** hadden op het kasteel werk uitgevoerd zonder goedkeuring of afwijzing van de Mechelse ambachten. In 1794, bij de eerste inval der Fransen, was **Peeter Van Beveren** de "castellyn" (herbergier ?). De brave man heeft zich op 25 augustus verhangen op de zolder van een koestalleken. Het kasteel Carmosteyn werd in 1824 ontmanteld.

Over Carmosteyn en de drie heren Locquet en hun verwanten is hiermee het laatste woord nog niet gezegd. We maakten nog diverse aantekeningen m.b.t. bronnen waarvan we de inhoud wel noteerden maar die we nog niet hebben doorgelezen. Een aanvulling op dit verhaal is zeker niet uitgesloten.

wapens Locquet:

links met de kroon van burggraaf op het epitaaf van Jan Antoon in de kerk te Hombeek,
rechts met de grafelijke kroon van Jan Michel en Jan Frans in het Gildenboek te Mechelen.

---

[1] **Geraadplaagde archieven:**
SAM, Oud Archief, Resolutieboeken, C.Mag., serie II, reg. 1, serie I (klapper), CC Extraits, serie I, reg. nrs. 78, 79, 80.
ARB, Papiers d'Etat et de l'Audience, n°1313; Conseil de Brabant, A-35, f°349, 351; A-271, f°21. Manuscrits divers n°1732: monument funéraire avec portrait en buste.
SAM, Oud Archief, fonds DD Notices, Safe II n°8, Butkens Livre VIII, p. 437 e.v.
SAM, Kaartboek J. Van Acoleyen, 1712.
Litteratuur:
Annuaire de la Noblesse, 1853, p.120, Généalogie van der Linden d'Hoogvorst.
KB, Fonds Houwaert, n° II-6534, p 300, Genealogie Locquet.
Butkens, Trophées de Brabant, deel II, p. 379 en supplement, deel I, p.437.
Ryckman de Betz et Fernand de Jonghe d'Ardoye, Armorial et Biographies des Chanceliers et Conseiliers de Brabant, Hombeek 1956.
L.Huygebaert: "Sint Hubertus, patroon van de jagers", Antwerpen, 1949.

[2] **F. DeRidder, gesch. der Gem. Hombeek, 1931, p.93.**

[3] **Annelies Vanhaelst, De Hoge Raad voor de Nederlanden en Bourgondië (1627-1665).**
Scriptie voor Licentiaat in de Geschiedenis aan de Universiteit Gent, Academiejaar: 2001-2002.

[4] **G.J.J. Van Melckebeke, Oproer binnen Mechelen in 1718, Antwerpen, 1864.**

[5] **E. Van Autenboer, De Gilde van Sint Maarten en Sint Sebastiaan te Hombeek, Hoembekania, deel 6, 1992, p.241-245.**
F. DeRidder, gesch. der Gem. Hombeek, 1931, p.79-82.

[6] **F. Van der Jeught, De Fortuinmolen. Een genealogische benadering, in Hoembekania, deel 6, p. 151-192.**

[7] **SAM, Not. Jacb Hullet, reg. nr. 1052, akte van 9.7.1721.**

[8] **SAM, Not. Jacb Hullet, reg. nr. 1052, akte van 8.7.1721.**

[9] **SAM, Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 91, akte van 20.7.1715.**

[10] **SAM, Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 79, akte van 29.11.1672, en bundel 89, juli 1689.**

[11] **SAM, Schepenbank Mechelen, reg. nr. 312, f°181, akte van 4.9.1691.**

[12] **SAM, Schepenbank Hombeek-Brabant, bundel 81, akte van 30.9.1706.**

[13] **F. DeRidder, gesch. der Gem. Hombeek, 1931, p.96.**

[14] **SAM, Not. J.B.Slabbeeck, reg. nr. 1634, akte van 31.3.1726.**

[15] **SAM, Schepenbank Hombeek-Brabant,bundel 91, akte van 13.1.1767.**

[16] **SAM, Not. J.B. Claessens, reg. nr. 429, akte van 17.4.1726.**

[17] **SAM, Oud Archief, Oliveten, f° 158v-160v, akte van 30-10-1726, (internetdocument van Marc Alcide).**

[18] **SAM, Oud Archief, Oliveten, f° 178r-179v , akte van 7-9-1728, (internetdocument van Marc Alcide).**

[19] **SAM, Schepenbank Hombeek-Brabant, akte van 23.12.1732.**

[20] **SAM, Oud Archief, Oliveten, f° 256v-258v, akte van 13-7-1734, (internetdocument van Marc Alcide).**

[21] **L. Stroobant: Les Sires d'Eppeghem, p.12. "*Le manoir et la seigneurie d'Impel, furent achetés par Barbe-Josèphe Gielis-Hujoul, le 14 octobre 1741, pour 15.308 florins, qui servirent à payer les dettes de Jean Michel Locquet, vicomte de Hombeek, fils du chancelier*."**
A.Wauters: Environs de Bruxelles, anastatische druk, 1972: "*…devinrent proprietaires d'Impel en vertu d'une partage devant echevins de Bruxelles 21.4.1558 (relief 28.6.1588) et le leguerent à leur fils Engelbert et sa femme Anne de Zutpeene (5.1.1598) etc. cédé a Marie van Rittenberghe, veuve de l'avocat Jules César (7.3.1662). Par testament (15.12.1678) Marguerite le legua a Jean Michel Locquet. On le vendit ensuite 15.308 florins (14.10.1741)*". Dit goed werd ook het "*hof ter Moortele*" genoemd.

[22] **- L.Godenne: Oud Mechelen; "De eigendom werd ontworpen door Boeckstuyns voor de Gilde van den Handboog. Het beeld in de voorgevel is dit van Sint Sebastiaen, hun patroon, de wapens daarboven, die van ridder Locquet, schout van Mechelen en burggraaf van Hombeeck. Na 1795 werd de Gilde afgeschaft en werd de Sint-Sebastiaan wegenomen."**
- E. Van Autenboer: Hoembekania 6, p.246: (afbeelding) "Gilde Kamer van den handboog op d'IJzeren Leen 1790, Voorheen het huis de Locquet te Mechelen".
- M.Kocken: Gids voor oud Mechelen, 1981, p.272; "tegen de visbrug stond in 1728 het gildenhuis van de handboogschutters. Deze gilde had in 1728, naar plannen van beeldhouwer Boeckstuyns, het gebouw laten optrekken."
- Nota: Op de pentekening van J.Bt. De Noter hebben we hierin niet het schild van Locquet kunnen herkennen.

[23] **Bouwen door de Eeuwen heen, Vlaamse Gemeenschap, deel 9n, p.223.**

[24] **ARA, Kaarten en plans Manuscript nr.925, inventaire des cartes et plans manuscrits.**

KRONIEKEN VAN LEEST
gedurende de Eerste Wereldoorlog

Marcel Van Hoof

Het jaar 1914

Stichting van de voetbalploeg "De Lustige Boeren". Ze hadden hun lokaal bij **Petrus Polfliet** en kregen een stuk bos naast de spoorweg op de heide te Leest om het als speelveld in te richten. Met man en macht werden diepe grachten gegraven om het water weg te krijgen. Dit voetbalplein deed dienst tot in 1920, daarna verhuisde de ploeg naar Eugeen Geerts op de Kleine Heide.

Het getal rechthebbenden voor militievergelding voor 1914 beliep 57.
De verkoop van gras bracht de gemeente dat jaar 181 fr op en de privaatputten van de gemeentescholen (de beerputten) werden verpacht voor 2 jaar aan respectievelijk **Alfons Coosemans** mits 6 fr per jaar en aan **Jan Publie** voor 5 fr per jaar. (Repertorium der gemeenteakten)
Afgevaardigden brachten op een gemeenteraadszitting verslag uit over de vergadering die te Mechelen gehouden werd nopens het aanleggen van een tramlijn over Mechelen. De Raad ging akkoord met de wijziging van die buurtspoorweglijn op het grondgebied van Leest :

"...daar te stellen rechtstreeks van Battel naar Leest-Knip om zich te Blaasveld te verbinden met Leest, Heffen, Blaasveld, Willebroek, Breendonk en Lippelo. Te Mechelen werd voorgesteld het vak Mechelen-Heffen-Blaasveld-Willebroek te elektrificeren. *de elektrische lijn Mechelen-Willebroeck, zonder omweg naar Heffen te doen."* Te Leest zou een stoomtram rijden. (DB-1958)

1 februari
<u>Te Leest :</u> *N.J.B., landbouwer werd door vrouw A. Beticht een haas te hebben doodgestoken met eenen riek en het wild te hebben overgegeven aan zijne moeder, die het in haren voorschoot verborg en wegdroeg. Betichte integendeel beweert geen haas op het land gezien te hebben en wat zijne moeder in haren voorschoot droeg weet hij ook niet. De getuigen komen verklaren dat het hoegenaamd geen haas was die vrouw N. in den voorschoot droeg, maar wel een jong katje. Mr Olbrechts is de verdediger van N. Er wordt niet weinig met die hazenhistorie gelachen. De rechtbank spreekt N. J.B. vrij."* (Gazet van Mechelen : "Rechterlijke Kronijk"

Van boven naar onder, van links naar rechts :
Joannes Selleslagh,
Felix Polfliet,
Edouard Lemmens,
Frans Geerts,
Louis Selleslagh,
Henke Stoop-Van Praet,
Louis Van Winghe,
Victor Gobien,
Frans De Ruysscher,
Gustaaf Potoms
Louis Polfliet.
De foto draagt de stempel : "*Football club Lustige Boeren – Secretaris Edouard Lemmens, Rennekauter 4, Leest(Heide)".* Met de hand werd er bijgeschreven : "*gedenkenis onze overwinning op Mutsaert – Sportief van Laeken te Capellen op den Bosch : 6-3."* (LG-blz.192-193)

4 april

De vervuiling van de Zenne

Jaak Bernaerts besloot solidair te zijn met zijn collega van Mechelen en een vertoog te sturen aan de ministers van Binnenlandse Zaken, van Landbouw en Openbare Werken, alsmede aan de wetgevende kamers, over de vervuiling van de Zenne. *"...den tegenwoordigen toestand is zoo nadeelig, dat men in den zomer op een kwart uurs afstand der Zenne, de geuren ervan kan waarnemen, die allerscha-delijkst zijn voor de openbare gezondheid..."*

3 mei

Verkiezing "*niet-werkzame"* burgerwacht.
Gekozenen : tot luitenant : **Victor De Laet**, tot sergeant : **Edward Van Steenwinkel** en **Adolf Van Roey**, tot korporaal : **Cyriel Verschueren**, **Robert Neefs** en **Henri Van den Heuvel**. (GA)

28 juni

Moord op de Oostenrijkse aartshertog Frans-Ferdinand te Sarajevo.

Op 23 juli verklaarde Oostenrijk de oorlog aan Servië. Rusland nam het op voor Servië en Duitsland schaarde zich aan de zijde van Oostenrijk. Op 2 augustus, om 19 uur, overhandigde de Duitse minister von Below-Saleske aan de Belgische minister van Buitenlandse Zaken een ultimatum waarbij er voor de Duitse troepen vrije doortocht door het land werd geëist, teneinde de Franse legers te kunnen aanvallen. Op 3 augustus, na de ministerraad te hebben bijeengeroepen deed koning Albert antwoorden : *"Zoo de Belgische regeering de voorstellen van de Duitsche regeering aanvaardde, zou zij de Eer der Natie prijsgeven en tevens aan hare verplichtingen tegenover Europa te kort komen. De Belgische regeering is vast besloten elken aanslag op haar Recht, door alle middelen waarover zij beschikt, af te weren."* 't Was oorlog... en hij zou duren tot 11 november 1918.

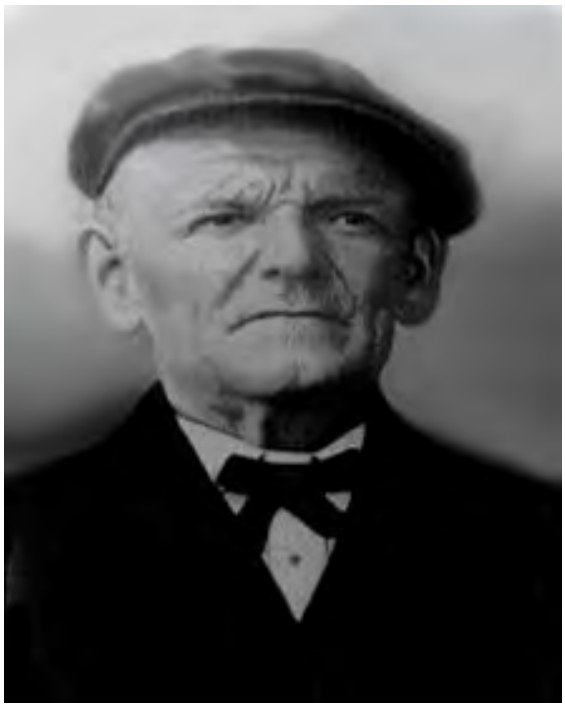
"De Duitse opmars door België was er een als die van de Zuid-Amerikaanse reuzenmier, een zeis des doods die over het land gaat". Barbara Tuchman liet er in "De Kanonnen van augustus" geen twijfel over bestaan wie het in het begin van de Eerste Wereldoorlog hard te verduren kreeg. De pletwals van de Duitse oorlogsmachine die zich vanaf 4 augustus 1914 op gang trok , zou in België pas tot stilstand komen op 14 oktober van datzelfde jaar in de vlakte van de IJzer.

Juli

Vijfentwintigste kind van raadslid Beullens ten doop gedragen LEEST –

*In de gemeente Leest is het voor een paar dagen niet weinig feest geweest ter gelegenheid van de geboorte van het 25ste kind in de familie van **Frans Beullens**, gemeenteraadslid. De klok werd geluid bij den doop en de Eerwaarde Heer Pastoor kwam het doopkind, de vader, peter en meter van op het dorpsplein afhalen en hartelijk proficiat wenschen. Ook in den gemeenteraad werd de familie Beulens welgemeend geluk gewenscht. Meneer Beullens, die deel maakt van verscheidene maatschappijen der gemeente, heeft deze als dank een genoeglijk feest beloofd."* (GvM-18/5/1996)

–herhaling van origineel bericht van juli 1914.

Frans Beullens, Leest 22 juni 1857, + 5 augustus 1931.

Van dit 25ste kind zou de toenmalige koning Albert peter worden. En nog bleef **Frans Beullens** niet bij de pakken zitten. Frans, alias "Sooi", was een zoon van **Pieter Joannes Beullens** en van **Marie Rosalie Verlinden**. Hij huwde een eerste maal te Hombeek op 7 juli 1881 met **Maria Victoria Neefs** die hem 13 kinderen schonk. Nadat zijn echtgenote overleden was, hertrouwde Sooi te Leest op 14 mei 1895 met zijn meidje **Joanna Maria De Hertogh** die op haar beurt het gezin met 14 kinderen verrijkte. Dus uiteindelijk was hij de vader van 27 kinderen.

Van Sooi Beullens beweerde men dat hij het alfabet maar half meester was maar dat belette hem niet om schepen te worden in het gemeentebestuur van Leest. En als schepen verdiende hij volgens sommigen een standbeeld. Immers tijdens de boerencrisisjaren begin vorige eeuw, toen de aardappelen drie frank per honderd kilo gingen en een glas bier 75 centiem kostte, zag Sooi Beullens op de Mechelse Botermarkt een oud wijveke achter een paar bakjes spruiten staan. De spruiten gingen geweldig van de hand aan mekaar verdringende huisvrouwen. Sooi had in zijn hof, voor keukengebruik, een honderdtal spruitstruiken staan. Thuisgekomen trommelde hij enkele van zijn nazaten bij elkaar en na drie uur trekken waren ze klaar. Zijn bedoeling was duidelijk, maar hij werd door zijn familie en buren duchtig uitgelachen. Het lachen zou hen snel vergaan. De dag nadien trok Sooi met zijn fiets en een baaltje gekuiste spruiten naar Mechelen. Toen hij terugkeerde was hij wel zijn spruiten kwijt maar ook driehonderd frank rijker. Later kreeg **Albert Huysmans** van

zijn schoonvader **Louis De Rooster** te horen dat ze voor dien Beullens, om zijn pioniersvondst, in de Bist op zijn spruitenveld een standbeeld moesten zetten met aan de voet uitgebeiteld "***Hij leerde ons Leestenaars spruiten telen***."

Bij de "Witte Netelhoeve" van Tist Beullens in de Bist, werd later het tweede hoeveke gebouwd voor zijn broer Sooi. Na hem bewoonde zijn zoon Jan de woonst. Sindsdien werd aan die boerderij een nieuw woonhuis toegevoegd.
Een eeuw voordien behoorde dit hof aan het gezin **Johannes De Laet - Anne Marie Laet**. In 1723 stond op die plaats het "Huys en Hoff" van **Antoen Fiereman**.

31 juli
Volgende Leestenaars werden nog gauw onder de wapens geroepen :
Jan Jaak Peeters, **Frans Campion**,
Pieter Jan Pateet, **Juliaan R. Verbergt**,
Jan Frans Verbruggen, **Jan Frans Geets**,
Leon Th. Van Steen, **Alfons Frans Lauwens**,
Frans Coeckelbergh, **Laurent Lemmens**,
Constant Troch, **P.J.Const. Van den Brande**
Victor Steenmans. (GA-12/8/1914)

In verband met de spanning in Europa werden in België de op 10 juli 1914 met klein verlof gezonden militairen van de lichting 1913 op 27 juli teruggeroepen.Twee dagen later werden drie lichtingen onder de wapenen geroepen : de eerste stap naar mobilisatie was gezet. Op 31 juli kwam een kabinetsraad bijeen, waarin onder invloed van de Duitse maatregel "Zustand drohender Kriegsgefahr" tot mobilisatie werd besloten met als eerste mobilisatiedag 1 augustus. Op 2 augustus werd gesproken over de uitgangsstelling. De chef-staf, generaal Antonin Selliers de Moranville, zei dat uiteindelijk moest worden teruggetrokken op Antwerpen. Hij wilde daarom slag leveren voor die stellilng bij de Gete, waar reeds stellingen waren aangelegd.
De bezettingen van Luik en Namen moesten intussen de Duitse opmars zoveel mogelijk vertragen. De sous-chef, generaal baron de Rijckel, weigerde uit te gaan van een terugtocht. Hij wilde de doortocht van vijandelijke troepen belemmeren. Daarom wilde hij blijven staan of op het plateau van Herve of in een stelling bij de Geer of de Ourthe. Zou de tegenstand te groot worden, dan kon het plan van de chef-staf uitgevoerd worden. Hij wilde er verder de nadruk op leggen dat Antwerpen niet alleen als verdedigingsstelling moest worden gebruikt, maar dat men ook vanuit die stelling uitvallen moest ondernemen. Toen hij ervoor pleitte dat de 3de en 4e divisie ter beschikking van de commandanten van Luik en Namen zouden komen, ontketende hij een enorme discussie. Koning Albert, de opperbevelhebber, bepaalde tenslotte dat beide vestingen slechts zouden worden versterkt met een brigade en dat België zich in eerste instantie zou verdedigen bij de Maas. Op 2 augustus om 19u00 vroeg de Duitse regering toestemming voor de doortocht van haar troepen. Hierop werd de volgende morgen om zeven uur een weigerend antwoord gegeven. Het bleef nog rustig, maar op 4 augustus 's morgens om acht uur overschreden Duitse eenheden de Belgische grens, waardoor de oorlogstoestand was ingetreden. Na de mobilisatie was het Belgische leger op 6 augustus samengetrokken in het gebied Perwez-Tienen-Leuven-Waver, terwijl de cavaleriedivisie meer naar voren bij Waremme was geconcentreerd. Men had alles zo goed mogelijk voorbereid en toen de Duitsers het land binnengedrongen waren, besloot men de hulp van de garanderende mogendheden Engeland, Frankrijk en Rusland in te roepen. De desbetreffende telegrammen werden tegen de avond van 4 augustus verzonden. De grote oorlog was ontketend..."
(Dr.J.Verseput – "14-18 De Eerste Wereldoorlog", blz.203 en 204)

*"De Leestse landbouwer **Livien Polycarp Verhoeven**, die 7 hektaren en 35 aren oppervlakte bewerkt, verliest daarvan een groot deel voor aanleg van loopgraven. Loopgraven zijn gemaakt geworden van minstens 300 m lengte."*
(GA-30/4/1921)

Op 4 augustus overschreden de Duitsers de Belgische grens.
De langste route naar Frankrijk zou afgelegd moeten worden door de Duitse rechtervleugel. De door een bijna onneembaar geachte fortengordel omgeven vesting Luik werd snel veroverd.
Half augustus stroomde een half miljoen Duitse soldaten de Belgische laagvlakte in.
De in de Getestelling samengetrokken Belgische troepen konden onvoldoende tegenstand bieden : al op 20 augustus trokken de Duitsers de Belgische hoofdstad binnen. Van Brussel uit draaide de Duitse rechterflank naar het zuidwesten.
Van een doeltreffende coördinatie tussen het Belgische en het Franse leger en de inmiddels op Belgisch gebied gearriveerde eenheden van het Britse expeditiekorps was geen sprake geweest. Het Belgische leger trok zich terug binnen de fortenlinie van Antwerpen. Ook de Belgische regering had zich inmiddels daarheen begeven. De zuidelijke opererende Duitse legers maakten eveneens snelle vorderingen. Namen, Dinant en Bergen vielen op 23 en 24 augustus in Duitse handen.
Onvoldoende informatie en misrekeningen omtrent het gebied waar het zwaartepunt van de Duitse aanval zou komen te liggen, leidden aan Franse kant tot inadequate tegenmaatregelen en tegenslagen, die zich slechts door onenigheid tussen de Duitse legerbevelhebbers en een snelle terugtocht van het Franse 5e leger niet tot catastrofes zou ontwikkelen.
Inmiddels waren Duitse troepen zich in verschillende plaatsen te buiten gegaan aan gruwelijke terreurdaden tegen de burgerbevolking. Plunderingen, brandstichtingen, gijzeling en moordpartijen op grote schaal hadden plaatsgevonden.
Drie weken na het begin van de Duitse opmars was het grootste deel van het Belgisch grondgebied in Duitse handen.
De legers van Wilhelm II stonden aan de Franse noordgrens, gereed voor de sprong naar Parijs...
(Dr. J.Verseput – "14-18 De Eerste Wereldoorlog" blz. 197)

12 augustus
Brief van burgemeester Bernaerts :

"In de gemeente zijn nog volgende hulpmiddelen voorhanden :

-paarden : (poneys inbegrepen)	*110*
-velos :	*125*
-autos of motos :	*geen*
-benzine, olien of spiritus:	*zijn niet voorhanden*
-honden voor veldgeschut :	*25*
-eetwaren: meel, rijst, suiker, enz.	*geen*
-voeder voor paarden :	*geen*
-lakens, lijnwaad, enz. :	*geen*

16 augustus
Rond de middag bereikt een patrouille Uhlanen den Dries te Hombeek. In de Kattestraat is er een schermutseling met Belgische Jagers te paard. Eén Duitser is getroffen maar kan ontkomen met de hulp van zijn makkers. Zijn lans en een bot heeft hij achtergelaten. (KH)

19 augustus
22 uur – Het 4e Regiment Karabiniers komt te Leest toe, dit na een uitputtende voetmars. Onder hen twee Leestenaars **Victor Roelants** en **Jan Huys** (beiden zullen later Sneuvelen) en dokter **Max Deauville** die zijn ervaringen uit die eerste maanden van de oorlog te boek stelde :

"...wij marcheren nog uren. Beetje bij beetje, gelukkig vermindert de hitte van de zon.
Wij arriveren te Hombeek bij 't vallen van de avond. De artillerie en enkele andere regimenten gaan hier de nacht doorbrengen, maar wij moeten nog verder gaan tot Leest. Onze schaduwen over de weg worden langer en het wordt donker. De avond wordt fris en dat maakt het marcheren minder zwaar. Toch wordt het tien uur eer wij het dorp bereiken : het bestaat uit enkele schuren en huizen. Er is geen plaats genoeg om ieder van ons onder te brengen. Er wordt dus voor de gelegenheid stro gebracht op het dorpsplein en daarop gaat het merendeel van de mannen slapen. Er worden ook grote vuren aangebracht. De schijn van de vlammen speelt op de witte gevels en de rode daken van de dorpshuizen. De bajonetten van de geweren flikkeren als roodlikkende tongen. Kort daarop is gans het dorpsplein gevuld met neerhonkende gedaanten. Eén van de gemeenteraadsleden blijft permanent op het gemeentehuis. Een lantaarn verlicht een van de gangen, mensen lopen in en uit. Soldaten liggen te slapen in de gangen en op de trappen. We kruipen met tien in een klein vertrekje. Om middernacht reeds moeten zij wakker zijn !
Middernacht ! De vuren worden gedoofd, de donkere rookpluim verdwijnt in slierten de nacht in. Schaduwen kruipen recht op het plein. Hier en daar de gele schijn van een lantaarn. Twintig opgeeiste karren zullen onze ransels vervoeren. Elke wagen is met een zwaar paard bespannen en wordt gemend door een boer. Zij vullen een hele kant van het dorpsplein. De artillerie zoekt te passeren langs een hoek en begint voorbij onze mannen te trekken. Wij krijgen bevel de mannen met zere voeten op de caissons en het geschut te laden. En terwijl de logge kanonnen verder rollen, glijden zij zich tussen de wielen en springen op een bok. De artilleurs vangen hen in 't voorbijgaan op. Een echt mirakel dat er geen ongelukken zijn ! Na de artillerie komt de infanterie op gang :een zwarte slang in de duisternis. De wagens vertrekken op hun beurt. Achter hen volgt onze lichtere wagen. Langzaamaan loopt het plein leeg en het stro blijft achter als een bleke vlek onder de schaduw van de lage huizen. Enkele lichamen zijn languit blijven liggen : het zijn mannen die niet meer recht kunnen. Enkelen onder hen trekken we recht om hen op de wagens te hijsen bovenop de zakken. Maar één onder hen is zoo koortsig en uitgeput, dat hij zich niet meer verroeren wil en we laten hem achter aan de goede zorgen van twee vrouwen uit het dorp..."
(Dr. Max Deauville in "Jusqu'a l'Yser")

20 augustus
Duitsers blazen de treinrichels op, op het Heike. (KH)
"Tot 20 augustus bleef het rustig in onze omgeving. Het was stilte voor de storm. De Duitse troepen lagen in de omgeving van Brussel. Zemst lag in het niemandsland, tussen twee legers in. Om de beweging rond de forten te kunnen gadeslaan, zette de vijand voorposten uit op de uithoeken van dat niemandsland. Belgische soldaten hielden de wacht in Leest. (...)"
(Een dorp in een wereldoorlog, Zemst 1914-1918 van R.Van Kerckhoven)

Half augustus :
DE EERSTE DUITSERS TE LEEST –
Frans Moyson :
"Het was in de tweede helft van augustus op een zondagnamiddag : de Belgische piotten die in de omgeving lagen, reden zenuwachtig per velo heen en weer...
De Duitsers waren in aantocht, zeiden ze. En werkelijk , een patroelje Duitse "Huzaren van de dood" waren te Hombeek. We zagen er in de verte op de Zennedijk, tussen Hombeek en Leest, een tiental draven te paard. Ze maakten rechtsomkeer en reden terug naar Hombeek waar ze een herberg binnengingen en hun paarden aan de deur lieten staan. De piotten waren dra verwittigd en reden er op af langs de Kouter. Enkele ogenblikken later hoorden we geweerschoten knallen. De huzaren waren buiten gekomen en de enkele soldaten die hier en daar achter de huizen zaten onthaalden de Duitsers op geweerschoten. Een drietal Huzaren sneuvelden te Hombeek in 't dorp. De anderen vluchtten langs het Heike door de velden, en kwamen zo door de Kouter naar Leest, waar de

Belgische piotten zich langs de steenweg in de grachten hadden verscholen...
Twee, drie huzaren waren reeds op de steenweg geraakt, waar ze door onze piotten werden geschoten...
Het zijn deze huzaren die op 't kerkhof te Leest werden begraven. We hadden onze eerste Duitsers gezien !"
(Frans Moyson in "De Band" – februari 1955)

Frans Moyson in 1914.

Remi Spoelders :
*"...Toen de eerste Duitsers in 1914 vanuit Hombeek op de Kouter verschenen, werden ze door enkele Belgische achterblijvers op geweervuur onthaald. Eén van die Duitsers wou zich in ons huis komen verschuilen, maar Peter War (**War De Wit**) sloeg de deur dicht voor zijn neus. Hij geraakte niet eens meer buiten de hof, en werd doodgeknald vanuit het huis van **Jef Verlinden**, dat toen in opbouw was. Ons moeder zat aan het venster te kijken tijdens de schietpartij, en wij kleine kinderen moesten ons achter de schouw wegsteken..."*
(Remi Spoelders in LG-blz. 289)

Albert Huysmans :
"...Een vluchteling uit Zemst vertelt dat op verkenning zijnde Ulanen der Duitse ruiterij daar huizen hebben afgebrand en bewoners gedood. Onwetend wat oorlog was, trokken mannen en vrouwen onder de noen, met de garde op kop, langs de Zennedijk om naar die slachting te gaan kijken. Ze moesten zich echter op een gegeven ogenblik in allerijl reppen om een plots losgebroken geweervuur te ontlopen. In de namiddag was ik gaan spelen met andere kinderen bij de loopgrachten. Eensklaps dwongen de schildwachten ons bij hen neer te hurken, op een gegeven vlaggesein vanaf de Hombeekse Wiekenmolen even voorbij de Laerestraat. Allen zagen we toen in de Bleukensweg een aankomende ruiter, en ginds, langs de binnenkant van de Zennedijk, daarboven uithuppelend, ook een paardekop en een pinhelm. Plots klonk het bevel : vuur ! Het paard in de Bleukensweg steigerde en de ruiter viel ten gronde. Hij wist achter de Zennedijk te ontkomen.
Die avond heeft een Duitse voorhoede het vuur gestoken aan de houten molen, hij is geheel afgebrand. Die nacht werd ook door het leger de ontruiming van het gebied bevolen. Later hebben de Duitsers aan de linkerzijde van de kerk een vak afgebakend als begraafplaats voor hun zeven en twintig hier gesneuvelden..."
(Albert Huysmans – LG, blz.254)

Albert Huysmans :
"...Twee dagen na de veldslag rond Eppegem, half augustus 1914, werd vanaf den molen "Den Bleuken Alverman" (Hombeek) met vlaggeseinen, door een uitkijkpost der Belgische achterhoede, opgesteld in de loopgrachten bij den Leestse Dorpskouter, aangegeven dat ze de komst zagen van 'n twaalftal ruiters der Duitse Huzaren, langs de Hombeekse Zennedijk. Die Duitsers hadden dit gevlag ook gezien, en maakten rechtsomkeer. Een vluchteling uit Hombeek meldde, dat die Duitse horde daar bij een herberg in het Dorp was afgestapt. Van hier vertrokken zes scherpschutters er op af, en van achter een hoekhuis in de straat, vuurden die naar bij de paarden staande schildwachten.
De hele bende kwam buiten gesprongen, en spoorde op hun rijdieren ten allen kanten uiteen. Wat later namen de loopgrachtmannen, ginds in den Bleukensweg, twee ruiters onder vuur, waarvan er een stervend werd opgehaald. Die nacht slopen Duitsers tot bij den houten molen, en staken er het vuur aan. De uitkijkjongens en het molenaarsgezin zijn gelukkig aan een mogelijke uitmoording kunnen ontsnappen.
Bij thuiskomst na de vlucht, vond de molenaar nog wat resten van zijn "Bleuken Alverman", en die ging alzo de geschiedenis in."
(J.A. Huysmans – DB augustus 1980 "Vijfwind-vriendenspel)

Stephanie Dumont (dochter van de hoofdonderwijzer van de jongensschool):
"...in 1914, op 15 augustus, kwamen mijn twee broers mij halen te Overhespen waar ik woonde en les gaf en brachten mij naar Leest bij onze ouders. Mijn broers keerden weer naar hun scholen.
Op 20 augustus vluchtte ik naar Boom met mijn ouders. Na drie weken kwamen we terug per camion naar Leest, waar al de deuren open stonden. Op een morgen rond 4 uur bracht een Duits soldaat de 2 jongste kinderen Albert en Jan, van Beullens uit de Biest, bij ons. Die waren alleen thuis achter-gebleven als hun ouders en de overige kinderen werden verjaagd. Als alles kalm werd rond hun huis, hebben ze allerlei op hun kruiwagen geladen en kwamen ze naar 't dorp, op zoek naar tante Trien en vandaar zijn ze bij ons aangeland.

Ja, die kruiwagen : daarop stond een mand en daarin een brood, een zij spek, een kom vet, een broodmes, een pot voor water, een doos met knoppen en garen, een naald stak aan de kraag van hun jaske.
Ik vroeg :
"Wie heeft dat alles voor u gereed gemaakt ?"
"Ik", zei de kleinste, (Albert, nog geen 5 jaar) "maar het spek heeft onze Jan uit het vleesvat genomen, want ik kon er niet aan, ik ben nog te kleintjes."
"En die naald ?"
"Die steekt daar om ze niet te verliezen, want als er na ne knop af mijn broek ging, moest ik er hem toch aanzetten hé."
De eerste Leestenaar die we na 14 dagen weer zagen, was ***Louis Van den Brande****. Die vertelde ons hoe alle mensen op zoek waren naar hun koeien en andere beesten. Vader deed aan Beullens zeggen dat zijn zoontjes bij ons waren. Vader Beullens is al lopende tot bij ons aangekomen en dan hebben we een scène gezien tussen de kinderen en hun vader en we hadden allen samen tranen van geluk gestort..."*
(DB- augustus 1957)

23 augustus
Een patrouille Dragonders komt van de Zink het dorp van Hombeek ingereden, revolver in aanslag. Aan de herberg "In de Kroon" stappen ze af en vragen eieren met hesp. Rond ongeveer drie uur arriveert een groep Chasseurs uit de richting Leest. Een Belgische soldaat vat post achter de kabine en schiet in de lucht. Eén der Dragonders komt naar buiten en er volgt een tweede schot dat afschampt op de vensterrichel. De Duitsers lopen op de koer en vluchten weg met hun paarden. De luitenant en zijn ordonnans worden in de rug geschoten. Aan de bareel stuiken de mannen uit het zadel. De commandant zegt zich over te geven maar blijft vuren. Hij en de ordonnans worden dodelijk getroffen. De zeven anderen trachten te ontkomen. (KH)

Een andere bron zegt : "De statieoverste had dit bezoek te Mechelen overgeseind. De *Zwarte Duivels*, fietsende Karibiniers, waren na tien minuutjes ter plaatse. Ze vatten post rond de herberg, lossen schoten in de lucht. Paniek der Dragonders, die buiten stormen en te paard springen. De Karibiniers mikken op dat mooie wild en schieten ze een voor een af. Twee ruiters ontsnappen met over de haag te springen en dwars door het veld te rennen. Maar een trein uit Mechelen rijdt juist naar Kapelle op den Bos. Daar zit een piotje op dat door vrouw en kind terug naar zijn post wordt afgebracht. Bij de eerste schoten heeft hij zijn geweer gegrepen, leunt uit het raampje, loert uit. Tevergeefs willen vrouw en dochterke hem terug binnen trekken. Hij ziet de vluchtelingen, mikt, schiet ze van hun paard. Slechts de aanvoerder wilde zich moedig verdedigen. Te voet en alleen, midden op straat, vuurt hij acht kogels af uit zijn browning. Maar de zwarte duivels springen op hem toe met gevelde bajonet. Hij valt op de knieën, strekt de armen uit, roept luidkeels :
- "*Ich gebe mich ab ! Ich gebe mich ab".*
- *"Als ge eerst uw kogels verschoten hebt; hé verken! ",* brullen de karibiniers en steken hem omver." (KH- Uit "Onder de wolk", dagboek van de oorlogsjaren door E.P. Hilarion Thans)

Geen van de zeven verkenners zijn de dood ontsnapt. Ze werden ofwel op hun vlucht of in hun schuiloord neergeschoten. De soldaten werden later op het kerkhof van Hombeek begraven. Het vlees van de paarden werd versneden als voedsel. De krengen werden ingegraven. Omdat de ware toedracht van deze slachting de Duitsers niet bekend werd, ontsnapte Hombeek zonder twijfel aan een vergeldingsactie. (KH)

En een derde bron:
"Zondag 23 augustus was een stralende zomerdag. Naar aloude gewoonte gingen vele mensen naar het Lof. Juist op die dag reden 8 Uhlanen door de Hoogstraat (noot : te Zemst) *De kerkgangers gunden de in de zon schitterende ruiters geen blik. Deze patrouille ging een kijkje nemen te Hombeek. Belgische soldaten hielden de wacht in Leest. De zoon van de koster van Hombeek die mee het orgel trapte, klom dikwijls in de kerktoren omdat hij van daaruit zo'n mooi zicht had op de omgeving. Van heel ver zag hij de ruiters naderen. Hij verwittigde zijn vader. Midden in het dorp, aan het café "De Kroon", hield de groep halt. Terwijl één soldaat op wacht stond, bakten de anderen een dikke biefstuk. Een Hombekenaar sprong op zijn fiets en reed naar Leest om de Belgische soldaten te verwittigen. Twee Uhlanen werden aan het café doodgeschoten. Een hogere officier kon zijn paard bereiken en trachtte te in volle galop te ontsnappen. Het paard ontsprong de dans echter niet. De officier liet zich vallen en rolde tot bij een paar boomstammen van een zagerij. Hij verdedigde zich tot de laatste kogel. Jef Mertens uit Zemst Laar (°1897) keerde uit Mechelen terug : hij zag de getroffen Duitsers liggen. Een andere Uhlaan probeerde te ontsnappen langs de spoorweg. Toevallig zat er op die trein een soldaat uit Hombeek die huiswaarts keerde. Vanuit het raam schoot hij de Uhlaan neer. (...) "*
(Een dorp in een wereldoorlog, Zemst 1914-1918 van R.Van Kerckhoven)

24 augustus
Te Hombeek kwam er een nieuwe ploeg Dragonders op verkenning. Ze zochten wellicht hun voorgangers. In de namiddag werden aldaar Belgische gekwetste soldaten in de meisjesschool ter verpleging binnengebracht. (KH)

25 augustus
In Zemst en Eppegem werd verwoed gevochten. Gekwetsten werden te Hombeek aangevoerd. (KH)

25 augustus
Koning Albert te Mechelen. Hij verbleef op het buitengoed van baron Empain te Battel.

De indrukwekkende grafkelder van de familie Empain op het Leestse kerkhof.

In het nieuwe stadhuis van Mechelen zat de koning een krijgsraad voor. In de voormiddag beklom hij de Sint-Romboutstoren, om te kunnen zien hoe de Duitse legers langs de Leuvensesteenweg naar Mechelen trokken. Mechelen werd voor de eerste maal door de Duitsers beschoten. (MK-F.Berlemont)

26 augustus
Belgische soldaten trekken vanuit Hombeek terug richting Leest. De bevolking slaat nu ook massaal op de vlucht. (KH)

27 augustus
2de bombardement, van 17u tot 19u, op Mechelen. (MK)

28 augustus
3de bombardement op Mechelen, dit van 8 tot 11 uur en van 14 tot 17 uur. Bij deze bombardementen ontvluchtte bijna iedereen de stad en trachtte in de omgeving een onderkomen te zoeken. Velen gingen te voet naar Duffel of Lier ; anderen reden met de trein naar Gent, Brugge of Antwerpen en zelfs tot tegen de Hollandse grens.
Men vond geen voerlieden meer om de lijken naar het kerkhof over te brengen, zodat men verplicht was de lijken voorlopig in de tuin van het O.L.Vrouwgasthuis te begraven. De geestelijke en wereldlijke overheid was ook verplicht de stad te verlaten. Vele kloostergemeenschappen vertrokken naar Engeland. Te Mechelen werden geruchten verspreid over de gruwelen in Aarschot, Leuven en andere plaatsen, waardoor er onder de overgebleven bevolking paniek ontstond, met gevolg dat bijna iedereen op de vlucht sloeg. (MK-F.Berlemont)

"...einde augustus vervoegden onze dorpelingen zich met die uit Hombeek en Stuivenberg komende stroom vluchtelingen, richting Heffen,Willebroek... Pastoor Beuckelaers was daags voordien naar Antwerpen afgereisd. Bij Stienes vertrekt Fons en familie, doch hun Sooike wil niet mee, en heeft een paar uur later al twee volle manden flessen wijn uit de kelder der pastorij naar zijn hooizolder verhuisd. Wijl hij smakkend aan een fles tuttert, en door het gevelvenster de beweging beneden volgt, draait daar de speelkar van Sooi Van Hoof met zijn gezin deels erop en er achter, met Jef als laatste, de Molenstraat in. Sooike wenkt meermaals naar Jef, die eigenlijk liever daar bleef, waar hij vele zomers het hooi hielp tassen... Later zei Wiske dat ze ergens te Willebroek Jef misten... "O, onze Jef !" Doch nu zit die Jef met Sooike van Stienes, tot 's anderendaags ochtend onder de pannen op den hooitas en ze ledigen fles na fles, wijl er reeds bommen en houwitsers vanaf het fort van Walem, beantwoord door Duitse artillerie, afwisselend rond en bij het dorp ontploffen... Sooike, die als spraakgebrek geen R kon maken, zattekulde tussenin : "Laat ze maa.. ologen, Jef !" Maar plots een "Bonk en gekraak", met golven stof en rook, uit de als een vuurzee dadelijk brandende schuur... De twee beroete verstekelingen waren half ontnuchterd de dans ontsprongen, en verschuilden zich op de pastorij, tot ze drie dagen later gevluchte buren hoorden toekomen, die door de hen overspoelende Duitsers waren teruggedreven... Bij ons thuis had zonder brand een bom de halve keuken vernield. In een eiken tuinhekpaal puilen daarvan nog zichtbaar zeven loden knikkers uit. In de Molenstraat was het huis van Jef Neutkens evenals de schuur van Stienes totaal uitgebrand, en het grootste deel der hoeve ingestort. In de kerk had een Duitse bom in de rechter zijbeukmuur een dubbelmeter gat geslagen, de biechtstoel verbrijzeld, stoelen, beelden en vensters met schroot doorzeefd..."
(Anselms Jedrie-DB 1978)

30 augustus
"Op 30 augustus zijn twee burgers van Hombeek, ***Frans De Wit*** *en* ***Jan Frans Smets****, vaders van verscheidene kinderen, vluchtende in de richting Willebroek, laffelijk doodgeschoten in de Blaasveldstraat, achter de woning van* ***Pieter Jan Diddens*** *en in de hof van* ***Louis De Rooster****, door een Duitse rijwielafdeling. Het lijk van* ***Jan Frans Smets*** *was verscheidene malen doorstoken".* Jan Frans De Wit, alias "Sooi van Davidkes" was de eerste voorzitter van de Hombeekse fanfare de Vrolijke Vrienden. Pas op 17 november 1914, toen het wat rustiger was, werd hun uitvaartmis gehouden. (KH)

Het huis van Piet. Jan Diddens, waarin verschillende personen gevlucht waren om aan het geschut te ontkomen, werd door die Duitse rijwielafdeling in brand gestoken bij middel van ontploffingsstoffen, doch de daarin gevlucht zijnden hebben zich nog tijdig kunnen redden. Een jongeling van de omstreken van Zemst vluchtende met zijne moeder en andere personen op zijne speelkar, werden allen aan gemeld brandende huis aangehouden, gestampt en geslagen door de Duitsers. Eén der Duitse soldaten was aldaar doodgeschoten door de achterhoede der Belgische soldaten, en om hen te vrijwaren tegen het geschut der Belgische soldaten, plaatsten de Duitsers voormelde speelkar en paard, alsook de aangehoudene burgers op de straat, tegen den vuurgloed van het brandende huis Diddens, met bedreiging van neergeschoten te worden zo zij zich durfden verplaatsen. Een Duitser is daar gesneuveld en begraven te Blaasveld, deze maakte deel uit van die barbarenafdeling."
(GA-8/1/1920)

30 augustus
"...Een jongeling van Zemst, per rijwiel vluchtende, werd op den Kouter, nabij het dorp, door de Duitsers doorschoten. Hij werd per rijwiel vervoerd naar Mechelen tot verpleging, doch nabij de limiet van Mechelen, werd het gespan door de overste eener Duitse rijwielafdeling afgenomen. Bij het verder vervoer met een ander gespan, moet het slachtoffer op 't grondgebied van Mechelen bezweken zijn."
(GA-8/1/1920)

1 september
4de bombardement op Mechelen, van 11u30 tot 12u30. (MK-F.Berlemont)

11 september
In Zemst-Laar woeden de gevechten verder. In de Hombeekse meisjesschool logeren veel officieren. De gekwetste soldaten vertellen over de afschuwelijke gruweldaden van de Duitsers tegenover de burgers. (KH)

*"...den 20ste september, is er eene koei, toebehoorende aan weduwe **Frans E. De Hondt**, landbouwer uit de Koeistraat, gestorven als aangedaan door pokziekte. Het dier is gedolven in den hof der eigenaarster, in bijzijn van **Frans Huys** en **Florent Fierens**. De veearts kon tengevolge van afwezigheid niet bijgeroepen worden..."*(GA)

23 september
Op bevel van de Belgische Gendarmerie werd het hoornvee overgebracht naar de weiden in de omgeving van Willebroek, Ruisbroek en Eikevliet. Later, bij het oprukken van de Duitsers, werd dit vee voortgestuwd naar Hoboken, Kruikebe en omstreken. Een groot deel van deze melkkoeien zou niet meer teruggevonden worden en zij die terugkwamen bleken niet meer bruikbaar als melkgevend, dit alles omwille van de lange zwerftocht en de gebrekkige voeding.

Wegbrengen vee *"De opeising werd gedaan bij mondeling bevel der gendarmerie. Het vee werd bijeengebracht, ingeschreven ter verzamelplaats in de gemeente, geschat aan de waarde van 1914 en onmiddellijk verdreven tot binnen de fortengordel der versterking Antwerpen en daar op de weiden geplaatst. Daar de Duitse troepen in aantocht waren, ontbrak de tijd om alle andere formaliteiten te volbrengen zoals het verstrekkingsreglement voorschreef.*
(GA-24 april 1923)

27 september
Om 08u15 begon het 5de bombardement op Mechelen dat de hele dag duurde en zware schade aan de stad toebracht.
(MK-F.Berlemont)

28 september
Mechelen werd door de Duitsers bezet.
(MK-F.Berlemont)

28 september
De Duitsers hebben zich verschanst in loopgraven tussen den Dries en Laar. Zeer vroeg in de morgen rukken ze op. Om 5 uur zijn ze aan het huis Tersago in de Bankstraat (Hombeek). Om 8 uur wordt de overweg en de cabine van het Heike bezet. Het huis van **Gust Jacobs** in de Bankstraat wordt in brand gestoken en in de namiddag brandt de molen van **De Keirsmaecker** op de Leestse steenweg af. Een tweede aanvalslijn der Duitsers loopt van Bos van Aa over de Boskant naar Leest.

De twee vol-gende weken richten de Duitsers hun kamp op in Hombeek op de velden tussen het spoor en de Kapellebaan (Kriekerij). Er staan rijen wagens, kanonnen, veldtenten. Er is grote drukte om en bij de veldkeuken. Alles wat ze vast krijgen aan voedsel en drank wordt naar daar gesleurd. De runderen worden van de weiden gehaald en ter plaatse geslacht. (KH)

28 september
Te Leest, ter plaatse Grote Heide, sneuvelde de Belgische soldaat **Romaan Van Mol**. Hij was geboren te Hekelgem op 18/6/1890 en diende bij het 11de Linieregiment. Hij werd in de Grote Heide begraven en zou later, op 5 februari 1915, in het bijzijn van zijn familie, overgebracht worden naar het kerkhof van Leest. (GA-12/10/1915)

29 september
Inval te Leest van de Duitse bezetter. *"Bij hunnen inval in de gemeente, werden door de Duitsche*

barbaren afgebrand, de graanwindmolens van weduwe Boniface Lauwers aan "De Knip" en van weduwe Frans Van Winghe, "Steinemolen".
(GA-8/1/1920)

"De registers van den burgerlijke stand zijn door de Duitsche soldaten, op 29 september 1914, beschadigd en met olie onleesbaar gemaakt ; verschillende werden verscheurd, enkele bladen daarvan zijn later teruggevonden in de loopgraven in de gemeente, waar de Duitsche kanonnen stonden. Ook schoolboeken lagen daar verstrooid."
(GA-8/1/20)
"...het groot deel der bevolking is gevlucht voor en bij het begin der schermutselingen. De personen in hunne woningen en bij het vluchten aangehouden zijn weggeleid of in hunne woningen zelve opgesloten gehouden.
***Albert Tonneau**, soldaat bij het 11e Linie, wonende te Brussel, Rue du Chemin de Terre 7, sneuvelde die dag in de Blaasveldstraat, alwaar hij tijdelijk werd begraven.*

Sneuvelden nog te Leest op 29 september :
- *O.Mat. **J. Rosenbaum Herne** 10. komp. Mat. Art.R., Duits soldaat.*
- *Gefr. **G. Braunig Niedersulzbach** 3.Komp. 3.See.-Bat., Duits soldaat.*
- *Viz.Feuw. **O. Spoun Marbach**, 8 Komp. 2.mar. Art.R., Duits soldaat.*
- *O.Mat. **K. Sadony Buschdorf** 7. Komp. 2.Mat., Art.R., Duits soldaat.*
- *Unt.ffz **K. Idler Veigingen** 3.Komp.See-Batl., Duits soldaat.*
- *Sees. **J. Schramm, Krogelstein** 3.Komp.See-Batl., Duits soldaat.*
- *Een onbekend Duits soldaat : Matr. Urtl. 7 Komp. 2.Mat, Art.R.. (GA-15/2/1919)*

29 september
Te Londerzeel sneuvelde bij de eerste schermutselingen, de Leestenaar **Ludovicus Jacobs**.

Hij was te Leest geboren op 3 april 1893 als zoon van **Frans Jacobs** en **Maria Anna Van Loock**. Hij diende bij het 12de Linieregiment.

29 september
Uit het dagboek van de Hombekenaar **Domien Van Beveren** : "*...mijn vrouw en ik reden dan met onze beide kruiwagens met onze drie kleine kinderen op de vlucht.. (...) Wanneer we aan de ijzeren weg gekomen waren begonnen ze weer te schieten en we waren verplicht, gebukt en met een zware last op onze kruiwagen te rijden van aan de bareel tot aan het Hoefijzer. De kogels vlogen om ons heen. Aan de hoeve van **Jef Scheers** gekomen, was ik de last van het zadel moe en ik wierp hem in de hof. Wij gingen voort tot aan de Winkelstraat, daar stonden de karren, van dewelke een paard zijn zadel verloren had. Ik mag ook niet vergeten te zeggen, dat terwijl wij op de vlucht waren, de windmolen van Stijnenmolen afgebrand is.."*
('t Ridderke, nr.4,1996)

30 september
Het fort van Walem werd door de Duitsers ingenomen. De Belgische soldaten sloegen op de vlucht. (KH)

30 september
"*...Jan Baptist De Cuyper ,zijne vrouw Francisca De Buyser en Antoon Edward Leemans, landbouwers te Leest uit de Blaasveldstraat, werden bij hunne vlucht, op 30 september 1914, aan het kasteel Lefebvre te Blaasveld, door de Duitsche soldaten gevangen genomen. Ze werden tegen de muur eener woning opzij geplaatst, met den rug naar de Duitschers. Eene ontploffing volgde, en deze drij personen vielen getroffen ten gronde. Leemans bleef roerloos ten gronde liggen, eenigen tijd daarna bemerkende dat de Duitsers vertrokken waren, kon hij, alhoewel zwaar gewond, zich oprichten en verder vluchten in de richting Willebroek, waar hij verpleegd werd. Een zijner armen was verminkt, zoodanig dat hij meer dan zes maand in 't gasthuis verbleef ; het gevolg is dat hij zijne werkkracht verloren heeft voor dit lichaamsdeel. Zijne twee gezellen, De Cuyper en vrouw, verloren er het leven bij. Leemans verklaarde dat de Duitschers bij het plegen dezer moorddaden, maar 2 of 3 passen van hen stonden. Verschillende inwoners der gemeente, waarbij ouderlingen, vrouwen en kinderen waren niet gevlucht. Sommigen werden in de gemeente zelf in eenige huizen bij elkander geplaatst,anderen werden naar Zemst geleid en daar verschillende dagen opgesloten gehouden. Jaak Teughels werd, na zich verschillende dagen verdoken gehouden te hebben onder een goot, en zich gevoed te hebben met rapen en wortels, door de Duitschers ontdekt. Alhoewel hij alleen niet meer kon gaan, werd hij niettemin naar Mechelen en vervolgens naar*

Duitschland gezonden. Gelukkig werd hij na korte tijd teruggezonden wegens zijn zwakke gesteltenis. In bijna alle woningen, door de gevlucht zijnde bewooners verlaten, werd ingebroken. Deuren, kasten, geldkoffers verbrijzeld en den inhoud ervan geroofd. Al wat eenige waarde had als lijnwaad, kleedsel, beddegoed, juwelen en gereedschap werd meegenomen of verbrijzeld door de Duitsche overweldigers. Veel vee, bijzonder zwijnen en pluimgedierte werd geslacht door de Duitschers, en dit in zulk getal, dat verschillige zwijnenrompen geheel bewerkt na slachting, later in staat van ontbinding op verschillige plaatsen gevonden zijn. Door de beschieting is groote schade aangericht aan de kerk, dezer meubelen, aan den toren, aan de pastorij, aan de grafmonumenten en aan de omheiningsmuur van het kerkhof. Eene klas der meisjesschool is in brand gestoken en den inhoud is door het vuur vernield. Vele schoolmeubelen zijn door de Duitschers vernield en al de boeken zijn verbrand geworden."
(GA-8/1/1920)

Bezet België werd bestuurd door de Duitse gouverneurs-generaal **von der Goltz** (2/11/1914 tot 2/12/1914), **von Bissing** (2/12/1914 tot april 1917) en **von Falkenhausen** (april 1917 tot november 1918).
Het etappegebied stond wegens de nabijheid van het front rechtstreeks onder militair bestuur.
Er was tevens een Duits burgerlijk bestuur, dat samen met het militaire bestuur de Belgische ambtenaren, die met instemming van de regering in Le Havre in functie bleven, controleerde.
Er rezen tal van conflicten tussen dit dubbele Duitse bestuur en het interne Belgische bestuur.
De stemming onder de bevolking was hoofdzakelijk anti-Duits als gevolg van de gewelddaden en represailles, van de afschaffing van de grondwettelijke vrijheden en door het optreden van bepaalde figuren, zoals **kardinaal Mercier** en **Adolphe Max,** burgemeester van Brussel.
Er heerste door de oorlogsomstandigheden bovendien een grote werkloosheid, met als gevolg dat ca. 100.000 personen vrijwillig in Duitsland gingen werken, terwijl er daarenboven nog ca. 120.000 werden gedeporteerd.
Door de verplichte inlevering van grondstoffen en levensmiddelen heerste er gebrek aan voedsel, wat wel enigszins gecompenseerd werd door de distributie van levensmiddelen uit Amerika.
Daarbij kwam nog een zware oorlogsbelasting van 50 mln. frank, die de bezette gebieden maandelijks aan Duitsland moesten betalen.

Te Leest begon men zich stilaan aan te passen aan de oorlogsomstandigheden. De meeste vluchtelingen waren weergekeerd en togen aan de arbeid.
Het gemeentebestuur maakte de balans op :
- 9 huizen waren onbewoonbaar geworden door de beschietingen.
- 8 waren er zwaar beschadigd.
- Het aantal daklozen beliep 71 en 45 huisgezinnen zaten zonder bestaansmiddelen.

In de gemeente was er hoogdringend nood aan meel, rijst, vet of *reusel*, bonen, zout, erwten, kledingstukken, schoenen, klompen en petroleum.
Beschikbare middelen op dit ogenblik :
Weldadigheidsbureel : 2.000 frank,
Vicentius a Paulo : 500 frank,
Het Hulp Comiteit : 1.000 frank.

In 1919 maakte het gemeentebestuur een gedetailleerd verslag op van de geleden oorlogsschade :

Monumenten, gebouwen,landgoederen, enz. toehorende aan openbare besturen.

1. Een deel van de pastorij : beschadigd.
2. Een deel van de meisjesschool werd door beschieting vernield.
3. De kerk, kerktoren, afsluitingsmuren van pastorij en kerkhof werden gedeeltelijk vernield en beschadigd.
4. De brug over de Zenne : vernietigd.

Kunst, wetenschappelijke- geschiedkundige voorwerpen van openbare besturen.

1. Remonstrantie der kerk : beschadigd.
   Edelgesteenten en miskelk : gestolen.
2. Geschilderde glasramen van de kerk : vernield.
3. Biechtstoel in beeldhouwwerk : vernield.
4. Altaren in beeldhouwwerk : vernield.
5. Kruisweg : gedeeltelijk vernield en beschadigd.
6. Beelden : vernield en beschadigd.
7. Registers van den burgerlijke stand :
   geboortens 1911,1912, 1913 en huwelijken 1911, 1912 : onbruikbaar gemaakt met olie en verscheurd.
   Overlijdensakten van de jaren 1812 tot en met het jaar 1820 en van 1823 tot 1832 : verscheurd.
   Overlijdensakten van de jaren IX, X, XI Fransche Republiek en Kadasterboeken: onbruikbaar gemaakt met olie.

Oorlogsschade aan de gemeentejongensschool.

1. Schoolbenodigdheden, begroot op 325 fr.
2. Kaarten van de gemeente, provincie, van België en van Europa, begroot op 200 fr.
3. Drie reeksen aanschouwingsplaten, telraam, 3 stores, draaibord, verzameling platen vaderlandsche geschiedenis, 545 fr.
4. 36 banken voor 2 leerlingen, 2 stoelen, 3 kapstokken, barometer, 2 thermometers, begroot op 1670 fr.
5. Beschadiging aan muren, deuren vensterruiten, en aan de deuren der toiletten, begroot op 220 fr.

Samen : 2.960 fr.

Oorlogsschade aan de gemeentelijke meisjesschool

1. Schoolbenodigheden, begroot op 450 fr.
2. Kaarten van de gemeente, het kanton, de provincie, van België en van Europa, begroot op 250 fr.

3. Verzameling van maten en gewichten, balans, verzameling metrische vormen, begroot op 220 fr.
4. Platen gewijde geschiedenis,verzameling platen van Lummel, telraam, begroot op235 fr.
5. Zes stores, raampjes voor het handwerk, onderwijzerslessenaar, trede, 2 stoelen, 2 borden, 840 fr.
6. 35 banken, barometer, twee thermometers, kruisbeeld, O.L.Vrouwbeeld, begroot op 1490 fr.
7. Heropbouwen van het gedeelte eener klas, nieuwe vloer in een andere klas, plaffonering, beschadiging aan deuren, witten schildering en inzetten van vensterruiten, begroot op 950 fr.

Samen : 4.435 fr.

Oorlogsschade aan monumenten,gebouwen, landgoederen toehorende aan particulieren.

1. Houten graanwindmolen van de weduwe **Frans Van Winghe**, "Steinenmolen" genaamd en gelegen op de Kapellebaan : vernield door brand.
2. Houten graanwindmolen aan "de Knip" van de weduwe **Bonifacius Lauwers**, vernield door brand.
3. Landbouwerswoningen van :

a) **Polycarp Verhoeven**, Kapellebaan : vernield door brand.
b) Huis **Louis Daelemans**, Kapellebaan : vernield door brand.
c) **Pieter Jan Diddens**, Blaasveldstraat : vernield door brand.
d) **Constant Diddens**, Molenstraat : vernield door brand.
e) **Joseph Nuytkens**, Molenstraat : vernield door brand.
f) **Alfons Piessens**, Mechelbaan : vernield door brand. Meubelen, oogst, enz.

4. De woningen van :
   - **Theodoor Van den Heuvel**, Dorp : beschadigd.
   - Weduwe **Buntinckx Hofmans**, Dorp : beschadigd.
   - Weduwe **Van Moer**, Dorp : beschadigd.
   - **Arnold Teughels**, Dorp : beschadigd.
   - **Jaak Vloebergh**, Dorp : beschadigd.
   - **Jan Huysmans**, Dorp : beschadigd.
5. Schuur op de Kapellebaan (Steynemolen). eigendom van Duc d'Aost Turino en gebruikt door **Willem Slachmuylders** : vernield door brand. (GA-27/2/1919)

Oorlogsschade aan buurtwegenis.

Grote schade was toegebracht aan :
- Steenweg van Leest dorp naar de limiet van Tisselt, wegen nrs 4, 10 en 28 van het atlas, op deze lengte is de herstelling der brug over de beek groot noodig.
- Steenweg van Leest naar het Heike Hombeek, nrs 5 en 9 van het atlas. Deze twee steenwegen zijn in zeer slechten toestand.
- Steenwegen van Leest dorp naar Heffen en naar Hombeek, deels beschadigd wegen nrs 3 en 2 van het atlas.
- Steenweg van Kapelle op den Bos naar boskant Hombeek, weg nr. 5.
- De brug over de St.Annabeek limiet met Mechelen, kant langs Leest is grotelijks beschadigd.
- De kiezelweg in de Laerestraat is grotelijks beschadigd. (GA-30/1/1919)
- De schade aan gemeentewegen werd in 1920 geraamd op 12.835 fr. Aan steenwegen voor groot verkeer op 14.280 fr. (GA-8/5/1920)

September-oktober

"De Duitsers hadden het op onze kerk gemunt."

Het gebouw werd getroffen door grof en klein geschut. De schade was aanzienlijk.
Pastoor Beuckelaers schrijft; *"Verschillende bommen zijn door het dak of door den muur der kerk binnengedrongen met skrapnels geladen als gevolg hebbend het dak op verschillende plaatsen grotelijks te beschadigen, de welfsels der middenbeuk en zijbeuken door te breken, nervuren er af te kraken, en grote openingen erin te laten. De muren der kerk op verschillige plaatsen doorgeslagen... een biechtstoel geheel en gansch weggeschoten. De andere biechtstoelen, vijf altaren, de vier gestoelten, de predikstoel, dit alles in Hongaarsche eikenhout in haut-relief gebijteld, langs allen kanten doorboord of kleine stukken afgeslagen. De marmeren vloer op verschillige plaatsen geschonden door het vuur of een bom. Het lichttoestel onbruikbaar geworden. Rond de 250 stoelen verbrand of beschadigd".*
Ook de brandramen waar de Leestenaars zo fier op waren, werden totaal vernield *:" bijwerken zal meer kosten dan ganse vernieuwing."* Daarbij waren de Duitsers de kerk binnengedrongen en hadden gepoogd het tabernakel achter het altaar open te breken. Dit gebeurde vruchteloos. Ze forceerden echter de brandkast in de sacristie : één remonstrans en een kelk werden onbruikbaar gemaakt. Ze werden terug in orde gebracht door Aloïs Haan uit Antwerpen.
(WLS-G.Herregods)

Lijst der gevallen krijgers in de gemeente begraven, buiten het kerkhof.
- **Idler Sifrid**, begraven Blaasveldstraat nabij "de Knip", tegen de woning van Louis Leemans.
- **Lindemann Leopold**, ligt begraven op 't land in de Scheerstraat nabij 't dorp, over de woning van Pieter Jan Lemmens.

- Een onbekend soldaat van VII K.II.III nat.Art., begraven in de hof van Frans Cortebeek Scheerstraat.
- **Schram J**., begraven in de Tiendeschuurstraat rechtover de herberg "de Cantine".
- Onbekend Duits soldaat III reg.II K.,begraven aan het huis van Jan Campion, Tisseltbaan.
- **Rosenbaum J.,** begraven op 't land van De Wit, Tisseltbaan.
- **Tonneau**, Belgisch soldaat van het 11e Linieregiment, gevallen 29 september, begraven op 't land nabij den ijzerenweg Blaasveldstraat.
- Een onbekend gebleven Belgisch soldaat begraven in de Blaasveldstraat. De kapot bleek van het 14de Linieregiment afkomstig te zijn.
- **Van Mol Romaan**, van het 11de Linie, begraven in de Grooteheide waar hij was gevallen.

  Al deze lijken zouden later ontgraven en overgebracht worden naar het kerkhof van Leest. (GA-17/9/1915, 20/11/1915 en 15/2/1919)

10 oktober

*"...bij hare wederkomst der vlucht, heeft de weduwe **Frans De Laet**, wonende Tinneschuurstraat, het lijk gevonden van één harer koeien, in de gracht voor hare woning. Het kalf was niet afgeworpen aangezien het in de geboorte vastzat. Zij heeft de koei ter plaatse doen delven in bijzijn van **Jozef Leemans** en **Jan Lauwens**, inwoners van Leest".*
(GA-6/7/1915)

23 oktober

De Leestenaar **Jan Victor Roelants** sneuvelde te Stuivekenskerke aan de IJzer.

Jan Roelants met het groen-gele uniform van het infanterieregiment "Karabiniers".

Het was bij de zware gevechten om de brug van Tervaete, waar de Duitsers over de IJzer waren geraakt. Het waren moordende gevechten : aan de buitengevel van de kerk van Stuivekenskerke, vanwaar de Belgische tegenaanval vertrok, staat een herdenkingsplaats die vermeldt dat die 23 oktober, 1200 Carabiniers en twee derde van het officierenkader niet terugkwamen van die tegenaanval. **Jan Roelants** was geboren te Leest op 25 februari 1883 als zoon van **Jan Roelants** en **Maria Louise Vertongen**.

"Enkele tijd na de overrompeling van 1914, werd door de Duitse bezetters begonnen met de Belgen, al ei zo na, tot op hun hemd uit te kleden, zogezegd geruild voor hun dag en nacht gulle waardevolle bijgemaakte papierkens, en wat voor de veroveraars niet tot verkoop was te verleiden, bleek voor hen dan niet te zwaar of te heet. Inbreng van wol of koperwerk gold als afkorting op 'n bepaalde som van een verplichte gezinsbijdrage, de laatste bomen verdwenen uit de bossen, de notelaars uit de woonerven voor hun tekort aan geweerkolven, de paarden tot motorkracht voor hun ergens in de modder verzonken kanonnen, de klokken uit de torens, jonge mannen en vaders als helpers naar het vreemde land. Hulpkomiteiten zagen hun mogelijkheden slinken en de Duitsers vreven alle schuld op de bevolking. Daartegen brachten de protestzangers spottend eigen kritiek : in de dorpen : "De meiskens van Brussel die smokkelen zeep, zeep, zeep, enz.", in de steden : "En de boeren hebben een markmachien, 'n markmachien, enz.."
(J.A.Huysmans – DB juni 1980 "Waterkiekens in onze rivieren")

In de "Komiteiten" konden de burgers aan verminderde prijzen eetwaren bekomen, die voor elk huisgezin en per hoofd verdeeld waren.
Brood en aardappelen moest men insgelijks in de huizen, door de komiteiten daarvoor aangewezen, gaan halen. Het brood bestond uit een mengeling, meer zwart dan wit.
Het tarwebrood werd verkocht bij de bakkers die daartoe een bijzondere vergunning bekomen hadden. Deze bakkers waren zeldzaam. In 1916 mocht geen enkele bakker nog brood bakken, buiten degenen die door de komiteiten aangesteld waren; tarwebrood was verboden.
Men kon niet meer dan 250 gr. brood en 300 gr. aardappelen per hoofd bekomen en dit rantsoen werd nog merkelijk verminderd op het einde van het jaar.

Het was niemand toegelaten zijn voorraad aardappelen op te doen. Voor iedere landbouwer was een hoeveelheid aardappelen bepaald, die hij moest leveren aan de komiteiten.

Het was de burger haast onmogelijk de enige kilo's aardappelen die hij van de landbouwer bekomen had in de stad te brengen zonder gevaar te lopen aangehouden te worden en met een zware boete gestraft te worden.

In 1917 en 1918 verergerde deze toestand nog. Suiker, rijst, bonen, enz. moesten in het komiteit genomen worden ; er was een hoeveelheid per hoofd bepaald.

Zo was het ook voor spek en vet, en toch was het dan nog zelden te bekomen. Om de duurte van de

koffie waren vele burgers genoodzaakt gebrand koren of gerst te drinken in plaats van koffiebonen. Een Duits bevel verbood graan en bitterpeeën te branden op den buiten te gaan kopen op straf van zware boete.

Alles werd opgekocht en naar Duitsland vervoerd. De schillen der aardappelen werden ten huize afgehaald en men betaalde ze 10 tot 14 centiemen per kilogram. Einde november 1916 was er bijna geen boter meer te bekomen. Reeds van 1915 werd dagelijks aan duizenden werklieden door de zorg der komiteiten soep en brood uitgedeeld.

Maandelijks moesten de buitenlieden met hunne paarden ter keuring naar de stad komen. De beste paarden werden er uitgekozen en tegen lage prijs naar Duitsland gevoerd. Bij al de duurte der levensmiddelen werd er nog woekerhandel op grote schaal gedreven. Sommige waren sloegen zelfs met het uur op, niettegenstaande de handelaars op dat ogenblik reeds een schone winst konden opstrijken.
In Duitsland was er gebrek aan leder. De Duitsers eisten nu in België alle leder op zodat het bij ons schaars en duur werd, men betaalde een paar schoenen in 1917 tot 125 frank, en in 1918 150 tot 200 fr.
Het gebruik van ossen werd algemeen.

Op 15 januari 1917 werd een Duits bevel in bijna al de huizen der stad (Mechelen) rondgedragen waarop de burgers het gewicht koper moesten aantekenen dat zich in huis bevond.

Maandelijks moesten de boeren zich met hun paarden ter keuring aanbieden. De beste paarden werden er uitgekozen en tegen lage prijs naar Duitsland gevoerd. Het gebruik van ossen werd algemeen. De familie Schelkens (die van "den Duits") had een alternatief : de vier zonen vervingen hun door de Duitsers aangeslagen paard.
Achter de ploeg vader Schelkens, ervoor zonen Cyriel, Fons (huwde Roos Beullens), Jan en Piet.

Op 10 maart verscheen een nieuw bevel meldende dat de burgers van Mechelen en omstreken verzocht waren hun koperwerk in te leveren in de fabriek van Vincke in de Leopoldstraat.
Diegene die het bevel niet nakomt, zo luidde het plakkaat, stelt zich bloot volgens de verordening van 13 december laatstleden aan gevangenisstraf tot 2 jaar en een geldboete tot 20,000 mark.

Enkele dagen later werd van huis tot huis huiszoeking gedaan. In 1917 betaalde men de kolen tot 120 fr de 1000 kilo's. Voordat de aardappelen hunne volle rijpheid hadden bekomen zag men reeds duizenden burgers de landbouwers bestormen om enige kilo's te kunnen bekomen in afwachting van de komende winter, dit ondanks de zware boeten en het verbeuren van dit voedsel door de Duitsers.

De woekerhandel werd in de hand gewerkt omdat men te Brussel in de maand september 1918 bv de aardappelen tegen 3 en 4 fr het kilo verkocht.

Gedurende gans de oorlogstijd was het onmogelijk vis te kopen. Men betaalde pekelharing 2 fr het stuk, een halve stokvis 6 tot 8 fr en zij waren maar zelden te bekomen.

In de lente van 1918 was het brood niet meer eetbaar : meer zemelen dan bloem, de armoede werd hoe langer hoe groter.
Enkele prijzen van 1917 en 1918 :
tarwebloem per 100 kg : 850 a 950 fr.
rundvlees per kg : 30 fr.
varkensvlees : 45 fr.
schapenvlees : 30 fr.
hesp (ham) : 45 fr.
spek : 45 fr.
vet : 63 fr.
boter : 40 tot 45 fr.
melk per liter : 1,25 a 1,50 fr.
eieren per stuk : 1,50 a 2,40 fr.
koffie per kg : 80 fr.
bruine zeep : 30 fr per kilo.
lampolie : 25 fr.
petrol : 25 fr.
rooktabak : 70 tot 80 fr per kilo.

Velen vergenoegden zich met het roken van allerhande gedroogde bladeren van struikgewassen.

In november 1916 verscheen er een verordening waarbij, op straf van een zware boete, verboden werd zichtbaar licht te maken, om het gevaar van luchtaanvallen tegen te gaan. De voorraad steenkolen die de arme bevolking van het steunkomiteit kon bekomen, bedroeg slechts 120 kg per maand en per gezin. Op het einde van 1917 waren voedingsstoffen en kleedsel niet meer *kopelijk*. Vele werklieden zag men langs de straten slenteren met gescheurde broeken en vesten. Vrouwen met kledingsstukken van allerlei lappen aaneengenaaid. Katoen of saai konden de arme mensen niet meer kopen. Een enkel bobijntje naaigaren betaalde men tot 16 a 20 fr. Door de verschrikkelijke duurte van het leder (230 frank per kilo op het einde van 1917), werd het vele burgers onmogelijk schoenen te kopen. Het dragen van klompen werd algemeen ofschoon men ze 8 tot 10

frank het paar betaalde, tegen 1,05 fr voor de oorlog. Een hoed was onmogelijk te kopen, een gewone klak betaalde men tot 25 frank.
("De Duitschers te Mechelen" – Frans Verhavert – Drukkerij L.A.Godenne 1919)

Einde november stierf er een koe van landbouwer **Jozef Polfliet** uit de Tisseltbaan. Veearts **Van Passen** uit Willebroek keurde de vier kwartieren goed, de afval werd afgekeurd. Het vlees werd verkocht voor 70 en de huid voor 29 frank. (GA)

Het jaar 1915

"Gedetailleerde opgaven van de bevolking der gemeente volgens de nauwkeurige telling gedaan, bij de uitgaaf der bloemkaarten, voor de verdeeling van het meel en bloem :

1. mans, gezinshoofden	*245*
2. gehuwde vrouwen en weduwen	*255*
3. getal kinderen boven 2 jaar	*844*
4. andere personen	*157*
totaal	***1501***

De kinderen beneden de 2 jaar zijn niet begrepen."
GA-19/4/1915)

De jaarwedde voor de veldwachter voor 1915 beliep 1.000 fr.
In de gemeente zijn (opnieuw) twee graanmolens werkzaam :
1. De stoommolen van de weduwe **Bonifacius Lauwers**, die per dag 1500 kg kan malen.
2. Een graanmolen "met naphte" van **Alfons Maes**, goed voor 1300 kg per dag.
(GA-21/10/1915)

Schatting omtrent de oogst van 1915 :
Er werd 28 hectaren tarwe verbouwd, "gevende of kunnende opbrengende" 2000 kg de hectare.
166 hectaren rogge, opbrengst 2000 kg de ha.
105 ha wintergerst, opbrengst 2500 kg per ha.
Voor de 25 ha haver "slecht zijnde van wasdom, is de schatting onmogelijk".

Voor 1915 voorzag het gemeentebestuur : "*Noodige meel of bloem gehalte noodig per dag :*
40 zakken. Idem rijst :
30 kg, erwten :
10 kg, boonen :
15 kg, aardappelen :
1500 kg, verschillige zout :
15 kg, petrol :
100 liter, meel tot veevoeding :
1200 kg.
Het getal rechthebbenden op militievergoeding was 57, er waren 78 daklozen in de gemeente, 45 huisgezinnen zonder bestaansmiddelen, er werden 24 werklozen geteld van de "Nijverheid". Er was hoogdringend nood aan meel, rijst, vet of reuzel. bonen, zout, erwten, kledingsstukken, schoenen, blokken en petrol.
Beschikbaar geld op dat moment :
Weldadigheidsbureel : 2.000 fr,
Vicentius a Paulo : 500 fr,
Het Hulp Comiteit : 1.000 fr.
(brief aan het Arrondissements Hulp Comiteit)

8 februari
De gemeente diende, op basis van de onderrichtingen van het provinciaal Land- en Tuinbouwcomiteit, over te gaan tot de benoeming van een "plaatselijk bureel van schadeopnemers", dit in verband met de geleden oorlogsschade.
Volgende leden werden aangeduid :
Selleslagh Ivo, als secretaris te Leest,
Teughels Arnold, meester-schrijnwerker,
Vloebergh Jaak, meester-metser,
Verbruggen David Alfons, landbouwer
Selleslagh Joseph, gemeenteraadslid. (GA)

15 februari
*"...Bij de landbouwer **Karel Verbeeck**, Tisseltbaan, is er eene veers gestorven, die een onvoldragen kalf had afgeworpen. Het dood dier is verkocht geweest aan **Frans Selleslagh**, kalverkoopman te Leest voor 90 franken."* (GA)

20 februari
Burgemeester Bernaerts schreef een brief aan de voorzitter van het "Hulpcomiteit" te Mechelen, waarin hij stelde dat de gemeentekas leeg was zodat "*de wedden der onderwijzers, veldwachter en secretaris niet meer kunnen gekweten worden voor de loopende maand, zoo ook andere dringende uitgaven."* (GA)

Te Mechelen bestonden er "Comiteiten" waar de burgers tegen verminderde prijzen eetwaren konden bekomen, die voor elk huisgezin en per hoofd gerantsoeneerd waren.

Brood en aardappelen moest men in de huizen, door de "Comiteiten" daartoe aangewezen, afhalen. Het brood bevatte meer rogge en zemelen dan tarwe. Slechts enkele bakkers mochten, met een bijzondere vergunning, tarwebrood verkopen.
(MC-F.Berlemont)

28 februari
"Gezien en overwegende de overgroote milddadigheid en bijzonderen bezorgdheid, zoo van de Amerikaansche Natie, als deze harer afgevaardigden aan ons Vaderland gegund tijdens den oorlog, besluit het Schepencollege in naam van de bevolking der gemeente Leest, onze innige dankbetuiging uit te drukken voor de geschonken giften en behandelingen." (GA) Tijdens de oorlogsjaren werd door het "comiteit" aan de bevolking voedsel uitgedeeld:
bloem, rijst, vlees en spek "Wilsonspek" genoemd.

6 maart
Eerste gemeenteraad vanaf de bezetting.

Aanwezig : burgemeester **Bernaerts**,
schepenen **V.Diddens** en **L. Wauters**,
raadsleden **J.B.Verbergt**, **K.L. Van den Brande**, **J. Selleslagh** en secretaris **August Van den Bossche**. *"*
...Overwegende dat er ten aanzoeke van het gemeentebestuur zijn verkocht geworden, voorwerpen van vee, tijdens de vluchting verloren, en niet meer opgeeischt door hunne eigenaars. Dat het voorhanden zijnde in kas, van het plaatselijk hulpcomiteit, tot steuning der noodlijdenden gering is, om de noodige dringende behoeften te bestrijden; besluit éénparig : machtiging te vragen om het plaatselijk hulpcomiteit eene toelaag uit te betalen, van 1152 fr 60 centiemen, voortkomende van bovengemelden verkoop. Deze vraag werd goedgekeurd door de Bestendige Deputatie op 9 april.

6 maart
Twee Blaasveldenaars hadden zich uitgegeven als officiële lijkopgravers. Te Leest verklaarden ze belast te zijn om de gesneuvelden die buiten het kerkhof begraven lagen, op te graven en in diepere grafkuilen te stoppen. Het ging echter om lijkroverij. De daders werden later door de Duitsers aangehouden en veroordeeld wegens lijkontgraving. (GA-22/4/1915 en GA-19/4/1915)

1 juni
De burgemeester stuurde een brief gericht aan juffrouw **Caroline Nees**, onderwijzeres der gemeente Leest verblijvende te Biervliet, Zeeuwsch Vlaanderen Holland":
"...aangezien ik last heb in het algemeen belang, in het onderwijs der kinderen onzer gemeente te voorzien, zoo noodig ik u bij deze uit uwe bediening van onderwijzeres als hoofd onzer gemeente meisjesschool zonder langeren uitstel te komen vervullen. Wordt er aan deze uitnodiging door u geen spoedig gevolg gegeven zoo zal er in uwe vervanging moeten voorzien worden daar uwe voortdurende afwezigheid en stilzwijgen nadeel aan het onderricht der jeugd veroorzaakt."

1 juli
In de gemeentelijke meisjesschool werd er een tweede klas ingericht. De lessen werden er gegeven door **Irma Ackermans**, een gediplomeerde uit de Normaalschool van O.L.Vrouw-Waver. Haar salaris bedroeg 1.000 fr per jaar. Irma Ackermans woonde te Mechelen en was getrouwd met schilder Ghesquiere. Ze zou te Leest les blijven geven tot aan haar dood op 21 februari 1933.

3 juli
Pastoor Beuckelaers ontving volgend schrijven via burgemeester Bernaerts van "d'Heer Prasident der Zivilverwaltung der Provincie Antwerpen" :
"..Het is gebeurd, dat de sleutel van den kerktoren aan eenen Officier, die deze tot dienstelijke doeleinden wilde besteden, door den pastoor met de woorden geweigerd werd :
- "Je ne donne pas la permission de se servir de mon église pour faire des observations contre mon pays."
Deze houding van den pastoor is onaannemelijk. Ik verzoek u in evereenstemming met de pastoren uwer gemeente aanwijzing te geven, dat de toegang tot de kerktorens ieder tijd aan militaire personen toegestaan wordt. Ik moet u doen opmerken dat in geval van weigering de toegang met geweld zal moeten verkregen worden en tegen de tegenstrevende personen streng zal voorgegaan worden. Der Pradisent der Zivilverwaltung, I.A. Bormann."

31 juli
De gemeenteraad stemde het reglement op de seizoenverloven der gemeentescholen :
"Artikel 1. De verloven kunnen verleend worden door de schoolhoofden, aan de leerlingen van den 3e en 4e graad om hun te laten deelnemen aan de seizoenwerken hierna aangeduid:
a. Voor het planten der aardappelen van 20 maart tot den 20ste april.
b. Voor steken van aspergiën en snijden van erwten, van 1 mei tot 24 juni.
c. Voor hooibewerking van 1 tot 30 juni.
d. Voor inoogsten van aardappelen, van 1 juli tot den 14 augustus.
Artikel 2.
De verloven, aan elke leerling verleend in den loop van een schooljaar, zullen in geen geval een totaal van 35 dagen mogen overtreffen.
Artikel 3. De aanvragen tot verlof zullen gedaan worden, minstens 24 uren op voorhand, mondeling of schriftelijk, door de familiehoofden die verantwoordelijk zijn voor de opvoeding der kinderen. De andere verlofdagen worden bepaald als volgt:
De groote vacantie van 15 oogst tot den 20 september,
de Paaschvacantie van witten donderdag tot beloken Paaschen.
Nieuwjaar, Lichtmis, 2 februari, St Jozef 19 maart, Ons Lieve Vrouwe Boodschap 25 maart, maandag en dinsdag der kermissen van Sinksen en Sint Nikolaas, Ons Heer Hemelvaart, Sakramentsdag, Sint Pieter en Paulus, 21 juli ; Onze Lieve Vrouw onbevlekt ontvangen 8 december, Allerheiligen, Allerzielen, Sint Niklaas 6 december, gedurige aanbidding 19 december, 1e en 2de Kerstdag."

In dezelfde zitting paste men de wedden van het onderwijzend personeel aan. **Jan Dumont** (41 jaar dienst) kwam op 2.700 fr jaarwedde. **Jan Constant Moons** (16 jaar dienst) 2.000 fr. **Caroline Nees** (34 jaar dienst) 2.100 fr. **Mathilde Hellemans** (15 jaar dienst) 1.600 fr. **Hendrika Troch** (4 jaar dienst) kwam op 1.200 fr.

7 september
de gemeente e stuurde en door het schepencollege gecontroleerde lijst met 278 schattingen van geleden oorlogsschade aan "den bestuursraad van Land- en Tuinbouwkomiteit" te Antwerpen.

1 augustus
De gemeente maakte een lijst op van het "hoornvee en verkens in de gemeente bestaand" : Er werden 509 melkkoeien geteld, 230 runderen en 237 "mestverkens en viggen", hetzij één derde minder. hoornvee en de helft minder varkens dan het aanwezige potentieel in vredestijd

Provinciaal Bestuur
van ANTWERPEN
GRIFFIE
N°....
(In het antwoord te herinneren)
VOORWERP :
Dienstbriefwisseling.

Antwerpen, den 7 December 1915.

Aan de Gemeentebesturen der Provincie.

Mijnheeren,

Ik heb de eer U hieronder eene vertaling mede te deelen van een schrijven van den heer Dr. von Sandt, Verwaltungschef beim Gefieral-Gouverneur in België, betreffende eene wijziging toe te brengen aan de melding op de briefwisseling, welke portvrij verzonden wordt, met verzoek, in het vervolg, U daaraan stipt te gedragen.

« Bij wijziging van de thans in voege zijnde schikkingen, nopens de melding te plaatsen op de briefwisseling, portvrij verzonden, beslis ik dat al de belgische diensten en ambtenaars in het vlaamsch gedeelte des lands, in het vervolg, op hunne postzendingen de melding zullen moeten plaatsen

« STAATSDIENSTSACHE-STAATSDIENSTZAKEN

in plaats van « Staatsdienstsache-Service d'Etat ».

« De Middenbesturen, te Brussel, mogen voortgaan met « Staats- « dienstsache-Service d'Etat » te gebruiken ».

« Ik verzoek U zoo spoedig mogelijk onderrichtingen in dien « zin te willen geven ».

(get.) Dr. von Sandt.

Namens den Gouverneur :
Der Präsident der Zivilverwaltung.
I. A.
BORMANN.

1 augustus
Rond 23 uur, brandde de schuur van pachter **Willem Slachmuylders** (Steinemolen) af :
" W. Slachmuylders is gewekt geworden door de wacht der Duitsche soldaten en heeft bestatigd dat den brand veroorzaakt was in de manege waar twee der Duitsche soldaten sliepen. Slachmuylders had aan de Duitsche soldaten verboden in die manege te slapen, aangezien er in de kamer, door hem in zijn pachthof afgestaan, negen man kon logeren en ingezien het logeren in die manege gevaarlijk was. In de logeerkamer was nog plaats genoeg aangezien er slechts 5 soldaten logeerden."
Een onderzoek werd ingesteld door "den Kaiserlijken Krijgschef van Mechelen".

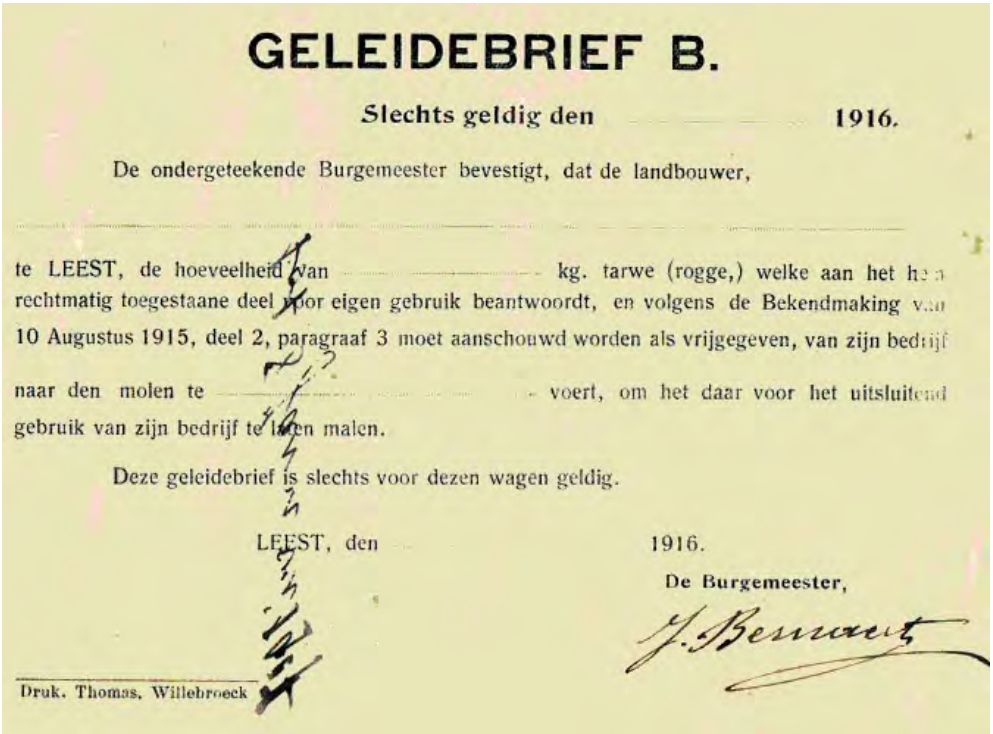
Willem Jan Slachmuylders, bijgenaamd "Giele van d'hoef"was gedurende de Eerste Wereldoorlog pachter op de Steinemolenhoeve, die hij in 1919 zou aankopen.

16 oktober
De twee Leestse maalders ontvingen volgend schrijven van de Provinzial Ernte Kommission:
"...ingevolge schrijven van de voorzitter van de P.E.K. van den 9e oktober is het streng verboden graan te malen van personen die niet zouden voorzien zijn van geleide brieven A, B of C, afgeleverd door den burgemeester. Deze moeten voor het toekomende door de maalders gerangschikt, genummerd en als bewijs bewaard worden. De maalders moeten een maalboek houden. Deze maalboeken zijn verkrijgbaar bij de Provinzial Ernte Kommission."

20 oktober
De "petrolmaatschappij" van Mechelen leverde 700 kg petrol aan het officieel magazijn van de gemeente. In Leest gebruikten 299 huisgezinnen "petrol" voor verlichting.

9 december
Gemeenteraadszitting : **Joseph Vloeberghen** werd aanvaard als nieuwe "tresorier van het kerkfabriek van den H. Nicolaus". Hij diende wel een borgtocht te storten van 600 fr. Zijn voorganger was **Piet Eduard Vloeberghen**.

Einde 1915 waren er in de gemeente 141 paarden en 1 ezel. De gemeente beschikte verder nog over 13.125 kg haver, 81.950 kg hooi, 208.550 kg eetaardappelen en 479.820 kg plantaardappelen. Leest telde 1655 inwoners en er werden 62 intredingen genoteerd.
De onderhoudskosten aan de steenwegen en andere wegen beliepen dit jaar 1.241,34 fr.

GELEIDEBRIEF B.

Slechts geldig den ..... 1916.

De ondergeteekende Burgemeester bevestigt, dat de landbouwer,

.....

te LEEST, de hoeveelheid van ..... kg. tarwe (rogge,) welke aan het hem rechtmatig toegestaane deel voor eigen gebruik beantwoordt, en volgens de Bekendmaking van 10 Augustus 1915, deel 2, paragraaf 3 moet aanschouwd worden als vrijgegeven, van zijn bedrijf naar den molen te ..... voert, om het daar voor het uitsluitend gebruik van zijn bedrijf te laten malen.

Deze geleidebrief is slechts voor dezen wagen geldig.

LEEST, den ..... 1916.

De Burgemeester,

J. Bernaert

Druk. Thomas, Willebroeck

Sprokkelingen over de familienaam
Van Hombeek, Van Hombeeck, Van Hombeke,...

François Van der Jeught

De familienaam Van Hombeek (en de talrijke varianten in de schrijfwijze) behoort tot de groep van familienamen, die hun oorsprong vinden in een toponiem. Het is inderdaad vrij eenvoudig personen te noemen naar de plaats waar ze woonden of vandaan kwamen.[1]

Deze bijdrage dient gezien als een smaakmaker, een aanzet om deze familie, waarvan de leden onmiskenbaar oorspronkelijk afkomstig waren van Hombeek, verder uit te tekenen.

Volgens het rijksregister van 1998 waren er in ons land slechts 29 naamdragers *Van Hombeeck*, die zich voornamelijk situeerden in het Antwerpse en geen enkele naamdrager *Van Hombeek, Van Hombeke, Van Hoembeke, Van Hoembeek of Van Hoembeeck, Van Honebeke of Van Honebeek....*of nog andere varianten.[2]

Ongetwijfeld een voorvader van één of meerdere personen onder die vermelde 29 *Van Hombeeck*en was ***Franciscus Van Hombeeck***, die burgemeester was van Berchem van 12 september 1885 tot bij zijn overlijden op 25 september 1907. Onder zijn bestuur groeide Berchem uit. Zijn begrafenis werd door honderden inwoners bijgewoond.[3]

Franciscus Van Hombeeck (+1907)

Waarschijnlijk is er een verband met de brouwerij *Van Hombeeck* te Berchem, bedrijf dat in 1940 de deuren sloot.[4]

In de Antwerpse regio, meer bepaald in Ekeren, werd ***Carolius Van Hombeeck*** geboren, die Anna Cornelia Verhasselt (°Wilmarsdonk) huwde; zij hadden twee kinderen: ***Anthonius Van Hombeeck*** (°Ekeren, 26.2.1792) en ***Anna Catharina Van Hombeeck***, (°Ekeren, 21.11.1794).[5]

Mogelijk klimt de Antwerpse tak van de *Van Hombeeck*en op tot ***Michiel Van Hombeeck***, die in 1566 poorter van Antwerpen werd.[6]

Wat grasduinen in de parochieregisters op het Mechels stadsarchief leverde verschillende vermeldingen van de naam op:[7]

Maria Catharina Van Hombeeck, °Sint-Peeter, 18.8.1761, dochter van ***Cornelius Van Hombeeck*** en Carolina van Houwenhuijsen.

Franciscus Adrianus Van Hombeeck, °Sint-Peeter, 8.11.1755, zoon van dezelfde ouders; ***Adriana van Hombeeck*** was meter over het kind.

Elisabeth van Hombeeck, +Sint-Peeter, 16.1.1754.

Elisabeth Van Hombeeck, °Sint-Peeter, 6.1.1738, dochter van ***Gerardus van Hombeeck*** en Catharina Jacobs.

Christina Van Hombeeck x Franciscus Keurtebeeck, van wie Joannes, °St.-Rombouts, 30.12.1718.

Anna Maria Van Hombeeck, +Sint-Peeter, 24.10.1738.

Petrus Hombeeck, vondeling op 26.9.1703 met enkel als meter Petronilla Evermans.

Petrus Van Hombeeck x Sint-Peeter, 4.2.1690 (huwelijksafkondiging) met Petronilla Van Vaeck.

Emerantiana Van Hombeecq, x Sint-Rombouts, 27.6.1679 met Angelus Van den Dries. Zij +Sint-Rombouts, 28.10.1715.

Joanna Van Hombeke x Sint-Jan, 10.4.1671 met Joannes Van Antwerpen; hij xx Joanna Vervliet, van wie o.a. Elisabeth Van Antwerpen, °Mechelen, Sint-Katelijne, 28.7.1695, van wie ***Philippus Van Hombeke*** de dooppeter was.[8]

Joanna Hombeck
x O.L.-Vrouw, 22.5.1665 (huwelijksafkondiging) en x O.L.-Vrouw 25.5.1665 met Joannes Boets.

Maria Van Hombeeck
x Sint-Jan, 30.8.1664 met Gummarus Moons.

Guilielmus Van Hombeeck,
°Sint-Jan, 25.3.1659.

Lincken Van Hombeeck,
+Sint-Peeter, 18.3.1615

Cecilia Van Hombeke
x Sint-Rombouts, 1.7.1604 Gielis van Bersselie.

Anna Van Hombeke
x Sint-Jan, 25.4.1560 met Jacop Willems.

Van Hombeeke, *vrouw*,
+Sint-Rombouts, 28.11.1522.

Maar de familienaam kent verschillende, veel oudere attestaties te Mechelen.
Een rijke informatiebron hiervoor is het archief van de voormalige Mechelse Commissie van Openbare Onderstand, waaruit de volgende vermeldingen werden geput:[9]

Schepenbrief van Mechelen, 16.6.1404.
Jacob Aelbrechts verkoopt aan de H.-Geesttafel van O.L.Vrouw-over-de-Dijle een gulden en de helft van twee solidi erfelijke rente op een huis aan ***Gerard van Hombeek*** in de Oude Bruul.

Schepenbrief van Mechelen,17.1.1404.
De H.-Geesttafel van O.L.-Vrouw-over-de-Dijle legt beslag op een erf van ***Niklaas Van Hombeek*** op *'t Veldeken*.

Schepenbrief van Mechelen, 18.8.1391.
Het O.L.Vrouwgasthuis en andere instellingen leggen beslag op een beemd onder Heffen, voorheen eigendom van ***Wouter Van Hombeek***.

Schepenbrief van Mechelen, 16.8.1389.
De Heilige Geesttafel van O.L.Vrouw-over-de-Dijle legt beslag op een huis van ***Augustinus Van Hombeek*** in de Vleeshouwersstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 15.1.1388.
Mathilde, echtgenote van Niklaas De Bloc, verkoopt aan ***Margaretha van Hombeek*** twee gulden erfelijk op een huis met hof aan de Dijle, buiten het Winket.

Schepenbrief van Mechelen, 23.2.1388.
Jan Van Hombeek verkoopt aan Peter Van Linth een dagwand land nabij Haasdonk, buiten de Koepoort, met recht van uitweg.

Schepenbrief van Mechelen, 12.12.1386.
Wouter Van Hombeek legt beslag op zes vierdelen rogge erfelijke pacht van Matthias De Poirtere; op twee bunder land van Gerard Van der Mere op Oudegem; op drie vierdelen rogge erfelijke pacht op een ander eigendom van dezelfde eveneens op Oudegem; op anderhalf bunder land en 12 muddekens rogge op een half bunder land te Hombeek bij de molen en op een woonstede in de Adegemstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 27.7.1384.
Wouter Van Hombeek geeft aan het O.L.Vrouwgasthuis een halve gulden erfelijke rente op zijn beemd te Heffen.

Schepenbrief van Mechelen, 27.7.1384.
Wouter Van Hombeek geeft aan Sint-Juliaans en halve gulden erfelijke rente op zijn beemd te Heffen.

Schepenbrief van Mechelen, 22.9.1367.
Het Gasthuis van de Heilige Drievuldigheid geeft aan ***Martinus Van Hombeck*** een bunder beemd, *het Eiksken* te Battel, tegen tien gulden jaarlijkse cijns.

Schepenbrief van Mechelen, 22.1.1367
Martinus Van Hombeek maakt aan de Augustijnen vier gulden erfelijke rente over op anderhalf bunder land van Jan Van der Eyken, *de Nederham* te Hever, naast het huis *de Hooge Ham*.

Schepenbrief van Mechelen, 17.8.1365.
Catharina Van der Ziekelieden maakt bij testament aan Jan Van Roosbeek een huis bij de Brusselsepoort over tegen tien pond erfelijke rente, te betalen aan ***Margaretha Van Hombeek*** en na diens overlijden, aan het Gasthuis van de Heilige Drievuldigheid.

Schepenbrief van Mechelen, 13.6.1365.
Jan Van der Eyken verkoopt aan ***Martinus Van Hombeek*** vier gulden erfelijke rente op een stuk land *de Nederham* te Hever.

Schepenbrief van Mechelen, 14.6.1363.
De Infirmerie van het Begijnhof en het Gasthuis van de Heilige Drievuldigheid geven aan ***Henri Van Hombeke*** en diens kinderen een perceel land te Battel tegen drie vierdelen erfelijke jaarlijkse pacht.

Notaris Gerard Paridaens, 2.4.1363.
Catharina van Parreke, alias Van Hombeek, maakt in haar terstament schenkingen aan een jaargetijde, aan de Infirmerie, aan de Kiste, aan het Gasthuis van de Heilige Drievuldigheid, aan het Begijnhof, aan de eerste mis, de kapelaans van het Begijnhof, aan de scholieren ervan, koster, kosteres, aan zielmissen, aan d bedelorden en aan verschillende medezusters.

Schepenbrief van Mechelen, 20.3.1356
Ida Van Hombeek en ***Arnold Van Hombeek*** geven aan Jan Van Wincle een stuk land op *Ter Eyken*, met nog een ander stuk, samen voor vier vierdelen rogge jaarlijkse cijns.
Zeer waarschijnlijk is zij dezelfde ***Yde van hoembeke*** aan wie de stad Mechelen vier jaar achterstallge cijns verschuldigd was, in totaal 3 schellingen, 3 deniers groten en 1 *ingelse,* die verviel op Kerstdag 1365. [10]

Schepenbrief van Mechelen, 12.8.1351.
Henri Van Honebeke verkoopt aan het Gasthuis van de Heilige Drievuldigheid een huis in de Nokerstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 7.5.1350.
Ida Van Hombeek geeft aan ***Arnold Van Hombeek*** een stuk grond, *Trodeken* te Hombeek mits één obool erfelijke cijns.

Notaris Arnold Van Avezaet, 1.5.1350.
Aleidis Van Honebeke geeft aan de Heilige Geesttafel van O.L.Vrouw-over-de-Dijle, 36 solidi erfelijke rente, te betalen bij haar overlijden op een huis in de Penninkstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 11.5.1349.
Rombout Van den Damme verkoopt aan de Infirmerie o.a. drie solidi één capoen op een huis van ***Wouter van Hombeek*** in de Nieuwstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 15.5.1337.
Franco Schoonjans verkoopt aan Rombout Van den Damme o.a. drie solidi één capoen op een huis van ***Wouter Van Hombeek*** in de Nieuwstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 22.9.1331.
Jan Van Honebeke geeft aan Jan De Beer een erf in de Vooghtstraat.

Schepenbrief van Mechelen, 15.9.1330.
Niklaas Van Hombeek verkootp aan Henri Spaen 27 solidi erfelijke rente op een huis van Jan De Boc aan de Dijle.

Schepenbrief van Mechelen, 1.4.1325.
Jan Van Hombeek geeft aan Margaretha Van der Rone een huis in de Ham tegen zes pond jaarlijkse cijns.

Schepenbrief van Mechelen, 14.11.1324.
Jan Van Hombeek verkoopt aan Willem De Scheirewale 12 pond erfelijk op een huis van Paridaan Keutinc in de Ham.

Schepenbrief van Mechelen, 21.10.1323.
Jan Van Hombeek geeft aan Paridanus Kentinc een erf in de Oude Bruul tegen 15 pond jaarlijkse cijns.

Schepenbrief van Mechelen, 10.10.1311.
Elisabeth Van der Clusen verkoopt aan de Kiste 40 solidi erfelijk op een huis van ***Henri Van Honebeke*** aan de Katelijnestraat.

Akte, 25.11.1303.
Jan Van Steenhuffel, rechter van Gerard Van Maelstede, oorkondt dat Margaretha Van Papenbroeck aan ***Elisabeth Van Hombeek*** een erfelijke rente verkocht van 10 solidi op haar eigendom buiten de Kerkhofpoort.

Schepenbrief van Mechelen, 15.12.1301.
Wouter Eldinc verkoopt aan ***Elisabeth Van Hombeek*** 20 solidi erfelijk op zijn huis buiten de Overste Poort in de richting van Hombeek.

Schepenbrief van Nekkerspoel, 19.4.1296.
Arnold Van Hombeek, echtgenoot van Elisabeth Van Schepvoort, geeft aan de Infirmerie drie pond erfelijk op hun goed in de Schepvortstraat.

De plebaan en twee kapelaans van O.L.-Vrouw, 28.1.1291.
Niklaas Cnoep verklaart dat de goederen, die ***Gerard Van Hombeek*** kocht van Henri Riguard, vrij zijn van elke verplichting.

Schepenbrief van Mechelen, 18.1.1291.
Gerard Van Hombeek koopt van Henri Riquart een erf in het eiland in de Ham bij de Oude Bruul.

Schepenbrief van Mechelen, 8.10.1289.
Henri Van Leuven geeft aan Wouter Bau vier pond en tien schellingen op een huis van ***Wouter van Hombeek*** langs de Steenweg.

Waarschijnlijk is Augustinus (cit. 1389) te vereenzelvigen met ***Austijn Van Hoembeke***, vermeld in de lijst van de rekening voor het maken van de relikwiekas van de H. Rumoldus van 1369[11]

en Martinus (cit. 1365, 1367), Aleidis (cit. 1350) en Wouter (cit. 1337, 1349) met hen vermeld in de oorkonden van de Abdij van Roosendael:

In 1357 wezen de schepenen van Mechelen, wegens achterstallige cijns, aan ridder Wouter vander Brugghen de erve toe genaamd de *Cleyne Anker*, gelegen te Mechelen aan de *Schweinstrate* achter de Vliet, o.a. aan het eigendom van ***Martini de Hoembeke.***[12]

Op 27 maart 1335, bevestigden de schepenen van Mechelen dat ***Aeleydis de Hoembeke*** en haar kinderen aan Pieter de Vos, vijfentwintig schellingen jaarlijkse cijns verkochten, staande op hun erve in de Vleeshouwersstraat te Mechelen.[13]

De schepenen van Mechelen bevestigden op 18 juni 1334 dat Aleidis Voerloeps het vruchtgebruik van een jaarcijns, op een erve gelegen bij de Overste Poort te Mechelen, gaf aan ***Walteri de Hoembeke***, die het overmaakte aan de abdij Roosendael.[14]

Met betrekking tot het middeleeuwse hertogdom Brabant, in het zesde boek van de *Brabantse Yeesten*, (voltooid door een anoniem dichter in 1432), meer bepaald in het relaas *van den oirloghe ende groten stride tusschen den derden hertoge Godevaert van Brabant ende den here van Grimberghen*, wordt onder de edelen, die aan Grimbergse zijde verslagen werden, *Her* ***Heinric van Hombeke*** vermeld. De versregels die hierop betrekking hebben luiden als volgt[15]:

..... Ende van der grimberscher siden
Bleef daer verslagen, tier vaert,
Mijn her Gheeraert Drakenbart,
Van Grimbergen des heeren sone,
Die vromichede was ghewone,
Die greve van Vierson, ende daer bi
Die edel heere van Coutsy,
Casteillon, Arcle, dits waerhede,
Bronchorst, Keppele, Yselstein mede,
Her Jan, her Zeger, dat elc versta,
Des heeren sonen van Breda,
De heere van Ittre, dit vernem,
Scoudebroec, ende Bairleghem,
Her Heinric van Oyenbrugge, wilt geloven,
Ende her Willem van Massenhoven,
Her ***Heinric van Hombeke****, ende noch meere*
Her Arnt van Grimbergen, die heere,
Ende her Wouter Berthout, sijn sone.
Ghevangen soe worden die ghone,
Ende alle haer hulperen, hoerdic ghewagen,
Die daer tlijf hadden ontdragen.
De heere van Grimbergen, doe ic u cont,
Was soe over seere ghewont
Dat hi en leefde, des seker sijt,
Maer iij weken na den strijt.
Her Wouter Berthout, sijn sone,
Ghevangen soe bleef lange die gone, ...

Maar de allervroegste vermelding van de naam, die naar Hombeek verwijst, is deze van ***Simon de hombeken***, cit. 1188.[16]

Nawoord

Het is duidelijk dat de familienaam *Van Hombeek* (en varianten) vandaag vrij zeldzaam is geworden, blijkbaar beperkt is onder de schrijfwijze *Van Hombeeck* en een lange geschiedenis kent.

De naam is "uitgeweken", zo bleek spoedig na wat surfen op het net. In Brazilië (Rio de Janeiro) wonen: ***João Costa Van Hombeeck***, ***Marco Van Hombeeck***, ***Ricardo Van Hombeeck***, ***Miguel Costa Van Hombeeck***, ***Leda Van Hombeeck*** en ***Carlos Eduardo Velmovistky van Hombeeck***.

Zouden zij vermoeden waar hun roots ligt?

Maar er is meer. Op 7 februari 1999 lanceerde de NASA vanop de basis Cape Canaveral een Delta II-raket naar de komeet "Wild 2" met de bedoeling stofdeeltjes ervan te recuperen voor wetenschappelijk onderzoek.[17] In januari 2004 doorkruist de raket de komeet, keert terug en zal in januari 2006 in de Utah-woestijn landen. Om het project de nodige bekendheid te geven en interesse te wekken voor dit ambitieus project kon men zijn naam opgeven: méér dan een miljoen personen gingen hierop in.

De raket heeft vier microchips mee met die namen; twee keren terug met de raket.

De beide andere, met dezelfde gegevens, gaan verder de ruimte in. In die namenlijst staat: ***Charles Van Hombeeck***.

Familiegeschiedenis heeft ook toekomst....

François Van der Jeught
Brusselsepoortstraat 4
2800 Mechelen
22 november 2003

[1] **F. Debrabandere, *Woordenboek van de familienamen in België & Noord-Frankrijk*, deel I, Brussel, 1993, p. 701: oorsprong is een plaatsnaam.**
A. HUIZINGA, *Vraagbaak naar de afkomst van de Nederlandse en Vlaamse familienamen*, Baarn, 1998, p. 99.

[2] **Zie : www.familienaam.be, een website opgemaakt i.s.m. het departement Linguïstiek van de KULeuven.**
FR. DE RIDDER, *Geschiedenis der gemeente Hombeek*, Mechelen, 1931, p. 6: *Outtijds schreef zijn naam: Humbeke of Humbeka (1226, 1266, 1252, 1259, 1265, 1269); Hoembeke of Hoembeka (1269, 1279, 1291, 1299, 1353); Humbecka, Hombeke, Hombeka (1129, 1226, 1260, 1265, 1299, 1574); Hoembeeck en Hombeeck (1523, 1543, 1556, 1615 en later). Echter gans de 13de eeuw door tot in de 14de schrijven de oorspronkelijke handvesten meestal Honbeke en Honebeke of Honnebeke. In een aandracht van goederen van den jare 1220 heet het Hoenechbeke; in een akte van 1303 Hoenbeke; in een charter van 14 september 1303 Honnebeke. Ten jare 1314 heet het Honbeke.*

[3] Zie : http://berchem.antwerpen.be/verken%20je%20district/geschiedenis.htm

[4] Zie : http://home.pi.be/~wbruninx/antwerp.htm

[5] **Zie** : http://www.geocities.com/Athens/Atrium/5018/ekeruv.html

[6] **F. MELIS-TAEYMANS, *Antwerpse poortersboeken* 1533-1608, Antwerpen.**

[7] Met dank aan Willem Miseur voor enkele bijkomende gegevens uit de parochieregisters, opgenomen in deze lijst.

[8] Van deze Elisabeth Van Antwerpen stamt m'n echtgenote Diane Kockelkoren af. De namen *Van Antwerpen – Van Hombeke*, twee familienamen die hun oorsprong in een toponiem vonden, was de aanleiding van deze bijdrage.

[9] **F.G.C. BETERAMS, *Inventaris van het Archief van de Commissie van Openbare Onderstand van Mechelen*, deel I, Mechelen, 1956; deel II, Mechelen, 1957. Het fonds is bewaard op het Historisch Archief van Mechelen.**

[10] **HAM, Stadsrekeningen, reg. jaar 1365, f° 10**

[11] **G. VAN INGELGOM, Bijdrage tot de studie van de Mechelse persoonsnamen voorkomend in de rekening voor het maken van de relikwiekas van de H. Rumoldus van 1369 en in de stadsrekening van 1415, lic.verh., Leuven, 1968.**

[12] **A. GOETSTOUWERS, *De oorkonden der abdij Rozendaal der orde van Cîteaux*, Tongerlo, 1956, p. 383. 11.8.1357.**

[13] **A. GOETSTOUWERS, *De oorkonden… ,* p. 383. Oorkonde van 27.3.1335 (n.s.).**

[14] **A. GOETSTOUWERS, *De oorkonden…*, p. 263. Oorkonde van 18.6.1334.**

[15] **J.F. Willems (ed.), *De Brabantsche yeesten, of Rymkronyk van Braband,* 2de deel, Brussel, 1843, p. 1-411.**
Zie: http://www.dbnl.org/tekst/boen001brab01/colofon.htm

[16] **J. VERBESSELT, *De Adel in het hertogdom Brabant*, Brussel, 1985, p. 37.**

[17] Zie : http://stardust.jpl.nasa.gov/overview/microchip/faq.html

bezoeken in 2003 aan Herkenrode, Alde Biesen en het Hof van Bourgondië in Brussel.